

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Львівський національний університет імені Івана Франка

На правах рукопису

МАРКОВСЬКА ГАЛИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК [339.924:331.556.4]:061.1 ЄС

**ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ
ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В КРАЇНАХ–ЧЛЕНАХ ЄС**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

Дисертація
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник –
Грабинський Ігор Михайлович,
доктор економічних наук,
професор

Львів – 2011

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Розділ 1 Концепційні засади дослідження інституційних механізмів регулювання міжнародної трудової міграції.....	12
1.1 Суть, структура та причини міграції населення.....	12
1.2 Теоретичні основи дослідження міжнародної трудової міграції.....	27
1.3 Інституційні засади регулювання міжнародної трудової міграції в країнах–членах ЄС	44
1.4 Формування та реалізація спільної міграційної політики ЄС.....	64
Висновки до розділу 1.....	79
Розділ 2 Особливості здійснення управління міграційними процесами у країнах–членах ЄС.....	81
2.1 Вплив міграції на соціально–демографічну та економічну ситуацію в країнах–членах ЄС.....	81
2.2 Тенденції сучасних міграційних процесів в країнах –членах ЄС.....	94
2.3 Ринок праці в країнах–членах ЄС: основні засади системи працевлаштування мігрантів.....	110
2.4 Моделі регулювання міжнародної трудової міграції та можливості їхнього застосування в сучасних умовах.....	125
Висновки до розділу 2.....	140
Розділ 3 Проблеми та перспективи реалізації спільної міграційної політики країн–членів ЄС.....	143
3.1 Прогнозування міграційного приросту населення країн–членів ЄС.....	143
3.2 Міграційний рух населення України: сучасні ознаки трудової міграції та особливості ринку праці.....	157
3.3 Напрями вдосконалення механізмів державного управління	

міграційними процесами в країнах–членах ЄС.....	173
Висновки до розділу 3.....	191
Висновки.....	194
Список використаних джерел.....	199
Додатки.....	218

ВСТУП

Актуальність теми. Інституційні механізми регулювання міжнародної трудової міграції є однією з актуальних проблем в сучасній економічній літературі. Це спричинено глобалізацією світового господарства, що помітно активізувала міжнародні міграційні процеси, які й стали важливим специфічним чинником, що впливає на формування національного ринку праці та його сегментацію.

Явище міжнародної міграції населення доволі давнє і стало важливою складовою в історії людства. Звісно, на початкових етапах міжнародна міграція розглядалась як звичайне стихійне явище, що не потребує втручання держави. Однак в умовах ринкових змін, посилення інтеграції між країнами та зростання значення мобільності робочої сили, одним із першочергових напрямів стає політика управління міграційними процесами. Європейський Союз є привабливим для мігрантів завдяки високому рівню життя та заробітних плат. До того ж, європейське населення невпинно “старіє” (збільшується частка населення похилого віку), тому для політиків питання щодо збільшення чи не збільшення міграційних потоків до країн–членів ЄС стало одним із пріоритетних. Це і зумовлює актуальність наукового осмислення інституційних механізмів регулювання міжнародної трудової міграції як в межах міграційної політики країн–членів ЄС, так і спільної міграційної політики співтовариства загалом. Дослідження особливостей міграційних процесів та їхнього управління є важливим і для України, особливо в умовах євроінтеграційних процесів.

Теоретичні основи міграції та міграційних процесів стали предметом дослідження багатьох вчених. Вагомий внесок у розвиток наукових досліджень міграційних процесів, вивчення причин і соціально–економічних наслідків міжнародної міграції населення зробили такі українські вчені: С. Бандура, Д. Богиня, В. Будкін, О. Власюк, А. Гайдуцький, М. Долішній, С. Злупко, І. Лапшина, Е. Лібанова, Ю. Макогон, О. Малиновська, О. Овчиннікова, Т. Петрова, І. Прибиткова, С. Пирожков, О. Позняк, А. Поручник, Ю. Римарен-

ко, М. Романюк, А. Румянцев, С. Писаренко, С. Трубич, А. Філіпенко, М. Шульга, О. Хомра та інші. Серед зарубіжних економістів слід згадати роботи Т. Андерсена, Р. Брубейкера, А. Вільямса, Г. Вітковської, А. Вишневіського, Ж. Зайончковської, І. Івахнюка, В. Іонцева, В. Кристаллера, Д. Массея, Л. Рибаківського, О. Старка, М. Окольського, В. Орешкіна, Г. Тапиноса, М. Тодаро, І. Цапенка, Т. Юдіної та інших.

На жаль поза увагою дослідників залишились проблеми наукової розробки теоретико–методологічних та практичних аспектів міграційних процесів, вироблення нових науково обґрунтованих рекомендацій щодо інституційних механізмів регулювання міжнародної трудової міграції в країнах–членах ЄС.

Актуальність та необхідність систематизації теоретико–методологічних інструментів регулювання міграційних процесів у країнах–членах ЄС, дослідження економічних передумов міграції робочої сили, оцінка інституційних та соціально–економічних трансформацій міграційної політики країн–членів ЄС, недостатня практична розробленість цієї проблеми зумовили вибір теми дисертаційної роботи, її мети, завдання та структури.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень кафедри міжнародних економічних відносин факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка. Результати дисертаційного дослідження використовуються у процесі викладання економічних дисциплін курсу “Світова економіка” (тема 2 – “Світова економічна система”) та курсу “Міжнародні економічні відносини”, що читаються кафедрою міжнародних економічних відносин для студентів напряму 6.030203 – “міжнародні економічні відносини” та спеціальності 8.030203 – “міжнародні економічні відносини”, а також були використані при виконанні науково–дослідної роботи “Секторальна інтеграція в економічній системі Європейського Союзу” № ДР 0110U003148 (2010–2014 рр., науковий керівник – проф. Писаренко С.М.). Особистий внесок автора полягає у

дослідженні теоретичних та прикладних проблем інституційних механізмів регулювання міграційних процесів в країнах–членах ЄС, а також у розробленні індексу міграційної привабливості, що характеризує особливості міграційного клімату в країнах–членах ЄС та дає можливість визначити майбутні тенденції міграційних процесів.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико–методологічних засад регулювання міжнародної трудової міграції в країнах–членах ЄС та оцінка соціально–економічних вимірів міграційних процесів для визначення основних інституційних механізмів здійснення міграційної політики країн–членів і реалізації спільної міграційної політики ЄС.

Для досягнення цієї мети в дисертаційному дослідженні поставлено такі основні завдання:

- розкрити сутність та економічний зміст міграції населення, визначити її структуру та причини виникнення;
- здійснити порівняльний аналіз теоретичних підходів до дослідження трудової міграції для виявлення і систематизації чинників формування міграційної політики держави;
- з’ясувати основні особливості міграційних процесів в країнах–членах ЄС та обґрунтувати їхній вплив на економіку держав;
- дослідити інституційні механізми управління трудовою міграцією в країнах–членах ЄС;
- проаналізувати діючі системи працевлаштування мігрантів в країнах–членах ЄС;
- запропонувати методiku оцінювання міграційного клімату країн–членів ЄС;
- змодельювати міграційний приріст населення країн–членів ЄС;
- дослідити можливість поглиблення координації та формування спільної міграційної політики ЄС;
- розробити рекомендації щодо державного регулювання зовнішніх міграцій в Україні.

Об'єктом дослідження є процеси трудової міграції в країнах–членах ЄС.

Предмет дослідження – особливості міжнародних міграційних процесів та закономірності їхнього регулювання в межах спільної міграційної політики ЄС та національних міграційних політик країн–членів.

Методи дослідження. Теоретико–методологічною основою цього дослідження є принцип наукового абстрагування та об'єктивності в аналізі явищ та процесів. У дисертаційній роботі застосовано широкий спектр методів наукового дослідження: системний та узагальнення (при дослідженні природи міграційних процесів); історико–логічний (при дослідженні основних методів регулювання міграції населення, при вивченні передумов та напрямів європейської міграційної політики); кількісного та якісного аналізу (при дослідженні міграційної динаміки в країнах–членах ЄС, при порівнянні особливостей функціонування ринку праці країн–членів); структурно–логічний (при формулюванні методичних рекомендацій щодо механізмів максимізації позитивних наслідків від міграції в країнах–членах ЄС); графічної інтерпретації даних (при узагальненні та візуалізації результатів дослідження). Для виконання роботи застосовано також методи регресійного аналізу даних для виявлення та оцінювання статистичних та логічних закономірностей впливу соціально–економічних чинників на міграційні процеси, методи статистичного та порівняльного аналізу – для ранжування та кластеризації країн–членів ЄС за рівнем їхньої міграційної привабливості, а також використано прогнозні моделі для побудови міграційного приросту населення ЄС.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному узагальненні проблеми регулювання міграційних процесів, що дало змогу розв'язати конкретне наукове завдання – визначити інституційні механізми регулювання трудової міграції та реалізації спільної міграційної політики ЄС.

До найвагоміших наукових результатів, що становлять наукову новизну, належать такі:

вперше:

– розроблено індекс міграційної привабливості для країн–членів ЄС, що дало змогу проранжувати ці країни за рівнем їхньої міграційної привабливості, тобто досліджено привабливість країн–членів ЄС щодо міграційних потоків у світовому масштабі та визначено привабливість міграційних переміщень населення в межах ЄС;

– проведено стандартизацію системи показників для аналізу міграційного клімату країн–членів ЄС на основі одиничних показників економічної активності мігрантів, що характеризують соціально–економічні умови в країнах–членах співтовариства;

– побудовано, на основі дослідження міграційного приросту країн–членів ЄС, прогнозу модель міграційних процесів з метою розроблення ефективного організаційно–економічного механізму їх регулювання. Під прогнозуванням мається на увазі науково обґрунтоване передбачення (на 2012–2014 роки) ймовірнісних шляхів розвитку такого явища як міграція, що досягається за допомогою побудови трендових моделей;

удосконалено:

– визначення поняття “трудова міграція”, яке розглядається як складне багатоаспектне суспільно–економічне явище, що передбачає мобільність працездатного населення відповідно до умов та потреб ринків праці, і активно реагує на зміни в суспільстві та вимагає ефективних дій з боку держави;

– визначення поняття “міграційна політика”, яке розглядається як система засад, принципів, механізмів, методів та ресурсів, з використанням яких держава цілеспрямовано здійснює адміністративно–правові, організаційно–фінансові важелі управління, що регулюють міграційну мобільність населення, впливають на фактори схильності до міграції, забезпечують ефективне регулювання соціально–економічних та демографічних потреб країни і створення належних умов для гармонійного співіснування громадян і мігрантів;

отримали подальший розвиток:

– класифікація міграційної політики країн–членів ЄС відповідно до міграційних потоків: регулювання міграційних потоків із третіх країн (зовнішня сфера контролю – ліберальна, поміркована, консервативна міграційні політики країн–членів) та регулювання міграційних потоків із країн–членів ЄС (внутрішня сфера контролю – міграційна політика країн–донорів робочої сили та –реципієнтів);

– визначення шляхів максимізації позитивних наслідків міграції в країнах–членах ЄС. Зокрема, запропоновано засади спільної міграційної політики; удосконалення механізмів відбору мігрантів з урахуванням їхніх професійних навичок та кваліфікацій; задіяння гендерного аналізу в процесі формування міграційної політики; підвищення рівня індексу інтеграційної політики країн–членів ЄС; спільний контроль усіма країнами–членами ЄС обсягів міграції;

– дослідження особливостей міграційних процесів в Україні. Зокрема, систематизовано основні чинники впливу на процеси міграції населення та запропоновано рекомендації щодо розвитку міграційної політики України. Країні потрібно розробити національну міграційну політику, яка б була спрямована на повернення її громадян; ефективне використання інтелектуального, трудового, соціального та інвестиційного потенціалу мігрантів; залучення кваліфікованих мігрантів в країну та попередження майбутньої еміграції власного кваліфікованого трудового потенціалу; політика інтеграції мігрантів; боротьба із нелегальною міграцією; антидискримінаційні заходи на всіх етапах міграційних процесів, ефективний та дієвий правовий захист мігрантів; соціальний захист мігрантів за кордоном; акумуляція грошових переказів та забезпечення реалізації стратегії збереження цих надходжень в країні.

Практичне значення наукових результатів. Матеріали дослідження можуть становити практичний інтерес для органів державної влади, місцевого самоврядування, організацій із захисту прав мігрантів, компаній та фінансових установ.

Теоретичні положення та методичні підходи, викладені у дисертації мають практичне значення та використовуються Управлінням міжнародного співробітництва Львівської обласної державної адміністрації для визначення пріоритетних напрямів та механізмів регулювання сучасних міграційних процесів, аналізу рівня міграційної привабливості та здійснення інтегральної оцінки міграційного клімату України з метою формування сприятливого середовища для мігрантів та захисту прав громадян нашої держави за кордоном.

Наукові положення та результати дисертації використовуються також при виконанні науково–дослідної роботи Львівського національного університету імені Івана Франка “Секторальна інтеграція в економічній системі Європейського Союзу” (науковий керівник – проф. Писаренко С.М.).

Особистий внесок здобувача. Всі результати, які наведені в дисертації і виносяться на захист, отримані здобувачем особисто.

Публікації. За темою дисертації опубліковано 16 одноосібних наукових праць загальним обсягом 7,86 авт. арк., з них 8 статей у наукових фахових виданнях, 1 – у міжнародному науковому виданні та 6 тез доповідей на наукових конференціях.

Апробація результатів дисертації. Основні ідеї та положення дисертації доповідались і отримали позитивну оцінку на міжнародних та вітчизняних конференціях, методологічних семінарах, зокрема, на міжнародній студентсько–аспірантській науковій конференції “Економіка України в умовах посилення глобалізаційних процесів: виклики і перспективи” (м. Львів, 15–16 травня 2009 р.), III науково–практичному семінарі з міжнародною участю “Проблеми розбудови митної системи в інтересах економічної безпеки України” (м. Тернопіль, 26–28 листопада 2009 р.), міжнародній науково–практичній конференції “Міграційні процеси в Україні: сучасні виклики та регіональна специфіка” (м. Львів, 17–18 грудня 2009 р.), VII міжнародній науково–практичній конференції молодих вчених “Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації” (м. Тернопіль, 25–26 лютого 2010 р.), VIII міжнародній науково–

практичній інтернет–конференції “Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми” (жовтень 2010 р.), всеукраїнській науково–практичній конференції молодих вчених, аспірантів та студентів “Актуальні проблеми теорії та практики міжнародної економіки за умов глобальної трансформації” (м. Київ, 28–29 жовтня 2010 р.), VI міжнародній науково–практичній конференції “Україна і глобальна економіка: теорія і практика господарювання” (м. Сімферополь, 29–30 жовтня 2010 р.), I edycji Międzynarodowego kongresu naukowego “Gospodarka–Edukacja–Kultura” (м. Кельце, Польща, 7–8 грудня 2010 р.), міжнародній науково–практичній конференції “Економіка, фінанси та бізнес: проблеми та перспективи розвитку” (м. Одеса, 17–18 грудня 2010 р.), міжнародній науковій конференції факультету міжнародних відносин Львівського національного університету ім. І.Франка (м. Львів, 8–9 лютого 2011 р.).

Структура дисертації та її обсяг. Специфіка зумовлених метою та завданнями проблем, що стали предметом дослідження, їх різноплановість зумовили загальну логіку і структуру дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів (9 підрозділів), висновків, додатків та списку використаних джерел. Основний текст дисертації викладено на 198 сторінках, він містить 11 таблиць, 38 рисунків та 8 додатків. Список використаних джерел містить 169 найменувань.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПЦІЙНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

1.1 Суть, структура та причини міграції населення

Загальна теорія міграції може ефективно розвиватись лише за умови ретельного дослідження самого поняття міграції. Загальновизнаних визначень поняття “міграція” немає, однак існує низка багатоаспектних обґрунтованих визначень з галузі міжнародної міграції. Поняття “міграція” перш за все розглядається на національному рівні, тому й існують відмінності у розумінні поняття та особливостей міграційного процесу, способів регулювання чи використання цього явища різними країнами. Відмінності у поглядах вчених щодо поняття “міграції” ще більше підкреслюють вагомість цього явища для майбутнього розвитку країн.

Загалом усі визначення поняття “міграція” умовно можна класифікувати таким чином: 1) міграція як процес переміщення або форма руху; 2) міграція як спосіб регулювання соціально–економічної ситуації на ринку; 3) міграція як результат глобалізації та посилення інтеграційних процесів; 4) міграція як фактор мобільності працездатного населення.

Перша категорія розуміння міграції як переміщення чи рух бере свій початок від самого поняття “міграція”, оскільки у перекладі з латинської “migratio” – переселення, переміщення (від “migro” – переселяюсь). В економічній статистиці міграцію розглядають як складову частину процесу зміни населення, як його “механічний рух”. Вікіпедія визначає міграцію як процес зміни постійного місця мешкання індивідів або соціальних груп, що виражається в переміщенні в інший регіон, географічний район або країну

[167]. Міграція фізичних осіб поширена у світі, як складний соціальний феномен має об'єктивні передумови та закономірний характер. У стислому словнику із соціології міграція розглядається як соціально–економічний і демографічний процес, який утворює сукупність переміщень людей між країнами, районами, населеними пунктами [27, с. 487]. Часто синонімом міграції фізичних осіб у вузькому розумінні є термін “переселення” [104, с.39]. Фізична особа розглядається як резидент певної країни, якщо вона проживає в ній не менше 6 місяців у податковому році або відповідає іншому критерію, визначеному внутрішнім законодавством країни [38, с.188]. Згідно з визначенням, запропонованим ООН, міграцією вважається переміщення осіб на термін більше 6 місяців.

Уперше поняття “міграція” ввів в науковий обіг в кінці XIX ст. англійський учений Е. Равенштайн у праці “Закони міграції”. Він розглядав міграцію як постійний процес, що зазнає впливу чотирьох основних груп факторів, які діють у першому місці проживання, на стадії територіального переміщення, у місці приїзду, а також факторів, що мають більш особистісний характер [1].

Більшість вчених розглядає міграцію як процес переміщення населення, тобто такі територіальні переміщення, які супроводжуються зміною місця проживання та місця праці (назавжди або на тривалий період) як у межах однієї країни, так і поза її межами. У демографічних та економічних дослідженнях термін “міграція” вживається щодо таких способів переміщень у просторі, які пов'язані, по–перше, з перетином адміністративних меж населених пунктів, по–друге, із зміною індивідом місця проживання назавжди чи на певний строк [42, с.55–56]. За твердженнями І. Маслової, міграція населення – це об'єктивний процес переміщення кадрів, який нерозривно пов'язаний з розвитком продуктивних сил і виробничих відносин [68, с. 13–14].

У своїй праці, опублікованій в 1960–ті роки, Я. Щепанський визначає міграцію як будь–яке переміщення незалежно від зміни місця в

географічному просторі [105, с.27–28]. О. Лармін розглядає міграцію як форму міграційної рухливості [59]. А згідно з дослідженнями В. Моїсеєнко, міграція – одна з форм руху населення, при якій зміна місця проживання на доволі значну відстань і час супроводжується суспільно значимими економічними, соціальними, демографічними й іншими наслідками (позитивні й негативні, явні й приховані, поточні й довгострокові тощо) [71, с.24].

В. Переверденцев вважав, що міграцію населення можна розглядати в широкому значенні як сукупність всіх переміщень людей у просторі та у більш вузькому значенні як сукупність переселень людей, пов'язаних зі зміною ними місця проживання на відносно тривалий термін [78].

Найпоширенішим є визначення Л. Рібаковського, що пропонує називати міграцією будь-яке територіальне переміщення, що здійснюється між різними населеними пунктами однієї або декількох адміністративно-територіальних одиниць, незалежно від тривалості, регулярності та мети [85].

Г. Вечканов вважав міграцією зміну місця проживання і місця застосування праці із власної волі особи у поєднанні з особистими, колективними й суспільними інтересами [10, с.33]. Б. Бреєв ще у другій половині 1960-х років розглядав міграцію в трьох різних аспектах – територіальному, галузевому та професіональному переміщенні [7].

Я. Петрова, проаналізувавши соціальні механізми міграції, запропонувала чотири основні підходи розуміння процесу міграції, які є досить змістовними і повністю розкривають зміст цього поняття. По-перше, відповідно до найбільш широкої інтерпретації, до міграції відносять всі види руху населення, що мають суспільну значимість. Сюди відносять не тільки всі просторові переміщення, але й плинність кадрів, їхній рух усередині підприємств, соціальні переміщення тощо; міграція розглядається як компонент динаміки чисельності та структури населення. По-друге, під міграцією розуміється все різноманіття просторового руху населення незалежно від його характеру та мети. По-третє, до міграції відносять

просторові переміщення, які ведуть до постійної або тимчасової зміни місця проживання і є регулярним двобічним рухом між місцями проживання та місцями праці або навчання. По–четверте, до міграції відносять такий процес просторового руху населення, що в остаточному підсумку веде до його територіального перерозподілу [80].

Визначення міграції як форма руху є цілком виправданим, оскільки це явище не може відбуватись без факту переміщення особи. Однак водночас, поняття “міграція” як будь–яке територіальне переміщення характеризує лише процес зміни місця постійного перебування, а не охоплює й інші особливості, наприклад, міграцію як форму мобільності робочої сили.

Зростання нерівності між країнами на рівні економічного і соціального розвитку, відмінності у темпах демографічного природного приросту тощо призвели до появи такого явища, як зовнішня міграція або міжнародна. Існують різні думки щодо самого поняття “міжнародна міграція”. Ці міграції ще часто називають міждержавними переміщеннями населення, тобто факт в’їзду чи виїзду за межі кордонів країни (національної території) з метою облаштування на постійне проживання або тимчасове (середньострокове, короткострокове, сезонне) працевлаштування [89, с.51].

Внутрішні міграції населення – це переміщення населення в межах однієї країни або об’єднання (міграція між країнами–членами ЄС), що передбачає зміну місця проживання на підставі різних стимулюючих факторів.

Міжнародна міграція населення – це територіальні переміщення людей через державні кордони, пов’язані із зміною постійного місця проживання і громадянства, зумовлені різними чинниками (сімейні, національні, політичні та інші), або з перебуванням у країні приїзду довготривалого, сезонного і мятникового характеру, а також із циркулярними поїздками на роботу, відпочинок, лікування, навчання тощо [44, с. 29].

М. Окольскі вважав, що в сучасних умовах звичайне формулювання міжнародної міграції як незворотної постійної міграції є дуже вузьким

визначенням. Вчений стверджував, що міграція є неодмінно процесом, що характеризується двома категоріями – відстанню та часом, що формують істотні відмінності даного процесу у різних країнах [148].

Якщо говорити про міграцію у призмі трудового потенціалу, то, звичайно, варто наголосити на такому явищі, як трудова міграція, що теж спричиняє чимало дискусій серед науковців. Згідно із глосарієм Міжнародної організації з міграції, трудова міграція – це пересування людей з однієї країни до іншої з наміром отримати роботу [56, с.26]. Трудова міграція поліпшує умови праці й життя, збільшує трудові здобутки й доходи, безумовно, стає активом індивідуального й всесвітнього людського капіталу [25, с.24]. С. Головко стверджує, що “зовнішня трудова міграція – це процес організованого або стихійного переміщення працездатного населення з країни до країни, викликаний причинами економічного характеру” [92, с. 354].

Міжнародна трудова міграція – не лише складова частина глобального руху населення планети, але й самостійне економічне явище, оскільки володіє ознаками ідентичності, а саме: економічною мотивацією, добровільністю та тривалістю у часі. Суб’єктом міжнародної трудової міграції є трудовий мігрант або особа, яка переїздить до іншої країни з метою працевлаштування. Якщо для внутрішньої трудової міграції місце працевлаштування не має великої ролі, це може бути приватний підприємець, національна фірма, підрозділ транснаціональної компанії чи державна установа, то для міжнародної трудової міграції такий стан стосується лише легального іноземного трудового мігранта [27, с.489].

М. Романюк визначає трудову міграцію як рух, переселення та переміщення на постійній або тимчасовій основі носіїв робочої сили і працересурсного потенціалу в регіональному, національному та міждержавному міграційному просторі з метою забезпечення відповідного економічного циклу відтворення та власних потреб трудових мігрантів [88].

На нашу думку, трудова міграція – це складне багатоаспектне суспільно–економічне явище, яке передбачає мобільність працездатного населення відповідно до умов та потреб ринків праці, що активно реагує на зміни в суспільстві та вимагає ефективних дій з боку держави.

I. Прибиткова визначає трудову міграцію як самоорганізуючий процес суспільної поведінки індивідів, що спрямовується системою переваг, а цілеспрямована діяльність мігрантів, що самоорганізується, визначається не тільки обсягами трудового доходу, але й іншими факторами життєдіяльності. Як і всі соціальні процеси, що самоорганізуються, учасники яких оптимізують свою діяльність відповідно до власних інтересів, міграції піддаються регулюванню ззовні лише непрямим чином [83, с. 46].

Важливу роль відіграють міграційні потоки як невід’ємний елемент міграційного клімату країни. Міжнародний міграційний потік – це сукупна кількість мігрантів з певної країни вибуття до певної країни прибуття протягом відповідного періоду [27, с. 489]. На думку Ю. Єфімова, міграційні потоки впливають на політичну, демографічну, етнічну, соціально–економічну ситуацію в країні, у зв’язку з чим зростає роль політико–управлінських рішень, спрямованих на підтримання політичного порядку, а міграція стає об’єктом політичного контролю й регулювання [39].

Сьогодні поняття “міграція” передбачає низку похідних визначень, в тому числі й багатогранність похідного поняття “мігрант”. I. Івахнюк, обмежившись лише загальним визначенням поняття “міжнародний мігрант”, стверджував, що це особа, яка здійснює міждержавне територіальне пересування (міжнародну міграцію) з метою зміни місця проживання і роботи, назавжди або на визначений термін (від одного дня до кількох років). Вчений запропонував своє визначення міжнародної трудової міграції, окресливши її як міграцію, пов’язану із перетином державного кордону з метою продажу своєї робочої сили в країні в’їзду на визначений термін (від однієї доби до кількох років) [27, с.489].

Найширше визначення і перелік різних категорій працівників–мігрантів містить Міжнародна конвенція про захист прав усіх працівників–мігрантів та членів їхніх сімей. Відповідно до конвенції ООН, працівник–мігрант – особа, яка буде займатися, займається або займалася оплачуваною діяльністю у державі, громадянином якої вона не є [56, с.27].

Згідно із конвенцією Міжнародної організації праці (1949), працівник–мігрант – це особа, яка мігрує з однієї країни до іншої в пошуках роботи. У Європейській конвенції про правовий статус працівників–мігрантів (1977) зазначено, що працівник–мігрант – це громадянин однієї з країн, якому дозволено проживати на території іншої країни для виконання оплачуваної роботи.

Існують ще такі поняття як “мігрант у справах”, що стосується журналістів, артистів, співаків, музикантів, вчених, представників духовенства тощо та поняття “мігрант–інвестор”, що означає організацію іноземцем власної справи в країні прибуття чи придбання ним значної нерухомості [5, с. 43].

Явище міграція неодмінно пов’язана із глобалізаційними процесами. Зокрема Г. Глуценко зазначає, що в умовах глобалізації мігранти розглядаються як “трансмігранти”, а здійснювані ними транснаціональні зв’язки визначаються як “п’ять Т”: трансферти (грошові перекази), торгівля, транспорт, телекомунікації, туризм [24].

Одним із сучасних підходів є інтерпретація явища міграція крізь призму мобільності працездатного населення. Мобільність робочої сили розглядається у двох аспектах. У першому випадку її ототожнюють із динамікою числа звільнень і прийомів нових працівників (плинність кадрів), у другому випадку мобільність робочої сили пов’язана із прийняттям рішень індивідом про зміну місця роботи або шляхом інвестицій у людський капітал, або шляхом пошуку нової роботи [97]. Міграцією називається географічна мобільність, що спричиняє зміну постійного місця проживання між певними

політичними або статистичними пунктами, або ж між районами проживання різного типу [137, с.146].

На думку А. Котляра, на ринку праці існує сукупність попиту і пропозиції робочої сили, яка за рахунок взаємодії двох цих складових забезпечує розміщення відносно робочих місць економічно активного населення за сферами господарської діяльності. Цим самим одні задовольняють потребу в праці, інші – у заробітній платі [55, с. 33]. М. Колосніцина розглядає мобільність робочої сили з позиції зміни роботи як у рамках однієї територіальної одиниці, так і з врахуванням переїзду індивіда з метою одержати більш привабливу роботу. У цьому контексті рух робочої сили може супроводжуватися як зміною соціально–професійного становища працюючого, так і місця проживання. Це поняття розкриває зміст соціальної динаміки, що супроводжується зміною професійних ролей і статусів. Її точка зору полягає в тому, що “процес переміщення робочої сили на нові робочі місця” ототожнюється із трудовою мобільністю [53].

Окрім міграції чималі дискусії ведуться щодо термінології поняття “нелегальна міграція”. Щоправда, в офіційній термінології ООН замість терміну “нелегальна міграція” використовується термін “неврегульована міграція”. Згідно з визначенням МОМ, нерегульована міграція – це рух осіб, що відбувається з порушенням норм країн виїзду, транзиту та призначення. З перспективи країн призначення – це незаконний в’їзд, перебування або працевлаштування в країні, який означає, що мігрант не має права або належних документів, яких вимагає міграційне законодавство країн в’їзду, проживання або роботи. З перспективи країн походження це означає, що особа перетинає міжнародний кордон без дійсного паспорта чи проїзного документа або не відповідає адміністративним вимогам для виїзду з країни.

У документах Європейського Союзу найчастіше вживається поняття “нелегальна імміграція”, тобто нелегальний в’їзд або перебування в країнах – членах ЄС. По–перше, нелегальна міграція має прецедент в разі незаконного перетину кордону, перетину кордону з фальшивими або підробними

документами. По–друге, у разі законного в'їзду або перебування після закінчення терміну дії дозволу на перебування. По–третє, законне перебування стає нелегальним, коли особа працевлаштовується або займається підприємницькою діяльністю, не дозволеною в'їзною візою [114, с.7].

Узагальнюючи усі вище наведені визначення міграції, можна зробити висновок, що явище міграція передбачає як різноманітність форм територіального руху населення, так і становить основу суспільного розвитку країни, оскільки є об'єктом не лише міграційної політики, а й усіх інших. Теоретичні та методичні дослідження явища міграція сприяли появі такого поняття, як міграційна політика як основа регулювання та управління цим процесом. Міграційна політика тісно пов'язана з іншими напрямками загальнодержавної політики: податкової, тарифної, інвестиційної, аграрної, соціальної, демографічної політик тощо.

А. Хомра визначає міграційну політику як комплекс розробок і заходів, скерованих на формування необхідних потоків і необхідної інтенсивності міграції населення [102, с.50]. На думку О. Бабенко, міграційна політика – це система заходів, ресурсів та механізмів, з використанням яких держава і суспільство цілеспрямовано впливають на соціальні переміщення та соціальну мобільність [3, с.159]. Л. Рибаківський визначає, що ця політика є системою загальноприйнятих на рівні управління ідей і концептуально об'єднаних засобів, за допомогою яких насамперед держава, а також її суспільні інститути, дотримуючись визначених принципів, що відповідають конкретним історичним умовам країни, припускає досягнення цілей, адекватних як цьому, так і наступному етапу розвитку суспільства [84, с.167]. С. Масьондз розуміє під міграційною політикою комплекс правових, фінансових, адміністративних та організаційних заходів, з використанням яких держава цілеспрямовано впливає на регулювання міграційних процесів з позицій міграційних пріоритетів, кількісного складу міграційних потоків та їхньої структури у сфері державного управління [72, с.14].

С. Денисюк на основі власних досліджень сформулював таке визначення: міграційна політика – це комплекс заходів, які належать до сфери державного управління і передбачають процес прийняття рішень, врегульований правовими нормами, контрольований представницькою владою і спрямований на впорядкування міграційних процесів [30].

При розробці Закону України “Про основні засади міграційної політики”, в результаті досліджень, висновків та практичних рекомендацій було сформульовано таке визначення: державна міграційна політика – це сукупність заходів, що здійснюються державою з метою регулювання міграційних процесів, створення умов для реалізації інтелектуального і трудового потенціалу мігрантів, побудови демографічного правового суспільства, забезпечення належного соціально–економічного та демографічного розвитку, дотримання принципів захисту національних інтересів, безпеки і територіальної цілісності України.

Доволі вичерпним є визначення Т. Петрової, яка стверджує, що міграційна політика – це система правових, фінансових, адміністративних і організаційних заходів держави та недержавних установ щодо регулювання міграційних процесів з позицій міграційних пріоритетів, кількісного та якісного складу міграційних потоків, їхньої соціальної, демографічної та економічної структури [79, с.27].

На основі аналізу різноманітних визначень та факторів впливу, ми пропонуємо власне визначення поняття міграційна політика. Отже, міграційна політика країни – це концептуальнообґрунтована система засад, принципів, механізмів, методів та ресурсів, з використанням яких держава цілеспрямовано здійснює адміністративно–правові, організаційно–фінансові важелі управління, що регулюють міграційну мобільність населення, впливають на фактори схильності до міграції, забезпечують ефективне регулювання соціально–економічних та демографічних потреб країни та створення належних умов для гармонійного співіснування громадян і мігрантів.

Трудова міграція уже давно є невід’ємною складовою світового ринку праці. Міжнародний ринок праці, який активно функціонує на рівних умовах з ринком товарів та послуг, інформації та технологій тощо, складається із двох основних складових – національного та регіонального ринків праці, особливості яких й визначають закономірності трудової міграції. Як слушно зазначає О. Грішнова, “міграція не додає людині людського капіталу, а сприяє переміщенню його туди, де він ефективніше використовується і ціна на його послуги вища”. Поліпшуючи умови життя і праці, збільшуючи трудові здобутки і доходи, міграція і трудова міграція зокрема стає “активом індивідуального і всесвітнього капіталу” [25, с.23–24].

На сучасному етапі міжнародна міграція країн–членів ЄС набула нових особливостей, найсуттєвішими з яких є: 1) збільшення кількості мігрантів із третіх країн; 2) вплив світової економічної кризи на міграційні процеси; 3) формування нових центрів залучення робочої сили; 4) заохочення міграції висококваліфікованих кадрів із третіх країн; 5) ротаційний характер міграції в межах країн–членів ЄС.

Міграція, в основі якої є різні мотиви та причини, є предметом дискусій демографів, географів, економістів, істориків, соціологів, адже торкається усіх сфер суспільного життя, істотним фактором економічного розвитку країни та її трудового потенціалу. Беззаперечним залишається той факт, що міграція населення є індикатором ситуації на ринку праці країни.

Основними спонукальними мотивами, які зумовлюють міграцію робочої сили або слугують “імпульсом” для прийняття самого рішення про зміну місця перебування, є: 1) відмінності у рівнях економічного розвитку країн (безробіття, низький рівень життя, високий рівень бідності); 2) порівняно високий рівень заробітної плати в основних країнах тяжіння мігрантів; 3) порівняно вищий рівень технологічного розвитку країн, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, засобів зв’язку і транспорту, міжнародний рух капіталу та ротація кадрів в міжнародних корпораціях; 4) вищий рівень демократизації суспільства, податкова та

політична стабільність в країні (низький рівень корумпованості суспільства, дотримання прав людини); 5) низький рівень соціальної захищеності суспільства (неналежні умови праці, відсутність можливостей для професійного розвитку, низька якість системи освіти та медицини тощо); 6) військові конфлікти та громадські заворушення; 7) зростання значення екологічних чинників (наявність чистої води, якість продуктів харчування тощо); релігійні, національні та культурні причини (етнічна і расова приналежність, свобода віросповідання); 8) природні катаклізми та зростання ролі охорони навколишнього середовища в країнах тяжіння мігрантів.

Причини трудової міграції, на думку І. Лапшиної, мають в основному економічний характер і можуть бути зведені у таку систему: 1) відмінності у рівнях економічного розвитку окремих країн і, відповідно, в умовах життєдіяльності; 2) національні відмінності у вартості робочої сили; 3) наявність обмеженого безробіття у країнах, які трансформуються; 4) вплив міжнародного руху капіталу та транснаціональних корпорацій [57].

Цікавою є класифікація Я. Петрової, що передбачає таку групу мотивів міграції [80]: 1) прагнення до “кращої долі”; 2) міграція із заздрості до жителів більш благонадійних місць (без гуманітарних і політичних причин); 3) міграція через комплекс неповноцінності (деякі індивіди не здатні знаходити себе в повсякденному житті і для них міграція – вихід з такого становища, однак така міграція рідко буває успішною); 4) міграція через прагнення більш повно реалізувати свій творчий або інтелектуальний потенціал (один з типів “витік мізків”, прагнення наблизитися до джерел знання); 5) міграція з міркувань безпеки; 6) міграція за політичними мотивами.

Поряд із факторами, що мотивують громадян прийняти рішення про міграцію, існують так звані фактори–інгібітори (стримуючі фактори), а саме: економічні фактори (висока вартість міграції), родинні (розлука із сім'єю,

страх втрати сім'ї чи родинних зв'язків), психологічні, расові та релігійні бар'єри.

Міжнародна міграція робочої сили передбачає кілька етапів. Перший етап передбачає пошук робочого місця за кордоном, оформлення усіх супровідних для цього документів, ознайомлення із особливостями ринку країни призначення. Другий етап – це процес міграції. Третій етап передбачає перебування в країні призначення, пошук роботи та адаптацію мігрантів до нових умов. Завершальним етапом є або процес повернення мігрантів у країну походження або із отриманням виду на проживання постійне перебування в країні призначення та отримання, принагідно, нового громадянства.

Поглиблений аналіз структури міграційного процесу передбачає також чітке розуміння самої типології цього явища, що залежить від вибору головного фактора міграції, тобто сукупності подій та явищ під впливом яких здійснюється територіальне переміщення населення. Для виокремлення потоків мігрантів, які прямують з конкретної країни, застосовують поняття “еміграція” ((від лат. *emigratio* – виселення, переселення) масове переселення з батьківщини в іншу державу); для потоків у країну – імміграція ((від лат. *immigratio* – вселення) в'їзд у державу іноземців чи осіб без громадянства на тривале або постійне проживання). Крім еміграції зовнішні міграційні процеси відзначаються також рееміграцією (від лат. *re* – зворотна дія та еміграція – повернення емігрантів на батьківщину). Цей термін близький до визначення “репатріація” (іноді вони вживаються як синоніми) [104, с. 40]. Існує ще поняття міграційне сальдо – різниця між імміграцією з країни і еміграцією в країну, тобто різниця кількості осіб, що прибули в країну і кількості осіб, що її залишили. Цей показник може бути як позитивним, так і негативним. Часто поняття “міграційне сальдо” застосовується також до міграційних процесів, що відбуваються між територіями однієї країни.

Узагальнюючи концептуальні розробки таких дослідників, як Е. Лібанова, О. Малиновська, Т. Петрова, О. Позняк, І. Прибиткова,

Ю. Римаренко та інших, визначимо такі види міграції [50, с.276]: за способом реалізації – організовані та неорганізовані; за ступенем контрольованості – легальна та нелегальна; за територіальною ознакою – внутрішні та зовнішні; за часовою ознакою – постійні (чи незворотні), тимчасові, сезонні, маятникові; щодо країни – еміграція, імміграція, транзитна міграція. Варто ще до цієї класифікації додати кілька видів міграції, таких як міграція висококваліфікованої робочої сили, низькокваліфікованої та спеціалізованої робочої сили (за професійно–кваліфікаційним рівнем), чи за мотивами міграції (трудова мігранти, шукачі притулку, туристи, нелегальні мігранти тощо).

О. Левцун у структурі трудової міграції громадян України за ступенем легальності виділяє чотири якісно відмінні рівні: офіційна трудова міграція; неофіційна легальна міграція (поїздки наших співвітчизників за кордон з декларованою метою туризму, відвідування родичів тощо з подальшим працевлаштуванням та реєстрацією в країні); успішна нелегальна міграція (поїздки за кордон, пов'язані з незареєстрованою зайнятістю у видах діяльності, які дозволені законодавством відповідних країн); міграція жертв злочинних угруповань [60].

Нелегальну міграцію розрізняють і за часом виникнення, а саме: а) з моменту порушення правил в'їзду на територію держави та виїзду з неї; б) з моменту порушення правил перебування на території держави, що зумовлює необхідність продовження візи та реєстрації на території країни перебування (напівлегальна міграція) [50, с.276]. Відповідно до мети призначення нелегальна міграція може здійснюватися з метою: транзиту; постійного проживання або тимчасового притулку.

Крім того залежно від часового проміжку міграцію поділяють на постійну, або безповоротну, тимчасову, сезонну і маятникову.

За класифікацією В. Бенінга, яка найповніше відображає інноваційну сутність міграції, вирізняють такі її види: міграція кваліфікованої та напівкваліфікованої робочої сили для тимчасової роботи за контрактом;

міграція для постійної роботи за кордоном та з метою створення робочих місць; циркуляція професійних, технічних і управлінських працівників, бізнесменів та осіб, залучених до розробки міжнародних проектів, переміщення менеджерів і професіоналів у межах транснаціональних корпорацій; міграція з метою здобуття професійної освіти та практичної підготовки, що організовується більш розвиненими країнами для просування на зарубіжні ринки технологій, устаткування, методів управління [62, с.119-120].

I. Царенко називає чотири категорії іммігрантів з точки зору правового статусу: 1) переселенці, що стали громадянами країни імміграції; 2) іноземці з постійним дозволом на проживання; 3) тимчасові мігранти, що мають візу і дозвіл на роботу; 4) нелегальні іммігранти [103, с. 53].

Французький учений Ж. Тапінос, один із провідних фахівців в галузі міжнародної міграції, що рекомендує світовій науковій громадськості новий підхід у вивченні міграції, вважає, що з економічної точки зору міграція – це насамперед відповідь на відсутність розвитку [96, с.56]. Отже, незважаючи на різноманіття поглядів, відмінностей визначень та особливостей міграційного процесу, спільним залишається факт нерозривного зв'язку між міграцією та майбутнім розвитком країни. Робоча сила є цінним капіталом у світовому господарстві, що потребує найефективнішого використання як в межах національних, так і світових ринків.

I. Лукінов вдало підкреслив, що дуже важливою є оцінка можливості впливу нашого суспільства на процеси відтворення та використання робочої сили з урахуванням різних стадій життєвого циклу людини, що дасть змогу порівняти та співставити ці періоди з позицій участі людини у виробництві та споживанні [61]. Із зростанням мобільності людського капіталу зростає попит на іноземну робочу силу, особливо в умовах масового експорту виробничого капіталу та формування підприємств із місцевою та іноземною робочою силою.

В умовах інтернаціоналізації та демократизації сучасного суспільства, посилення міжнаціональних конфліктів, нерівності між країнами, активізації стихійних катаклізмів, переміщення населення як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках вимагає більш ретельного дослідження цього процесу. На сьогодні немає країни, яка б не зіткнулася із перевагами та недоліками міграційного процесу.

1.2 Теоретичні основи дослідження міжнародної трудової міграції

Переміщення робочої сили різні вчені трактують по-різному, що ще більше викликає зацікавлення до цього процесу. Перш ніж перейти до безпосереднього аналізу теоретичних поглядів в межах теорій міграції, варто зазначити, що всі теорії умовно можна поділити на класичні теорії (неокласична, марксистська теорії міграції капіталу тощо) та сучасні теорії (концепція транснаціональної міграції, теорія “процвітання” чи технологічного розвитку, теорія міграційних мереж, теорія раціональних очікувань, теорія світових систем тощо), або ж на теорії мікрорівня (нова економічна теорія міграції) та макрорівня (класична, кейнсіанська теорії).

Теоретичне вивчення поняття міграція наприкінці XIX ст. започаткував англійський учений та дослідник Е. Равенштайн. Вчений одним із перших став досліджувати міграційні процеси в контексті “притягування-виштовхування”. У своєму дослідженні він пояснював міграцію населення дією таких чинників, як: несприятливі умови на одній території (безробіття, надмірні податки, жорстке законодавство тощо), що “виштовхують” людей із місця проживання та сприятливі умови на інших територіях, що “притягують” їх. Усі ці чинники Е. Равенштайн поділив на внутрішні (чинники виштовхування) та зовнішні (чинники притягання) [56, с.27].

Проаналізувавши результати перепису населення в Англії та Уельсі вчений у 1889 р. сформулював “Зако́ни міграції населення”. За законами основна причина міграції населення – кращі економічні умови в іншій місцевості, ніж у тій, де проживає людина; масштаби міграції скорочуються зі збільшенням відстані; міграція частіше відбувається у декілька етапів; міграція населення є двосторонньою; мобільність людей визначається їхніми особистісними характеристиками (стать, вік, належність до певного соціального класу тощо) [47]. У цьому контексті міграція розглядається як відповідь людини на регіональні відмінності як в економічному розвитку країн, так й щодо інших аспектів. Вчений сформулював загальні положення міграційних процесів, не вдаючись до їхніх специфікацій та закономірностей виникнення.

Крім того, Е. Равенштайн та його послідовники сформулювали модель “подвійної” економіки, суть якої полягає в тому, що сучасний сектор економіки розширюється і відтягує робочу силу з традиційного сектора, де еміграція є єдиною можливістю позбутись надлишку робочої сили і продовжувати виконувати свої функції у сфері виробництва. Відтак обидва сектори отримують вигоду [87].

Подальшого розвитку розроблена Е. Равенштайном теорія міграції набула у роботах Е. Лі (1966), який вважав, що саме внутрішні фактори або фактори виштовхування першочергово впливають на міграцію населення та встановив, що такі чинники, як відстань, наявність фізичних та політичних бар’єрів можуть не лише стримувати, а навіть запобігати міграції [70, с. 16].

Згідно з теорією “тяжіння – виштовхування” (Г. Джером, Е. Лі, А. Левіс) міграція розглядається як функція відносної привабливості країн в’їзду і виїзду, а наявність перешкод, що виникають зі збільшенням відстані між цими країнами як фактор обмежень міграційних процесів [43]. Сутність концепції “тяжіння – виштовхування” полягає в тому, що для того, щоб люди захотіли змінити звичне для них місце проживання, потрібні умови, які б спонукали їх переселитися в інші міста, країни. Е. Лі (1972) виділяє чотири

чинники, що визначають міграцію: чинники в країні походження, чинники в країні місця призначення, наявні перешкоди та індивідуальні чинники [45]. Встановлені вченими чинники міграційних процесів відповідають сучасним факторам, що визначають рівень мобільності робочої сили та закономірності міграційних процесів з точки зору мотиваційної складової.

Цілком обґрунтовано, що теорія факторів “притягання-виштовхування” стала підґрунтям для інших теорій міграції, таких як неокласична економічна теорія, теорія сегментованого ринку праці та теорія глобальних систем, оскільки фактори, визначені її авторами, відіграють вагомую роль у прийнятті рішення зміни країни перебування.

Неокласична економічна школа (Дж. Гарріс, Р. Коген, Д. Массей, М. Тодаро) пояснює міжнародну трудову міграцію нерівністю економічного розвитку країн, зокрема, різницею в рівнях оплати праці, що визначає рух робочої сили з країн з низьким рівнем оплати праці в країни з більш високою заробітною платою. Згідно з цією концепцією, у країнах (регіонах) з надлишковою робочою силою спостерігається низька заробітна плата, тоді як регіони з дефіцитом робочої сили характеризуються високим рівнем зарплати [70, с. 16]. О. Старк одним із перших розглянув рівень доходів оточуючих як індикатор схильності до переміщення працівників [152]. Розмір заробітної плати є основним чинником, що впливає на рішення мігрувати з країни походження та основним чинником вибору країни призначення. Однак представники неокласичної теорії, зосередивши свою увагу на одному факторі із цілого ряду, обмежили повне дослідження процесу міграції крізь призму спрощеності реальної ситуації на ринку. Варто зауважити, що концепція розподілу рівня заробітних плат відповідно до ситуації на ринку праці, а саме наявність чи дефіцит робочої сили, є дуже цікавою і фактично відтворює процес формування особливостей ринків праці країн.

Основою концепції, яка на перше місце висуває проблему міжнародної диференціації рівня оплати праці, можна вважати роботу Дж. Гікса “Теорія заробітної плати”. Як чинник, що стимулює міграцію Дж. Гікс розглядає

відмінності в рівнях оплати праці між країнами, спричинені нерівномірністю розподілу факторів виробництва – праці і капіталу. В результаті міграція спричиняє вирівнювання рівнів заробітної плати (доходів) і стабілізацію міжнародного ринку праці в двох напрямках: прямо – через зменшення пропозиції праці на ринку країни, яка надмірно наділена трудовими ресурсами, і збільшення пропозиції в країні, бідній на трудові ресурси; опосередковано – через міжнародні грошові перекази мігрантів [52, с.554]. Концепція Дж. Гікса визначає нерівномірність оплати праці в країнах як пріоритетний чинник міграції і тим самим відсуваючи всі інші фактори на задній план. Заробітна плата є вагомим показником вартості такого капіталу як робоча сила, однак особливості ринків праці різних країн (рівень безробіття, міграційні витрати, соціальний захист тощо) визначають індивідуальні особливості міграційних процесів.

Прихильники неокласичного підходу вважають, що еміграція поліпшує добробут приймаючої країни, до того ж економічний розвиток держави, з якої відбувається еміграція, залишається таким самим або не погіршується. Неокласики Е. Гекшер, Б. Олін, Ф. Столпер та П. Семюелсон зазначали, що країна має тенденцію спеціалізуватися на тому виробництві, для якого співвідношення факторів виробництва найбільш сприятливе і, що при вільному переміщенні між двома країнами відбудеться вирівнювання ціни на робочу силу. Відповідно до теорій Гекшера–Оліна та Столпера–Семюелсона, імміграція робочої сили могла б продовжуватись до тих пір, поки не зрівняються погодинні ставки заробітної плати. Але таке вирівнювання неможливе через людський фактор [51]. Треба наголосити, що заробітна плата повинна бути вищою, ніж у країні походження мігранта і покривати його витрати на міграційний процес. Відповідно при виборі країни призначення мігранти повинні визначити усі переваги та недоліки працевлаштування в цій країні.

Один із засновників неокласичного напрямку економічної науки А. Маршалл [67] вважав, що у той час, коли на товарному ринку переваги

при укладанні угоди можуть бути рівномірно розподілені між обома сторонами, на ринку робочої сили переваги зазвичай на боці її покупців, а не продавців. Тому найбільш конкурентоспроможні на ринку праці особи, які належать до вищих категорій працівників, оскільки вони матеріально достатньо забезпечені та володіють багатьма позитивними якостями робочої сили. Звісно, навіть в умовах світової кризи висококваліфіковані працівники–мігранти зазнали загалом менших збитків порівняно із низькокваліфікованими. Однак водночас із попитом на висококваліфіковану робочу силу, багато ринків відчувають нестачу в працівниках нижчої кваліфікації, які б виконували роботу, що не має попиту серед місцевого населення і тим самим робить їх об'єктом заохочення до міграції.

Структурні потреби економік розвинених країн визначили теорію сегментованого ринку праці, згідно з якою розвинені країни є дуалістичними. Тобто вони мають первинний ринок із кваліфікованою та високооплачуваною працею та вторинний ринок низькооплачуваної праці. Приплив іммігрантів в країну потрібний для поповнення вторинного ринку праці, який є непривабливим для місцевих жителів [47]. Дуалістичний поділ ринків визначає два цілком самостійні напрями міграційних процесів. Вторинний ринок, як уже згадувалось, викликатиме попит серед низькокваліфікованих та сезонних працівників, а первинний – на висококваліфікованих спеціалістів.

Постійний попит на іноземну робочу силу, що є в розвинених країнах, деякі вчені (М. Пьює, А. Портес, Л. Бах) пояснюють сегментуванням ринку праці на первинний та вторинний сектор. Якщо робочі місця в первинному секторі забезпечують стабільну роботу та високу оплату праці для національної робочої сили, то вторинний сектор пропонує низьку оплату, відсутність гарантій збереження зайнятості, невеликі можливості професійного зростання, що відштовхує національну робочу силу та породжує структурний попит на трудових мігрантів [8, с.737]. Сучасний ринок праці цілком підтверджує цю теорію і ще більше акцентує увагу на

міграційній політиці країн, що має дуалістичний характер відповідно до сегментного поділу ринків і відповідно з яким повинен здійснюватися контроль над міграційними процесами.

Основу концепції локальних ринків (національних або регіональних) становить симбіоз декількох класичних теорій. Зокрема, у країнах світу формувалися та застосовувалися на практиці національні концепції, які пояснювали фактичну сегментацію ринку праці, де світовий ринок праці розглядається як сукупність локальних ринків робочої сили. Теорія сегментації ринку праці значно збагатилася ідеями В. Кристаллера, які слугують базою для більшості сучасних вчень [51].

Своєрідне поєднання мікро- та макроекономічного аналізу особливостей розвитку міжнародної трудової міграції присутнє в новій економічній теорії міграції (О. Старк, Е. Тейлор, П. Арнольд). Заснована на мікроекономічному функціональному аналізі сутність теорії виходить з того, що рішення про міграцію приймають не окремі індивіди, а колективно члени домогосподарств чи родин. При цьому за мету відправлення на роботу за кордон членів родини приймається не тільки максимізація очікуваного доходу, але й мінімізація ризиків, пов'язаних із недостатнім розвитком в своїй країні ринків праці, страхування, кредитування [8, с.737]. Водночас акцентується увага на взаємозв'язку міжнародної міграції робочої сили із економічним розвитком країни виїзду. З одного боку успіхи економіки гальмують еміграцію, а з іншого – розширюючи можливості інвестиційної діяльності, слугують додатковим стимулом для неї. Аспект потреб членів сім'ї простежується також в теорії економіки сімейної міграції [27, с.492].

Отже, міграція робочої сили поєднує економічні, політичні, етнічні, соціальні, релігійні, психологічні, культурні чинники. Важко визначити вагомість яких є більш пріоритетною, оскільки відмінності між країнами з точки зору різних сфер поглиблюють процес міграції і визначають свої закономірності.

Усе частіше в умовах сучасності наголошується про вплив міграції на сім'ї мігрантів та особливо на розвиток дитини, чий батьки чи один із батьків працюють за кордоном. Р. Паже характеризує дитину, яка втратила чи тимчасово розлучена з сім'єю внаслідок міграції батьків, як особу, що шукатиме новий ідеал, авторитет, референтну групу та виконуватиме самостійно функції батьків (заробляти гроші, красти, просити, доглядати за собою). Для таких дітей, згідно з А. Холмаком, характерні відхилення в міжособистісних стосунках і навчанні, афективні поведінкові реакції, виконання невідповідних ролей [2, с.106]. На сьогоднішні втрата родинних зв'язків, знецінення моральних цінностей, відсутність прагнення до нових досягнень та невизначеність в житті стали одним із важливих елементів протилежної негативної сторони міграційних процесів. Хоча водночас міграція розглядається як процес, що без сумніву торкається усіх пов'язаних у цьому процесі суб'єктів.

Теорія людського капіталу розглядає міграцію робочої сили крізь призму прямих інвестицій, а точніше як спосіб вкладення капіталу у освіту, отримання кваліфікації, здоров'я мігранта. Ця теорія (Дж. Беккер, Л. Сжаастад, Г. Кларк) розглядає причини міграції робочої сили на мікрорівні. Рішення людини про міграцію, як і рішення про отримання освіти, кваліфікації, представники цієї наукової школи вважають засобом інвестицій в її "людський капітал", якщо вигоди від міграції перевищують витрати на переїзд та проживання в країні виїзду [49]. Теорія підкреслює позитивні сторони міграційного процесу, що передбачає розвиток країни в результаті міжнародного руху робочої сили та зростання добробуту самих мігрантів. Доходи мігрантів в країні перебування розглядаються як вагомий інструмент інвестування у економіку країни призначення. Крім того, існує можливість збільшення прибутків за рахунок правильного використання коштів мігрантами, а саме вкладанням коштів у освіту, професійну підготовку, здоров'я, культуру, тим самим підвищуючи вартість людського капіталу.

Якщо здійснити спробу поєднати дві теорії міжнародної трудової міграції – неокласичну та теорію людського капіталу, – і розглядати робочу силу як капітал, який потребує найбільшої окупності, то стає зрозумілим, що рух робочої сили відбувається в країни, де людський капітал буде мати найбільшу внутрішню віддачу, чи, іншими словами, де найвищою буде норма прибутку (заробітна плата та нематеріальні вигоди – кращий рівень життя, надбання практичного досвіду, долучення до іншого більш продуктивного способу життя, співвіднесені до витрат та ризиків (матеріальних та психологічних) міграції) [8, с.737].

Д. Массей, Д. Голдриг, Дж. Дюранд висунули теорію суспільного капіталу, і як “суспільний капітал” мігрантів розглядають присутність у країнах–в’їзду відносної кількості мігрантів, що прибули раніше і вже створили певні схеми інтеграції у місцевий ринок праці [4]. Формування міграційних мереж має своє суттєве значення, оскільки “клімат” для мігрантів в таких країнах є значно сприятливішим. Мігрантам простіше пристосуватись до умов суспільства та отримати більше вигоди від міграції у середовищі, яке є більш привабливим для них.

Лібералізація міжнародної торгівлі вплинула на міжнародний рух людського капіталу та сприяла залученню іноземних громадян на національні ринки країн. Одним із перших західних напрямів міжнародної міграції населення був меркантилізм. А. Сміт став родоначальником класичного підходу до міжнародної міграції, виступаючи за безперешкодний міжнародний рух робочої сили для того, щоб ринкові сили мали можливість максимально сприяти економічному зростанню та скороченню бідності [44, с.88]. Вільне пересування населення хоч і сприяє посиленню міграційних процесів, однак водночас створює суттєві труднощі для країн без чіткої міграційної політики, оскільки позбавляє країну можливості забезпечити достатній контроль над цим процесом та отримання значних переваг.

Виробничий аспект трудової мобільності покладений в основу досліджень марксистської школи. К. Маркс поглиблено досліджував

характер зміни матеріально–технічної бази великої промисловості, постійну мінливість факторів виробництва та їхній вплив на зміст праці, а отже – на робочу силу. К. Маркс використовував поняття “мобільність” і особливо широко – “рухливість” для характеристики станів засобів виробництва, робочої сили та процесу їхнього взаємного руху [66, с.500]. У. Петті та Д. Рікардо (представники класичної політичної економії) розглядали працю як джерело суспільного багатства та відзначали низьку мобільність трудових ресурсів між націями. Відповідно до поглядів К. Маркса та Ф. Енгельса, послідовників класичної теорії, міграційна рухливість тісно пов’язана з рівнем розвитку продуктивних сил суспільства і змінюється під впливом їхньої еволюції [44, с.67].

Дж. Мут, представник так званої школи економічної пропозиції або “нової класичної школи”, у 1956 р. розробив теорію раціональних чекань. Його послідовниками стали відомі економісти А. Лаффер, Р. Мандел, М. Фелдстайн, М. Боскін. Прихильники теорії піддали сумніву висновок Кейнса, що заощадження є причиною скорочення обсягів виробництва, економічної діяльності, а отже, і зайнятості, а тому його рекомендації щодо стимулювання попиту також визнавали за недоцільні [51]. Р. Манделл наголошував на складності підтримки повної зайнятості за умов, коли зміна попиту або інший “асиметричний шок” викликає необхідність зниження реальної заробітної плати у певному регіоні. Він наполягає на важливості високого ступеня мобільності праці, яка необхідна для врівноваження таких змін [146].

Теорія, що розглядає явище міграції як результат впливу процесу глобалізації на економіку окремих країн – це теорія світових систем або світового господарства (С. Сассен, Е. Петрас). Представники цієї теорії вважають імміграцію природним наслідком глобалізації. Згідно з теорією, міграція частіше за все виникає між колишніми колоніальними державами, а цим процесам сприяють культурні, історичні, мовні, адміністративні та інші зв’язки між країнами [51]. Розвиток світової транспортної мережі, системи

засобів зв'язку, поширення сучасних технологій сприяють інтеграційним процесам і тим самим спричиняють більшу мобільності людей як в межах однієї країни, так і групи країн.

Концепція загальносвітової міграційної системи І. Валлерстейна продовжує вивчення міжнародної міграції в контексті глобалізації світової економіки [166]. Активізація міграційних процесів істотно впливає на світову міграційну систему, визначаючи нові пріоритетні особливості, напрями та необхідні заходи для усіх учасників міграційного процесу. Концепція загальносвітової міграційної системи припускає, що причиною міграції населення є не лише різниця в заробітній платі, але також і відмінності у економічному рівні, кризове становище країн та особливості ринкової ситуації.

Дослідження процесів інтенсифікації міграції також дало змогу розробити теорію міграційних мереж (Д. Мессі, А. Сіммонс), згідно з якою в країнах в'їзду та виїзду формується "міграційна мережа", початок якої прокладають "мігранти-першопроходці", полегшуючи процес міграції для наступних хвиль мігрантів. По досягненні певного критичного числа, соціальна міграційна структура автономно підтримує міграційний процес [43, с.164].

Деякі вчені (Е. Плетньов, Дж. Джонсон) трактують існування міжнародної трудової міграції через формування світового ринку праці. Він, не маючи чітко визначених територіальних (географічних) меж, формується та функціонує в результаті експорту та імпорту робочої сили. При цьому міжнародна міграція трудових ресурсів визначається не тільки попитом та пропозицією робочої сили в певних регіонах світу та відмінностями у рівнях заробітної плати, але й світовою динамікою в політичних, демографічних та суспільних процесах [43, С. 20].

Своєрідним баченням проблеми розвитку світових процесів трудової міграції відзначається ще один західний науковець Д. Бертрам (теорія політичного впливу). Він переконаний, що економічні та демографічні

фактори, які відповідальні за їхнє розгортання, є другорядними по відношенню до політичних [90]. Як уже попередньо згадувалось, дуже складно визначити, які фактори мають першочергове значення, а які другорядне, усе залежить від міграційного клімату країн призначення та походження. На думку вченого економічні та соціально-демографічні фактори опосередковано впливають на розвиток суспільства, однак якщо розглянути міграційні процеси з точки зору втрат та вигравів, можна відзначити зміни саме в економічній та демографічних сферах, і як результат – у політичній шляхом впровадження державами умов регулювання.

Дж. Саймон, прихильник теорії “процвітання” чи технологічного розвитку, вважає зростання населення благом для розвитку як на національному, так і на глобальному рівнях. Міграційний приріст створює істотний позитивний заряд для економічного та демографічного розвитку країни призначення. Цінність того, що виробляють, споживають та сплачують у вигляді податків іммігранти, а також тимчасові трудові мігранти, значно переважає вартість соціальних послуг, якими вони користуються [43]. Відповідно ця теорія підкреслює суттєвий вплив міграції на економічний розвиток країни та вирішення демографічних проблем.

Дослідження німецьких учених відкривають світовій громадськості нові концепції у сфері міграції. Наприклад, П. Гроттіан слушно вважає, що нині глобальна міграція інвестицій, мікроелектронна революція блокують умови для повернення до класичної повної зайнятості (скорочення державних бюджетів ускладнює створення нових постійних видів діяльності у громадському секторі). На зміну їй виникає суспільство “п’яти видів праці” (найманої, власної, громадської, суспільної, освітньої), і новому “портфелю праці” можна протиставити “портфель з доходом”, який завдяки суспільній праці, кращим можливостям отримання освіти, взаємодопомозі громадян може значно скоротити їхні видатки і зробити людей менш залежними від найманої праці [91, с.35]. Сучасний ринок праці насичений найманою робочою силою, що шукає кращих умов отримання прибутку, освіти та

досвіду. Ось чому країни, щоб зберегти власний трудовий потенціал, повинні створити сприятливі умови із відповідним рівнем заробітних плат, освітніх та професійних можливостей розвитку.

“Синтетична” теорія міграції, яку представив Д. Массей [69], передбачає, що міграція є природним наслідком широких процесів соціальної, політичної, економічної інтеграції. Міжнародна міграція є наслідком економічного розвитку; міграція є як природним наслідком більш широких процесів соціальної, політичної, економічної інтеграції, яка перетинає міжнародні кордони; коли емігранти в’їжджають у розвинуту країну, вони зазвичай піддаються сильному стійкому попиту, який притаманний структурі постіндустріальних економік; мігранти, які виїжджають у розвинуту країну вперше, зазвичай не мають наміру поселитися там назавжди; міжнародна міграція меншою мірою зазнає впливу умов на ринку праці, ніж умов на інших ринках; у міру того, як міжнародні мігранти набувають зарубіжного досвіду, їхня мотивація змінюється; з плином часу міжнародна міграція має тенденцію створювати власну інфраструктуру (мережі); незважаючи на сильні тенденції до самозбереження та зміцнення, імміграційні потоки мають природний термін життя, який завжди обмежений [45]. Міграційні процеси впливають на посилення соціальних зв’язків та формування нових соціальних мереж, що з одного боку сприяють мобільності населення, а з іншого посилюють напруження та негативне ставлення до мігрантів.

Дослідники міжнародного руху робочої сили розробили багато моделей та методів моделювання міграційних процесів. Особливе місце в теорії міграційного переміщення робочої сили займає модель людського капіталу. Вперше інвестиції в людський капітал розглянув Л. Сжаастад в контексті прийняття рішення про міграцію. Логіка моделі полягає в тому, що скоро процес міграції може розглядатись як інвестиція, значить на першому етапі мігрант несе затрати, які пізніше повинні будуть окупитись додатковими доходами (або підвищенням рівня життя). Отже, приймаючи рішення про

міграцію, індивід розглядає розмір чистої додаткової вартості своїх вигод від переїзду в іншу країну [52, с.549].

Модель Алонсо (теорія руху) (1978) містить рівняння для міграційних потоків між регіонами, еміграції з регіону та міграції в регіон, що пов'язані спільними факторами. Модель пропонує нову специфіку просторових моделей міграційних потоків [109]. В моделі міграції Гарріса–Тодаро число мігрантів протягом фіксованого проміжку часу t визначається як функція, що представлена формулою (1.1):

$$M_t = f(W_B - W_A), \quad (1.1)$$

де M_t – кількість мігрантів з країни А в країну В;

W_A – зарплата в країні А;

W_B – очікувана зарплата в країні В;

f – функція реакції.

С. Стоуфер для прогнозування міграційних процесів запропонував модель “проміжних можливостей”. Згідно з цією моделлю кількість мігрантів, яка направляєється з міста i в місто j , прямо пропорційна кількості можливостей в місті j , що вимірюються загальною кількістю мігрантів в j (M_j), та кількості невикористаних або втрачених можливостей в місті i , вимірюються загальною кількістю мігрантів в i (M_i). При рівних умовах число мігрантів з i в j буде залежати від міграції в j з міст розміщених до пункту j ближче, ніж місто i . При інших рівних умовах мігранти з цих міст мають переваги у конкурентній боротьбі з мігрантами з i в реалізації можливостей в місті j . Мігранти з районів, розміщених між i та j , створюють в своїх містах можливості для мігрантів з i , які направляються в j [73, с.14].

В Україні різні аспекти дослідження міграції представлені цілою плеядою вітчизняних вчених. В їхніх роботах знайшли відображення методологічні й методичні аспекти вивчення міграцій, дослідження їх сутності, функцій і чинників; визначені наслідки міграційних переміщень,

проведено кількісний аналіз сучасних міграційних процесів. Зокрема, Ю. Корчак–Чепурківський розглядав теорію міграції як складову демографічної теорії. О. Хомра дав початок концепції управління міграційними процесами та принципам міграційної політики, О. Загробська – теорії просторової організації міграції.

І. Франко у дослідженні “Про працю” вивчав засади виникнення найманої праці, формування заробітної плати і її вплив на міграцію населення [100, с. 68]. Учений розглядав економічні причини еміграції, розкривав масштабність та інтенсивність еміграційних процесів, розглядав міграцію в призмі світового досвіду [40, с.96]. С. Злупко у своїй монографії “Іван Франко і економічна думка світу” визнав І. Франка одним з найглибших дослідників міграції українського населення кінця ХІХ – початку ХХ ст. [41, с.255].

Багато наукових та публіцистичних праць присвячено різним питанням у сфері міграції, зокрема: вивченню питань державного управління міграціями присвячені роботи О. Малиновської, питання дискримінації іммігрантів досліджує Н. Карпачова, правового забезпечення – С. Чехович. У цій сфері працюють також Я. Петрова, А. Платонов, С. Мосьондз, О. Левцун та ін. Процес вдосконалення людських ресурсів та формування бачення цінності робочої сили як капіталу розвитку країни відображено в роботах відомих українських учених, зокрема, В. Антонюк, А. Базилюк, Д. Богині, І. Бондар, О. Бородіної, В. Близнюк, С. Вовканича, О. Грішнової, М. Долішнього, Т. Заяць, Г. Назарової, В. Куценко, Ю. Краснова, Е. Лібанової, Л. Лісогора, В. Лича, Н. Лук’янченко, Л. Семів та інших.

В. Приймак, О. Голубник, Н. Шинкар характеризують взаємозалежність міграційних потоків від особливостей та характеристик регіонів, на основі моделі міграції визначають привабливість регіонів. Т. Драгунова здійснила структурний аналіз міграційних процесів, запропонувавши рекомендації щодо їхньої трансформації. Ф. Заставний дослідив основні проблеми регіонів, проаналізував депресивність та визначив рівні

депресивності регіонів, дав оцінку регіонам України та дослідив міграцію українських громадян у ці регіони. О. Ульяницька визначила взаємозв'язок між рівнем безробіття та вимушеною трудовою міграцією. А. Гайдуцький ґрунтовно досліджує міграційний капітал та його особливості, соціально-економічні передумови міграції населення.

Фундаментальними дослідженнями є роботи Ю. Римаренка, який є керівником авторського колективу з підготовки спеціального комплексу “Основи міграцієзнавства”, до якого ввійшли: енциклопедія “Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри (понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія та практика)”; “Нелегальна міграція та торгівля жінками у міжнародно–правовому контексті”; “Міжнародно–правові проблеми протидії нелегальній міграції та торгівлі жінками” [48, с.142].

І.Лапшина склала соціально–економічний профіль типового мігранта, оцінила вплив соціально–економічних факторів на розвиток областей України, визначила особливості регулювання міграційних процесів.

Робота О. Малиновської “Міграційна ситуація та міграційна політика в Україні” відіграє вагомую роль у формуванні національного наукового бачення міграційних процесів та становлення державної політики у сфері міграції шляхом аналізу соціально–політичної проблематики явища міграція.

Основні засади міграційної політики України та боротьба із негативними наслідками міграції населення, а саме з нелегальною міграцією досліджував В. Новік у монографії “Державна політика і регулювання імміграційних процесів в Україні: аналітичне дослідження”. Вчений визначив пріоритетні моделі формування загальнодержавної та регіональної системи управління міграційними потоками.

Не залишилися осторонь дослідження світових міграційних процесів й російські вчені такі, як Г. Вітковська, А. Вишневський, Ж. Зайончковська, В. Іонцев, А. Кирєєв, Л. Рибаківський, В. Орешкін, І. Цапенко та інші.

Зокрема В. Іонцев та Б. Хорев заклали основи власного комплексного напрямку пізнання міграційних процесів – міграціології. Головною метою цієї наукової течії є розробка фундаментальної теорії міграційної рухливості населення, що ґрунтується на системному підході дослідження та законі рухливості населення, де міграційний рух в міру суспільного прогресу стає соціально-економічною необхідністю, а відтак – поступово посилюється. Варто зазначити, що під міграційним рухом російські науковці розуміють сукупність усіх видів територіальних переміщень, які є наслідком взаємодії різноманітних факторів, що лежать в основі такого поняття як “міграційна система” [90].

Науковими інтересами Ж. Зайончковської, однієї з провідних вчених Російської Федерації та світу, є міграційні процеси в Російській Федерації і в колишніх республіках, розселення і процес урбанізації. Сьогодні дослідницькими проектами вченого є: моніторинг міграційної ситуації в Російській Федерації і в країнах пострадянського простору, інтеграція вимушених переселенців і біженців в російський соціум, незаконна міграція з країн третього світу, розумовий відтік з високотехнологічних галузей промисловості, адаптація російських вчених у західних країнах.

У книзі “Постсоветские трансформации: отражения в миграциях” (за ред. Ж. Зайончковської, Г. Вітковської) розглядаються питання сучасної міграції населення в країнах СНД, основні детермінанти міграції, динаміка та масштаби, типи мігрантів в країнах СНД. Міграція представлена як найважливіший елемент інтеграції і розвитку регіону. Г. Вітковська досліджує питання міграційної політики та роль соціальних конфліктів в результаті міграційних процесів.

Істотним внеском у теорію міграції стала розробка концепції трьох стадій міграційного процесу Л. Рібаковського. Принципові положення концепції зводяться до розділення таких понять, як готовність до міграції (мобільність) і переселення (реалізація цієї готовності). Новим для демографічної науки став запропонований етнодемографічний метод оцінки

людських втрат для ЄСР і окремих союзних держав. Суть етнодемографічного методу полягає в тому, що людські втрати для країн колишнього ЄСР визначаються із втрат тих етносів, які відносяться до державотворчих.

Отже, міграція робочої сили як характерна риса способу життя населення, об'єктивна реальність для економіки країн походження та призначення, важлива складова їхнього розвитку не могла залишитись поза увагою вчених та дослідників. Звісно міграційні процеси можна розглядати в призмі різних наук. Наприклад, демографічний підхід передбачає, що явище міграції тісно пов'язане із демографічними показниками, тоді як прихильники економічного підходу розглядають міграцію як важливий фактор регулювання ситуації на ринку праці, стимулювання конкуренції. З точки зору права об'єктом дослідження є правовий статус різних категорій мігрантів, їхні права та обов'язки. Соціологічний підхід вивчає адаптацію мігрантів до умов в країні призначення та країні походження, історичний досліджує історичні зв'язки, причини та передумови виникнення, а психологічний – мотиваційну складову міграційних процесів тощо.

Трактування сутності такого явища як міграція є дуже різноманітним, що свідчить про багатовекторність цього поняття як чинника соціально-економічного розвитку країни, про широке змістове значення та про багатоманітність понять та явищ, пов'язаних із міграцією та міграційним процесом загалом.

Підсумовуючи основні теорії міжнародної трудової міграції, складно оцінити, яка з теорій повніше характеризує міграцію та міграційні процеси та яка з них повніше визначає їхні особливості та вплив на різні сфери життя країни. Деякі теорії чи моделі розкривають причини міграції в розвинутих країнах, частина з них описує причини виникнення та існування міждержавних переміщень людей, інші визначають особливості міграційних процесів, наслідки міграції робочої сили, чинники інтенсифікації процесів міжнародної трудової міграції і тощо.

Вивчення трудової міграції є складним завданням, оскільки важко дослідити усі її сторони. Для свого дослідження пріоритетними ми обрали теорії “протягування–виштовхування”, неокласичну економічну теорію, теорію сегментованого ринку праці, теорію людського капіталу. Більшість теорій не розкриває повністю закономірностей розвитку сучасних міграційних процесів, але дає змогу краще оцінити процес міграції, усвідомити особливості та характеристики міграційних процесів, визначити суть таких понять, як схильність до міграції, мобільність тощо. Досконале вивчення процесу міграції вимагає ще більш детальної наукової розробки теоретико–методологічних та практичних аспектів цієї проблеми із врахуванням наукових досягнень усіх дисциплін, вироблення нових науково обгрунтованих рекомендацій відповідно до сучасних умов, так з врахування історичного досвіду. Незважаючи на великий обсяг теорій та моделей, за відсутності єдиного міждисциплінарного підходу до вивчення, явище міграція залишається відкритим для подальшого дослідження, створюючи нові можливості для майбутніх концепцій.

1.3 Інституційні засади регулювання міжнародної трудової міграції в країнах–членах ЄС

Кожна країна, стикаючись з явищем міграції, першочерговим завданням ставить регулювання міграційних потоків і, звісно ж, як результат отримання вигоди від цього процесу. Сучасний світовий ринок праці вимагає від держав розробки моделей вирішення урядами та політиками багатьох аспектів міграції, а особливо, коли це стосується питання розвитку країн.

Одним із основних методів регулювання міграційних процесів є укладення міжнародних договорів як в рамках двосторонніх домовленостей (Франція і Алжир, Німеччина і Туреччина), так і на рівні міжнародних угод, метою яких є введення умов для переміщення робочої сили (Шенгенська угода). Крім того, двосторонні угоди укладаються як на рівні двох країн, так і

на рівні установ та організацій, де основним центральним органом виступають відомства у справах міграції. Із цією метою в усіх країнах створені державні органи, що вирішують питання переміщення робочої сили через державні кордони. Ці органи працюють у складі органів міністерств із внутрішніх справ (Австрія, Чеська Республіка, Кіпр, Естонія, Фінляндія, Німеччина, Греція, Латвія, Литва, Польща, Португалія, Словаччина, Словенія, Болгарія, Румунія, Великобританія), міністерств праці та соціальної політики (Іспанія), міністерств юстиції (Угорщина, Ірландія, Мальта, Нідерланди, Швеція), в рамках кількох служб (Франція, Італія), або як незалежні інституції (Бельгія, Данія, Люксембург) [13, с.12].

Функції органів з питань міграцій суттєво відрізняються, оскільки в одних країнах їх повноваження визначаються в межах одного питання, тоді як в інших охоплюють цілий спектр обов'язків. Таким чином в країнах діє така система органів:

1. З питань міграції (у Фінляндії, Греції, Норвегії, Іспанії – це Управління у справах іноземців; у Італії, Словаччині – міграційне бюро; у Литві та Бельгії – міграційні департаменти).
2. З питань міграції та набуття громадянства країни (Бюро громадянства та міграції (Латвія), Бюро імміграції та національності (Угорщина), Департамент міграції та цивільної реєстрації (Кіпр), Служба з міграції та натуралізації (Нідерланди, Словенія)).
3. З питань міграції та надання притулку (Департамент з питань міграційної політики та надання притулку (Чеська Республіка), Федеральне бюро з питань міграції та у справах біженців (Німеччина)).
4. З питань прикордонного контролю та по роботі з іноземцями (Департамент імміграційної політики та прикордонного контролю (Австрія), Служба по роботі з іноземцями та прикордонного контролю (Португалія)).

5. З питань репатріації та по роботі із біженцями (Бюро з питань репатріації та іноземців (Польща), Департамент у справах громадянства та біженців (Мальта)).

При регулюванні міграційних процесів використовується низка інструментів, обмежень та домовленостей. Основними критеріями усіх механізмів є кваліфікаційний рівень мігрантів, віковий ценз, стан здоров'я, соціальна належність та юридичний статус. Скажімо, Люксембург активно стимулює міграцію висококваліфікованих спеціалістів у сфері фінансів та банківської справи, тоді як Ірландія заохочує міграцію спеціалістів з інформаційних та комп'ютерних технологій, архітекторів, інженерів-будівельників. Швеція проводить попередній психологічний та медичний огляд іноземних працівників перед їхнім наймом на роботу. В багатьох країнах не допускаються на ринок іноземці, які мали судимість або належать до певної політичної партії. Франція заохочує сімейну інтеграцію. Німецький уряд встановив обмеження щодо міграції іноземців у певні регіони з високим рівнем навантаження ринку праці.

Якщо ретельніше розглянути основні інструменти управління міграційними процесами, то можна виокремити такі способи регулювання:

- 1) впровадження обмежень відповідно до певних критеріїв (введення жорстких критеріїв поновлення контракту на працевлаштування, скорочення переліку громадянських прав, зокрема дозволів на збори, асоціації, возз'єднання сімей, часові обмеження, професійно-кваліфікаційні);
- 2) заборона трудової міграції (закони про професії, якими не можуть займатися іноземці);
- 3) кількісне квотування на в'їзд трудових мігрантів в країну (система квот, яка передбачає щорічне надання заявок щодо найму за кордоном робочої сили);
- 4) відсутність будь-яких обмежень (сприяння легалізації трудових мігрантів);

- 5) залучення трансфертів мігрантів через сприяння формуванню малого бізнесу тощо;
- б) надання пільг та стимулів певним категоріям трудових мігрантів (програми матеріальної компенсації, стимулювання репатріації мігрантів, програми професійної підготовки, програми економічної допомоги регіонам масової еміграції).

Регулювання міграційних процесів передбачає низку обмежень. Це і пряме квотування, часові обмеження (визначається термін перебування мігрантів), фінансові обмеження (щорічні квоти для інвесторів, що вкладають певну суму в країну), як уже згадувалось професійно-кваліфікаційні обмеження (заохочується міграція на малооплачувані, непрестижні види робіт, спеціалістів рідкісних професій, висококваліфіковані спеціалісти), штрафні санкції (порушення норм трудового законодавства), регулювання зарплати мігрантів, встановлення митних внесків чи бар'єрів. Окрім обмежень щодо міграційних потоків діє система стимулів та пільг. Наприклад, надання пільг певним категоріям мігрантів (національна належність), стимулювання репатріації мігрантів, програми матеріальної компенсації, програми професійної підготовки, щоб полегшити умови повернення мігрантів на батьківщину, програми економічної допомоги регіонам масової еміграції.

Методи та засоби реалізації міграційної політики країн здійснюють залежно від ситуації на ринку праці і передбачають як заходи стимулювання міграції в умовах дефіциту робочої сили, так і обмеження через перенасичення ринку праці. З одного боку, відкрита міграційна політика країни сприяє припливу в країну студентів, науковців, бізнесменів, підприємців, кваліфікованих й низькокваліфікованих спеціалістів та спричиняє возз'єднання родин. Однак з іншого, разом із міграцією виникає проблема із нелегальним напливом мігрантів, тероризмом, наркоторгівлею та торгівлею зброєю, експлуатацією праці, посиленням ксенофобських настроїв

тощо. Прикордонний контроль є основним елементом у боротьбі з нелегальною міграцією і з транскордонною злочинністю.

Інструменти регулювання можна умовно поділити відповідно до характеру участі країни у міграційному процесі (як країни призначення чи країни походження). Наприклад, країни призначення мігрантів регулюють міграційні процеси шляхом впровадження щорічних імміграційних квот відповідно до потреб ринку, а також різного роду вимог до особи мігранта, надання пільг певним категоріям мігрантів, їхня легалізація, програми стимулювання повернення мігрантів. Країна походження мігрантів регулює масштаби міграції і якісні характеристики мігрантів, заохочує додаткові надходження (полегшення системи грошових переказів), забезпечує захист прав мігрантів в країні призначення шляхом підписання угод, укладення контрактної форми найму робочої сили, що повинна надати економічні та соціальні гарантії працівникам, ліцензування діяльності підприємств, що займаються наймом робочої сили.

Звісно, кожна країна керується власними напрямками та цілями міграційної політики, вибором інструментів регулювання та визначення необхідних заходів. Однак оскільки невід'ємною умовою функціонування демократичного суспільства є дотримання відповідних правових норм та стандартів, що закріплені у документах міжнародних організацій, регулювання міграційних процесів здійснюється першочергово відповідно до норм міжнародного права. На сьогодні діє група організацій, що займаються питаннями міграції населення.

Глобальна група з питань міграції (GMG) є “міжорганізаційною” групою, що об'єднує керівників відповідних відомств для сприяння більш широкому застосуванню всіх відповідних міжнародних і регіональних договорів та впровадження норм, що стосуються питань міграції. Крім підтримки міжвідомчого співробітництва у галузі міжнародної міграції, група також здійснює свій внесок у Глобальний форум з питань міграції і розвитку (Global Forum on Migration and Development).

Глобальний форум з питань міграції і розвитку розглядає низку питань міжнародної міграції для встановлення комплексного підходу у розробці та реалізації ефективної міграційної політики, а саме: розвиток людського капіталу і мобільність робочої сили, регулювання грошових переказів та узгодження міграційної політики (2007), захист та розширення прав та можливостей мігрантів (2008), інтеграція міграційної політики, спрямованої на забезпечення блага для усіх (2009), “Партнерство для міграції та розвитку людського потенціалу: загальне процвітання – спільна відповідальність” (2010), “Прийняття заходів з питань міграції та розвитку – узгодженість дій, продуктивність та співпраця” (2011) [131].

Глобальна група з питань міграції, створена Генеральним Секретарем ООН у 2006 р., об'єднує організації, що активно беруть участь у встановленні механізмів управління міграційними процесами. Сюди належать: Міжнародна організація праці, Міжнародна організація по міграції, Управління Верховного комісара ООН з прав людини, Регіональні комісії ООН, Дитячий фонд ООН, Конференція ООН з торгівлі та розвитку, Департамент з економічних і соціальних питань ООН, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, Програма розвитку ООН, Організація ООН з питань освіти, науки і культури, Агентства ООН з рівності статей і розширення прав жінок, Інститут навчання та досліджень при ООН, Управління ООН з наркотиків і злочинності, Фонд народонаселення ООН, Світовий Банк, Всесвітня організація охорони здоров'я.

Основні правові норми регулювання міграційних процесів визначаються та контролюються спеціалізованою установою ООН з питань трудових відносин Міжнародною організацією праці (МОП), яка була створена у 1919 р. [138] МОП є ініціатором багатьох міжнародних конвенцій, зокрема із питань захисту прав трудових мігрантів та політики управління міграцією. В роботі організації беруть участь представники урядових структур, організацій працівників та, звісно ж, представники роботодавців.

МОП сприяє захисту прав та інтересів працівників, визначаючи тристоронній підхід у міграційній політиці (уряд → роботодавці → працівники), покращенню умов праці, підвищенню рівня життя, забезпечує соціальний захист та працевлаштування мігрантів. Крім того, МОП надає консультаційні послуги для держав-членів, допомогу із дотримання міжнародних стандартів, забезпечує форум для консультацій, є глобальною базою знань, а також надає технічну допомогу. Сьогоднішні основним завданням МОП є ліквідація різних форм дискримінації, забезпечення соціального діалогу, боротьба із бідністю та зниження рівня безробіття, захист прав та інтересів учасників трудового процесу.

Вагому роль відіграють встановлені норми міжурядової організації Міжнародної організації з міграції (МОМ), що сприяє забезпеченню впорядкованої та планової міжнародної міграції, обмін досвідом та інформацією. Організація налічує 132 держави-члени, 17 держав-спостерігачів і 80 глобальних та регіональних партнерів (міжурядові і неурядові організації). Річний бюджет МОМ становить майже 1 млрд дол. США [140]. Основні завдання: забезпечення гідного ставлення до мігрантів, дотримання їхніх прав та інтересів; популяризація ідей соціального та економічного розвитку завдяки міграції; управління міграцією з урахуванням потреб країн призначення та походження; сприяння взаємопорозумінню між країнами та поширення співпраці та партнерства. МОМ втілює майже 2 360 проектів завдяки своїм представництвам по всьому світі, що надають повний спектр послуг, а саме: надання консультацій урядам та самим мігрантам, практичні проекти вирішення спірних питань, проведення досліджень та аналізу міграційних процесів, забезпечення форуму держав, міжурядових організацій та представників громадського суспільства для обміну думками і досвідом, сприяння розвитку співпраці та реалізації відповідних зусиль з питань міжнародної міграції.

Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ) займається питаннями захисту основних засад функціонування

демократичного суспільства – прав людини. В рамках основних завдань управління забезпечує підвищення інформованості громадськості про права мігрантів (легальних і нелегальних), організовує експертні семінари і практикуми з питань прав мігрантів, надає технічну допомогу державам щодо регулювання відносин із мігрантами, здійснює контроль за дотриманням Міжнародної конвенції про захист прав усіх трудящих-мігрантів та членів їхніх родин.

Регулювання міграційних процесів відповідно до регіональних особливостей міграційних потоків здійснюють також 5 регіональних комісій ООН [160], а саме: Європейська економічна комісія (ЄЕК), Економічна й соціальна комісія для Азії й Тихого океану (ЕСКАТО), Економічна комісія для Африки (ЕКА), Економічна комісія для Латинської Америки (ЕКЛА), Економічна комісія для Західної Африки (ЕКЗА). Робота регіональних комісій передбачає вирішення різних аспектів міграції з питань регіонального розвитку, моніторинг розвитку регіональних та субрегіональних процесів з питань міграції, забезпечення міжрегіональних та регіональних інтеграційних ініціатив. Комісії беруть активну участь у розробці ефективних механізмів обміну людським капіталом, забезпечення мобільності робочої сили, надання соціального захисту, регулювання питань пенсійного забезпечення, також поширення принципів партнерства та взаємозв'язку усіх учасників міграційного процесу.

Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) керується Конвенцією про права дитини, забезпечуючи реалізацію прав усіх дітей, підлітків і жінок, постраждалих від міграції [156]. ЮНІСЕФ співпрацює з урядами і громадськими організаціями, щоб знайти практичні рішення проблем порушення прав жінок та дітей. Організація визначає основні показники та тенденції міграції дітей, порушення їхніх прав та інтересів, вплив глобальної економічної кризи на міграцію та обсяги грошових переказів, соціальні наслідки міграції для дітей, взаємозв'язок між міграцією, бідністю та розвитком, роль соціального захисту та законодавчих реформ в підтримці

реалізації прав людини, взаємозв'язок між міграцією і безробіттям серед молоді, вплив зміни клімату, а також захист дітей від жорстокого поводження, насильства та торгівлі людьми.

Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) [162] здійснює регулювання міграційних процесів в рамках розгляду питань торгівлі та розвитку. Організація сприяє розширенню бази знань з питань тимчасової та поворотної міграції, гендерного розподілу, впливу економічної кризи на міграційні процеси та обсяги грошових переказів. ЮНКТАД сприяє розвитку міжнародної торгівлі та забезпеченню співробітництва між країнами, досліджує вплив міграції на розвиток торгівлі послугами, розробляє механізми відкритості ринків та полегшення процесу переміщення фізичних осіб в межах двосторонніх та регіональних угод, сприяє підвищенню кваліфікації та визнання отриманих знань.

Департамент з економічних і соціальних питань ООН [117] є основним джерелом інформації для Генеральної Асамблеї ООН, Економічної і Соціальної Ради (ЕКОСОП) та її функціональних комісій з питань, що стосуються міжнародної міграції та розвитку. Основною метою діяльності департаменту є: забезпечення об'єктивного аналізу причин і наслідків міжнародної міграції; складання, аналіз та розповсюдження статистичних даних про обсяги міжнародної міграції; покращення доступу до основних статистичних джерел інформації; підготовка офіційних оцінок ООН з питань глобальної міграції у співпраці з регіональними комісіями; моніторинг національної та регіональної політики з питань міграції.

Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ) займається питаннями захисту прав біженців, забезпечення реалізації двосторонніх угод, зокрема з питань репатріації, створення сприятливого середовища для біженців та відповідних умов в країнах їхнього перебування.

Програма розвитку ООН (ПРООН) [163] також сприяє вирішенню питань міграції, оскільки одним із її завдань є розробка механізмів отримання максимальної вигоди від міграції та забезпечення розвитку країн-учасниць

міграційного процесу, особливо коли це стосується бідних країн, а також пом'якшення негативних наслідків міграції, зниження бар'єрів та покращення умов для мобільності робочої сили. Представництва ПРООН в країнах надають підтримку урядам у розробці національних програм розвитку та визначення стратегії допомоги біднішим верствам населення країни, сприяють міжвідомчій співпраці як на національному, так і на глобальному рівнях з питань обліку міграційних потоків.

Організація ООН з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) [164] розглядає питання наслідків переміщення людей в рамках своєї компетенції, а саме: взаємозв'язок між міграцією та освітою, забезпечення мобільності кваліфікованих кадрів, студентів; визнання дипломів та кваліфікацій; розвиток знань та культури діаспор; соціальна інтеграція мігрантів; вплив глобальних змін навколишнього середовища на мігрантів; культурна інтеграція та повага до культурного різноманіття; створення науково-дослідних та інноваційних центрів; дослідження та аналіз даних, обмін інформацією.

Агентства ООН з рівності статей і розширення прав жінок [165] розглядає питання захисту прав жінок, розширення їхніх можливостей, урахування гендерних аспектів управління міграцією. Крім того, до компетенції агентства належить надання технічної та фінансової допомоги, моніторинг гендерних особливостей міграції та реалізація міграційної політики, розробка програм та планів з питань міграції, визначення механізмів підтримки жінок-мігрантів, співпраця із фахівцями з питань гендерної рівності, розширення економічних можливостей жінок-мігрантів і покращення клімату родинних зв'язків.

Інститут навчання та дослідження при ООН (ЮНІТАР) [158] займається вивченням питань підвищення потенціалу країн-членів в рамках програм розвитку ООН. ЮНІТАР надає підтримку міжвідомчого співробітництва з питань міжнародної міграції для забезпечення діалогу між усіма сторонами міграційного процесу. Інститут сприяє обміну інформацією

та передовими ідеями політики та загалом реалізує ідеї міжнародного співробітництва, а також спільно із іншими вище наведеними організаціями займається поглибленим вивченням законів міграції та особливостей цього процесу.

Управління ООН з наркотиків і злочинності (ЮНОДК) бореться із організованою злочинністю, торгівлею людьми (особливо жінками та дітьми), нелегальною міграцією. ЮНОДК надає допомогу з таких питань: стратегічне планування та розробка політики; законодавство; збір та аналіз даних; кримінальне судочинство; захист та підтримка постраждалих; профілактика та підвищення поінформованості; міжнародне співробітництво.

Міграційні процеси також впливають на демографічну ситуацію в країнах, тому до компетенції Фонду народонаселення ООН [159] належать обов'язки щодо вирішення проблем міграції жінок, торгівлі людьми та контрабанда, розповсюдження різноманітних захворювань в результаті міграції, забезпечення основними соціальними послугами, міграції молоді. Фонд прагне поліпшити наукові дослідження та інституційний потенціал для розробки та ефективної реалізації міграційної політики і програм розвитку, сприяє політичному діалогу, зміцнює партнерські відносини для більш глибокого розуміння складності міграційних потоків.

Участь Світового Банку у вирішенні питань міграції є беззаперечною, оскільки основна увага організації зосереджена на розвитку країн, а саме: впливі грошових переказів мігрантів на економіку країн, зниженні витрат на грошові перекази та більш ефективному розподілі цих ресурсів, підвищенні мобільності пенсій та посиленні захисту прав мігрантів, а також загалом потенційним вигодам та витратам мігрантів. Світовий Банк також активно бере участь у формуванні узгодженої глобальної політики в галузі міжнародної міграції шляхом поліпшення партнерства та співробітництва.

Питання здоров'я мігрантів та його охорона в умовах міграції належить до компетенції Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ). Організація у 2008 р. закликала усі країни вжити заходів щодо охорони

здоров'я мігрантів [169]. Пріоритетними напрямками роботи організації є моніторинг здоров'я мігрантів, розробка політики та нормативно-правової бази, а також мереж та відповідних структур, зміцнення систем охорони здоров'я.

Незважаючи на значні зусилля міжнародних організацій, сучасну міграційну ситуацію в світі визначають передовсім міграційні політики основних імпортерів робочої сили, а тому важливим є дослідження міграційної політики ЄС. Сьогодні міграція є визначальним фактором демографічної еволюції в ЄС, підвищення конкурентоспроможності ринку та забезпечення економічного зростання.

Основним завданням спільної міграційної політики є ефективне регулювання міграційних потоків з метою управління економічними та демографічними процесами на ринку ЄС. Нові виклики та можливості глобалізаційних процесів винесли на порядок денний саме питання поєднання національних міграційних політик країн-членів та спільної міграційної політики ЄС, де згідно з принципом єдності національні політики повинні бути доповненням до загальної міграційної політики.

Перш ніж розпочати аналіз національних міграційних політик, потрібно встановити рівні регулювання міграційних процесів (рис.1.1), що визначають загальний напрям міграційної політики ЄС, їхній взаємозв'язок на усіх етапах управління.

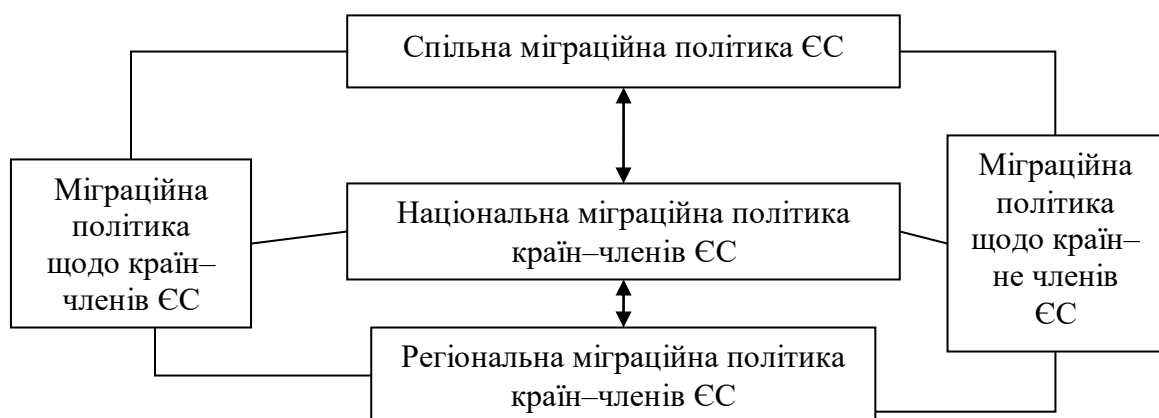

Рис.1.1. Модель міграційної політики на всіх рівнях регулювання

Джерело: складено автором.

Спільна міграційна політика представляє загальноєвропейський рівень регулювання міграційних процесів в рамках об'єднання і передбачає сукупність заходів із управління міграцією, що є обов'язковими для виконання країнами-членами. Оскільки усі країни-члени ЄС зазнають вагомого впливу міжнародної міграції, країни погодились розробити національні міграційні політики відповідно до основних положень ЄС. Європейська Комісія внесла пропозиції для розробки цієї політики, більшість з яких тепер стала основою законодавства ЄС.

Національний рівень регулювання міграційних процесів передбачає сукупність заходів окремої держави щодо регулювання міграції. Ця політика зосереджена на національних інтересах ринків праці. Більшість країн не дотримується чіткої структури міграційного законодавства, а визначає заходи відповідно до потреб ринків, зокрема до соціально-демографічної, економічної та політичної ситуації в країні.

Ефективна національна міграційна система повинна передбачати реалізацію таких цілей:

- 1) створення нових робочих місць;
- 2) розвиток прогресивних галузей;
- 3) моніторинг міжнародного ринку праці;
- 4) удосконалення національних програм зайнятості.

Регіональний рівень передбачає національний рівень регулювання міграційних процесів в рамках потреб ринків праці окремих регіонів країни. На підставі регіональної міграційної політики визначаються основні засади національної міграційної політики країни. Національний та регіональний рівні представляють мікрорівень регулювання міграційних потоків, тоді як спільна міграційна політика – макрорівень.

Міграційну політику країн-членів ЄС умовно можна розмежувати ще на дві категорії. Перша категорія – це міграційна політика стосовно громадян країн-членів ЄС, для яких забезпечене право безперешкодного в'їзду на

територію країни, переміщення та проживання в країні, доступу до ринку праці без дискримінації та спеціального дозволу на будь-які види діяльності, автоматичне отримання дозволу на проживання. До другої категорії належить міграційна політика стосовно “решти” громадян, які підпорядковуються загальному візовому режиму в межах Шенгенської зони, окрім певних винятків відповідно до Шенгенських домовленостей, повинні отримати низку дозволів, мають обмеження щодо своєї діяльності в країні призначення.

Міграційне законодавство країн-членів ЄС суттєво відрізняється. Наприклад, постійна боротьба із нелегальною міграцією змусила уряд Португалії проводити масову легалізацію мігрантів, щоб частково вирішити проблему із нелегальним працевлаштуванням. Однак єдина система безперешкодного руху робочої сили в межах ЄС змушує країни, які потерпають від напливу, наприклад, легалізованих в Італії чи Іспанії мігрантів, частково закривати свої ринки. Крім того, масова легалізація мігрантів спричиняє нову проблему для ринку ЄС – розбалансування внутрішнього ринку ЄС, що може призвести до зниження рівнів оплати праці. Розширення ЄС суттєво впливає на посилення міграційного руху населення між країнами, особливо це стосується трудової міграції.

Питання спільної міграційної політики потребує розробки надійних заходів в рамках двох політик – країни призначення та походження, що створили б вигідні умови для усіх сторін міграційного процесу за рахунок інвестування людського капіталу в економіку країни призначення та отримання значних переваг від цього країною походження.

Для ЄС міграційні потоки мають дві особливості, а саме: передбачають внутрішню міграцію країн-членів ЄС та міграційні потоки із третіх країн.

Міграційну політику країн-членів ЄС стосовно мігрантів із країн-членів можна розділити на два типи (див. рис.1.2):

1. Міграційна політика країн–донорів робочої сили, що передбачає заходи із регулювання від'їзду робочої сили та захист інтересів мігрантів за кордоном.
2. Міграційна політика країн–реципієнтів робочої сили, що передбачає регулювання приїзду мігрантів, їхнє перебування в країні.

Міграційне законодавство країн відрізняється залежно від країни походження мігрантів, оскільки більшою загрозою для ринків праці ЄС залишається міграція із третіх країн.

Рис.1.2. Схема міграційної політики країн–членів ЄС щодо внутрішньої міграції в межах кордонів ЄС

Джерело: складено автором.

Міграційну політику країн–членів ЄС стосовно мігрантів із третіх країн також можна розділити на три типи (рис.1.3):

1. Країни із ліберальним типом міграційної політики (полегшена система доступу до ринків праці країн, відсутність суттєвих обмежень щодо міграції у законодавстві країни, політика інтеграції мігрантів виконує другорядну роль у системі міграційної політики країн).
2. Країни із поміркованим типом міграційної політики (помірний характер законодавчих норм, відкритість ринку для певної категорії мігрантів, регулювання міграційних потоків відповідно до критеріїв, встановлених країнами, посилена увага до інтеграційної політики).

3. Країни із “консервативним” типом міграційної політики (складна система доступу до ринків праці, що регулюється відносно “жорстким” законодавством країн, високий рівень інтеграційної політики, що передбачає систему заходів із участі мігрантів у суспільному житті країни, стимулювання міграції висококваліфікованих кадрів)

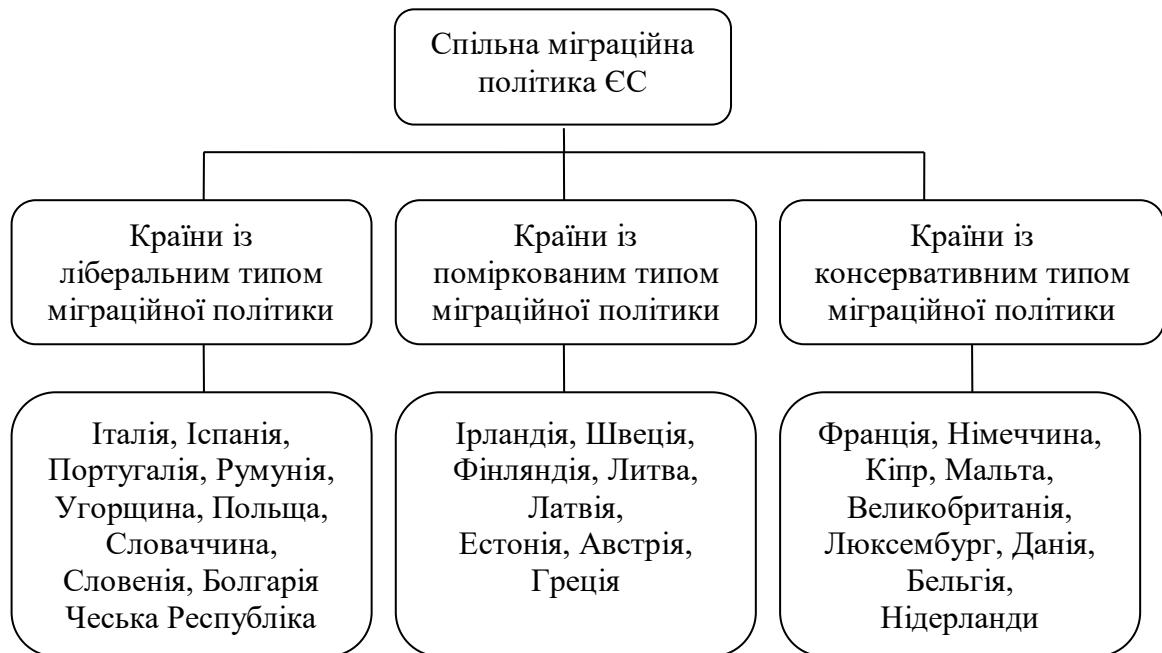

Рис.1.3. Схема міграційної політики країн-членів ЄС стосовно третіх країн
Джерело: складено автором.

Незважаючи на усі встановлені узгодженості між національним законодавством країн та нормами ЄС, світова економічна криза 2008-2009 років засвідчила прогалини у спільній міграційній політиці, а саме відсутність єдиних підходів у відповідних випадках та послідовного зв'язку між внутрішньою міграційною політикою ЄС та зовнішньою.

Світова економічна криза показала особливості регулювання міграційних процесів з точки зору національної міграційної системи країн-членів ЄС і лише частково на підставі спільної міграційної політики співтовариства. Країни по-різному зреагували на ефекти кризи 2008-2009 років (див. Додаток А.1). Одні скоротили свої квоти (Італія) та дозволи на роботу (Великобританія), інші пропагували повернення трудових мігрантів (Іспанія, Чеська Республіка), додаткові заходи по боротьбі з незаконною

міграцією і незаконною зайнятістю (Італія). Проте зміни міграційної політики країн мали не тільки обмежувальний характер, вони також включали положення про продовження візи і можливість пошуку нової роботи (Ірландія) та нових каналів для працевлаштування мігрантів з введенням нової міграційної політики (Швеція).

Наприклад з 2001 р. Іспанія підписала різні договори щодо регулювання трудових потоків мігрантів і співпраці з країнами походження (Колумбія, Еквадор, Домініканська Республіка, Марокко і Перу та інші) [135]. У цьому сенсі країна використовувала двосторонні угоди як інструмент протидії негативним наслідкам та спосіб управління потоками міграції.

Міграційна політика країн в умовах кризи різко відрізняється залежно від країни призначення, країни походження чи країни-транзиту мігрантів (див.рис.1.4). По-перше, країна призначення зіткнулася з низкою проблем, що вимагали негайного вирішення, ось тому першими діями держави стало обмеження ринку доступу та впровадження програм повернення безробітних трудових мігрантів. Економічна криза не оминула і країни походження, ускладнюючи ситуацію на ринку зайнятості у зв'язку із безробіттям та скороченням потоків грошових переказів. Найчастіше уряди вдаються до ігнорування проблемних питань через свою недостатню обізнаність про їхню економічну роль. Відмова від розуміння важливості міграції поглиблює соціальне напруження в країні та погіршує економічний добробут в довгостроковій перспективі. Низка країн призначення відповіла на кризу зміною ставлення країн до трудової міграції, що, можливо, викликано уповільненням економічного зростання, зниженням загального попиту на робочу силу і цілком несприятливої ситуації у сфері зайнятості.

Країни призначення в більшості випадків збільшили обмеження на в'їзд і перебування мігрантів. Уряди не заохочують набір іноземної робочої сили і зменшують передбачену кількість віз, особливо для малокваліфікованих, але також і для кваліфікованих працівників. У деяких випадках ці заходи є радше короткостроковими заходами як відповідь на

обставини і передбачають швидше незначні поправки, ніж повну заборону [36, с.42]. Наприклад, Ірландія змінила вимоги до отримання візи для в'їзду та впровадила нові положення щодо мінімальних вимог до зарплати [141, с.28].

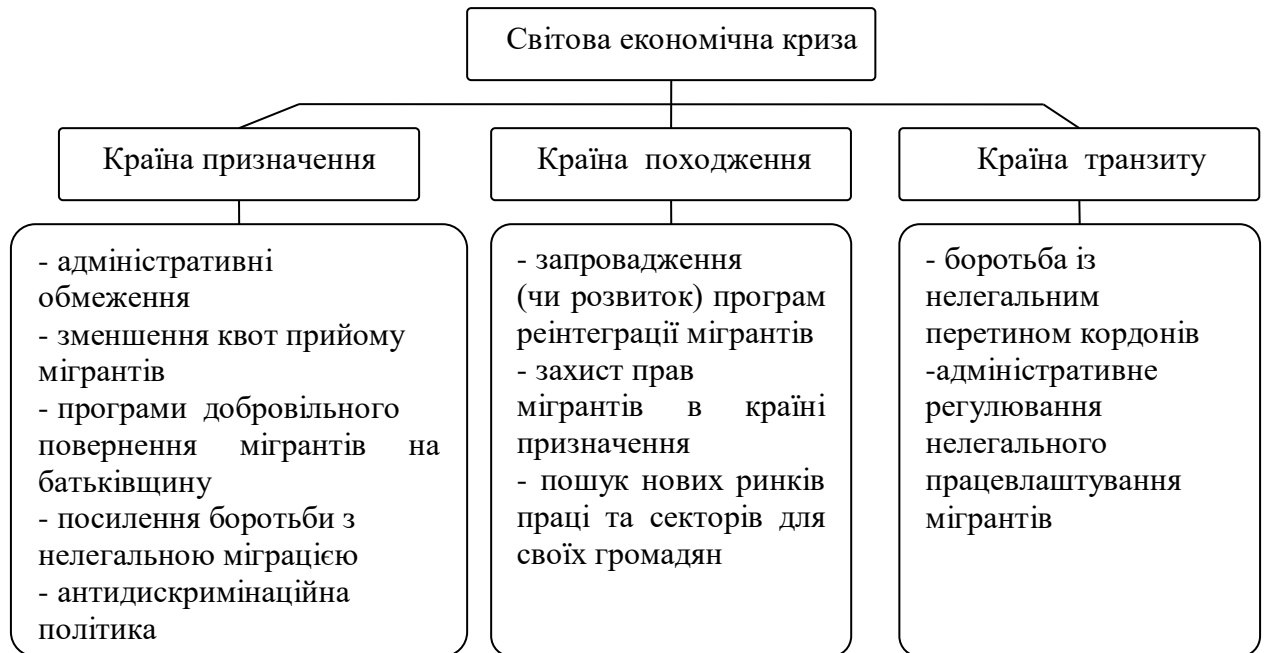

Рис.1.4. Основні заходи управління міграційними процесами країнами призначення, походження та транзиту в умовах економічної кризи

Джерело: складено автором за даними ЄС.

Право вільного пересування в межах ЄС для громадян країн-членів ЄС створює менші перешкоди для міграційних процесів. Внутрішні міграційні процеси в більшості випадків спрямовані від нових країн-членів ЄС до старих. Таким чином багато країн впровадили обмеження на потік мігрантів із країн-членів, що нещодавно приєдналися до ЄС, зокрема Болгарії та Румунії, щоб регулювати ситуацію на ринку праці. Нідерланди зменшили кількість дозволів для громадян Болгарії та Румунії, а також внесли обмеження для громадян Польщі, що мігрують з Великобританії та Ірландії [145, с.9]. В Австрії та Німеччині було продовжено обмеження прийому громадян країн-членів, які приєдналися до ЄС у 2004 році [141, с.28]. У квітні 2009 р. Великобританія визнала, що не буде знімати обмеження на

працевлаштування мігрантів із країн, що нещодавно вступили в ЄС, до 2011 р. [150, с.18]. Не в змозі запобігти мобільності в межах ЄС, британський уряд встановив обмежуючі критерії (Points System) для входу на територію країни громадян з країн не членів ЄС [113]. За ними трудові мігранти повинні за освітою мати ступінь магістра, а мінімальна заробітна плата повинна становити від 17 тис.фунтів стерлінгів до 20 тис. [150, с.17]. Угорщина і Греція підвищили обмеження щодо доступу на ринок праці також для працівників-мігрантів з Румунії та Болгарії [141, с.29–30].

Міграційна політика має тенденцію змінюватися також по відношенню до міграції висококваліфікованої і низькокваліфікованої робочої сили. Роботодавці не зупинятимуться у наймі іноземних працівників, якщо у них є потреба, навіть в умовах кризи. Ринок потребує як кваліфікованих, так і низькокваліфікованих працівників, однак потрібен чіткий контроль за їхньою галузевою та секторною зайнятістю. До недавнього часу мета багатьох країн полягала в тому, щоб залучити висококваліфікованих мігрантів, забезпечуючи їм такі стимули і пільги як постійне місце проживання та возз'єднання родин. Низькокваліфіковані мігранти є тією категорією населення, що користується найменшими пільгами. Під час економічної кризи багато країн призначення намагаються зменшити потік трудових мігрантів, часто в результаті громадського тиску або ж коректуючи кількісні межі міграції, обмежуючи можливості зміни статусу мігрантів чи поновлення дозволів, застосовуючи додаткові умови до неконтрольованих потоків трудових мігрантів, реалізуючи програми повернення мігрантів [15, с.9].

Отже, аналіз рівнів здійснення міграційної політики країн нашоєхує до висновку, що економічна криза чітко окреслила межі перетину спільної міграційної політики ЄС та міграційної політики кожної країни зокрема. Важко говорити про єдину європейську міграційну політику у боротьбі із наслідками кризи, якою мали б керуватися країни відповідно до положень ЄС. Це скоріш за все індивідуальні рішення урядів країн у відповідь на

конкретну ситуацію згідно із власною політикою. Варто також наголосити, що певні заходи у міграційній політиці країн здійснювалися не лише під впливом фінансової кризи, але також були наслідком політичних реформ, прийнятих у докризовий період. Проте світова економічна криза засвідчила, що країни не можуть провадити протекціоністську політику, що ґрунтується лише на власних стратегіях та пріоритетах.

Між країнами призначення і походження є тісний зв'язок, тобто спільний міграційний капітал. А оскільки мігранти перебувають на перетині політик двох країн, країни повинні тісно співпрацювати. Ця співпраця повинна ґрунтуватись не лише на нагальних проблемах та їхньому подоланні, але й орієнтуватись на майбутній розвиток та перспективи спільного партнерства. Потрібний чіткий обмін інформацією для координування спільного управління міграційними процесами. Фінансова криза створює можливості для перегляду політик країн, впровадження інновацій та зростання продуктивності за рахунок мобільності людського капіталу. Криза вплинула на зміну напрямку макроекономічної політики і можливо змусить уряди країн переглянути основні стратегічні цілі економічного розвитку із короткострокових на довгострокові. Скоординована політика усіх передових країн допоможе врегулювати проблемні питання, а в майбутньому попередити негативні наслідки подібних фінансових криз.

Спільна міграційна політика ЄС повинна зосередити свою увагу не лише на регулюванні припливу дешевої робочої сили, але також, у випадку навантаження ринку праці, на розробці механізмів використання цієї робочої сили в країні походження шляхом укладення двосторонніх договорів, відкриття підприємств і тим самим інвестування коштів у країну походження мігрантів. Однак реалізація цієї політики зазнає суттєвих перешкод, а саме: нестабільна економіка, загострена політична ситуація в третіх країнах, відсутність податкової стабільності та державних гарантій тощо. Поєднання усіх інструментів регулювання міграційних потоків, а саме: законодавчих

норм міжнародних організацій, реалізація національних міграційних політик, спільна міграційна політика ЄС допоможуть вирішити проблемні питання міграції та створити для країн–учасниць міграційного процесу передумови для загального розвитку країни.

1.4 Формування та реалізація спільної міграційної політики ЄС

Сучасні події в світі (військові заворушення в Лівії, Тунісі, Єгипті тощо) спонукають уряди країн–членів ЄС посилити контроль над міграційними процесами. Оскільки загострюється потреба у загальній стратегії управління міграційними потоками, Європейська Комісія все більше закликає країн–членів об'єднати свої зусилля для забезпечення подальшого розвитку та реалізації спільної міграційної політики, що ґрунтується на чітко визначених принципах та засадах. Кожна країна–член ЄС має право визначати власну політику з питань міграції. Попри те існують законодавчі акти, які визначають основи міграційної політики країн та встановлюють певні зобов'язання перед співтовариством.

Процес становлення міграційної політики ЄС можна поділити на три основні етапи. На першому етапі (до кінця 1980–х рр.) кожна країна формувала міграційну політику самостійно. Другий етап, що тривав упродовж 90–х років, ознаменувався інтенсифікацією співробітництва між окремими країнами у сфері міграції і лише з 1999 р. (початок третього етапу) політику в сфері міграції населення стали розглядати як спільне завдання усіх країн–членів ЄС [62, с.134].

Механізми регулювання міграційних процесів формувались в рамках ЄС ще починаючи із Паризької угоди 1951 р., коли було засновано Європейське об'єднання вугілля і сталі. В угоді було зафіксовано соціальні права працівників, умови часткових виплат при звільненні, закритті підприємств чи скороченні виробництва, права профспілок, гарантії соціальних виплат, захист прав трудових мігрантів. Всі країни–члени ЄС

підписали Женевську конвенцію ООН (1950), яка зобов'язує їх захищати права біженців, гарантуючи, що вони не можуть бути вислані або видані іншій державі, якщо є серйозна небезпека, що вони будуть піддані смертній карі, катуванню або іншому нелюдському ставленню, що принижує гідність. З 1997 року країни-члени ЄС спромоглися на повільний прогрес у виробленні спільних позиції з цих питань.

Пересування всередині Європейського Союзу без контролю на кордонах між країнами-членами ЄС є можливим завдяки функціонуванню Шенгенської зони, що передбачає свободу пересування для громадян країн-членів. Громадяни отримали право вільно пересуватися по Європі, вільно обирати місце праці чи проживання.

Шенгенська зона об'єднує європейські країни, що підписали Угоду "Про відміну паспортного та митного контролю між країнами Європейського Союзу" від 14 липня 1985 року (набула чинності 26 березня 1995 року). 15 березня 2006 року був прийнятий Шенгенський кодекс про кордони. До Шенгенського простору належать 22 з 27 країн-членів ЄС (усі "старі" країни-члени ЄС, окрім Великої Британії та Ірландії, та всі "нові", окрім Кіпру, Румунії й Болгарії), 2 країни Європейської економічної зони (Норвегія й Ісландія) та Швейцарія. Станом на 2009 рік угода діяла в 25 країнах: Австрія, Бельгія, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Ісландія, Італія, Греція, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Іспанія, Швеція, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина, Мальта, Чеська Республіка, Швейцарія. Згідно з Шенгенською угодою, для в'їзду до Шенгенської зони громадяни третіх країн потребують оформлення віз. Візи мають оформлюватися в посольстві тієї країни-учасниці Шенгенської угоди, державний кордон якої перетинатиметься першою або яка є країною основного призначення. Шенгенська віза дійсна для перебування в усіх країнах-учасницях Шенгенської угоди [82].

До реалізації Шенгенської угоди більшість кордонів в Західній Європі контролювали прикордонні служби. Згідно з Шенгенськими домовленостями

прикордонні пости контролю були скасовані. Основні правила, прийняті в межах Шенгенської угоди, передбачають: усунення перевірки осіб на внутрішніх кордонах; загальні правила застосування для людей, що перетинають зовнішні кордони країн-членів ЄС; узгодження умов вступу і правила для віз короткострокового перебування; розширення співробітництва поліції (у тому числі права транскордонного спостереження і переслідування по гарячих слідах); тісне співробітництво судових органів; створення і розвиток Шенгенської інформаційної системи (SIS). Поступове розширення Шенгенської зони спонукало треті країни, які мають особливі відносини з ЄС, взяти участь у Шенгенських домовленостях. Передумовою для об'єднання з Шенгенськими державами країн, які не є членами ЄС, є Угода про вільне пересування осіб між цими державами та ЄС [151].

Наступним етапом у розвитку спільної міграційної політики ЄС стало підписання Амстердамської угоди (1997), яка містила положення, що передбачали впровадження законодавства з питань міграції, обов'язкове для усіх країн-членів ЄС. Вперше питання міграції розглядається як економічне, а не із сфери юстиції чи внутрішніх справ. Амстердамський договір передбачає відповідальність країн за встановлення загальних засад міграції та надання притулку, що є основною метою створення безпечного міграційного клімату в ЄС.

На самміті в Тампері (Фінляндія) у 1999 р. Європейська Комісія погодила основні засади міграційної політики ЄС, а саме:

- 1) комплексний підхід в управлінні міграційними потоками;
- 2) справедливе ставлення до громадян третіх країн;
- 3) розвиток партнерських відносин з країнами походження у тому числі із питань спільного розвитку;
- 4) економічний та демографічний розвиток ЄС;
- 5) вплив міграційної політики на загальну ситуацію в країні призначення та походження мігрантів;

б) політика інтеграції, що передбачає справедливе ставлення до громадян третіх країн, що проживають на законних підставах в ЄС, запобігання ксенофобії та расизму, соціальна рівність та повага до мігрантів.

Нормативно-правові акти, прийняті в рамках цього саміту, містять положення, що регулюють питання економічної міграції, інтеграції мігрантів до умов суспільства країни перебування, нелегальної міграції та відносини із третіми країнами (див. Додаток А.2).

У грудні 2001 р. на самміті країн-членів ЄС в Лейкені було погоджене встановлення спільних стандартів надання притулку, прийняття мігрантів, впровадження програм боротьби із ксенофобією та дискримінацією, розробка спільного механізму контролю над зовнішніми кордонами ЄС, створення системи обміну інформацією.

На Барселонському самміті ЄС у 2002 р. був прийнятий “План заходів у сфері кваліфікації та мобільності”, яким передбачалось:

- 1) розширення кваліфікаційної мобільності та кваліфікаційний розвиток шляхом забезпечення більшої відповідності систем навчання та освіти потребам ринку праці; підвищення професійного та особистого розвитку працівників, забезпечення освітніми програмами, які б надавали можливість швидко змінити професію чи кваліфікацію при необхідності;
- 2) сприяння географічній мобільності через усунення будь-яких адміністративних та законодавчих бар’єрів, розвиток міжнаціонального мовного та культурного спілкування; стимулювання міждержавного визнання кваліфікацій; формування спільної європейської міграційної політики;
- 3) покращення системи інформування про можливості зайнятості та пересування в межах співтовариства шляхом запровадження європейського Інтернет-сервісу з працевлаштування та інформування про вакансії та можливості пересування територією ЄС (EURES) [46, с.159].

У липні 2003 р. в Салоніках відбувся саміт з питань регулювання міграційних потоків із третіх країн, визначення правових засобів контролю відповідно до можливостей країн-членів.

Основні засади зміцнення свободи, безпеки та правосуддя на європейському просторі були затверджені у листопаді 2004 р. із прийняттям Гаазької програми терміном на 2005–2010 роки. В Гаазі Рада ЄС переглянула попередню систему співробітництва, зробивши акцент на необхідності партнерства з третіми країнами на період 2004–2009 років для покращення їхньої спроможності управляти міграційними процесами та надавати притулок [76, с.24].

Багаторічна Гаазька програма визначає пріоритети для країн-членів ЄС, метою яких є зміцнення простору свободи, безпеки та справедливості. Десять загальних принципів ґрунтуються на прихильності Європи відстоювати універсальні цінності, такі як захист біженців, повага людської гідності, рівність прав та свобод, забезпечуючи розвиток, інтеграцію та безпеку європейського простору. Кожен із принципів передбачає перелік заходів, що реалізуються в рамках ЄС та/або на рівні країн-членів. Отже, основні принципи Гаазької програми [107] – це:

1. Процвітання та міграція. Принципи спрямовані на визнання та підвищення ролі легальної міграції в соціально-економічному розвитку ЄС і передбачають: а) чіткі правила та рівні умови; б) відповідність навичок та кваліфікації потребам ринку; в) інтеграція як ключ до успішної імміграції.
2. Солідарність та міграція, що передбачає партнерство між державами-членами та між країнами призначення та походження, транзиту мігрантів, фінансову солідарність (розподіл фінансових витрат): а) прозорість, довіра та співпраця між країнами-членами; б) ефективне і узгоджене використання коштів, зокрема, на підтримку конкретних міграційних і географічних завдань, що стоять перед країнами-членами; в) співпраця із третіми країнами для обговорення та вирішення питань, пов'язаних з міграцією.

3. Безпека та міграція: а) візова політика; б) контроль кордонів для забезпечення цілісності Шенгенського простору; в) боротьба із нелегальною міграцією та торгівлею людьми; г) політика повернення мігрантів.

Варто наголосити, що одним із положень Гаазької програми є створення Спільної європейської системи притулку до 2010 р. Наприклад, система “Фронтекс” була запущена у 2005 році для зміцнення співробітництва між країнами-членами ЄС з питань управління їхніми зовнішніми кордонами. Проте сама загальноєвропейська система надання притулку ще на етапі розробки.

Для визначення вагомості міграції для покращення розвитку економіки країн у вересні 2005 р. Європейська Комісія прийняла домовленість під назвою “Міграція та розвиток: деякі конкретні орієнтації”, що передбачали спільні розробки системи контролю грошових переказів, спрощення системи та покращення умов для мігрантів, участь діаспор у розвитку країни походження, ротація людського капіталу та обмеження витоку висококваліфікованих кадрів [157].

У 2001 р. Європейська Комісія висунула пропозиції щодо умов в’їзду та перебування на території ЄС громадян третіх країн. Однак через різноманіття поглядів країн-членів ЄС з цього питання переговори завершилися без прийняття нового законодавства. У 2005 р. відбувся другий етап переговорів про необхідність спільних правил управління економічною міграцією, що в результаті призвело до підписання відповідних домовленостей з питань легальної міграції [157].

Міграція є новим полем діяльності для розвитку програм співробітництва. Більшість програм співтовариства були реалізовані в період 2002–2004 років і передбачали такі основні напрями [136]:

1. Регіон Середземномор’я: програма “MEDA” – регіональна програма з питань юстиції та внутрішніх справ, що розглядає загальні питання боротьби з організованою злочинністю, в тому числі подолання злочинних мереж, що займаються контрабандою і торгівлею людьми. Що стосується міграції,

зокрема, незаконної імміграції, програма охоплює навчання персоналу судових та внутрішніх органів, а також передбачає створення мережі збору даних і досліджень про міграційні явища (Euromed network).

2. Західні Балканські країни: Мета програми “CARDS” є сприяння регіональному співробітництву, зокрема, у сфері юстиції та внутрішніх справ.

3. Східна Європа та Центральна Азія: Програма “TACIS” фокусується на трьох ключових областях: по–перше, розробка системи всеосяжного управління кордонами, міграцією та системою надання притулку, по–друге, боротьба з незаконним обігом наркотиків за участю Афганістану, по–третє створення ефективних заходів боротьби з корупцією в країнах–партнерах.

4. Нова програма для Центральної Азії буде включати в себе співробітництво у сфері міграції і пов’язаних з ними питань (наприклад, поліпшення можливостей управління кордонами).

5. Латинська Америка: Комісія приступила до вивчення шляхів розвитку діалогу з питань міграції.

6. Країни Африки, південніше Сахари, Карибського басейну та Тихого океану (Cotonou agreement). Угода містить положення про співробітництво з питань міграції, а зокрема попередження та боротьба із незаконною міграцією.

У рамках процесу INTERREG III на 2000-2006 роки Європейська Комісія надала фінансування із Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРР) з метою підтримки транскордонної співпраці з країнами–сусідами та комплексного регіонального розвитку [76, с.23].

У 2001 р. уряд Іспанії запровадив програму “GRECO”, згідно з якою громадяни країн, що не належать до ЄС, мають отримати спочатку тимчасовий дозвіл на перебування в Іспанії, а дозвіл на роботу автоматично надається тільки з дозволом на постійне проживання. Винятком є громадяни, що мають батьків–іспанців – вони мають дозвіл на роботу. Право дозволу на

постійне проживання в країні надається тільки тим громадянам третіх країн, які безперервно впродовж п'яти років знаходилися на її території [62, с.136].

Як уже згадувалось, ЄС використовує концепцію “партнерства” як засаду для співпраці з третіми країнами в усіх аспектах міграції та надання притулку. Ідея партнерства пов'язана з розвитком міграційної політики ЄС і втілилася в Політичний план щодо легальної міграції (2005), в якому зазначено, що з огляду на старіння робочої сили в Європі “в коротко- та середньостроковій перспективі трудова міграція може мати позитивний вплив на подолання наслідків демографічних змін та буде відігравати важливу роль у задоволенні потреб ринку праці тепер і в майбутньому, забезпечуючи стабільність та зростання економіки”. У вказаному Плані Комісія визначила заходи, в тому числі нормативно-правового характеру, які необхідно здійснити в 2006–2009 роках, не пропонуючи країнам-членам конкретні норми законодавства або правові механізми. План вважається лише “дорожньою картою”, яка визначає основні напрями розвитку правової бази міграційної політики ЄС у чотирьох сферах, що стосуються легальної імміграції [76, с.23]:

- 1) основні права трудових мігрантів;
- 2) обмін та управління інформацією;
- 3) інтеграція працівників-мігрантів;
- 4) співпраця з країнами-донорами.

Відповідно до засад спільної міграційної політики, реалізація принципу партнерства передбачає низку двосторонніх заходів, спрямованих на забезпечення безпеки та розвитку країн. Зобов'язання з боку ЄС та країн-членів такі: 1) покращення можливостей для легальної міграції громадян третіх країн; 2) надання допомоги третім країнам щодо розвитку потенціалу управління процесами легальної міграції; 3) зменшення ризику відпливу висококваліфікованої робочої сили та сприяння зворотній міграції; 4) спрощення процедур видачі короткотермінових віз громадянам третіх країн, що, крім іншого, передбачає покращення організації консульської служби

країн-членів ЄС в третіх країнах та підписання договорів про спрощення порядку отримання віз для певних категорій осіб.

3 грудня 2006 р. Рада ЄС закликала Співтовариство до розширеного діалогу та застосування Глобального підходу до міграції в східних та південно-східних регіонах, які межують з ЄС [143]. В рамках спільного регулювання міграційних процесів Комісія ЄС передбачає здійснення необхідних заходів із такими країнами, як Туреччина, Російська Федерація, Сирія, Ліван, Йорданія, Іран та Ірак, реалізація європейської політики сусідства з країнами-партнерами у Східній Європі та на Південному Кавказі, із балканськими країнами та країнами Центральної Азії (див Додаток А.3). Рекомендації містять положення, що стосуються не лише даних країн, але також країн Близького Сходу та Азіатського регіону.

Розширення ЄС у 2004 та 2007 роках також неодмінно вплинуло на напрямок міграційної політики. Після вступу нових країн загострилися питання обліку міграційних потоків, посилення навантаження ринків праці, загострення проблеми соціального забезпечення, зростання конкуренції за робочі місця тощо. Активізація міграційних потоків із країн, що нещодавно стали членами ЄС, змусила багато країн переглянути свої національні міграційні політики. Скажімо, після розширення ЄС у 2004 р. Великобританія, Ірландія та Швеція відкрили доступ до своїх ринків праці. Залежно від терміну перебування у Великобританії чи Ірландії та виду зайнятості, мігранти отримали право на соціальні виплати та доступ до системи соціального забезпечення. Більшість країн-членів хоч і підтримують обмеження, все ж таки частково спростили існуючі національні режими доступу, стали більш ліберальними. Швеція є єдиною країною, яка дійсно гарантує свободу вільного пересування працівників, оскільки не встановлює обмеження кількості виданих дозволів на перебування.

Деякі країни (Бельгія, Німеччина, Греція, Франція, Люксембург, Іспанія, Фінляндія) проводили досить реструкційні заходи з питань міграції. Наприклад, мігрант із країн, що нещодавно приєдналися до ЄС повинен

подавати заяву на дозвіл працевлаштування, позитивне рішення якої залежить від того, чи немає бажаючих серед місцевого населення чи громадян інших країн–членів ЄС. Тоді як Австрія, Італія та Португалія впровадили систему квот для мігрантів із країн, що нещодавно приєдналися.

Що стосується розширення ЄС у 2007 р., десять країн–членів (Чеська Республіка, Естонія, Кіпр, Латвія, Литва, Польща, Словенія, Словаччина, Фінляндія і Швеція) лібералізували доступ до своїх ринків праці на початкових етапах для громадян Болгарії та Румунії [144]. Зважаючи на складність питань, пов'язаних з міграцією, часткові домовленості були визначені шляхом приєднання договорів розширення ЄС 2004 і 2007 років. Вони функціонують за формулою 2–3–2, тобто для перших двох років після приєднання доступ для мігрантів до ринків праці країн–членів залежить від чинного законодавства та політики цих країн. Згодом національні заходи міграційної політики можуть бути продовжені строком ще на три роки. Якщо країна–член ЄС виявить порушення норм функціонування ринку праці, національні заходи регулювання міграційних процесів застосовуються ще протягом двох років [144].

На сучасному етапі після розширення процес реалізації засад спільної міграційної політики ЄС значно динамізувався. Усі країни–члени ЄС працюють над своїми політиками в рамках реалізації принципів вільного пересування, оскільки це не просто концептуальна основа вільного ринку праці ЄС, але також ключова передумова успішного процвітання країн, що отримують вигоду від міграційних процесів та сприяє посиленню світової конкурентоспроможності ринку ЄС.

З розширенням ЄС Європейська Комісія розпочала Політику Сусідства та в 2004 р. опублікувала Стратегічний план з метою розширення співробітництва з новими сусідами ЄС. У рамках цього підходу нові країни–сусіди сформулювали Плани дій, які ґрунтувалися на вже існуючих документах, таких як договори про партнерство та співпрацю. Ці Плани дій є основою для співробітництва з країнами–членами ЄС у сфері прикордонного

контролю, управління процесами законної міграції, протидії торгівлі людьми та управління пересуванням працівників-мігрантів [76, с.24].

Європейський інструмент сусідства та партнерства (ЄІСП) сприятиме реалізації Політики сусідства в 2007–2013 роках, замінивши існуючі тематичні та регіональні програми для третіх країн. Допомога в межах цієї політики буде спрямована на спільні програми для розбудови відносин між регіонами країн-членів ЄС та сусідніх країн. Модель допомоги в рамках ЄІСП ґрунтується на багаторічному виділенні коштів, партнерстві та спільному фінансуванні. Очікується, що Європейський фонд регіонального розвитку братиме участь у співфінансуванні транскордонного співробітництва в рамках ЄІСП [76, с.24].

У липні 2006 р. Європейська Комісія визначила пріоритетні напрями у боротьбі із нелегальною міграцією із третіх країн, що передбачають керівні принципи подолання нелегальної міграції та комплексний підхід до забезпечення безпеки в ЄС через формування системи заходів на всіх стадіях незаконної міграції [157].

У посланні Європейської Комісії від листопада 2006 р. “Глобальний підхід до міграції: один рік по тому” концепція партнерства щодо переміщення осіб передбачає укладення угод між ЄС загалом, або однією чи кількома країнами-членами та третіми країнами, відповідно до яких країни-члени ЄС будуть зобов’язані полегшити доступ громадян третіх країн до ЄС в обмін на конкретні заходи з протидії нелегальній міграції та контролю за нею [76, с.25]. Згідно з цими положеннями передбачається, що треті країни, які виявлять бажання приєднатися до стратегії партнерства повинні значно покращити прикордонний контроль та систему управління, надати захист від підробки документів для подорожуючих, вжити заходів з протидії контрабанді та торгівлі людьми та зменшити масштаби нелегальної міграції. Крім того, країни повинні сприяти продуктивній зайнятості та працевлаштуванню громадян на батьківщині, покращувати економічні та соціальні умови в країні.

У вересні 2007 р. Європейська Комісія представила третю щорічну доповідь із проблем міграції та інтеграції, що передбачає моніторинг міграційного процесу, розробка політики із прийому мігрантів та інтеграції громадян третіх країн в ЄС [157].

У 2007 р. Комісія приділяє особливу увагу правам дітей і докладає максимальних зусиль у боротьбі з насильством над жінками, проти всіх видів дискримінації та забезпечення захисту персональних даних [154]. Крім того, 2007 р. був визнаний роком рівних можливостей для всіх. Таким чином розвитку географічної мобільності сприяє Програма з безперервного протягом життя навчання (2007–2013), що передбачає підвищення мобільності студентів та стажерів, поєднуючи досвід реалізації таких програм, як “Erasmus” та “Leonardo da Vinci”.

16 грудня 2008 р. Європейський парламент та Рада Європейського Союзу прийняли Директиву 2008/115 щодо загальних стандартів та процедур повернення громадян, що незаконно перебувають в країнах–членах ЄС. Загальні стандарти та процедура повернення мігрантів уже розглядалися попередньо у 2005 р., метою яких стало забезпечення чітких, прозорих та справедливих правил повернення мігрантів, застосування примусових заходів, дотримання їхніх прав та свобод тощо [157]. В 2008 р. був заснований Європейський фонд біженців (ERF) з бюджетом 628 млн євро терміном на 2008–2013 роки.

Стокгольмська програма, запланована для реалізації на термін 2009–2014 роки, також спрямована на розширення співпраці між країнами. В програмі на порядку денному наголошувалось на міграції як пріоритетній галузі в Європейському Союзі та підкреслювалась важливість міграції для конкурентоспроможності ЄС. Програма передбачає пріоритет питань міграції в Європі, трудової міграції та її вплив на розвиток країни, незаконної міграції та інтеграції [141, с.27].

У 2009 році ЄС запропонував створити Європейське бюро підтримки притулку (EASO) для регулювання заяв про надання притулку із річним бюджетом у розмірі 50 млн євро і штатом 100 співробітників.

Комісія висунула низку нових ініціатив з поліпшення впливу міграції на розвиток. Вона розробила пакет практичних заходів, а саме: спрощення системи здійснення грошових переказів; підвищення ролі діаспор у суспільному житті країн-членів; заохочення кругової міграції та сприяння поверненню мігрантів в країну походження; пом'якшення негативних наслідків від витоку висококваліфікованих спеціалістів [143].

З метою полегшення системи грошових переказів Комісія виступає за: будівництво партнерських відносин із фінансовими установами та основними фінансовими інститутами; забезпечення фінансування спільних проєктів з організаціями діаспор та місцевими організаціями з метою підтримки місцевого розвитку; поліпшення збору даних щодо розмірів міграційних потоків та обсягів грошових переказів [143].

Вагомим елементом спільної міграційної політики ЄС є сприяння участі діаспор в розвитку своєї країни, що передбачає такі заходи: стимулювання молодіжного обміну досвідом, сприяння інтеграції громад мігрантів та отримання громадянства, співпраця організацій діаспор із органами влади для удосконалення політики.

Що стосується заохочення кругової міграції, то країни повинні сприяти поворотній міграції з метою забезпечення успішної реінтеграції мігрантів, обмін досвідом в управлінні короткостроковими програмами повернення мігрантів і впровадження заходів, що надали б можливість передавати пенсійні права або визнання кваліфікацій, сприяти тимчасовій зайнятості тощо.

На початку 2010 року Європейська Комісія запропонувала нову стратегію “Європа 2020” для нових робочих місць та економічного зростання країн-членів ЄС в найближчі десятиліття і подальшої їхньої діяльності згідно з Лісабонським процесом (2000-2010), що спрямований на

підвищення конкурентоспроможності Європи. “Європа 2020” визначає низку стратегічних пріоритетів, а саме розробка знань та інноваційної економіки, забезпечення сталого зростання та інклюзивного суспільства, що характеризується високим рівнем зайнятості, соціальної та територіальної єдності. Зокрема, нова стратегія включає в себе збільшення обсягів міграції для підвищення рівня зайнятості та боротьби з бідністю, усунення бар’єрів на шляху їхньої участі на ринку праці. Стратегія спрямована на підтримку зусиль для прогнозування майбутніх потреб у нових навичках на ринках праці ЄС та закріплення цих навичок за допомогою навчання і підготовки кадрів, підвищення якості роботи. Крім того, передбачається розробка фінансових стимулів та фінансової підтримки з боку структурних фондів для сприяння мобільності кадрів [141, с.27–28].

Отже, питання спільного міграційного законодавства вже тривалий час є предметом дискусій. З одного боку ринок ЄС потребує напливу мігрантів через скорочення чисельності населення та зростання частки осіб непрацездатного віку в ЄС, що допоможе, за рахунок напливу дешевої робочої сили, підтримувати стабільний розвиток країн-членів. Однак водночас міграція призводить до постійних конфліктів між місцевим населенням та мігрантами, культурних та релігійних протистоянь, що вимагає від міграційного законодавства селекційного характеру політики країн. Крім того, вагомим фінансовим навантаженням для економіки країн-членів є депортація нелегалів, кошти на яку країни могли б використовувати на інтеграцію мігрантів в країнах їхнього перебування (інтеграційні курси із знання мови, культури, звичаїв країни). Податкова система країн потребує легалізації мігрантів, хоча б з метою використання коштів на їхнє соціальне забезпечення.

Підсумовуючи усе вище сказане, можна з впевненістю сказати, що за останні роки ЄС та держави-члени поступово формують основи загальної правової бази з питань міграції, надання притулку та боротьби із нелегальною міграцією. Сьогодні основними цілями міграційної політики ЄС

є: розвиток партнерських відносин з країнами походження, транзиту та призначення; загальноєвропейська система надання притулку, що відповідає умовам Женевської конвенції та зобов'язанням країн-членів за міжнародними договорами; справедливе ставлення до громадян третіх країн (рівні права та свободи); комплексний підхід в управлінні міграційними процесами.

Законодавча база спільної міграційної політики ЄС потребує постійного доповнення відповідно до нових зобов'язань та сучасних умов. Політика повинна брати до уваги потреби національних ринків, тоді як національні міграційні політики повинні відповідати загальній структурі міграційної політики ЄС. Спільна міграційна політика повинна ґрунтуватись на таких принципах, як чіткість, прозорість й справедливість та бути спрямована на заохочення до легальної міграції. Для реалізації цих принципів на практиці ЄС та країни-члени повинні: визначити чіткі і прозорі правила в'їзду та перебування в ЄС; надати інформацію для потенційних мігрантів та шукачів притулку, зокрема, про їхні права та обов'язки як резидентів ЄС; надавати підтримку та допомогу в дотриманні умов в'їзду та перебування у країнах походження, а також призначення; забезпечити гнучку загальноєвропейську візову політику.

Отже, мета спільної політики з питань міграції переслідує постановку питання міграції в більш широкому контексті, з урахуванням рушійних сил міграційних потоків, наслідки міжнародної міграції для країн; представлення огляду міграційної політики співтовариства і як міграція впливає на вирішення питання інтеграції в співтовариство завдяки зовнішнім програмам співробітництва та політики; зазначення можливих змін в політиці, які б могли поліпшити внесок спільноти в більш ефективне управління міграційними потоками, в тому числі припинення нелегальної міграції та торгівлі людьми, подолання ксенофобських настроїв та дискримінації, заохочення легальної міграції.

Висновки до розділу 1

Міграція є одним із першочергових питань не лише в наукових колах, але й на порядку денному політичних, законодавчих програм та заходів кожної країни–учасниці міграційного процесу. Формування засад державної міграційної політики та удосконалення управління міграційними процесами відповідно до сучасних світових та європейських стандартів в галузі прав людини, з урахуванням національних інтересів, реалій соціально-економічного, політичного, етнокультурного, географічного становища держави, міграційної та демографічної ситуації, удосконалення управління міграційними процесами, забезпечення інтеграції мігрантів в суспільство є однією з основних умов побудови та забезпечення функціонування соціально-правової та економічно розвиненої держави.

Саме тому дослідники проявляють глибоке зацікавлення до причин міграції, факторів, що впливають на створення системи заходів управління цим явищем. Міжнародна міграція робочої сили виникає із незадоволення особою своїх потреб у країні походження, що змушує її шукати нові можливості за кордоном. Найбільш бажаними є мігранти, які погоджуються на порівняно низьку заробітну плату, виконують роботу, що не викликає інтересу серед місцевого населення, сезонні працівники, а також спеціалісти нових і перспективних галузей, представники рідкісних професій, спеціалісти зі світовим іменем, підприємці, що інвестують капітал в країну.

У цьому розділі ми узагальнили підходи дослідників у визначенні поняття “міграція робочої сили” та “міграційна політика” держави, що дало змогу сформулювати власне бачення цих категорій та визначення факторів, що мають істотний соціально-економічний вплив на розвиток країни та встановлення напрямів регулювання.

Специфіка міграційної політики полягає в тому, що вона торкається проблем різних сфер суспільного життя. Для розроблення та ефективної реалізації політики у сфері державного контролю міграційних процесів було

встановлено основні засади міграційної політики ЄС, інституційні механізми регулювання міграційних процесів, визначено особливості національних міграційних політик. Отож міграційна політика повинна ґрунтуватись на знаннях масштабів, напрямів та перспектив міграції населення з економічної, політичної та соціально-культурної точок зору. Аналіз даних надасть нам можливість передбачити можливі наслідки, а тим самим вирішити ряд міжнародних проблем.

Загальним висновком залишається факт, що в довгостроковій перспективі міграція робочої сили може стати пріоритетним напрямом у структурній політиці країни, яка, хоч здебільшого й спрямована на підвищення зростання та збільшення робочих місць в економіці, могла би підтримувати загальний попит, працевлаштування та дохід громадян в короткостроковій перспективі та водночас покращила б можливість регулювання, щоб забезпечити стійкі позиції конкурентоспроможності ринку праці ЄС порівняно із іншими ринками.

Основні положення цього розділу викладено у статтях: Волошин Г. Інституційні засади регулювання трудової міграції в країнах–членах ЄС / Г. В. Волошин // Галицький економічний вісник. –2011. – №4. – С. 12–18; Волошин Г. Міграційна політика країн ЄС та фінансово–економічна криза 2008–2009 рр. / Галина Волошин // Схід. – 2010. – № 6 (106). – С.7–10.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ УПРАВЛІННЯ МІГРАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ У КРАЇНАХ–ЧЛЕНАХ ЄС

2.1 Вплив міграції на соціально-демографічну та економічну ситуацію в країнах–членах ЄС

Робоча сила є одним з наймобільніших факторів виробництва, що доволі чутливо реагує на зміни на ринку праці, а особливо коли це стосується прибутковості. Зростання чисельності населення визначає закономірності схильності до міграції серед потенційних працівників, суттєво впливає на розмір заробітної плати та активізує мотиваційну складову міграційних процесів.

Населення Європейського Союзу на початку 2009 року становило 499,723 млн осіб. Станом на 2010 р. в країнах–членах ЄС чисельність населення досягла 501 млн осіб (див. Додаток Б.1). Серед країн–членів ЄС найбільшими за чисельністю населення є Німеччина (82 млн осіб), Франція (64,3 млн осіб), Великобританія (61,6 млн осіб), Італія (60 млн осіб) та Іспанія (45,8 млн осіб), а серед країн–членів, що приєдналися до ЄС у 2004 р. та 2007 р., – Польща (38,1 млн осіб), Румунія (21,4 млн осіб), Чеська Республіка (10,4 млн осіб) та Угорщина (10 млн осіб) (див. рис.2.1).

У багатьох країнах–членах ЄС імміграційний приріст став основним фактором зміни чисельності населення. Його значення постійно зростає при оцінці впливу старіння нації на стійкість в майбутньому систем соціального забезпечення і охорони здоров'я.

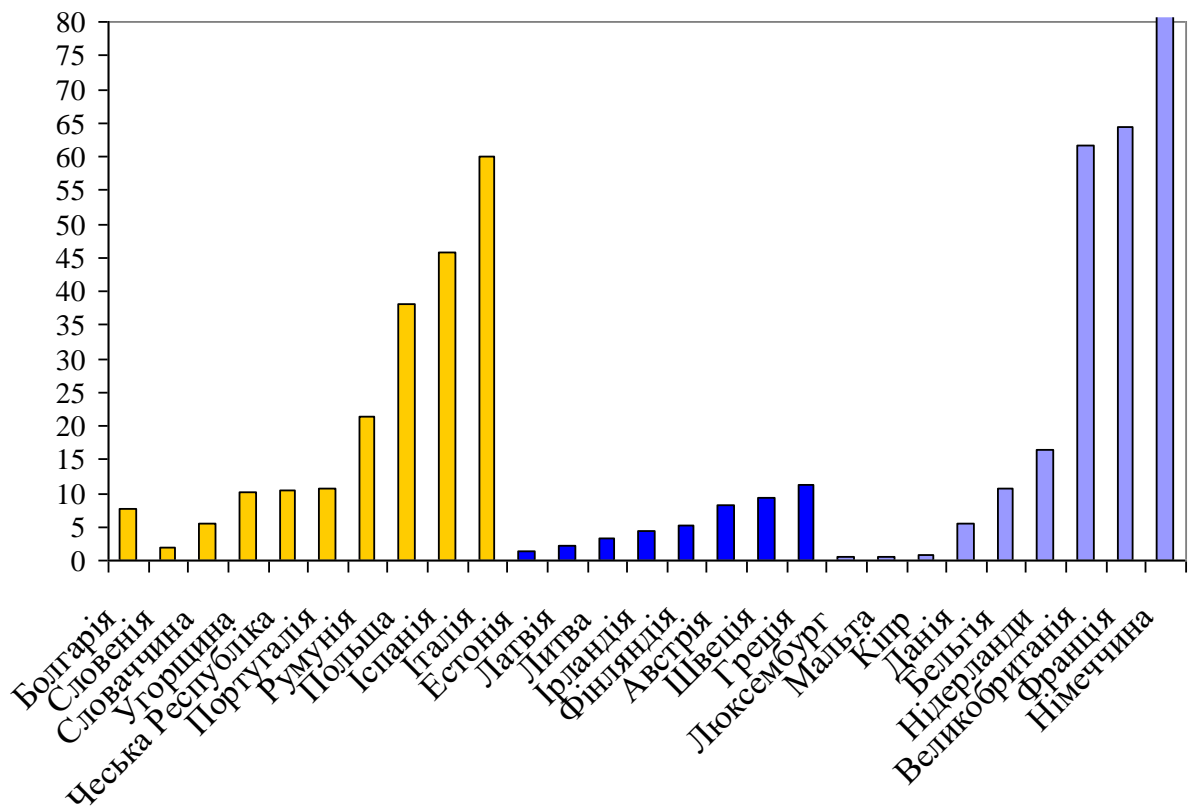

Рис.2.1. Чисельність населення країн–членів ЄС, 2009 р. (млн осіб)

Джерело: складено автором за даними Євростату.

Основною причиною цієї тенденції є відносно високі показники імміграційного приросту, які в 2009 році практично перевищили показники природного приросту населення (див.рис.2.2).

Порівнюючи показники імміграційного приросту із природним приростом населення в країнах–членах ЄС, можна розподілити країни на кілька груп, що відображають відсотковий розрив між цими показниками. Такі країни, як Великобританія, Фінляндія, Бельгія, Словаччина, Нідерланди чи Мальта характеризуються незначним відривом між природним та імміграційним приростами. Тоді, як, наприклад, у Португалії спостерігається від’ємний природний приріст та позитивне значення імміграційного приросту.

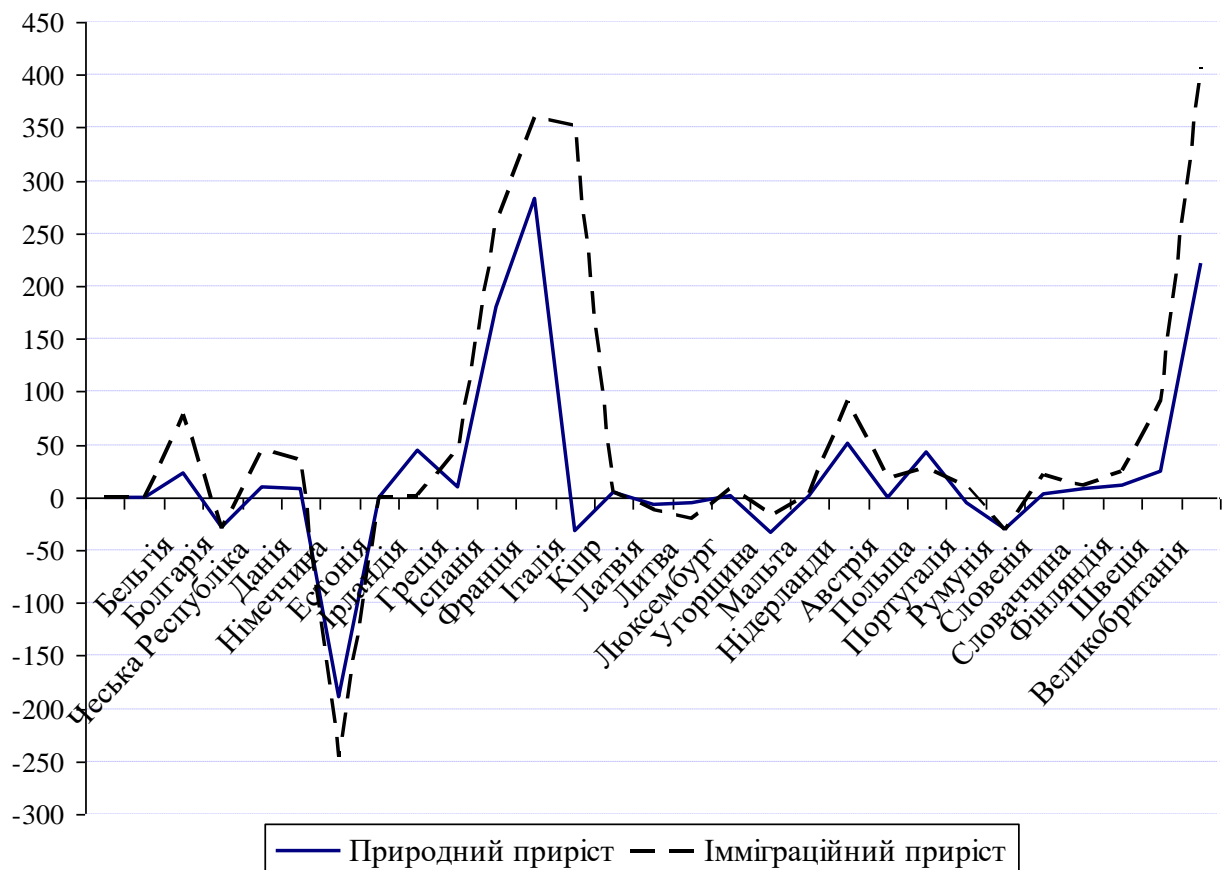

Рис.2.2. Показники природного та імміграційного приросту країн-членів ЄС, 2009 р. (тис.осіб)

Джерело: складено автором за даними Євростату.

Аналізуючи показники імміграційного приросту протягом періоду з 1997 р. по 2007 р., прослідковуються змінні тенденції. Показники цього приросту серед країн-членів ЄС були найвищими у Іспанії, Італії та Великобританії. У 2007 р. від’ємні показники мали Нідерланди (- 2,0 на 1000 жителів), Болгарія (- 1 на 1000 осіб), Польща (- 20), Литва (- 5,0), Латвія (- 1,0). З 1997 р. по 1999 р. спостерігалось динамічне зростання показників імміграційного приросту, 2000-2001 роки – спад показників, 2002-2003 роки – найвищі показники, а з 2004 р. по 2007 р. спостерігаються змінні позиції. Економічна криза також помітно вплинула, спричинивши значне скорочення показників у 2008 та 2009 роках (рис. 2.3)

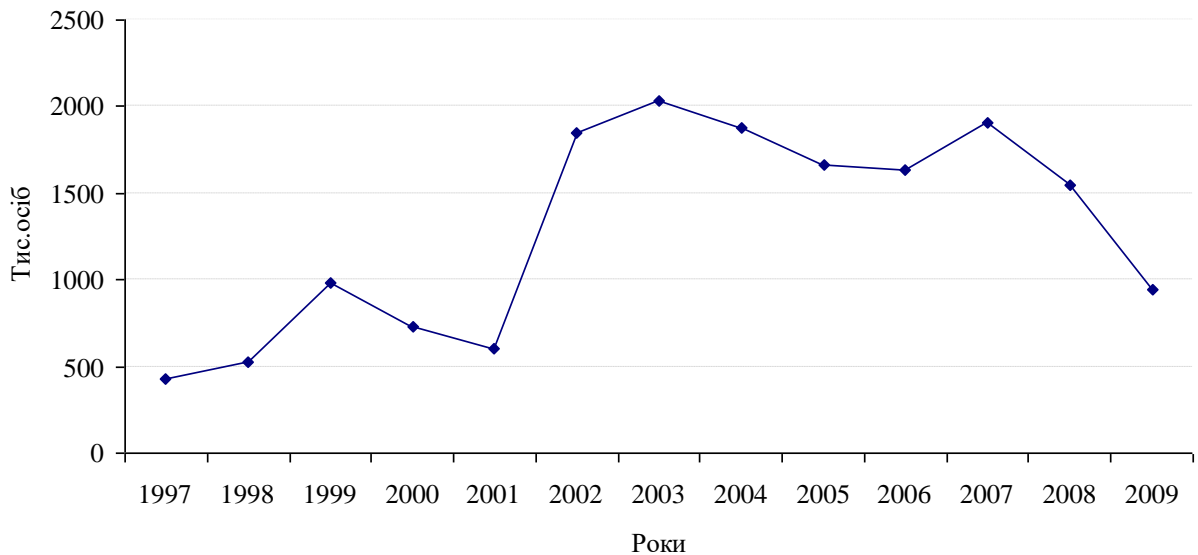

Рис.2.3. Імміграційний приріст населення ЄС, 1997–2009 рр. (тис.осіб)

Джерело: складено автором за даними Євростату.

Станом на 2009 р. показник імміграційного приросту становив 940,6 осіб на 1000 жителів. Серед країн–членів ЄС найвищі показники спостерігались в Італії, Великобританії, Швеції та Франції. Серед країн, що нещодавно приєдналися до ЄС високі показники – в Чеській Республіці та Угорщині. Від’ємне сальдо – в Польщі, Румунії, Болгарії, Литві, Ірландії, Німеччині та Латвії.

Закономірності міграційної політики полягають в тому, що вона торкається проблем різних сфер суспільного життя. Аналізуючи міграційну політику важливо дослідити, які фактори мають найбільший вплив на потік мігрантів в країни. Якщо розглянути основні чинники, що впливають на міграційну привабливість, то можна визначити за якими напрямками держави мають конкурентні переваги.

Основними складовими демографічної ситуації в країні є рівень народжуваності та рівень смертності. Загалом у країнах–членах ЄС спостерігаються низькі показники народжуваності та порівняно високі показники смертності як це відображено на рис. 2.4. Народжуваність у більшості країн знижується, що спричиняє так зване старіння населення.

Найнижчий рівень народжуваності спостерігається на Кіпрі, Мальті та в Люксембургу, а найвищий – у Великобританії, Франції та Німеччині. Серед країн–членів, що приєдналися до ЄС у 2004 та 2007 роках найвищі показники народжуваності спостерігаються у Польщі, Румунії та Чеській Республіці, а найнижчі – в Словенії. А в таких країнах, як Іспанія, Франція та Великобританія показники народжуваності перевищують показники смертності.

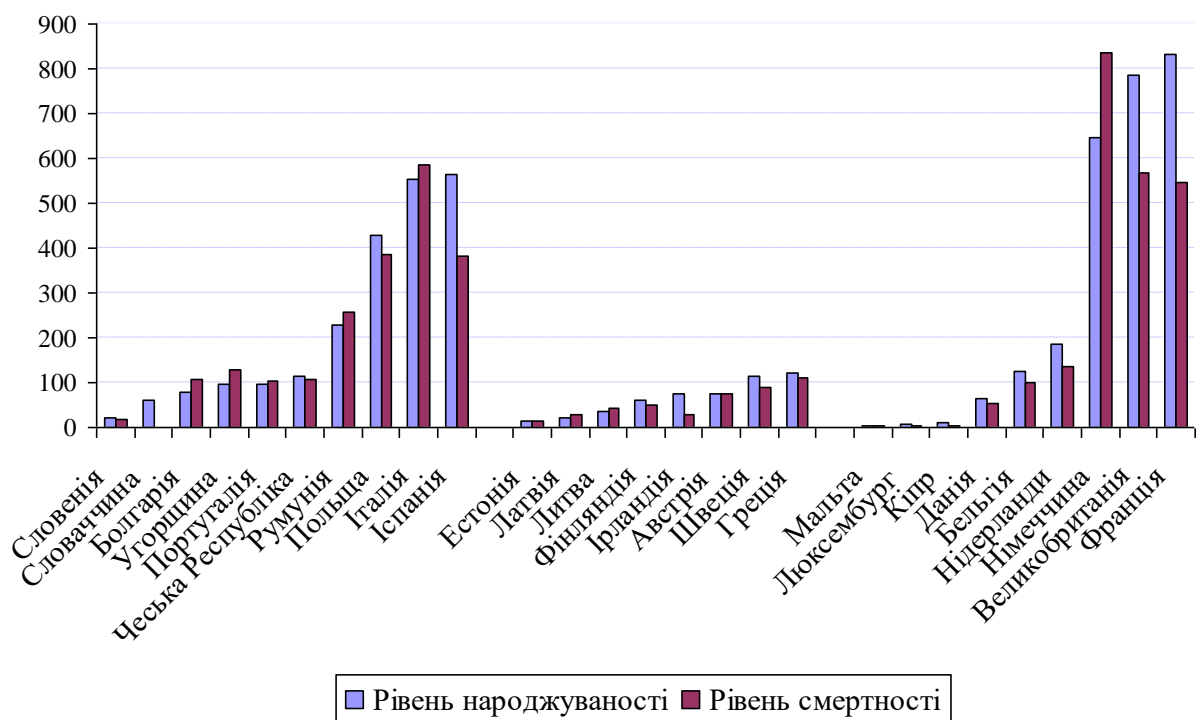

Рис.2.4. Співвідношення рівнів народжуваності та смертності в країнах–членах ЄС, 2009 р. (на 1000 мешканців)

Джерело: складено автором за даними Євростату.

Демографічна ситуація в країнах–членах ЄС має визначальний вплив на міграційні процеси, оскільки масштаб імміграційного приросту визначає рівень зростання чи зменшення населення в європейських країнах. Сьогодні в Європі спостерігається наявність значної питомої ваги європейців у першому поколінні, що відзначається двома основними демографічними тенденціями: зростанням кількості країн, де зменшується кількість місцевого населення і

зростанням кількості країн з позитивним міграційним сальдом. Таким чином чисельність населення є пріоритетним фактором, що впливає на рівень імміграційного приросту в усіх країнах–членах ЄС. Цей процес все більше впливає на коефіцієнт демографічного навантаження.

Інший не менш істотним фактором є рівень економічного розвитку країн. Темпи економічного зростання країн–членів ЄС є вагомим фактором впливу на вибір мігрантами країн призначення. Зокрема, темпи світового економічного розвитку у 2007 р. становили 5,1%, тоді як у 2008 р. – 3,1% [112]. Економічна криза суттєво змінила цей показник. Світовий Банк зафіксував скорочення світового ВВП на 2,2% у 2009 р. замість прогнозованих 1,3% [64, с.34]. Впродовж 2007–2010 років темпи економічного зростання в окремих країнах призначення трудових мігрантів істотно скоротились. В ЄС річне зростання ВВП знизилось з 2,9 % у 2007 році до 0,9 % в 2008 році. До кінця 2008 року більшість країн–членів ЄС була або в стані рецесії або в процесі до неї (див. Додаток Б.3) [141, с.9].

Трудова міграція взаємопов'язана із ринками праці, зокрема із рівнем зайнятості, рівнем доходів, структурою ринку праці тощо. Економічний спад у більшості країн–членів ЄС привів до гострого зростання рівня безробіття, спонукаючи уряди представити заходи захисту внутрішніх трудових ринків. В багатьох країнах рівень безробіття зріс від 0,4 % до 6,1% протягом 2007-2008 років [130]. Найбільш різке підвищення рівня безробіття зареєстроване у країнах, котрі зазнали найбільшого спаду ділової активності, зокрема, країни Балтії, Ірландія та Іспанія. В більшості країн спостерігалось зниження рівня безробіття у 2008 р. і зростання його показників у 2009 р. Однак в таких країнах, як Великобританія, Естонія, Ірландія, Швеція, Литва, Латвія, Люксембург, Угорщина показники рівня безробіття поступово зростали з 2006 р. Порівняно драстичні зміни в рівні безробіття спостерілися в Іспанії, Литві, Латвії протягом 2008-2009 років. В Італії показники безробіття 2008 р. були нижчими порівняно із 2006 р. (рис.2.5).

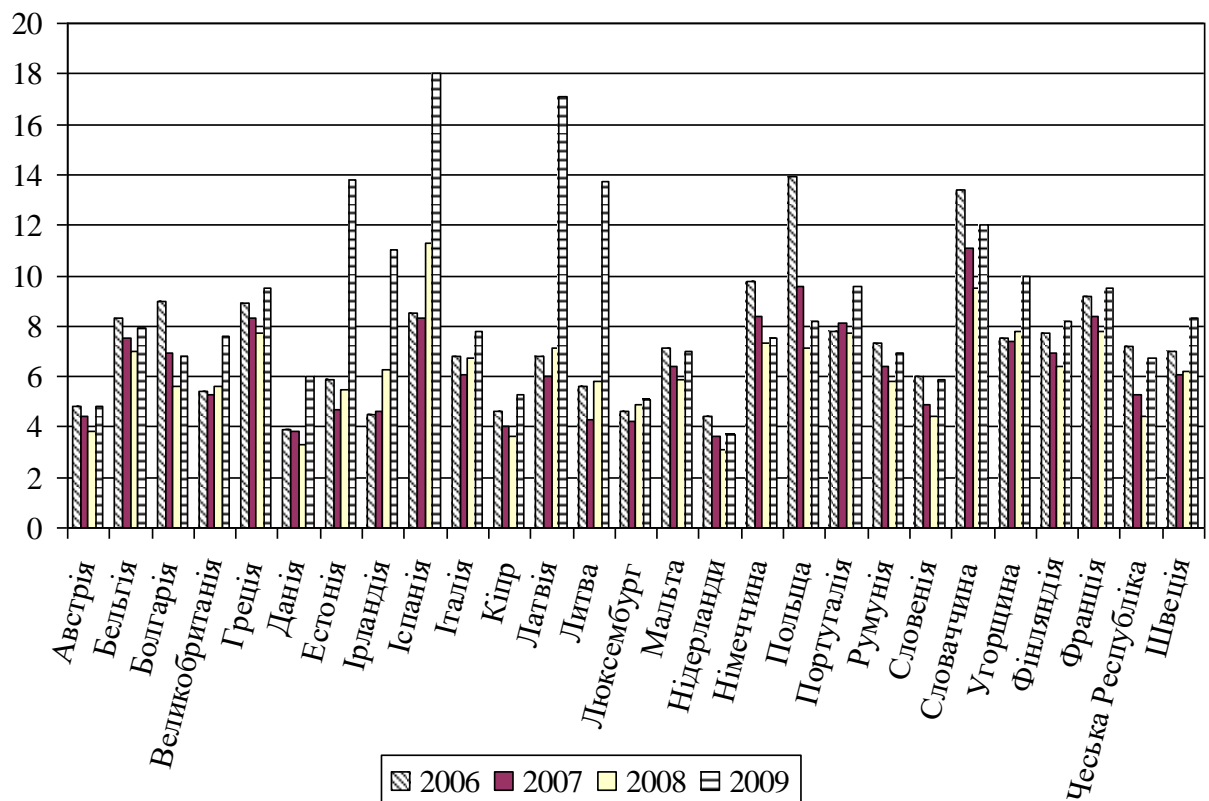

Рис.2.5. Рівень безробіття в країнах–членах ЄС, 2006-2009 рр. (%)

Джерело: складено автором за даними Євростату.

За звітами Євростату рівень безробіття в ЄС станом на жовтень 2010 р. становив 9,6%, а в зоні євро – 10,1% (див.рис.2.6). Починаючи з 2008 року до 2009 року середній рівень безробіття в країнах–членах ЄС зріс від 7,0 % до 9,9 % [141, с.9]. Хоча темпи економічного зростання в зоні євро відновилися у третьому кварталі 2009 року, ринки праці впродовж наступних років залишилися слабкими. Наприклад, в Іспанії рівень безробіття до квітня 2009 р. сягнув 15% і перевищив 28% серед мігрантів [36, с.41].

У країнах–членах ЄС становище трудових мігрантів у сфері зайнятості, особливо з країн, що не належать до співтовариства, значно погіршилось в період між 2008 і 2009 роками. Спостерігається суттєвий розрив між показниками безробіття серед національних громадян, громадян країн–членів ЄС та громадян країн, що не належать до ЄС. Рівень безробіття серед місцевих працівників зріс на 1,8 % в 2008 році, рівень безробіття серед

громадян країн–членів ЄС – на 2,8 %, тоді як показники безробіття серед громадян з країн, що не належать до ЄС зросли на 5 % протягом 2008 р. [141, с.18].

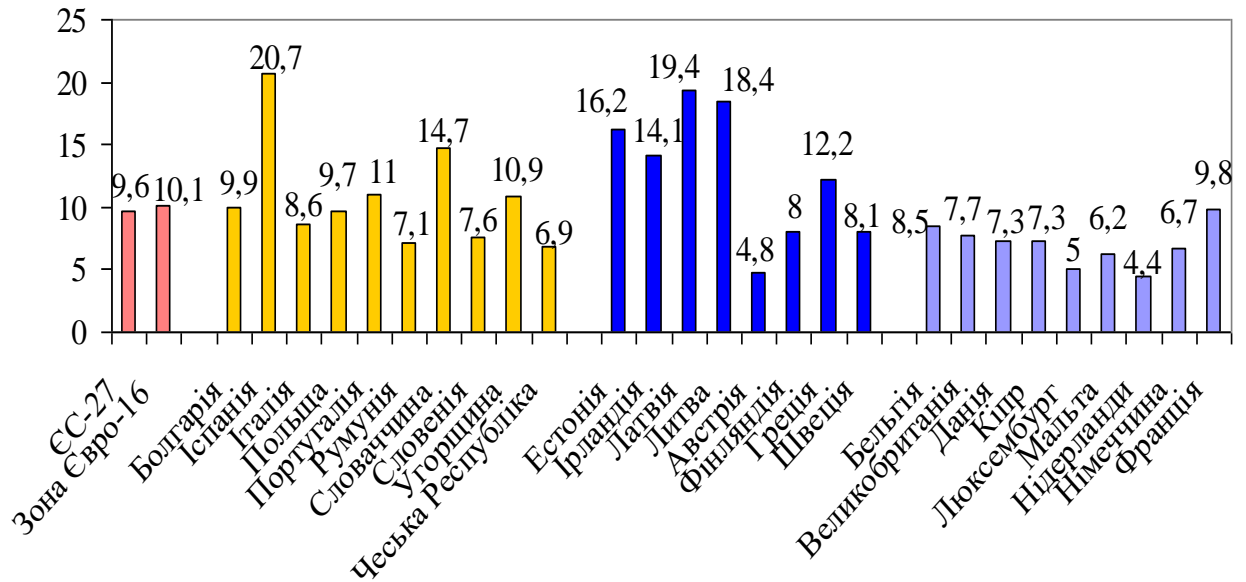

Рис.2.6. Рівень безробіття в країнах–членах ЄС, 2010 р.(%)

Джерело: складено автором за даними Євростату.

Рівень безробіття населення загалом і зростання безробіття серед трудових мігрантів, беручи до уваги різні країни, значно відрізняється. Причиною цього є відмінності в регулюванні ринку праці та політики в галузі трудової міграції [12, с.43]. Збільшення рівня безробіття серед іноземних робітників (в тому числі з країн–членів ЄС) порівнянно з рівнем безробіття серед місцевих робітників протягом 2008-2009 років було найбільш помітним в Естонії, Іспанії, Португалії, Латвії, Ірландії, Франції та Австрії. Іноземні працівники, що походять з країн – не членів ЄС особливо постраждали від погіршення умов зайнятості. Хоча рівень безробіття серед громадян інших країн–членів ЄС збільшився на 2,8 % в період за 2008-2009 роки, для тих, що походять з країн, що не належать до ЄС, рівень безробіття зріс протягом того ж періоду на 5 % [141, с.4] .

Економічний спад спричинив новий напрям секторальної мобільності трудових мігрантів, оскільки втрата роботи означає пошук нових

можливостей для їхнього працевлаштування. Будівництво, промисловість та готельно-ресторанний сектори економіки характеризуються найбільшим зниженням рівня зайнятості в окремих країнах. В Іспанії та Ірландії – значні втрати робочих місць в будівництві. В Іспанії та Греції 50% працівників, що працюють в будівельній галузі, промисловості та медицині є мігрантами [141, с.19]. Надмірних втрат зазнали країни, в яких економічна криза завдала удару провідним галузям економіки, однак водночас стимулювала перерозподіл у галузі працевлаштування.

Багато трудових мігрантів, втративши робочі місця, стали шукати нові ринки працевлаштування та альтернативи виходу з складних ситуацій. Сільське господарство стабільно залишається “основним роботодавцем” для мігрантів (особливо нелегальних). У 2009 р. в Іспанії зросла частка мігрантів (на 15%) у сільському господарстві та сфері послуг. Бюро з працевлаштування в Чеській Республіці отримало 1,6 тис. подань на виконання сільськогосподарських робіт та 1020 заяв на отримання адміністративних послуг та допомоги для трудових мігрантів. Багато мігрантів із третіх країн зайнялись власною справою. Число заявок на торговельні ліцензії збільшилося з майже 77,5 тис. у 2007 році до 88 тис. у 2009 р. Ці ліцензії дають змогу мігрантам залишитися в країні без потреби звертатися по дозвіл на роботу. В Італії в 2008 році збільшилось число самостійних підприємств (15 тис.), що належать громадянам третіх країн [141, с.21]. В таких галузях, як медицина, освіта та соціальна сфера попит на іноземну робочу силу зростає. У Великобританії у грудні 2008 р. скорочення робочих місць у готельно-ресторанному секторі становило 159 тис. робочих місць протягом 2008 р. Зайнятість у сфері виробництва скоротилася на 128 тис. робочих місць у грудні 2008 р. Незважаючи на це було створено 102 тис. нових робочих місць в таких галузях, як освіта, охорона здоров'я та державне адміністрування [111, с.15].

Підвищення рівня безробіття та нестабільність рівня працевлаштування спричиняють підвищення рівня бідності. Згідно із даними Світового Банку 1

% зниження в економічному зростанні призводить до зuboжіння 20 млн осіб в країнах, що розвиваються. Згідно з підрахунками МОП, 40–50 % світового населення у 2009 р. було не в змозі вийти за межі бідності (2 дол. США на день). Приблизно 65 млн осіб внаслідок кризи перебувають на межі бідності (з них 45 млн за межею бідності були вже в березні 2009 р). Понад 100 млн осіб перебувають під загрозою бідності через підвищення цін на продукти [128, с.2].

Невід’ємним елементом функціонування ринку праці, що впливає на мобільність мігрантів, є рівень заробітної плати. Структура і еволюція доходів населення країн–членів ЄС, що відображає співвідношення попиту та пропозиції робочої сили на ринку, є важливою складовою ринку праці ЄС. Існує чіткий зв’язок між доходами, продуктивністю та споживанням, які є потужнішими детермінантами економічного зростання, зайнятості та продуктивності праці.

У 2009 р. 20 країн із 27 країн–членів ЄС встановили мінімальні заробітні плати згідно із національним законодавством країн. Країни–члени ЄС за рівнем заробітної плати можна умовно розділити на три групи країн, як це відображено на рис.2.7. До першої групи належать країни із “відносно низьким” рівнем заробітної плати серед країн–членів ЄС (до 500 євро), до другої – “середній” рівень заробітної плати (від 500 до 800 євро), і до третьої – “високий” рівень заробітної плати (від 800 євро і більше).

Що стосується таких країн, як Німеччина, Італія, Фінляндія, Швеція та Данія, які не встановлюють мінімальної заробітної плати для усіх працівників, вони надають перевагу колективним договорам між профспілками і працедавцями, які регулюють систему заробітних плат. Така політика країн сприяє високому рівню співпраці та довіри між роботодавцями та працівниками.

Якщо проаналізувати тенденції змін мінімальних заробітних плат в країнах–членах ЄС, можна, звісно, побачити, що рівень мінімальних заробітних плат протягом років зростає, як це видно із таблиці Додатка Б.3,

де вирізняються країни із порівняно динамічним зростанням рівня заробітних плат та країни із незначним зростанням.

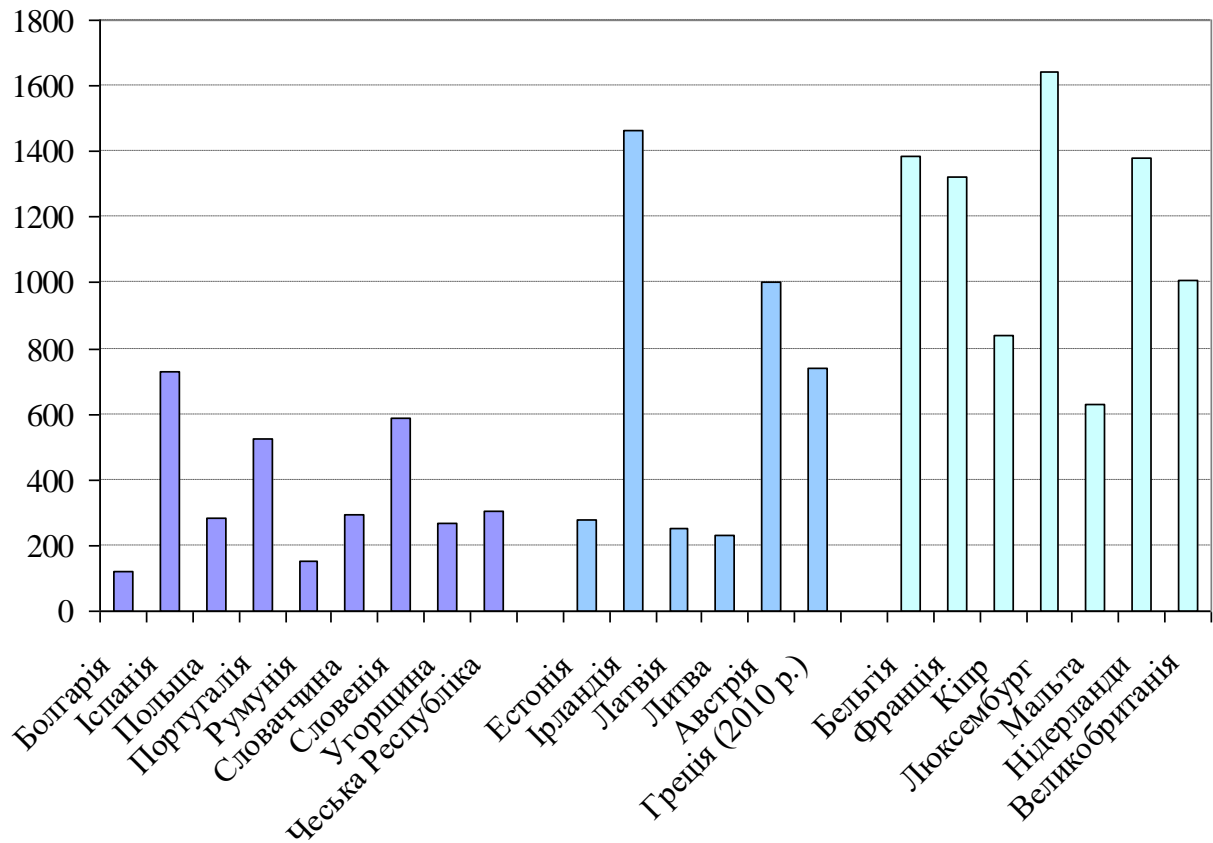

Рис.2.7. Мінімальний рівень заробітної плати в країнах–членах ЄС, 2009 р. (євро)

Джерело: складено автором за даними Євростату.

Незважаючи на зростання рівня заробітних плат, економічна криза все ж залишила помітний слід. Окрім втрати робочих місць зареєстроване зниження заробітної плати або її несплата, погіршення умов праці, зменшення робочих днів та можливостей понаднормових годин праці.

Зменшення міграційних потоків, втрата робочих місць трудовими мігрантами, зниження доходів мігрантів, зростання цін, економічна невизначеність в сучасних умовах, скорочення заробітних плат, неможливість мігрантів заощаджувати кошти уповільнили потоки грошових переказів (між 8 і 10 відсотків у 2009 р. [128, с.3]) (див.Додаток Б.5). Грошові

перекази мігрантів є істотним джерелом обміну іноземною валютою та головним інструментом в боротьбі із бідністю. Дослідження Світового Банку засвідчили, що зростання грошових переказів на кожні 10 % на душу населення знижує рівень бідності на 3,5 % в країні походження мігрантів [116, с.2].

Світова економічна криза по-різному вплинула на внутрішні та зовнішні потоки грошових переказів в межах країн-членів. У 2007 р. внутрішні потоки грошових переказів в країнах-членах ЄС почали скорочуватися (–3% у 2007 р., –18% у 2008 р., –13 у 2009 р.). До 2008 р. зовнішні потоки грошових переказів зростали (+19% у 2007 р., +12% у 2008 р.) та почали знижуватися у 2009 р. (– 4%) як це показано в табл.2.1.

Таблиця 2.1

Потоки грошових переказів в межах країн-членів ЄС, млрд євро

Грошові потоки	Рік					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Обсяги грошових переказів загалом	19,4	23,7	28,4	31,3	31,8	29,6
Внутрішні потоки грошових переказів ЄС	7,9	10,2	11,6	11,3	9,3	8,1
Зовнішні потоки грошових переказів ЄС	11,5	13,4	16,8	20,0	22,5	21,5

Джерело: Eurostat.Statistics in Focus – 40/2010 – Remittances from the EU down for the first time in 2009, flows to non-EU countries more resilient/ Daniela Comini, Franca Faes-Cannito / European Union. – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2010. — Р. 1–8.

Однак трудові мігранти продовжують здійснювати грошові перекази навіть в час криз, оскільки в більшості випадків вони є запорукою життя сімей мігрантів в країні походження. Недопуск мігрантів спричинить значні втрати не лише для самих мігрантів та їхніх сімей, але і для країни, в економіку якої вони роблять цінні економічні і соціальні вкладення.

Зменшення грошових переказів поглибить бідність в країнах походження і загострить провали у розвитку.

Прогнози експертів щодо перспектив розвитку ринку міграційного капіталу досить оптимістичні. Зменшення надходжень міграційного капіталу в 2009 році не призведе до зниження рівня допомоги мігрантів домогосподарствам. Завдяки курсовим коливанням отримувачі переказів можуть розраховувати навіть на більші обсяги коштів, спрямованих на їх суспільний розвиток. Зменшення потоків капіталу зумовлене не так кризою, як докризовими явищами – такими, зокрема, як посилення національних валют у 2007–2008 рр., запровадження жорсткішого міграційного режиму та використання неформальних каналів передачі коштів, які важко статистично врахувати і визначити як перекази [23, с.37].

Трудова міграція в перспективі впливає на конкурентоспроможність економіки та зміцнення її позицій на світовому економічному просторі. Сучасна соціально-демографічна ситуація в країнах-членах ЄС та економічна криза суттєво вплинули на тенденції міграційних процесів сьогодення, оскільки в умовах поглиблення демографічної ситуації в Європі та економічної нерівності між країнами-членами міграційні процеси продовжують існувати і набувати нових характеристик. Соціально-економічні особливості ринків праці визначають вплив на тенденції міграційних потоків.

Отже, беручи до уваги перевагу тих чи інших факторів, можна передбачити, які засоби регулювання міграційних процесів варто застосовувати відповідно до ринкових потреб та особливостей. Скажімо, країни із ліберальним типом міграційної політики вирізняються середнім рівнем народжуваності, порівняно високим рівнем безробіття, що загострився в умовах економічної кризи, низькими показниками ВВП на душу населення та “відносно низьким” рівнем заробітної плати серед країн-членів ЄС (до 500 євро) (виняток Іспанія, Португалія та Словенія). Однак незважаючи на відносно низькі показники в межах країн-членів ЄС, ці

країни є привабливими особливо для сезонних та низькокваліфікованих працівників, оскільки умови економічного розвитку цих країн суттєво відрізняються від країн їхнього походження.

У країнах із поміркованим типом міграційної політики станом на 2009 р. дуже високі показники безробіття, середні показники ВВП на душу населення, порівняно низькі показники народжуваності. За рівнем заробітних плат країни цієї групи умовно можна поділити на країни із високим рівнем заробітних плат (Ірландія, Австрія та Греція) та відносно низьким (Естонія, Литва, Латвія). Основним фактором, що впливає на міграцію населення, є чисельність населення.

Що стосується країн із консервативним типом міграційної політики, то для них характерними є високі показники заробітних плат, значна чисельність населення, високий рівень зайнятості та темпів економічного зростання. Ці країни є особливо привабливими для висококваліфікованих трудових мігрантів.

Отже, соціально-демографічні та економічні показники в країнах-членах ЄС значно впливають на потік мігрантів відповідно до особливостей та специфіки країн-членів. Можна зробити висновки про наявність різних методів оцінки міграційного потенціалу тієї чи іншої країни і єдність поглядів теоретиків щодо впливу його складових на динаміку економічного розвитку.

2.2 Тенденції сучасних міграційних процесів в країнах-членах ЄС

Питання міжнародної міграції дуже важливе для країн-членів Європейського Союзу. В умовах глобалізації світової економіки, посилення міжнародної співпраці між країнами, міграційні процеси в країнах-членах ЄС набули нових рис та якісних характеристик. Для європейської міграції на сучасному етапі характерні такі особливості:

- 1) загальні темпи імміграції сповільнилися, тоді як обсяги еміграції в країнах–членах ЄС збільшилися;
- 2) вагомими за масштабами є міграційні потоки з менш розвинених країн–членів ЄС (Греція, Іспанія, Угорщина, Словаччина, Польща) у високорозвинені країни–члени ЄС (Франція, Великобританія, Австрія, Бельгія, Німеччина). Робоча сила ЄС активно мігрує також з однієї високорозвиненої країни–члена співтовариства в іншу;
- 3) основними постачальниками робочої сили на ринки праці ЄС є треті країни;
- 4) Іспанія, Австрія, Німеччина та Греція є одними з основних країн–реципієнтів робочої сили із третіх країн;
- 5) серед країн–членів ЄС основними країнами призначення мігрантів із інших країн–членів співтовариства є Люксембург, Кіпр, Ірландія, Бельгія, Австрія та Іспанія;
- 6) Європейський Союз є регіоном із найбільшою кількістю прийнятих позитивних рішень про надання захисту особам, що шукають притулок. Основними країнами походження заяв про отримання політичного притулку в ЄС є Ірак, Російська Федерація, Сомалі, Сербія і Афганістан;
- 7) кількість осіб, що виявляють бажання отримати громадянство країни–члена ЄС невинно зростає, незважаючи на те, що темпи зростання набагато нижчі, ніж це зафіксовано в попередніх роках;
- 8) економічна криза змінила гендерний склад трудових мігрантів;
- 9) зростання питомої ваги осіб із вищою освітою, що мігрують в країни–члени ЄС;
- 10) спостерігаються тенденції до скорочення обсягів нелегальної міграції в ЄС, особливо порівнюючи 2009 р. з 2010 р. та зниження показників нелегального працевлаштування.

За даними Міжнародної організації з міграції загалом у світі за останні 10 років кількість мігрантів зросла від 159 млн мігрантів у 2000 р. до 214 млн мігрантів сьогодні [161, с.1]. Станом на 1 січня 2008 р. 30,8 млн іноземців

проживали у країнах-членах ЄС, з них 11,3 млн осіб є громадянами іншої країни-члена ЄС (див. Додаток В.1). Решта 19,5 млн осіб були громадянами країн, що не належать до ЄС, з яких 6,0 млн осіб – громадяни інших європейських країн, 4,7 млн осіб походять із африканських країн, 3,7 млн осіб – з Азії, 3,2 млн осіб – із Американського континенту [123, с.2].

До економічної кризи чисельність іноземного населення в країнах-членах ЄС зросла на 9,5 млн, з 4,5 % до 6,2 % від загальної чисельності населення ЄС у період між 2001 р. і 2008 р. [141, с.12].

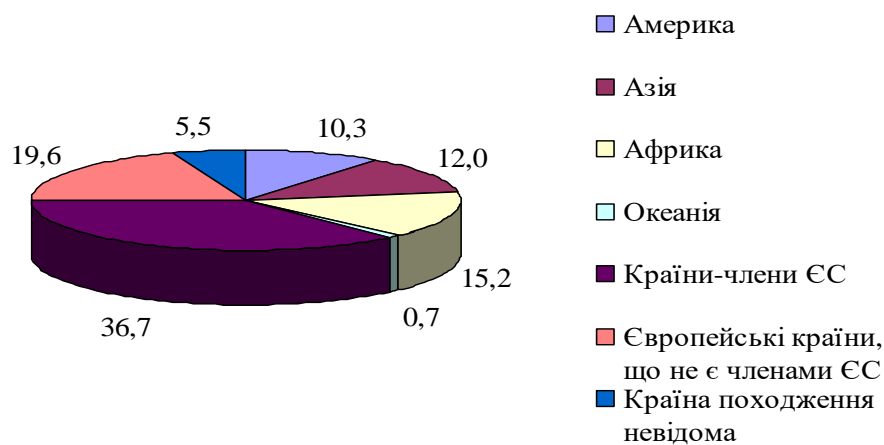

Рис.2.8. Країни походження мігрантів в країнах-членах ЄС (% від загальної чисельності населення ЄС), 2008 р.

Джерело: складено автором за даними Євростату.

Трудова міграція, сучасна політична ситуація в країнах, історичні зв'язки, географічна близькість, спільна мова, розвиток технологій тощо або комбінація цих та інших чинників впливають на вибір країни призначення. Іноземні громадяни становлять 6,2% від загальної чисельності населення ЄС. Протягом останніх років спостерігається незначне зростання темпів міграції. Впродовж 2010 р. кількість мігрантів в країнах були істотно вищими порівняно із 2000 р., а в деяких країнах міграційні темпи зазнали лише незначних змін. Наприклад, якщо проаналізувати приплив мігрантів у основні країни призначення протягом 2000-2010 років, можна зробити

висновок, що з року в рік їхня кількість в країнах істотно зростає, як це відображено на рис.2.9.

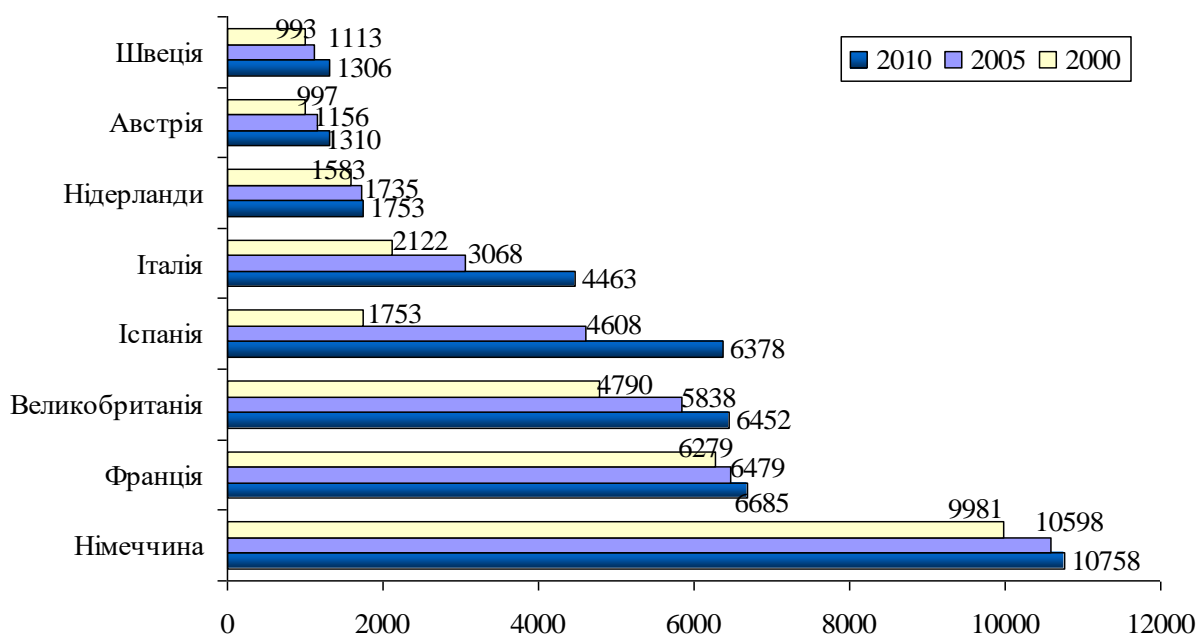

Рис. 2.9. Обсяги міграції у країнах–членах ЄС протягом 2000–2010 років (тис.осіб)

Джерело: складено автором за даними Євростату.

Частка іноземців, що проживають в країнах–членах ЄС протягом 2001-2008 років досягнула 9,2 млн осіб (частка зросла з 4,5% до 6,2% загальної чисельності населення ЄС). Країни з найбільш істотним збільшенням кількості іноземного населення порівняно із загальною кількістю населення країн – це Ірландія (з 3,9% в 2001 р. до 12,6% в 2008 р.), Іспанія (з 2,9% до 11,6%) і Кіпр (від 8,8% до 15,9%). В Румунії, Франції, Словенії, Литві, Греції, Португалії і Італії спостерігається значне збільшення мігрантів з країн, що не є членами ЄС. Натомість, у Латвії та Естонії спостерігається скорочення іноземного населення (з 24,6% до 18,3% – в Латвії і з 20% до 17,1% – в Естонії) [123, с.6]. Вагомою підставою цього є отримання мігрантами громадянства наведених вище країн.

У 2008 році найбільшу кількість іноземців було зареєстровано в Німеччині (7,3 млн), Іспанії (5,3 млн), Великобританії (4,0 млн), Франції (3,7

млн) і Італії (3,4 млн) [123, с.2]. З точки зору чисельності населення у Люксембурзі зафіксовано найчисленнішу групу мігрантів – 37,4 %. Частка іноземних громадян становить менше 1% у Румунії, Польщі, Болгарії та Словаччині [147, с.4].

Якщо порівнювати із попередніми роками, то можна зробити висновок, що істотних змін в основних країнах тяжіння мігрантів не відбулося. У 2006 році найбільшу кількість мігрантів було зареєстровано в Іспанії (803 тис. осіб), Німеччині (558 тис. 500 осіб) і Великобританії (451 тис. 700 осіб), які сукупно становлять 60% усіх іноземних мігрантів в ЄС. Порівнянно з населенням в країні призначення, найвищий рівень чисельності іноземних мігрантів серед країн-членів ЄС був зафіксований у Люксембурзі (28,8 мігрантів на 1000 жителів), потім Ірландія (19,6), Кіпр (18,7), Іспанія (18,1) та Австрія (10,3). Найнижчу чисельність іноземних мігрантів зафіксовано у Польщі, Румунії, Литві та Латвії (1 мігрант на 1 000 жителів або і менше) [121, с.1].

Незважаючи на значно нижчі обсяги еміграції порівняно з імміграційними потоками, їхню вагомість не варто упускати. У 2007 р. внаслідок еміграції показники імміграційного приросту в Німеччині та Великобританії скоротились на 1/3. Якщо порівняти показники імміграції та еміграції в таких країнах, до прикладу, як Німеччина, Іспанія та Великобританія, то прослідковуються значні відмінності між цими показниками, як це відображено на рис.2.10. В Іспанії та Великобританії показники еміграції є відносно нижчими порівняно з імміграцією, тоді як у Німеччині – доволі рівні. Цей факт можна пояснити особливостями ринків праці країн, умов працевлаштування та загальної ситуації в країнах.

Економічна криза 2008–2009 років ще більше стимулювала повернення мігрантів на батьківщину. Потоки імміграції сповільнилися, тоді як обсяги еміграції в деяких країнах-членах ЄС збільшилися. Це в більшості випадків стосується країн, які пережили великий приплив трудових мігрантів в докризовий період та країн постійного потоку трудових мігрантів. Зокрема,

наприкінці 2008 р. майже половина з 1,4 млн мігрантів, що мігрувала в країну після розширення ЄС у 2004 р. та 2007 р., покинула Великобританію [141, с.20].

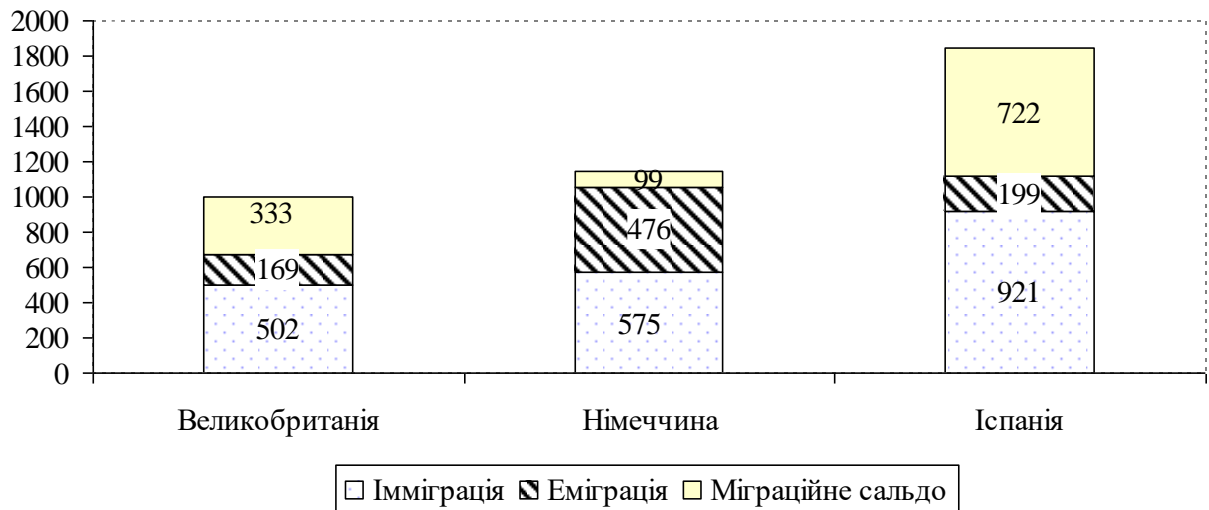

Рис.2.10. Показники обсягів імміграційних та еміграційних потоків станом на 2007 р. (тис.осіб)

Джерело: складено автором за даними Євростату.

Варто більш детально зупинитись на країнах походження мігрантів в ЄС. Внутрішня міграція в межах ЄС визначає умови для зовнішньої міграції, оскільки виходячи із наявної ситуації визначаються потреби ринку праці, можливості зайнятості та умови працевлаштування. У 2008 р. більше третини іноземних громадян походили із іншої країни-члена ЄС. Зокрема, серед країн-членів ЄС основними країнами призначення мігрантів з інших країн-членів співтовариства є Люксембург, Кіпр, Ірландія, Бельгія, Австрія та Іспанія.

У всіх країнах-членах ЄС в 2010 р., за винятком Люксембурга, Ірландії, Бельгії, Кіпру, Словаччини, Угорщини та Мальти, більшість іноземців була громадянами країн, що не є членами ЄС (рис.2.11).

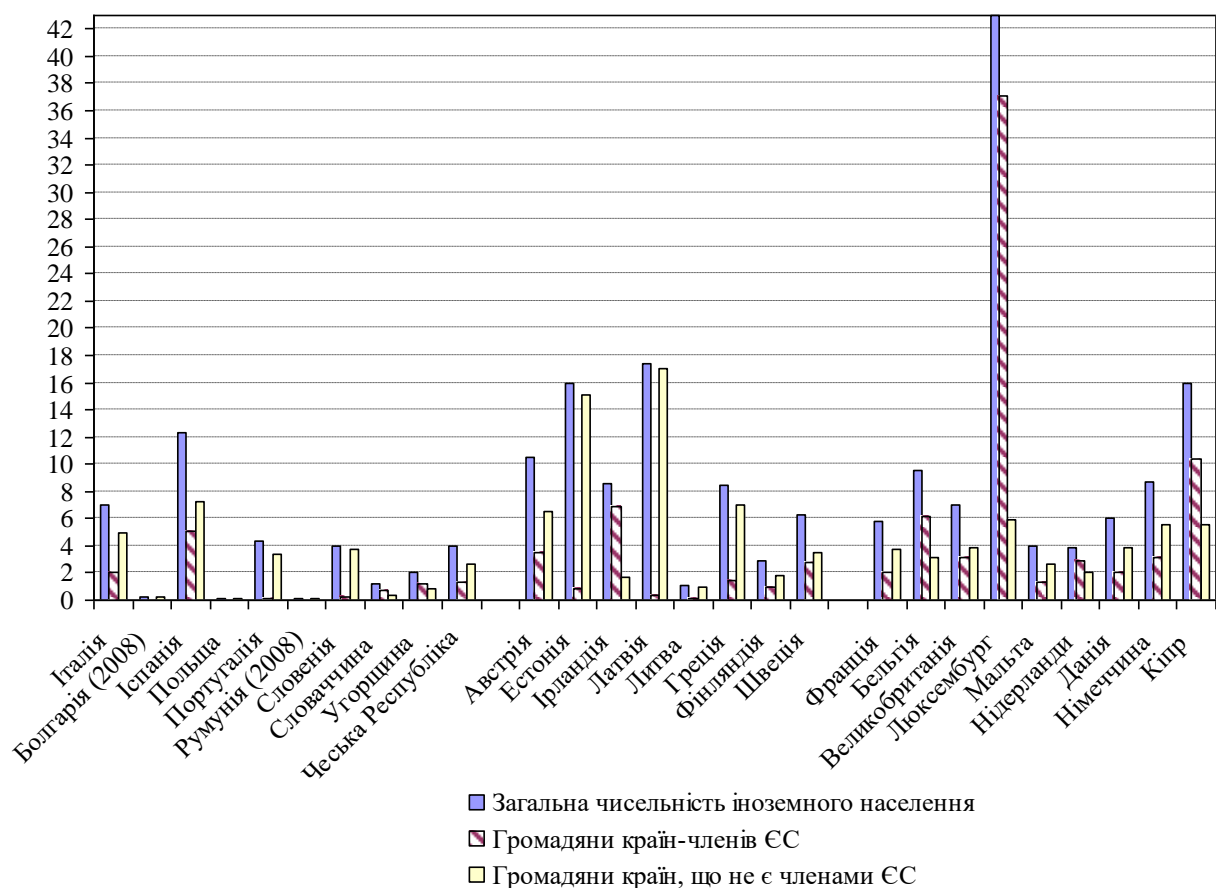

Рис. 2.11. Чисельність іноземного населення у країнах-членах ЄС, 2010 р.
(% від загальної кількості населення)

Джерело: складено автором за даними Євростату.

Найбільша кількість осіб, що походить з країни, яка не є членом ЄС, перебуває у Німеччині та Іспанії. Це пояснюється перш за все великим потоком мігрантів із колишніх радянських республік. Іспанія, Австрія, Німеччина та Греція також є одними з основних країн-реципієнтів робочої сили із третіх країн.

У 2008 р. було зафіксовано значне збільшення кількості мігрантів з країн, які приєдналися до ЄС у 2007 р. порівняно із розширенням ЄС у 2004 р.

Чисельність румунів, що проживають в іншій країні ЄС зростає з 0,3 млн осіб у 2001 р. до 1,7 млн осіб у 2008 р., а кількість громадян Болгарії, що проживають в іншій країні ЄС, збільшилася із 0,1 до 0,3 млн осіб порівняно з 2001 р. та 2008 р.[123, с.1]. Протягом 2005–2006 років 427 тис. мігрантів з

нових країн–членів ЄС були зареєстровані у Великобританії [142, с.34]. Отже, можна стверджувати, що розширення Європейського Союзу має вагомий вплив на схильність до міграції, оскільки право на вільне пересування в межах кордонів ЄС створює нові можливості для громадян нових країн–членів співтовариства, однак водночас створює значні труднощі у країнах, які потрепають від напливу мігрантів ще із третіх країн.

Протягом 2001–2008 років найбільш динамічною групою серед усіх мігрантів, як уже було вище зазначено, є румуни. Їхню чисельність в інших країнах–членах ЄС зросла у 5 разів, що перевищує показники 2001 р. – з 0,3 млн до 1,7 млн осіб [123, с.3]. Громадяни Польщі та Італії також увійшли до десятки найбільш чисельних груп іноземних громадян, що проживають в ЄС, як це відображено на рис.2.12.

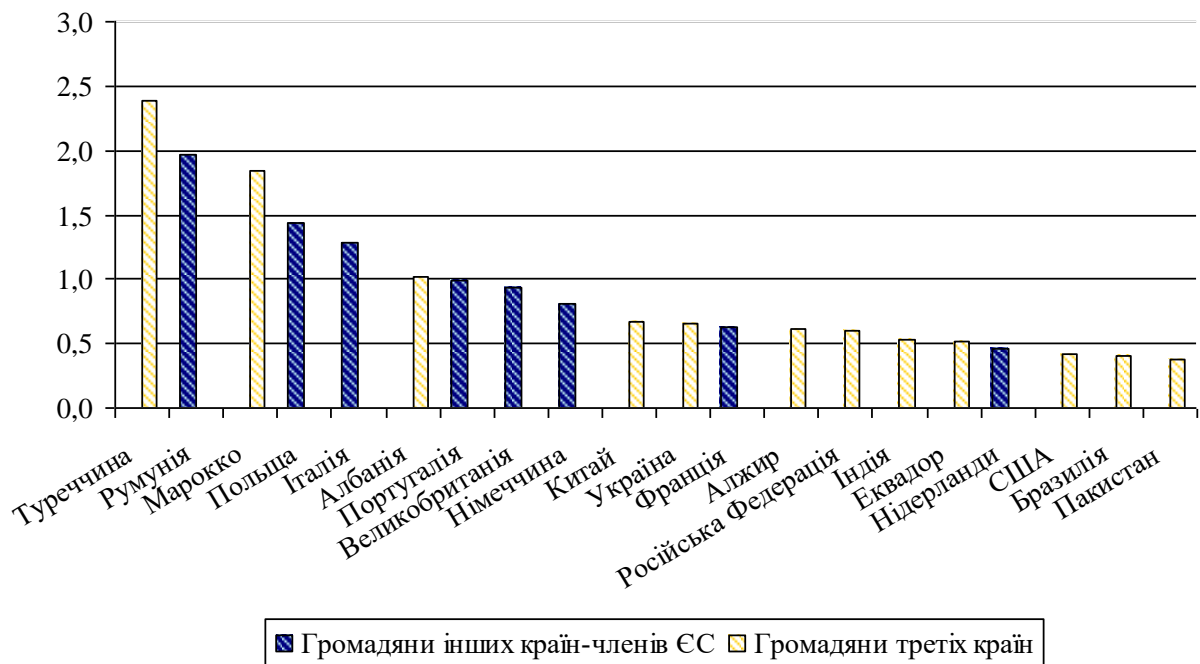

Рис.2.12. Основні країни походження мігрантів в країнах–членах ЄС, 2009 р.

(млн осіб)

Джерело: складено автором за даними Євростату.

Громадяни п'ятих країн–членів ЄС, що є найбільш чисельними країнами призначення за кількістю іноземних громадян, також належать до десятки країн, громадяни яких активно мігрують в межах країн

Європейського Союзу (див. Додаток В.2). Цей факт можна пояснити загальною чисельністю населення країн-членів, підвищеною мобільністю людей в межах кордонів Європейського Союзу, кращими можливостями для працевлаштування та перевагою мотиваційних факторів.

У 2008 р. серед громадян країн, що не належать до ЄС, найбільшу групу мігрантів за країною походження становили громадяни Туреччини (2,4 млн осіб), Марокко (1,7 млн осіб) та Албанії (1,0 млн осіб) (див. Додаток В.3). Вагоме місце у загальному рейтингу країн походження мігрантів посідають мігранти також із Китаю, України та Алжиру.

Кожна країна-член ЄС проявляє свої характерні особливості країн походження мігрантів (див. Додаток В.4). Громадяни деяких країн залучаються до міграції у кілька держав-членів, тоді як в інших є тільки одна основна країна призначення. У деяких випадках, як з мігрантами з Туреччини, Алжиру, Еквадору та Греції, більш ніж 70% осіб, що проживають в країнах-членах ЄС, оселилися в одній конкретній державі, в тоді як інші стали жителями різних країн [123, с.4]. Держави із найбільшою концентрацією мігрантів – громадян з однієї держави – це Румунія (56% громадян Молдови), Чеська Республіка (46% громадян України), Словенія (43% громадян Боснії і Герцеговини) і Греція (42% громадян Албанії) [121, с.1], Угорщина (37% з Румунії) і Люксембург (37% з Португалії). У Латвії 90% населення країни було визнано як таке, що походять з інших країн [118, с.1].

Більше половини всіх мігрантів із Польщі проживає на території Німеччини, а значна частина мігрувала у Великобританію. Для румунів найбільш привабливими країнами призначення є Іспанія та Італія. Майже половина британських мігрантів мігрувала до Іспанії, тоді як громадяни Німеччини, Італії та Франції надали перевагу кільком країнам – призначення, в більшості випадків у сусідні країни. Що стосується мігрантів із третіх країн, то, наприклад, марокканці обрали країнами призначення Іспанію та Бельгію; українці надали перевагу Чеській Республіці, Італії, Іспанії та

Португалії; громадяни Китаю обрали Іспанію, Великобританію; громадяни Албанії мігрували в сусідні країни – Грецію та Італію; громадяни США – у Великобританію, Німеччину; громадяни Туреччини – у Німеччину, Австрію, а також Францію та Нідерланди; росіяни – у Фінляндію, Латвію та Німеччину [124, с.4].

Невід’ємним елементом міграційної політики країн є надання захисту мігрантам. Європейський Союз є регіоном із найбільшою кількістю прийнятих позитивних рішень про надання захисту особам, що шукають притулок. Захист шукачам притулку надається відповідно до національного законодавства країн і не регулюється законодавством ЄС, а тому права і обов’язки можуть відрізнятися між країнами-членами. Відмінності в національних процедурах надання притулку (тривалість процедури, процедура подання апеляції) можуть бути відображені в рішеннях країн призначення. Крім того, рішення щодо надання притулку в більшості випадків залежать від міграційної політики країни призначення.

У 2008 році в ЄС–27 було прийнято 59 тис. рішень першої інстанції щодо надання притулку, а загалом було прийнято 281 тис. рішень (76 тис. позитивні рішення). Зареєстровано 204 тис. відмов, 40 тис. заявників отримали статус біженців, 25 тис. – додатковий захист та 10 тис. – дозвіл на перебування в країні із гуманітарних причин [161, с.2].

У 2008 р. вихідці з Іраку були найбільш численнішою групою мігрантів (16,6 тис. осіб), що отримали захист в країнах–членах ЄС [125, с.1]. Основними країнами походження заяв про отримання притулку в ЄС є Російська Федерація (21 тис. або 9%), Сомалі (14 тис. або 6%), Сербія (13 тис. або 6%) і Афганістан (12 тис. або 5%). Значна кількість рішень про надання захисту була прийнята також для мігрантів із країн–кандидатів у члени ЄС або потенційних країн–кандидатів (Сербія (2 тис.) і Туреччина (1 тис.)) [120, с.1].

У 2008 р. серед країн–членів ЄС найбільше число шукачів притулку було зареєстровано у Франції (41,8 тис. кандидатів). У Великобританії було

zareєстровано 30,5 тис. кандидатів, проте ця цифра відображає тільки нових кандидатів на отримання захисту; у Німеччині (26,9 тис.), Швеції (24,9 тис.), Греції (19,9 тис.), Бельгії (15,9 тис.) і Нідерландах (15,3 тис.) відповідно. До порівняння із населення кожної країни-члена найвищі показники zareєстрованих заяв про надання притулку були зафіксовані на Мальті (6,3 тис. осіб на мільйон жителів), Кіпрі (4,3 тис.), у Швеції (2,7 тис.), Греції (1,7 тис.), Австрії (1,5 тис.) і Бельгії (1,4 тис.). У деяких країнах-членах ЄС більша частина шукачів притулку походить із однієї держави – Польща (91% заявників з Російської Федерації), Литва (77% з Російської Федерації), Угорщина (52% від Сербії), Люксембург (48% з Сербії) та Болгарія (47% з Іраку) [120, с.1].

Однак основним показником успішної інтеграції мігрантів у країні призначення є отримання мігрантами громадянства країни, оскільки це передбачає не лише добре знання мови країни, культури та особливостей суспільства, а також значні внески мігрантів у економічний розвиток країни, придбання житла, вкладення коштів в освіту тощо. Отримання громадянства варто розглядати як важливий крок міграційного процесу. Протягом 2001–2007 років близько 4,8 мільйонів іноземців отримали громадянство країни-члена ЄС [123, с.5].

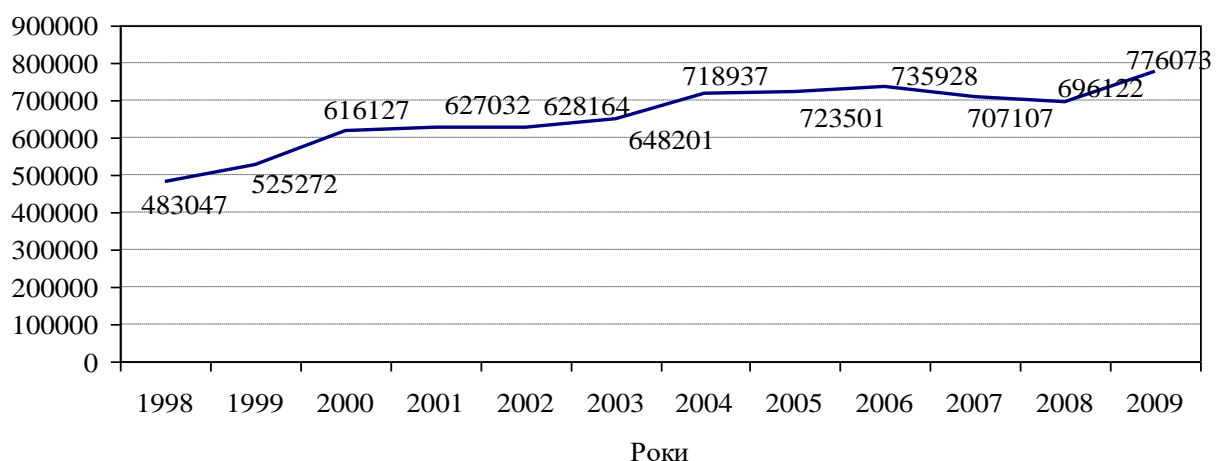

Рис.2.13. Динаміка натуралізації трудових мігрантів в країнах-членах ЄС, 1998-2009 роки (тис.осіб)

Джерело: складено автором за даними Євростату.

Умовно усі країни можна розподілити на три групи. За останні три роки у групі країн, куди належать Швеція, Люксембург, Нідерланди, Іспанія, Ірландія, Болгарія, Італія, Португалія і Греція спостерігається тенденція до збільшення кількості подань про набуття громадянства. Інша група, до якої належать Кіпр, Австрія, Франція, Данія, Фінляндія, Чеська Республіка і Словаччина, засвідчує зниження тенденції, тоді як до третьої групи країн належать країни без чітко визначеної тенденції. Варто відзначити, що Болгарія є єдиною країною, в якій спостерігається зростання кількості подань про надання громадянства, тоді як населення країни скорочується. У Німеччині та Великобританії співвідношення між отриманням громадянства мігрантами та загальною чисельністю населення, як і раніше, є стабільним.

Якщо проаналізувати розподіл “нових громадян” країн–членів ЄС за країною походження, то можна побачити, що саме Європа приймає найбільший потік нових громадян. У 2009 році найбільшу кількість громадянств було надано такими країнами як, Великобританія (204 тис.осіб), Франція (136 тис.) та Німеччина (96 тис.) [119].

У 2006 р. 35% мігрантів, що отримали громадянство країни–члена ЄС, були громадянами європейських держав. Близько 8% громадян з країн–членів ЄС набули громадянство іншої країни–члена ЄС. 1/4 цих мігрантів була в минулому громадянами Болгарії та Румунії. У 2006 р. 27% мігрантів, що отримали громадянство були громадянами європейських держав, що не є членами ЄС, а 27 % громадян походили з африканських країн, тоді як 22% – з Азії [122, с.6].

Німеччина надала своє громадянство в більшості випадків мігрантам із Ізраїлю, Польщі, Туреччини та України. У Франції велика частина заявників на отримання громадянства країни є громадянами Алжиру, Тунісу і Марокко, а в Великобританії – вихідці з Південної Африки, Індії, Пакистану і Нігерії. Угорщина та Люксембург є єдиними державами, що надають своє

громадянство переважно громадянам з інших країн–членів ЄС (див. Додаток В.5).

Загальна кількість наданих громадянств мігрантам значною мірою залежить від кількості мігрантів із країни попереднього громадянства в країні призначення. Щоб розглянути цей фактор, можна обчислити співвідношення між кількістю наданих громадянств та кількістю вихідців із цієї країни походження в країнах–членах ЄС (див. Додаток В.6). До прикладу, показники отримання громадянства особами, з попереднім громадянством Іраку, Сомалі й Ірану є відносно високими порівняно з загальною чисельністю населення цих країн, що проживають в ЄС. Цей результат має очевидний зв'язок з потоками біженців та осіб, які шукають притулок з цих країн в країнах–членах ЄС. Загалом, звісно, чисельність іноземних громадян перевищує кількість наданих громадянств.

Значна частка громадян Румунії отримала громадянство Угорщини у 2006 р. Цікавим є й той факт, що уряд Угорщини був прихильним до громадян Румунії ще до вступу країни в ЄС. Крім того, значним є також відсоток визнання до прикладу українських мігрантів у країнах–членах ЄС, що можна пояснити тривалим перебуванням українських мігрантів у країнах–членах ЄС.

Вагомим фактором впливу на міграційні процеси є статево-вікова структура міграційних потоків. За статевим розподілом серед мігрантів переважають чоловіки, хоча для жінок характерний молодший вік, ніж для чоловіків. Трудова міграція більш популярна серед мігрантів молодшого віку. Більше половини мігрантів є молодшими, ніж 29 років. Мігранти пенсійного віку (старші ніж 64 роки) наявні лише у декількох відсотках. У Данію більш ніж половина трудових мігрантів мігрує віком до 25 років та 80% мігрантів віком до 35 років. У Нідерланди та Швецію також мігрують відносно молоді трудові мігранти (70% віком до 35 років). У Чеській Республіці та Словенії більш ніж половина трудових мігрантів є старшими за 30 років. Згідно з статистичними даними Словаччини 50% трудових мігрантів

є старшими за 32 роки [124, с.6]. Середній вік трудових мігрантів чоловіків та жінок із країн, що не є членами ЄС, збігається [124, с.7].

Економічна криза неодмінно змінила гендерний склад трудових мігрантів. Рівень зайнятості серед чоловіків у другому кварталі 2008 р. скоротився на 2,7%, серед жінок – на 0,3 %. Протягом 2007–2009 років, частка жінок-мігрантів по відношенню до загальної чисельності іноземних працівників збільшилася на 4% – з 49 % до 53 % у період між 2007 р. і 2009 р. [141, с.20]. Розглядаючи секторний розподіл, з одного боку можна зробити висновок, що економічна криза завдала більше негативних наслідків чоловікам, оскільки вони задіяні саме у тих секторах, що найбільше постраждали від економічної кризи. Однак відсоток жінок майже такий, як і відсоток чоловіків, задіяних на будівництві чи виробництві, однаково представлений і в таких секторах, як готелі та ресторани, сфера обслуговування та надання послуг [132, с.1].

Вагоме місце у світових міграційних потоках посідає міграція висококваліфікованих кадрів. У 2007 р. більш успішними у залученні висококваліфікованих мігрантів були Ірландія (59,0 % мігрантів), Данія (37,8%) і Естонія (37,0%). Водночас інші країни спрямували свої політики на залучення малокваліфікованої робочої сили: Португалія – 50,5 %, Мальта – 50,4 %, Бельгія – 48,3 %, Франція – 47,6 %, Австрія – 45,6 %, Греція – 44,4 % і Іспанія – 43,9 % [147, с.9].

Рівень освіти мігрантів надзвичайно важливий фактор, що впливає на загальний розвиток країни. Серед мігрантів представлені як висококваліфіковані спеціалісти (мігранти з інших країн–членів ЄС – 28,3 %, мігранти з третіх країн – 25,8 %, мігранти, що повернулись у свою країну походження – 24,3 %), так і малокваліфікована робоча сила (мігранти з інших країн–членів ЄС – 30,7%, мігранти з третіх країн – 36,3 %, мігранти, що повернулись у свою країну походження – 28,1%), а також мігранти із середнім рівнем освіти (мігранти з інших країн–членів ЄС – 41,0 %, мігранти з третіх країн – 37,9 %, мігранти, що повернулись у свою країну походження

– 49,6 %) [147, с.8] [142, С.8]. Це пояснюється, головним чином, великим попитом на ринках праці ЄС в першу чергу на висококваліфікованих мігрантів, а також малокваліфікованих мігрантів (як нерегулярна або сезонна робоча сила).

Залежно від того, до якої категорії висококваліфікованих чи низькокваліфікованих відносяться трудові мігранти, визначається ступінь уразливості їх до втрати робочих місць. Впродовж останніх десятиліть серед іммігрантів до ЄС питома вага осіб з вищою освітою зросла з 15% до 25% [168, с.54]. Поки низькокваліфіковані трудові мігранти зазнали основних втрат робочих місць (оскільки розглядаються як такі, що можуть бути легко замінені), висококваліфіковані працівники протистоять безробіттю. Уряди країн стараються обмежувати потік висококваліфікованих мігрантів лише у дуже скрутних випадках. Крім того, в більшості країн постраждали від економічної кризи ті галузі, де високий відсоток низькокваліфікованих мігрантів.

Сучасне становище країн–членів ЄС не лише відкриває нові можливості для легальної міграції, але і стикається з давньою проблемою нелегальної міграції та торгівлі людьми. У 2009 р. країни–члени та асоційовані країни–члени Шенгенської зони зареєстрували загалом 106200 випадків незаконного перетину кордону на морських і сухопутних кордонах ЄС, що на 33% менше порівняно з 2008 р. Загалом оцінка кількості нелегальних мігрантів в ЄС коливається від трьох до шести мільйонів нелегальних мігрантів. За даними системи “Фронтекс” 8 млн нелегальних мігрантів перебуває в країнах–членах ЄС, з яких 80% знаходиться всередині Шенгенської зони, половина з яких вступили на територію ЄС юридично, однак термін перебування ними перевищено [127]. Загалом спостерігається тенденція до скорочення обсягів нелегальної міграції в ЄС, особливо порівнюючи 2009 та 2010 роки (див.рис.2.14).

Спостерігається зниження показників нелегального працевлаштування. У першому кварталі 2010 р. зафіксовано 69 тис. спроб нелегально перетнути

кордон, що досягнув 13% порівняно із першим кварталом 2009 р. (26%) [127].

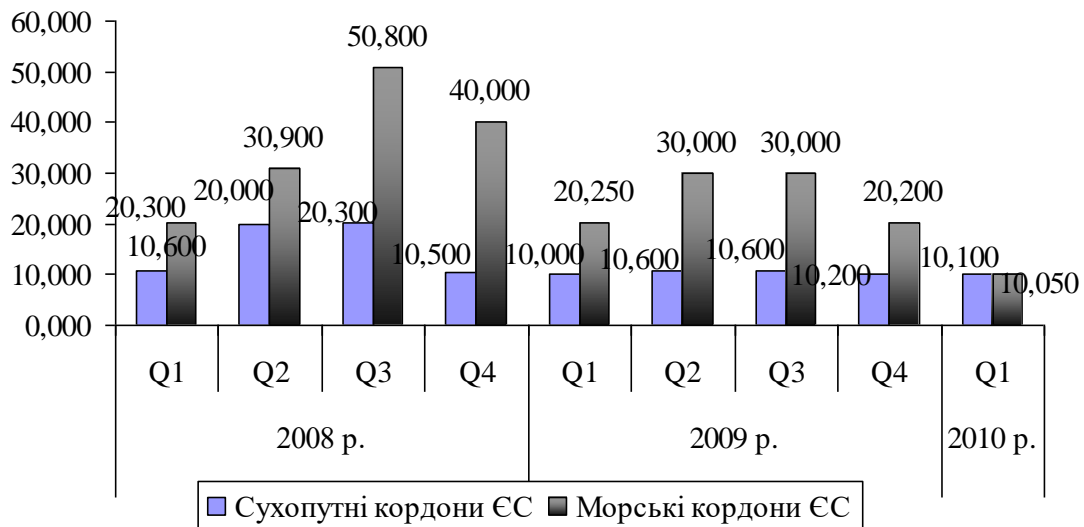

Рис.2.14. Незаконний перетин сухопутних та морських кордонів ЄС, (тис.осіб)

Джерело: складено автором за даними системи “Фронтекс”.

8200 підrobних документів було вилучено у людей, які намагалися потрапити до ЄС в 2009 році, більшість (72%) були помічені в аеропортах. Серед національностей, що намагалися перетнути кордон ЄС із підrobними документами, лідерські позиції займають громадяни Нігерії [127].

Фінансова криза також вплинула на перерозподіл працевлаштування легальних та нелегальних трудових мігрантів. Трудові мігранти дуже часто із втратою робочих місць схилились до працевлаштування у будь-якому секторі (навіть нелегальному).

Отже, загальна картина сучасних міграційних потоків, їхніх особливостей та характеристик підтверджує, що Європейський Союз залишається активним центром тяжіння мігрантів, оскільки є привабливим для міграції завдяки високому рівню життя та заробітних плат. Якщо проаналізувати розподіл “нових громадян” країн-членів ЄС за країною походження, то можна побачити, що саме Європа приймає найбільший потік нових громадян.

Варто також наголосити, що кожна країна–член ЄС має власний “профіль” міграційних процесів, однак є кілька факторів, що об’єднують усі країни–члени. По–перше, спільним залишається питання управління міграційними потоками. Країни консервативного типу міграційної політики приймають найбільші обсяги мігрантів з інших країн–членів ЄС, тоді як для країн із поміркованим типом міграційної політики залишаються відкритими питання регулювання міграційних потоків із третіх країн. Більшість країн із ліберальним типом міграційної політики є основними донорами робочої сили на ринки інших країн–членів співтовариства. Громадяни деяких країн залучаються до міграції у кілька країн–членів, тоді як в інших є тільки одна основна країна призначення. Такий процес все більше впливає на коефіцієнт демографічного навантаження в кожній країні зокрема. По–друге, зростання масштабів припливу мігрантів у країни–члени ЄС визначає особливості національної міграційної політики країн–членів та є фактором визначення напряму спільної міграційної політики ЄС.

2.3 Ринок праці в країнах–членах ЄС: основні засади системи працевлаштування мігрантів

Світовий ринок праці є невід’ємною складовою світового ринку, оскільки останній діє на засадах обміну факторами виробництва (включно із людським капіталом). Створення спільного ринку праці, вільного руху робочої сили, реалізація стратегії зайнятості стали вагомим досягненням Європейського Союзу. Економічна криза та погіршення демографічних показників країн–членів ЄС суттєво впливають на ринок праці, а негативні наслідки ускладнюють ситуацію на ринку праці.

Європейський Союз продовжує проводити цілеспрямовану політику збалансованості ринку праці, використовуючи можливості загальноєвропейського та національних ринків. У грудні 2008 р.

Європейський Союз виступив з ініціативою “Нові професійні навички для нових робочих місць”, спрямованою на зміцнення зв’язків між такими сферами, як освіта, навчання і ринок праці. В рамках цієї ініціативи запропонована стратегія, що спрямована на забезпечення кращої відповідності професійних навичок та освітніх кваліфікацій потребам ринку праці за допомогою регулярної оцінки майбутніх потреб з боку ринку праці й вимог до відповідних вакансій.

Європейський ринок праці має такі характерні особливості: 1) вільний рух робочої сили громадян країн-членів ЄС та спільний ринок праці; 2) поєднання загальноєвропейської стратегії зайнятості (мінімальні трудові права та гарантії найманим працівникам) та національних програм зайнятості країн-членів (розширені трудові права та соціальні гарантії працівників); 3) стимулювання міграції висококваліфікованих та кваліфікованих спеціалістів, захист ринку від низькокваліфікованої робочої сили; 4) розвиток програм інтеграції мігрантів у новому суспільстві.

Формування спільного ринку праці, як ядра загальноєвропейського ринку праці, варто розглядати як процес створення умов для забезпечення свободи пересування осіб, і такий, що передбачає: 1) скасування візового режиму перетину кордонів країн-членів інтеграційного угруповання; 2) визнання дипломів та кваліфікацій працівників на території країн-членів; 3) уніфікація трудових та соціальних прав громадян країн-членів ЄС; 4) заборона дискримінаційних дій стосовно трудових-мігрантів [93, с.1770].

Спільний ринок праці Європейського Союзу регулюється відповідними угодами і передбачає: ліквідацію будь-якої дискримінації працівника на підставі громадянства в питаннях працевлаштування, зарплати та інших умов роботи та найму; боротьбу з дискримінацією через релігійні та інші переконання, інвалідність, вік чи сексуальну орієнтацію; право проживати у країні, де оселився громадянин після звільнення разом з родиною, яка не втрачає це право і після смерті особи [34].

Ринки праці ЄС почали суттєво слабнути внаслідок світової економічної кризи. Однак це не означає, що країни повністю закривають свої ринки для іноземної робочої сили. Країни-члени ЄС продовжують спрямовувати власну політику ринку праці на забезпечення повної продуктивної зайнятості всього економічно активного населення із залученням іноземної робочої сили. Наприклад у травні 2009 року уряд Німеччини закликав до припливу в країну висококваліфікованих кадрів з-за кордону. Згідно із німецьким законодавством мігранти з країн-членів ЄС та з третіх країн мають повне право на пошук постійного місця проживання. Висококваліфіковані кадри мають повне право на возз'єднання своїх сімей. Хоча ірландський уряд прагнув обмежити число мігрантів для низькооплачуваних позицій, висококваліфіковані мігранти заохочувались до працевлаштування в країні. Незважаючи на нинішню кризу, Угорщина і Греція підвищили обмеження щодо доступу до ринку праці робітників-мігрантів з Румунії та Болгарії. Швеція також розробила та впровадила в дію нову модель трудової міграції орієнтовану на потреби ринку, оскільки в країні зареєстровано збільшення трудової міграції з 9,5 тис. в 2008 році до приблизно 13,5 тис. у 2009 році, незважаючи на зростаючий рівень безробіття, що зростає з 10 % до 15 % [141, с.29–30].

Вагомим досягненням європейської інтеграції є перетворення післявоєнних потоків економічної міграції у вільний рух робочої сили, що дає можливість громадянам країн-членів ЄС шукати кращих умов життя і праці. Вільне переміщення осіб є наступною свободою внутрішнього ринку. Її дія забезпечує громадянам країн-членів вільне пересування у пошуках роботи, у зв'язку з підприємництвом, навчанням або з метою подорожування до будь-якої країни-члена ЄС. Історичною основою вільного пересування осіб є вільне пересування працівників і можливість доступу на ринок праці. Згодом це право вільного пересування на території ЄС стало поширюватися і на членів сім'ї працівників, а пізніше на інші групи громадян членських держав (пенсіонери, студенти тощо.) і звільнилося від первісного тісного

зв'язку з працею – сьогодні вільне переміщення означає вільне перетинання кордонів країн-членів з метою відпочинку, працевлаштування або навчання [81, с.6].

Домінуючою складовою вільного переміщення осіб у Європейському Союзі є право вільного вибору країни перебування. Громадяни країн-членів ЄС мають таку ж саму можливість доступу на ринок праці країн-членів, як і громадяни цих держав, тобто без будь-якого обмеження, дозволу або інших умов. Право на рівне обходження стосується не тільки ринку праці, але й пошуку роботи, послуг щодо працевлаштування, винагороди й звільнення з роботи. Однак коли на ринок країни-члена ЄС вступить фізична або юридична особа із третіх країн, то вона має умови вступу значно обмежені, оскільки кожна країна може встановлювати власні вимоги, яким громадяни із третіх країн повинні відповідати. Наприклад, у Чеській Республіці особа, зацікавлена у працевлаштуванні або в заснуванні товариства, повинна отримати необхідні для цього дозволи [81, с.9].

Для в'їзду на територію країни-члена ЄС іноземний громадянин повинен мати дійсну візу, яка відповідає меті подорожі. Громадяни країн з обов'язковим візовим режимом при в'їзді на територію країн-членів Шенгенської угоди повинні мати візу. Обов'язковою умовою легального працевлаштування в країнах-членах ЄС для громадян третіх країн є наявність робочої візи, тоді як громадяни країн-членів її не потребують.

Кожна країна-член ЄС здійснює регулювання ситуації на ринку зайнятості на національному рівні та в рамках спільних європейських положень для країн-членів ЄС. Крім встановленого єдиного права на вільне пересування, ЄС здійснює координовану політику регулювання ринку зайнятості із урахуванням соціально-економічних та демографічних складових. Вагому роль у цьому процесі відіграє моніторинг ринків праці, що створює передумови ефективної політики зайнятості та міграційної політики загалом (рис.2.15). Здійснюючи експертну оцінку національного та міжнародного ринків праці, країна може ефективно управляти попитом та

пропозицією власної робочої сили, а відповідно визначати межі міграційних потоків і забезпечувати у країні сприятливий міграційний клімат.

Право на вільне переміщення осіб надало можливість громадянам країн-членів ЄС шукати нові можливості працевлаштування без будь-яких бюрократичних обмежень. Однак громадяни деяких країн-членів ЄС не мають права на вільне працевлаштування без дозволу на це.

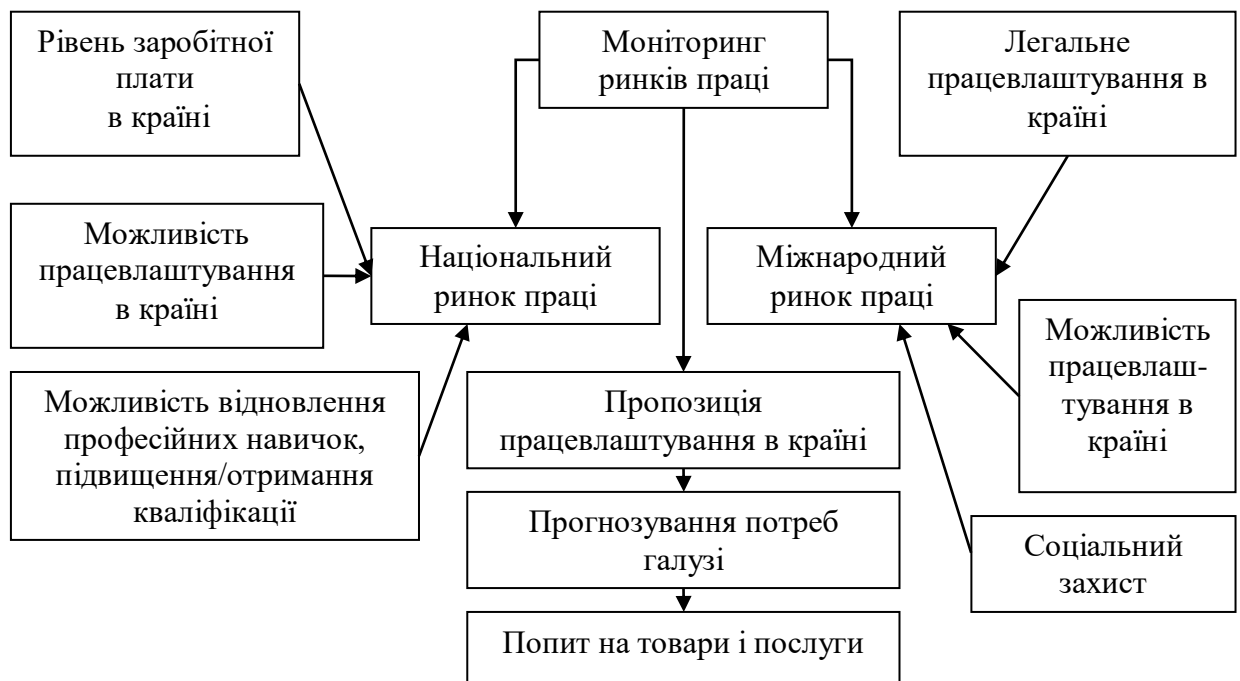

Рис.2.15. Схема регулювання міграційних процесів в рамках моніторингу ринків праці

Джерело: складено автором.

Якщо більш ґрунтовно досліджувати особливості ринків праці країн-членів ЄС, варто проаналізувати основні складові доступу до ринку праці країн. Для аналізу взято такі фактори, як візова система країни, отримання дозволів на працевлаштування та проживання, попит та пропозиція працевлаштування в країні. Ми систематизували основні складові системи працевлаштування відповідно до країн-членів ЄС (див. Додаток Д.1), що визначають основні засади ринку праці та дають можливість визначити імовірність працевлаштування мігрантів у країнах-членах ЄС.

Дозвіл на працевлаштування необхідний громадянам країн–не членів ЄС, окрім окремих випадків. Для працевлаштування іноземного громадянина із третіх країн роботодавець відповідно до загальноєвропейських норм повинен надати усі необхідні документи, що підтверджують необхідність працевлаштування саме іноземного громадянина і що були докладені усі зусилля щодо працевлаштування громадян країн–членів ЄС, Ісландії, Норвегії та Ліхтенштейну. Зокрема, дозвіл на роботу може бути виданий іноземцеві, якщо у Литві немає спеціалістів, що відповідали б кваліфікаційним вимогам. Франція звільнила від обов'язку отримувати дозвіл на працевлаштування громадян країн–членів ЄС, а також членів Європейського економічного простору. Від такого обов'язку звільнені також громадяни Андорри, Монако, ЦАР; Габону та Конго (з застереженнями); представники духовенства; журналісти, які мають акредитацію у Франції; представники транзитних чи транзитно-транспортних компаній; моряки іноземних суден; комерційні представники іноземних компаній, які не мають філіалів у Франції; особи, що допомагають у комерційній діяльності родичів; особи, що допомагають у материнстві (годувальниці). Певна категорія іноземців має отримувати дозвіл, але безвідмовно: повноправні власники картки постійного проживання; апатриди, документовані карткою “OFPRA” (Французький офіс захисту біженців і апатридів); члени сім'ї і діти (з 16 років), яким дозволено перебування у Франції в рамках возз'єднання сім'ї; члени сім'ї французького громадянина тощо.

Артисти–виконавці, їхній технічний та інший супроводжуючий персонал, які заключили контракт на тимчасове працевлаштування у Швеції терміном не більше 14 днів впродовж року, не потребують дозволу на роботу. Однак вони повинні мати письмове запрошення від визнаного організатора. Крім того, громадяни третіх країн, які планують працювати у Швеції науковими співробітниками, не потребують дозволу на роботу. Не вимагається дозвіл на роботу для іноземців, що мають статус резидентів Болгарії та особам, яким надане право на притулок або визнано статус

біженців. Іноземець, який прибуває в Болгарію як турист, має право залишитися тут на тривалий термін, якщо зареєструє фірму. Для заснування товариства з обмеженою відповідальністю необхідно мати статутний капітал розміром 5 тис. болгарських левів (2,5 тис. євро).

Вагому роль, як і дозвіл на працевлаштування, відіграє дозвіл на проживання чи перебування в країні (див. Додаток Д.2). Артисти-виконавці, які заключили контракт для тимчасової роботи на радіо або телебаченні зі шведським радіо, телебаченням звільнені від необхідності оформлення дозволу на проживання. На Кіпрі іноземним студентам із країн-членів ЄС потрібна студентська віза для перебування в країні. Громадяни Фінляндії, Ісландії, Норвегії та Швеції можуть перебувати в Данії без дозволу на перебування. Іноземці, які користуються довірою і легально проживали тривалий час в Іспанії, протягом шести років можуть одержати постійну посвідку на проживання за винятком випадків одержання раніше постійного дозволу на роботу. У цьому випадку постійна посвідка на проживання може бути отримана на п'ять років. Після чотирьох років проживання у Фінляндії громадянину країни-члена ЄС чи членам його сім'ї або іншим близьким видається картка з постійним дозволом на проживання. Громадянам третіх країн необхідна посвідка на постійне проживання для в'їзду і проживання в Австрії. Дозвіл на проживання може отримати громадянин будь-якої країни за умови придбання нерухомості та проживання на Кіпрі (не менше 6 місяців протягом одного року), а також у випадку реєстрації компанії з річних балансом не менше 120 тис. доларів США і відкриття офшорної компанії, річні видатки якої становлять не менше 20 тис. доларів США. Отримання дозволу на проживання на Мальті пов'язане з купівлею або орендою нерухомості.

Термін надання дозволу на працевлаштування залежно від країн призначення відрізняється. В Іспанії дозвіл на роботу іноземним громадянам видається на термін до 5 років і може обмежуватися територією, сектором чи видом діяльності. Іноземцям, які постійно проживають або мають звичайне

місце проживання за кордоном, але мають бажання працювати на території Німеччини, дозвіл на роботу надається не більше, ніж на три місяці. Дозвіл на роботу в Греції видається мігрантам лише на рік та може поновлюватися щорічно. Дозволи на роботу в Болгарії видаються терміном до одного року з можливістю його подовження згодом до трьох років.

Сьогодні світ діагностує горизонт змін і потреб ринків праці. Якщо півстоліття тому на ринок заохочували будь-яку робочу силу, довільних професій, кваліфікацій та статево-вікових особливостей, то сьогодні світові центри тяжіння робочої сили борються за кваліфікованих та висококваліфікованих спеціалістів (див. Додаток Д.3). Кожна держава визначає окремі регламентовані професії, що вимагають доказів відповідної кваліфікації або освіти. Здебільшого ці професії стосуються охорони здоров'я, технічної і юридичної сфер. У країнах-членах ЄС та Європейського Економічного Простору прийняті спеціальні та загальні системні директиви, що визначають взаємне визнання кваліфікації. Так як в кожній державі-учасниці регламентовані професії можуть відрізнятися, претендентів на роботу рекомендується не менше 3-х років попрацювати за цією професією в своїй країні. Якщо освоєна спеціальність у відповідній країні не належить до регламентованих професій, є право на рівних умовах конкурувати з іншими громадянами ЄС на ринку праці, оскільки це передбачають основоположні принципи ЄС.

Таким чином після проведення ретельного аналізу національних ринків праці країни визначають найбільш затребувані галузі. Зокрема, при прийнятті рішення щодо надання дозволу на працевлаштування іноземних робітників компетентні установи орієнтуються на потреби економічних показників Німеччини з урахуванням потреб ринку праці. Уряд Ірландії щорічно складає списки професій, які є забороненими для іноземних громадян та сектори економіки, працевлаштування в яких здійснюється лише серед національних працівників. Німеччина активно працює над заохоченням в країну висококваліфікованих працівників. Для висококваліфікованих

спеціалістів з самого початку передбачено дозвіл на тривале перебування, вони можуть відразу отримати дозвіл на тривале проживання у країні. Члени родини, які в'їжджають разом або пізніше мають право на працевлаштування. Іноземці, які мають вищевказане працевлаштування, можуть отримати дозвіл на самостійну діяльність. Передумовою для цього може бути загальноекономічний інтерес або окрема регіональна потреба, позитивний вплив цієї діяльності на економіку, а також гарантоване фінансування. Такі передумови наявні, зазвичай, якщо інвестується щонайменше 250 тис. євро і створюється щонайменше п'ять робочих місць. Можливість працевлаштуватися іноземцям у Великобританії зумовлена, насамперед, відсутністю або незначною кількістю британських громадян, які могли б працювати на конкретному робочому місці, тому одним із основних критеріїв працевлаштування іноземців в країні є його висока кваліфікація та тривалий стаж роботи за фахом.

Гострою проблемою є і той факт, що багато кваліфікованих працівників працюють за кордоном не за фахом, і дуже часто виконують роботи, що є нижчими від їхнього освітнього рівня. Втрата висококваліфікованого трудового капіталу країною його походження означає значні інвестиції у країни призначення мігрантів, позбавляючи себе не лише найосвіченіших спеціалістів, але й завдаючи значних втрат національній економіці. В багатьох країнах витрати на розвиток освіти посідають одне з пріоритетних місць у структурі державних витрат. У більшості розвинутих країн вони становлять 5–6% ВВП (у Швеції – 7,8%, Данії – 8,2%). Високі показники відповідних витрат спостерігаються також в деяких інших країнах: в Ізраїлі – 7,3%, Естонії – 7,5%, на Кубі – 8,5% та в Саудівській Аравії – 9,5% [28, с.132]. Досліджено, що для стабільного економічного і культурного розвитку країна повинна витратити 2% ВВП на науку та 5% ВВП на освіту [28, с.132]. Сьогодні в Україні державні видатки в розрахунку на одного вченого становлять 4 тис. дол. США, тоді як у РФ – майже 8 тис. дол., у Японії, Франції, США цей показник становить 142, 174, 195 тис. дол.

США відповідно [28, с.131]. За даними науково-дослідних організацій ООН, при виїзді одного спеціаліста держава втрачає в середньому близько 300 тис. доларів [26, с.77]. Країни–члени ЄС намагаються не лише залучати інвестиції у власну державу, але і отримувати вигоду від використання власного трудового потенціалу. Україна повинна значно підвищити витрати на освіту й науку, заохочувати науково–дослідницьку та інноваційну діяльність.

Усі країни–члени ЄС умовно можна розділити на три групи відповідно до ринкових потреб у працевлаштуванні: 1) країни із попитом на висококваліфіковану робочу силу (Італія, Франція, Ірландія, Люксембург, Австрія, Бельгія, Мальта); 2) країни із попитом на низькокваліфіковану робочу силу (Швеція, Данія, Греція, Португалія, Польща, Словенія, Великобританія); 3) країни із попитом як на висококваліфіковану, так і на низькокваліфіковану робочу силу (Німеччина, Фінляндія, Іспанія, Литва, Угорщина, Естонія, Чеська Республіка, Нідерланди, Болгарія та Румунія).

Протягом останніх років спостерігається збільшення кількості висококваліфікованих спеціалістів, які працюють за довготерміновими контрактами в сферах телекомунікацій, комп’ютерних технологій та інженерії. У травні 2009 року після тривалих і складних перемовин, країни–члени ЄС погодилися прийняти спільні правила, що регулюють міграцію висококваліфікованих працівників поза межами Європейського Союзу. З 2013 р. країни–члени будуть вести статистику кількості “блакитних карт”, що видаються щороку [155].

Система “блакитних карт”, що практично є “аналогом” зелених карт США, створить нові можливості для ринку ЄС, підвищить конкурентоспроможність, полегшує доступ на ринок праці для їхніх власників і дає їм право на низку соціально–економічних прав, забезпечує сприятливі умови для возз’єднання сім’ї та територіального переміщення в межах ЄС (після терміну 18 місяців мігрант має право переміститися в іншу країну–члена ЄС), а також надасть можливість розвивати сектори, що не користуються попитом серед випускників національних вузів, крім того, це

дасть можливість забезпечити робочими місцями відповідно до потреб національного ринку праці. Термін дії “блакитних карт” буде становити від одного до чотирьох років з можливістю продовження. Крім того, ця карта може бути видана або поновлена на більш короткі періоди для покриття періоду трудового договору плюс три місяці [153].

Відповідно до правил, встановлених директивою, власники “блакитних карт” будуть мати рівні права з громадянами країн–членів щодо умов праці, в тому числі зарплати і звільнення; свободи інтеграції у суспільство; освіти, навчання та визнання кваліфікацій; ряд положень, що стосуються соціального та пенсійного забезпечення; доступу до товарів і послуг, в тому числі процедури отримання житла, інформації та консультаційних послуг, а також вільний рух всією територією країни в межах, передбачених національним законодавством [155].

Впровадження “блакитних карт”, єдина процедура та умови їхнього регулювання створять сприятливі умови для міграційних процесів та відкриють ринки країн–членів ЄС для кваліфікованих мігрантів. Отже, з одного боку на європейському ринку праці відбувається чітка система так званого відбору мігрантів, а з іншого – захист ринку від низькокваліфікованої робочої сили. Активні дії країн–членів ЄС у цьому напрямі підкреслюють позиції країн у потребі залучення висококваліфікованих працівників, але з чіткою системою та методами управління та регулювання, оскільки загальновідомо, що ринок праці ЄС постійно конкурує із ринком праці США у залученні висококваліфікованих кадрів перш за все через фрагментарний характер європейського ринку.

Не менш суттєвим фактором, що визначає особливості ринку праці країн–членів ЄС є отримання мігрантами громадянства країни, що найчастіше розглядається як важливий крок міграційного процесу та основний показник успішної інтеграції мігрантів у нове суспільство. Кожна країна–член ЄС має свої особливості надання громадянства (див. Додаток Д.2). Одні країни надають своє громадянство в результаті натуралізації після

перебування певного часу в країні. Наприклад, отримати громадянство в Угорщині можна, проживши в країні 8 років. Громадянство Словаччини можна набути після 5-річного проживання в країні. Для оформлення громадянства Кіпру на підставі натуралізації необхідно проживати 7 років на території країни. Іноземець, що легально перебуває в Італії може отримати громадянство через 10 років безперервного перебування.

Багато країн-членів ЄС визнають подвійне громадянство (Греція, Фінляндія, Португалія, Мальта), тоді як інші навпаки забороняють подвійне громадянство (Німеччина). Наприклад, з 2007 р. набули чинності положення згідно з якими при набутті іноземного громадянства громадянство Бельгії зберігається. Єдиний виняток з цього правила стосується таких держав: Австрія, Данія, Франція, Ірландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Іспанія і Великобританія.

Дуже часто країни надають своє громадянство іноземцеві за особливі заслуги перед державою. Зокрема, почесне громадянство Румунії може бути надане деяким іноземцям за особливі заслуги перед країною і румунським народом, за пропозицією уряду. Особи, які отримали почесне громадянство, отримують всі цивільні й політичні права громадян Румунії, за винятком права обирати і бути обраним, а також обіймати державні посади. Громадянство можна отримати і за особливі заслуги перед державою в Естонії, однак протягом року громадянство країни за особливі заслуги можна дати не більше, ніж 10-тьом особам.

Система працевлаштування в країнах-членах ЄС потребує постійного вдосконалення перш за все у зв'язку з тим, що мігранти, які отримали дозвіл на працевлаштування чи проживання, не завжди мають рівноправний доступ до ринків праці, освітніх закладів та центрів зайнятості. Мігранти, що отримали право перебувати та працювати в обраній ними країні здавалося б мають рівний доступ до ринку праці. Держава пропагує різноманітні інтеграційні курси, що сприяють пристосуванню мігранта та членів його сім'ї до нових умов. Визнання кваліфікацій та дипломів сприяє

працевлаштуванню мігрантів. Однак якщо ж мігрант не може повною мірою сприяти економічному добробуту країни, то його навички та витрачені кошти на освіту використані даремно, оскільки в більшості випадків мігранти працевлаштовуються відповідно до потреб ринку, а не їхньої кваліфікації чи професії.

Якщо більш детально проаналізувати рівень мобільності ринків праці країн-членів ЄС (див. Додаток Д.4), то можна простежити змінні тенденції порівняно до загального характеру міграційної політики країн. Рівень мобільності ринків праці передбачає такі фактори, як рівень відкритості ринку, доступ до центрів зайнятості, визнання дипломів та кваліфікацій, сприяння інтеграції громадян третіх країн, можливість відкриття власної справи, здобуття освіти чи підвищення професійних навичок тощо. Найвищі показники мобільності ринку спостерігаються як в країнах із поміркованим та ліберальним типом міграційної політики, так і в країнах із консервативним підходом у регулюванні міграційними процесами. Найнижчі в Словаччині (ліберальний характер міграційної політики) та на Кіпрі (відносно консервативний). Варто наголосити, що рівень розвитку інтеграційної політики країн-членів ЄС є порівняно високий, а деякі країни випереджають США та Канаду.

Вагомим проривом стало впровадження Індексу інтеграційної політики, що сприяє визначенню рівня інтеграції мігрантів у суспільство, пристосування до нових умов. Індекс інтеграційної політики передбачає такі фактори, як рівень мобільності ринку праці, рівень сприяння возз'єднанню родин (рівні умови для членів родин, складність процедур возз'єднання, вимоги щодо проживання та доходів, витрати на оформлення документів та прибуття членів родин, доступ до ринків праці чи освіти для членів родини), можливість здобути освіту (доступ до освітніх закладів, соціальні допомоги, інтеграційні програми у навчальних закладах, вивчення культури та мови мігрантів), набуття громадянства країни чи посвідки на тривале перебування, боротьба із ксенофобією та дискримінацією в країні, участь у політичному

житті країни (політичні права та обов'язки, консультаційні послуги з питань перебування мігрантів в країні, законодавство країни).

Проаналізувавши політику країн-членів ЄС, бачимо що найбільш сприятливі умови для мігрантів створюють такі країни, як Бельгія та Нідерланди, Фінляндія, Швеція, Італія, Іспанія та Португалія. У загальному рейтингу лідерські позиції продовжує зберігати Швеція як це відображено на рис. 2.16, незважаючи на деякі прогалини у системі возз'єднання родин, країна ефективно забезпечує дотримання прав і свобод та є однією з основних країн надання міжнародного захисту мігрантам.

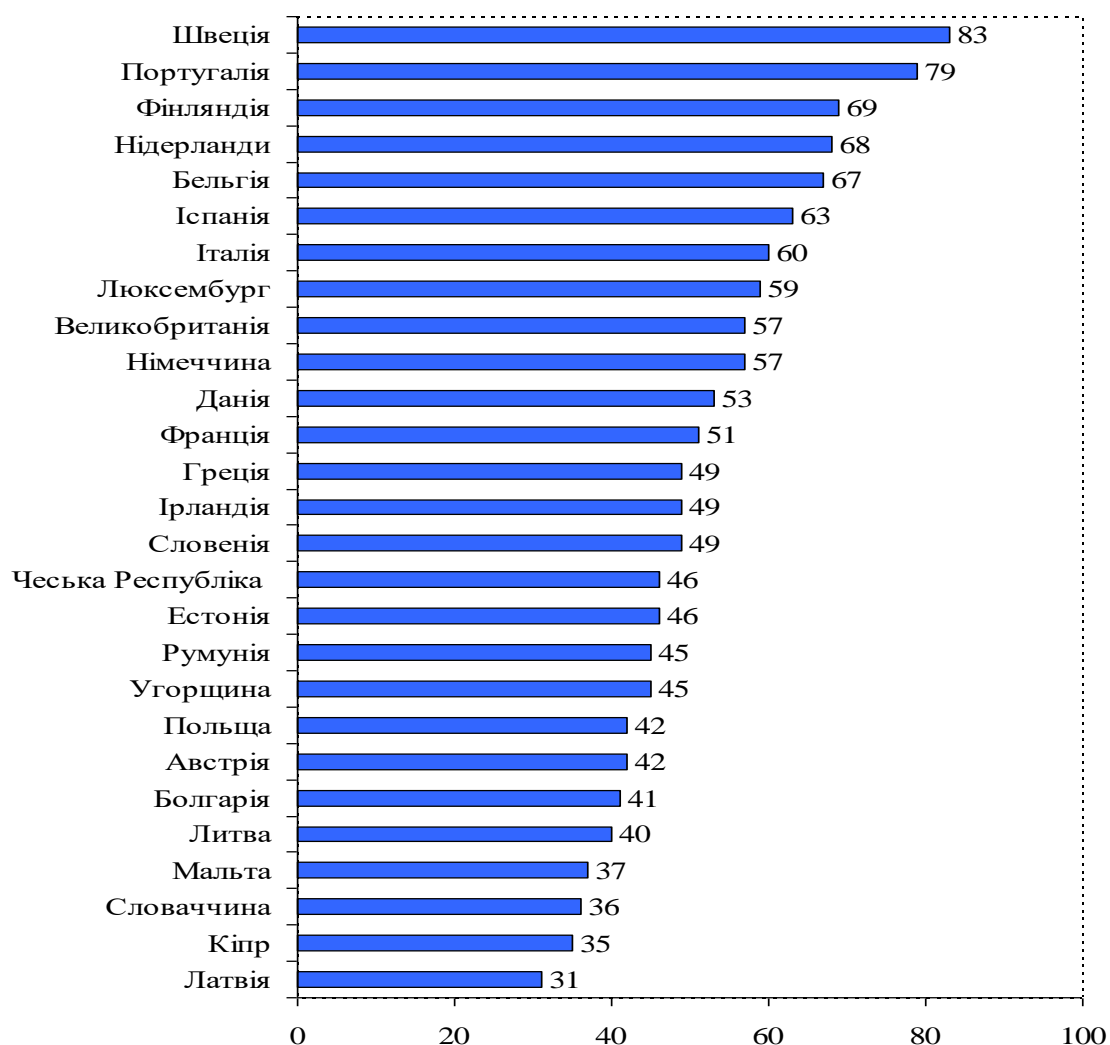

Рис.2.16. Індекс інтеграційної політики країн-членів ЄС, 2010 р.

Джерело: складено автором за даними офіційного сайту Індeksu інтеграційної політики.

Добре розвинена інтеграційна політика у старих та нових країнах міграції. Португалія, Бельгія та Іспанія розробляють стандарти в рамках інтеграційної політики, які б забезпечили безпеку мігрантів в країні призначення. Країни Центральної Європи та Балтії, як і раніше, відстають у забезпеченні сприятливих умов для участі мігрантів у суспільному житті країни призначення.

Ефективна політика в сфері інтеграції може покращити суспільне життя мігрантів і тим самим сприяти запобіганню їхнього соціального відчуження. Низка ініціатив, які об'єднують зацікавлених сторін для обговорення питань, пов'язаних з міжкультурним діалогом і їхня роль в інтеграції іммігрантів вже були започатковані. Міжкультурний і міжрелігійний діалог розглядається як ефективний інструмент у боротьбі проти расизму, ксенофобії, дискримінації та ізоляції мігрантів [108].

Отже, усі складові системи працевлаштування в поєднанні із соціально-демографічною та економічною ситуацією в країні визначають особливості регулювання національних ринків зайнятості та формування єдиної спільної стратегії країн-членів ЄС. В середньо- та довгостроковій перспективі для потенційних мігрантів неминуче відкриваються нові ринки праці у інших регіонах світу. У зв'язку з цим ЄС доведеться конкурувати з традиційними країнами міграції, зокрема, з Австралією, Канадою та США в обмін на кваліфікованих мігрантів для заповнення прогалів на ринку праці.

Залишаються відкритими питання наскільки сучасна економічна наука здатна допомогти урядам як країн призначення, так і країн походження протистояти викликам економічної кризи, встановити ефективні методи регулювання ринку зайнятості та працевлаштування, врахування інтересів як власних громадян, так і трудових мігрантів, модифікація політики трудової міграції. Якщо уряди країн не зможуть розумно управляти міграційними потоками впродовж кризового періоду, міграція стане джерелом нових проблем та причиною конфліктних ситуацій між націями, що, своєю чергою, може призвести до політичної і соціальної нестабільності, а це призупинить

процес одужання національних економік. Економічна криза створила достатні умови, щоб об'єднати країни з метою розробки і застосування ефективних заходів подолання наслідків цієї кризи для економік країн призначення і походження.

2.4 Моделі регулювання міжнародної трудової міграції та можливості їхнього застосування в сучасних умовах

Міграція пов'язана з багатьма демографічними та соціально-економічними явищами. Це спричинене тим, що змінюється чисельність та спостерігається в багатьох країнах старіння населення, відбувається послаблення та розрив сімейних зв'язків, погіршення стану здоров'я трудових мігрантів, адже мігранти виконують зазвичай низькокваліфіковану роботу, яка в місцевого населення попитом не користується. Водночас мігранти відсилають на батьківщину кошти, що стають джерелом економічного розвитку регіону. Міграційна політика країн повинна передбачати цілий спектр різноманітних заходів. Це і демографічні обмеження, регулювання ринкових потреб, соціальних очікувань, охорона здоров'я, торговельні зобов'язання, забезпечення безпеки, загальний розвиток країни, підвищення освітнього рівня тощо.

Для розробки ефективного організаційно-економічного механізму регулювання міграційних процесів та управління територіальною мобільністю населення на макрорівні необхідною умовою є співставлення працересурсного потенціалу країни з потребами економічної системи. Варто наголосити, що значне місце в дослідженні міграційних потоків відводять аналізу загальноісторичних закономірностей світової цивілізації і системної ролі міграції в цьому процесі. Дослідники міграції населення розробили багато моделей та методів моделювання міграційних процесів. Один з них

пропонує здійснювати інтегральний аналіз міграційних процесів як в контексті всесвітньої історії, так і з погляду сучасної політичної ситуації.

Індекс міграційної привабливості (ІМП) розглядали такі вчені, як В.А.Моденов та А.Г.Носов. Цей показник визначається як відношення частки ВВП держави ($ВВП_i$) в світовому ВВП ($ВВП_c$) до частки його населення (P_i) в загальній чисельності населення Землі (P_c):

$$IMP_i = \frac{ВВП_i / ВВП_c}{P_i / P_c}, \quad i = \overline{1, n}. \quad (2.1)$$

Використавши запропонований підхід, побудуємо індекси міграційної привабливості для усіх країн–членів ЄС. При цьому оцінювання міграційної привабливості будемо здійснювати таким чином:

1. Оцінимо міграційну привабливість країн–членів ЄС у світовому масштабі. Тобто дослідимо привабливість країн–членів ЄС щодо міграції населення з усіх інших держав світу.
2. Проаналізуємо динаміку привабливості ЄС загалом щодо мігрантів в світовому масштабі.
3. Розглянемо ЄС як замкнену соціально–економічну систему, визначимо привабливість міграційних переміщень населення в її межах.

Оцінимо міграційну привабливість країн–членів ЄС у світовому масштабі. Оскільки, в процесі створення ВВП бере участь, здебільшого, населення працездатного віку, тому пропонуємо у попередньо розглянутому підході брати до уваги тільки його чисельність, а не все населення. З урахуванням цього формула (2.1) матиме такий вигляд:

$$IMP_i = \frac{ВВП_i / ВВП_c}{NP_i / NP_c}, \quad i = \overline{1, n}, \quad (2.2)$$

де IMP_i – індекс міграційної привабливості i -ої країни

$ВВП_i$ – обсяг ВВП i -ої країни;

VVP_c – світовий ВВП;

NP_i – чисельність населення працездатного віку i -ої країни;

NP_c – чисельність населення працездатного віку світу;

n – кількість країн світу.

Скориставшись формулою (2.2), ми побудували індекси міграційної привабливості країн-членів ЄС за 2000–2010 роки у світовому аспекті. Результати розрахунків подано в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Розрахунок індексу міграційної привабливості країн-членів ЄС в світовому масштабі

Країна	Рік										
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Австрія	2,08	2,11	2,23	2,45	2,52	2,47	2,44	2,53	2,60	2,55	2,34
Бельгія	1,98	2,01	2,13	2,36	2,46	2,41	2,38	2,44	2,47	2,45	2,24
Болгарія	0,14	0,15	0,18	0,21	0,23	0,25	0,27	0,31	0,35	0,36	0,33
Великобританія	2,19	2,21	2,37	2,46	2,62	2,53	2,53	2,60	2,27	1,98	1,89
Греція	1,02	1,07	1,17	1,39	1,48	1,46	1,49	1,57	1,61	1,62	1,41
Данія	2,61	2,66	2,81	3,10	3,21	3,17	3,16	3,22	3,24	3,13	2,92
Естонія	0,36	0,41	0,47	0,57	0,63	0,69	0,78	0,91	0,92	0,80	0,77
Ірландія	2,23	2,43	2,74	3,13	3,27	3,28	3,31	3,39	3,13	2,79	2,38
Іспанія	1,26	1,34	1,46	1,67	1,75	1,75	1,77	1,83	1,84	1,79	1,60
Італія	1,68	1,74	1,86	2,07	2,12	2,03	1,98	2,02	2,01	1,97	1,77
Кіпр	1,17	1,25	1,30	1,46	1,54	1,51	1,50	1,58	1,67	1,65	1,50
Латвія	0,29	0,31	0,34	0,38	0,42	0,46	0,54	0,71	0,77	0,64	0,56
Литва	0,28	0,31	0,35	0,42	0,46	0,51	0,55	0,65	0,73	0,61	0,57
Люксембург	4,07	4,18	4,43	5,11	5,32	5,45	5,68	6,07	6,26	5,99	5,70
Мальта	0,89	0,87	0,93	0,99	0,99	0,99	0,99	1,04	1,10	1,10	1,05
Нідерланди	2,11	2,23	2,37	2,61	2,66	2,61	2,60	2,70	2,78	2,69	2,46
Німеччина	2,01	2,04	2,13	2,33	2,36	2,26	2,22	2,28	2,31	2,27	2,11
Польща	0,38	0,44	0,45	0,45	0,47	0,53	0,56	0,63	0,72	0,63	0,64
Португалія	1,00	1,04	1,11	1,22	1,25	1,21	1,19	1,23	1,24	1,23	1,12
Румунія	0,14	0,16	0,18	0,21	0,25	0,31	0,35	0,45	0,49	0,42	0,39
Словаччина	0,33	0,35	0,40	0,49	0,56	0,59	0,65	0,79	0,91	0,90	0,84
Словенія	0,87	0,91	1,01	1,14	1,20	1,19	1,22	1,33	1,42	1,35	1,22
Угорщина	0,40	0,47	0,57	0,65	0,72	0,73	0,70	0,77	0,81	0,72	0,67
Фінляндія	2,05	2,14	2,27	2,48	2,57	2,49	2,47	2,63	2,66	2,50	2,33
Франція	1,91	1,95	2,07	2,29	2,35	2,28	2,24	2,30	2,32	2,30	2,08
Чеська Республіка	0,48	0,53	0,64	0,70	0,76	0,81	0,87	0,95	1,08	1,01	0,95
Швеція	2,42	2,27	2,45	2,76	2,86	2,74	2,76	2,85	2,75	2,43	2,54

Джерело: розраховано автором за даними Євростату, ЮНКТАД та МВФ.

За отриманими результатами за період 2000–2010 років відбулись суттєві зміни у міграційному кліматі країн–членів ЄС. Зокрема, протягом досліджуваного періоду значення показника міграційної привабливості менше одиниці спостерігалось у таких країнах, як Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Словаччина та Угорщина, що свідчить про те, що ці країни забезпечені необхідним працересурсним потенціалом та не потребують притоку людського капіталу, тобто для них характерний його надлишок. Також треба відзначити, що ці країни найпізніше стали членами ЄС та відрізняються нижчим рівнем соціально-економічного розвитку. Варто зазначити, що серед досліджуваних країн виділяються Болгарія та Естонія. Зокрема, Болгарія характеризується найменшими значеннями побудованого показника у досліджуваному періоді та найнижчими темпами його зростання.

Протилежна ситуація склалася в Естонії. Хоча на початку досліджуваного періоду вона й вирізнялась низьким рівнем міграційної привабливості, проте вже у 2008 р. цей показник наблизився до одиниці та становив 0,92. Така динаміка побудованого показника свідчить про позитивні тенденції в економічному розвитку країни, формуванні та ефективному використанні її людського капіталу.

Динаміка індексів міграційної привабливості таких країн, як Мальта та Словенія дає підстави зробити висновок, що економічне зростання відбувалось швидшими темпами ніж зростання чисельності працездатного населення. Скажімо, Словенія, починаючи з 2002 р., а Мальта з 2007 р. змінюють статус донорів робочої сили на реципієнтів.

Особливої уваги заслуговує Чеська Республіка, оскільки в її міграційному кліматі за досліджуваний період відбулись найвагоміші зміни. У 2000 році для неї характерне найменше значення індексу міграційної привабливості серед усіх країн–членів ЄС, проте вже у 2008 році значення цього показника перевищувало одиницю, що спричинене як зростанням ВВП, так і скороченням чисельності працездатного населення. Однак в 2010 році ситуація знову змінилась.

Наступним етапом дослідження є розрахунок індексу міграційної привабливості країн-членів Європейського Союзу загалом за період 2000–2010 років. Для цього перетворимо формулу (2.2) і вона прийме такий вигляд:

$$IMP_{ec} = \frac{ВВП_{ec} / ВВП_c}{NP_{ec} / NP_c}, \quad (2.3)$$

де IMP_{ec} – індекс міграційної привабливості країн-членів ЄС

$ВВП_{ec}$ – ВВП усіх країн-членів ЄС;

NP_{ec} – чисельність населення працездатного віку усіх країн-членів ЄС.

Отримані з використанням формули (2.3) індекси міграційної привабливості Європейського Союзу подано на рис. 2.17.

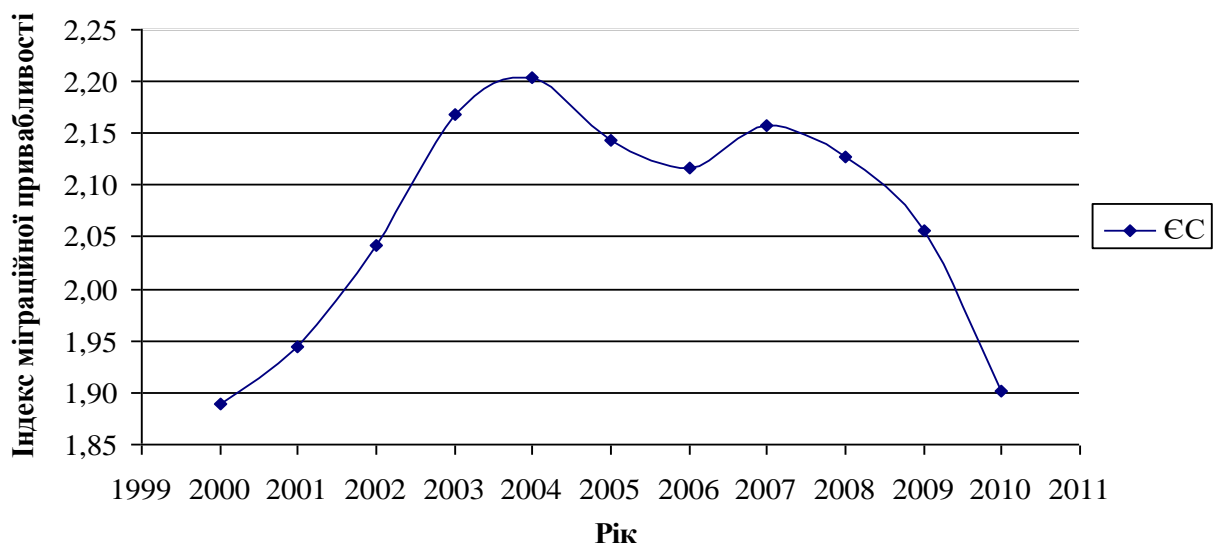

Рис. 2.17. Динаміка індексу міграційної привабливості ЄС

Джерело: складено автором.

Як відображено на рис. 2.17, протягом 2000–2004 років потреба країн-членів ЄС у робочій силі зростала. У 2004 році вона сягнула свого максимуму. З 2005 року спостерігається спад міграційної привабливості Європейського Союзу. Такі зміни зумовлені перш за все асиміляцією мігрантів та кризовими явищами в економіці країн-членів ЄС. І у 2010 р. значення показника досягає рівня 2000 року.

Розглянемо країни–члени ЄС як замкнену соціально–економічну систему. Для розрахунку привабливості міграційних переміщень населення в межах ЄС модифікуємо формулу (2.2) та отримаємо:

$$IMP_i = \frac{\frac{BVP_i}{\sum_{i=1}^{27} BVP_i}}{\frac{NP_i}{\sum_{i=1}^{27} NP_i}}, \quad i = \overline{1, 27}. \quad (2.4)$$

Результати розрахунку індексу міграційної привабливості країн–членів ЄС з використанням формули (2.4) подано у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Розрахунок індексу міграційної привабливості країн–членів ЄС

Країна	Рік										
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Австрія	1,10	1,08	1,09	1,13	1,14	1,15	1,15	1,17	1,22	1,24	1,23
Бельгія	1,05	1,03	1,04	1,09	1,12	1,12	1,12	1,13	1,16	1,19	1,18
Болгарія	0,07	0,08	0,09	0,10	0,10	0,12	0,13	0,14	0,17	0,17	0,17
Великобританія	1,16	1,14	1,16	1,13	1,19	1,18	1,20	1,21	1,07	0,96	0,99
Греція	0,54	0,55	0,57	0,64	0,67	0,68	0,70	0,73	0,76	0,79	0,74
Данія	1,38	1,37	1,38	1,43	1,46	1,48	1,49	1,49	1,52	1,52	1,54
Естонія	0,19	0,21	0,23	0,26	0,29	0,32	0,37	0,42	0,43	0,39	0,40
Ірландія	1,18	1,25	1,34	1,45	1,48	1,53	1,56	1,57	1,47	1,36	1,25
Іспанія	0,67	0,69	0,71	0,77	0,79	0,82	0,83	0,85	0,86	0,87	0,84
Італія	0,89	0,90	0,91	0,95	0,96	0,95	0,94	0,93	0,94	0,96	0,93
Кіпр	0,62	0,64	0,64	0,67	0,70	0,71	0,71	0,73	0,79	0,80	0,79
Латвія	0,15	0,16	0,17	0,17	0,19	0,22	0,26	0,33	0,36	0,31	0,29
Литва	0,15	0,16	0,17	0,19	0,21	0,24	0,26	0,30	0,34	0,30	0,30
Люксембург	2,15	2,15	2,17	2,36	2,41	2,54	2,68	2,81	2,94	2,91	3,00
Мальта	0,47	0,45	0,46	0,46	0,45	0,46	0,47	0,48	0,52	0,53	0,55
Нідерланди	1,12	1,15	1,16	1,21	1,21	1,22	1,23	1,25	1,31	1,31	1,29
Німеччина	1,07	1,05	1,04	1,07	1,07	1,05	1,05	1,06	1,08	1,10	1,11
Польща	0,20	0,23	0,22	0,21	0,21	0,25	0,26	0,29	0,34	0,31	0,34
Португалія	0,53	0,54	0,54	0,56	0,57	0,57	0,56	0,57	0,58	0,60	0,59
Румунія	0,08	0,08	0,09	0,10	0,11	0,14	0,17	0,21	0,23	0,21	0,21
Словаччина	0,17	0,18	0,19	0,22	0,25	0,28	0,31	0,36	0,43	0,44	0,44
Словенія	0,46	0,47	0,49	0,53	0,54	0,56	0,57	0,61	0,67	0,66	0,64
Угорщина	0,21	0,24	0,28	0,30	0,33	0,34	0,33	0,36	0,38	0,35	0,35
Фінляндія	1,08	1,10	1,11	1,14	1,17	1,16	1,17	1,22	1,25	1,21	1,22
Франція	1,01	1,00	1,01	1,06	1,06	1,06	1,06	1,06	1,09	1,12	1,09
Чеська Республіка	0,25	0,28	0,31	0,32	0,34	0,38	0,41	0,44	0,51	0,49	0,50
Швеція	1,28	1,17	1,20	1,27	1,30	1,28	1,30	1,32	1,29	1,18	1,34

Джерело: розраховано автором за даними Євростату, ЮНКТАД та МВФ.

Аналізуючи дані табл. 2.4, можна зробити висновок, що у 2000-2010 роках найпривабливішим для міграції був Люксембург, його індекс міграційної привабливості істотно вирізнявся серед інших країн-членів ЄС. Статистична інформація про міграційний приріст населення підтверджує отримані результати, адже саме в Люксембурзі значення цього показника в аналізованому періоді було максимальним. Для Румунії, що розташована внизу нашої рейтингової таблиці, міграційний приріст населення впродовж 2000–2010 років був від’ємним або рівним нулю. Така ж ситуація спостерігалась в таких країнах як Естонія, Латвія, Литва, Польща та Румунія.

До п’ятірки найпривабливіших щодо міграції країн-членів ЄС, окрім Люксембургу, належать Данія, Ірландія, Нідерланди та Швеція. В аналізованому періоді міграційний приріст завжди був додатнім лише у Данії та Швеції.

Єдиною країною, яка в досліджуваному періоді стала непривабливою для міграції є Великобританія. У 2007 р. відбувся різкий спад побудованого показника з 1,21 до 1,07, а вже в 2009 році він прийняв значення менше 1 і становив 0,96.

Виконаємо кластеризацію країн-членів ЄС за значенням індексу міграційної привабливості у 2000-2010 рр. Сформуємо три кластери країн:

1. Привабливі для мігрантів ($ІМП > 1$).
2. Непривабливі для мігрантів ($ІМП \leq 1$).
3. Змінно привабливі ($ІМП$ в аналізованому періоді приймав значення як більше одиниці, так і менше).

У межах другого кластеру ми виокремили ще дві групи країн.

Сформовані кластери країн-членів ЄС за значенням індексу міграційної привабливості подано у табл. 2.4.

**Кластеризація країн–членів ЄС за значенням показника міграційної
привабливості**

Кластер		Країна	Кількість країн, що потрапляють у кластер	Діапазон зміни показника
Кластер 1: Привабливі для мігрантів		Австрія, Бельгія, Ірландія, Фінляндія, Люксембург, Швеція, Нідерланди, Франція, Німеччина, Данія	10	>1
Кластер 2 Непривабливі для мігрантів	Менш непривабливі	Греція, Кіпр, Іспанія, Італія, Мальта, Португалія	16	<=1
	Більш непривабливі	Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чеська Республіка		
Кластер 3: Змінна привабливість		Великобританія	1	

Джерело: складено автором.

Отримані результати з використанням формул (2.1) та (2.4) дають змогу оцінити привабливість міграції населення як в межах ЄС, так і в світовому масштабі. Порівняння цих результатів свідчать, що на початку досліджуваного періоду розподіл територій на міграційно привабливі та непривабливі відрізняються групою країн, що сформована в рамках другого кластеру – “Менш непривабливі”. Тобто якщо розглядати привабливість територіальних переміщень працездатного населення в країни–члени ЄС з інших країн світу, то такі країни, як Греція, Іспанія, Італія, Кіпр, Португалія є привабливими для мігрантів. В межах же ЄС ці країни є донорами робочої сили. Таким чином можна зробити висновок про те, що в структурі мігрантів цих країн домінуватимуть громадяни країн, які не є членами ЄС.

Якщо проаналізувати заходи до яких вдаються країни-члени ЄС для регулювання міжнародної трудової міграції із країн-членів залежно від кластеру, то можна прийти до таких висновків: країни привабливі для

мігрантів для регулювання ситуації на ринку праці застосовують методи жорсткого відбору трудових мігрантів, які водночас забезпечені високим рівнем інтеграційної політики, що передбачає систему заходів із участі мігрантів у суспільному житті країни, стимулювання міграції висококваліфікованих кадрів, що стосується країн непривабливих для мігрантів необхідно впроваджувати програми пільг та стимулів для трудових мігрантів для підвищення їх міграційної привабливості.

Окрім цього аспекту, треба відзначити, що динаміка зміни індексів міграційної привабливості країн-членів ЄС в світовому аспекті характеризувалась більшими темпами зростання, особливо яскраво такі тенденції проявляються в таких країнах: Греція, Іспанія, Кіпр, Нідерланди, Чеська Республіка, Словаччина, Естонія.

Отримані результати свідчать, що основними мотивами, які зумовлюють міграцію населення, є перш за все, економічні причини. Серед них найвагомішим при оцінці привабливості країн є регіональні ринки праці. Саме вони формують напрями міграційних потоків та є своєрідними регуляторами інтенсивності територіальних переміщень. Також варто зазначити, що розраховані нами показники привабливості окремої країни для мігранта є лише першим етапом для виявлення держав з найкращим рівнем життя. Адже процес вибору мігрантами країни для поселення зумовлений ще й дією різних суб'єктивних чинників [18, с.113]. Крім того, рішення про міграцію може бути спричинене іншими обставинами, не пов'язаними з економічними чинниками.

Це зумовлює необхідність при дослідженні міграційних переміщень населення вивчати такі чинники, як якість життя населення та привабливість регіональних ринків праці. Однак для вирішення поставленого завдання цих чинників недостатньо. Водночас на обсяги міграції населення країни впливає ринок житла, а також низка інших чинників, що характеризують соціальний клімат, екологічні умови та рівень свобод. Тому для оцінки міграційної

привабливості країн–членів ЄС можна скористатися методикою побудови інтегрального показника, який би враховував дію всієї системи чинників.

У світовій практиці при розробці підходів до оцінювання міграційного клімату країн використовують різні методики побудови інтегрального показника. Під інтегральною оцінкою стану міграційного клімату країни варто розуміти розрахунок єдиного показника, який надавав би узагальнюючу, сумарну характеристику рівня привабливості соціально–економічних умов цієї країни для мігрантів. При формуванні системи одиничних показників потрібно врахувати показники, що характеризують макроекономічну ситуацію в країні, ринок праці та показники, що відображають соціальні та екологічні умови життя.

Проаналізуємо стан міграційного клімату країн–членів ЄС за період 2000–2010 років. До системи одиничних показників, що характеризують соціально–економічні умови, ми обрали такі: 1) валова заробітна плата, млн євро; 2) заощадження, євро; 3) рівень безробіття; 4) рівень зайнятості; 5) інвестиції, % ВВП; 6) Індекс економічної свободи; 7) Індекс фіскальної свободи; 8) середня тривалість життя, роки; 9) видатки на соціальний захист, % ВВП; 10) забруднення повітря, тонн; 11) витрати на дослідження, євро на особу; 12) витрати на освіту, млн євро.

Сформована група показників за напрямом їхнього впливу на величину загального інтегрального показника поділяється на дві частини: стимулятори та дестимулятори. Тобто першу групу чинників становлять ті, які прямопропорційно впливають на міграційний клімат країни. Для другої ж групи чинників характерна оберненопропорційна залежність з інтегральним показником міграційного клімату країни. До другої групи належать такі показники, як рівень безробіття та забруднення повітря. Решта з них становлять першу групу чинників.

У науковій літературі є багато підходів до побудови інтегральних показників. У процесі вибору форми інтегрального показника ми зупинилися

на найбільш широко використовуваному. Тобто інтегральне оцінювання будемо здійснювати через побудову середніх зважених показників.

Оскільки одиничні показники сформованої системи, як правило, є різнойменними, тобто є неспівмірними, то об'єднання їх в інтегральну оцінку передбачає попередній етап їхньої стандартизації, тобто приведення всіх показників до одного виду. В процесі стандартизації індивідуальні значення одиничних показників замінюються рангами, балами, відносними величинами, стандартними відхиленнями тощо.

Найбільш зручним способом стандартизації є заміна індивідуальних значень множини показників i -го елемента сукупності x_{ij} відносними величинами s_{ij} . Ці величини розраховуються як співвідношення індивідуальних значень одиничного показника до певного базового значення одиничного показника j . Таким базовим значенням можуть використовуватися, наприклад, середні значення показника за сукупністю, мінімальне або максимальне значення показника, або еталонне (нормативне) значення.

У нашій роботі ми виконали стандартизацію системи показників, використовуючи як базове максимальне значення. Для показників стимуляторів формула стандартизації має такий вигляд:

$$s_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_{j \max}}, \quad (2.5)$$

де x_{ij} – значення одиничного показника j для міграційного клімату i -ої країни;

$x_{j \max}$ – максимальне значення одиничного показника j для міграційного клімату i -ої країни.

Для дестимуляторів формула стандартизації (2.5) набуває такого вигляду:

$$s_{ij} = \frac{1}{\frac{x_{ij}}{x_{j\max}}} = \frac{x_{j\max}}{x_{ij}}. \quad (2.6)$$

Стандартизовані значення показників за період 2000-2010 років подано в додатку Е.

Очевидно, що окремі одиничні показники не однаковою мірою впливають на привабливість країн щодо міграції. Як наслідок при побудові інтегрального показника оцінювання міграційного клімату є потреба визначити значимість (вагу) кожного з виділених одиничних показників. В наукових дослідженнях вагові коефіцієнти визначаються експертним шляхом. При цьому що вищий вплив одиничного параметру j на узагальнюючу оцінку, то більше значення вагового коефіцієнту α_j . Сума коефіцієнтів вагомості α_j повинна дорівнювати одиниці. Інтегральний показник міграційного клімату країни визначатиметься як середня арифметична зважена:

$$V_i = \frac{\sum_{j=1}^n s_{ij} \cdot \alpha_j}{\sum_{j=1}^n \alpha_j}, \quad (2.7)$$

де s_{ij} – відносна стандартизована величина показника j для міграційного клімату i -ої країни;

α_j – ваговий коефіцієнт j -го показника.

Оскільки сума вагових коефіцієнтів дорівнює нулю, тобто $\sum_{j=1}^n \alpha_j = 1$,

то формула (2.7) матиме такий вигляд:

$$V_i = \sum_{j=1}^n s_{ij} \cdot \alpha_j. \quad (2.8)$$

Аналіз наукових публікацій свідчить, що найвагомим з індикаторів територіальних переміщень населення є дохід населення певної країни, що якісно відображає регіональні соціально–економічні розбіжності.

В нашому дослідженні для відображення доходів населення обрано такі показники як валова заробітна плата та заощадження населення. Таким індикатором можуть бути й інші показники доходів та соціальної забезпеченості. Населення дуже відчуває різницю в доходах і це є одним з найвагомимих рушійних чинників впливу на міграцію населення як на малі, так і на великі відстані. Саме гроші змушують людей залишати свої сім'ї та виїжджати за кордон у пошуках роботи. За таких умов, експертним чином визначено такі вагові коефіцієнти для двох розглянутих показників відповідно 0,3 та 0,2.

Експертна оцінка вагових коефіцієнтів усіх показників, що характеризують міграційний клімат країни, відображена у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Вагові коефіцієнти показників міграційного клімату країни

Показник	Значення вагового коефіцієнта, α_j
Валова заробітна плата	0,3
Заощадження	0,2
Рівень безробіття	0,08
Рівень зайнятості	0,06
Інвестиції	0,07
Індекс економічної свободи	0,06
Індекс фіскальної свободи	0,05
Середня тривалість життя	0,05
Видатки на соціальний захист	0,05
Забруднення повітря	0,01
Витрати на дослідження	0,04
Витрати на освіту	0,03

Примітка: Експертна інформація
Джерело: складено автором.

Побудовані з використанням формули (2.8) інтегральні показники міграційного клімату країн–членів ЄС подано в табл. 2.6. Оцінку міграційного клімату цих країн здійснено за період 2000–2010 років.

Таблиця 2.6

Інтегральна оцінка міграційного клімату країн–членів ЄС

Країна	Рік									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Австрія	1,05	0,90	0,86	0,97	0,91	0,88	0,83	0,80	0,85	0,91
Бельгія	0,78	0,65	0,63	0,75	0,76	0,74	0,70	0,68	0,71	0,77
Болгарія	0,38	0,54	0,56	0,40	0,42	0,45	0,43	0,45	0,49	0,55
Великобританія	1,06	0,95	0,96	1,09	1,12	1,10	1,01	0,98	0,90	0,88
Греція	0,51	0,48	0,48	0,56	0,54	0,53	0,51	0,49	0,52	0,56
Данія	0,95	0,82	0,82	0,90	0,89	0,91	0,89	0,84	0,90	0,87
Естонія	0,65	0,64	0,67	0,69	0,71	0,76	0,79	0,74	0,71	0,65
Ірландія	0,90	0,84	0,80	0,93	0,93	0,94	0,85	0,79	0,76	0,74
Іспанія	0,62	0,56	0,56	0,65	0,66	0,68	0,66	0,64	0,62	0,63
Італія	0,69	0,62	0,63	0,74	0,75	0,75	0,73	0,71	0,71	0,77
Кіпр	1,19	1,22	1,25	1,22	1,22	1,16	1,16	1,15	1,15	1,19
Латвія	0,89	0,86	0,86	0,87	0,84	0,86	0,85	0,84	0,83	0,81
Литва	0,69	0,64	0,62	0,67	0,67	0,69	0,71	0,72	0,67	0,58
Люксембург	2,46	2,46	2,18	2,15	2,10	2,12	1,96	1,94	1,85	2,05
Мальта	1,78	1,56	1,51	1,48	1,60	1,59	1,56	1,51	1,43	1,40
Нідерланди	1,05	1,08	0,97	0,98	0,90	0,87	0,85	0,84	0,93	1,01
Німеччина	1,02	0,89	0,87	1,00	0,98	0,95	0,92	0,91	0,94	1,00
Польща	0,44	0,40	0,38	0,40	0,40	0,40	0,40	0,42	0,47	0,52
Португалія	0,80	0,76	0,68	0,67	0,65	0,60	0,56	0,52	0,54	0,57
Румунія	0,52	0,52	0,47	0,52	0,48	0,49	0,46	0,46	0,49	0,55
Словаччина	0,49	0,48	0,49	0,51	0,50	0,52	0,52	0,53	0,55	0,57
Словенія	0,81	0,82	0,80	0,84	0,87	0,87	0,87	0,88	0,91	0,92
Угорщина	0,61	0,62	0,62	0,64	0,63	0,59	0,53	0,51	0,51	0,54
Фінляндія	0,72	0,62	0,63	0,75	0,75	0,77	0,72	0,71	0,74	0,77
Франція	0,82	0,73	0,73	0,84	0,84	0,83	0,80	0,79	0,81	0,85
Чеська Республіка	0,55	0,56	0,58	0,58	0,56	0,57	0,54	0,55	0,60	0,61
Швеція	0,91	0,76	0,76	0,87	0,84	0,82	0,78	0,77	0,77	0,77

Джерело: розраховано автором за даними Євростату, Світового Банку, МВФ, ОЕСР, ЮНКТАД, ЮНЕСКО, Європейського агентства з охорони довкілля, Баз даних МОП.

Отримані результати свідчать, що найкращий міграційний клімат характерний для Люксембургу. Окрім нього верхівку нашого рейтингу репрезентують такі країни, як Мальта, Німеччина, Австрія, Кіпр, Нідерланди, Великобританія та Франція. Отримані результати підтверджені статистичною інформацією. Зокрема, Кіпр, Люксембург та Німеччина мають впродовж

2000–2010 рр. найбільші значення показника міграційного приросту населення. До країн з “поганим” міграційним кліматом (малі значення побудованого інтегрального показника) належать: Литва, Латвія, Болгарія, Словаччина та Польща. В цих країнах також спостерігається і найменший міграційний приріст населення [14, с.19].

Отже, здійснимо ранжування країн–членів ЄС за інтегральною оцінкою міграційного клімату у 2010 році. Отримана рейтингова система оцінки міграційного клімату країн–членів ЄС на основі побудованого інтегрального показника подана у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Ранжування країн–членів ЄС за значенням інтегрального показника міграційного клімату в 2010 році

Країна	Значення показника	Ранг
Люксембург	1,95	1
Мальта	1,50	2
Німеччина	1,06	3
Австрія	1,00	4
Кіпр	0,98	5
Нідерланди	0,98	6
Великобританія	0,92	7
Франція	0,87	8
Данія	0,86	9
Словенія	0,84	10
Швеція	0,81	11
Бельгія	0,79	12
Італія	0,79	13
Фінляндія	0,79	14
Ірландія	0,77	15
Іспанія	0,63	16
Чеська Республіка	0,63	17
Естонія	0,57	18
Португалія	0,57	19
Румунія	0,57	20
Латвія	0,55	21
Греція	0,54	22
Польща	0,53	23
Угорщина	0,53	24
Словаччина	0,52	25
Болгарія	0,49	26
Литва	0,49	27

Джерело: розраховано автором за даними Євростату, Світового Банку, МВФ, ОЕСР, ЮНКТАД, ЮНЕСКО, Європейського агентства з охорони довкілля, Бази даних МОП.

Аналіз міграційних процесів та явища міграції у всій його сукупності сприяє активному регулюванню міграційних потоків та, особливо, ефективній реалізації міграційної політики країн. Оцінка міграційної привабливості країн–членів ЄС є першим етапом на шляху визначення основних механізмів регулювання міграційних процесів.

Міграція трудового потенціалу неодмінно залишає вагомий відбиток на усіх сферах життя країни, оскільки є дзеркальним відображенням відмінностей демографічного, економічного, політичного розвитку різних країн і регіонів, визначає попит і пропозицію робочої сили на світовому ринку праці та визначає засади функціонування національного ринку праці та особливості міграційного капіталу.

Міграційний капітал відіграє пріоритетну роль в економіці країн–учасниць міграційного процесу, оскільки даний капітал стає усе більше альтернативою іншим видам міжнародного капіталу та сприяє підвищенню конкурентоспроможності ринку праці та стабільності економіки країн в умовах глобалізаційних процесів та інноваційного виробництва.

Якщо розглянути основні чинники, що впливають на міграційну сприятливість, то можна визначити за якими напрямками держави мають конкурентні переваги. Звісно, кожна країна–член ЄС має власний “профіль” міграційних процесів, однак відповідно до отриманих результатів можна стверджувати, що визначення особливостей міграційного клімату країн є вагомим кроком на шляху імплементації спільних методів регулювання міграційних процесів як в рамках ЄС, так і на національному рівні країн.

Висновки до розділу 2

Сьогодні ринок праці країн–членів ЄС залишається на етапі розробок систем ефективного поєднання ринкових потреб та наявної пропозиції робочої сили, стимулювання програм інтеграції мігрантів, формування

сприятливого міграційного клімату, що не лише покращить загальну атмосферу в суспільстві, але створить передумови для подолання багатьох конфліктів, що виникають між національним та іноземним населенням країни.

Сучасна соціально–демографічна ситуація в країнах–членах ЄС, що передбачає перш за все старіння економічно активного населення, структурні зміни в країнах в результаті економічної кризи, економічна нерівність між країнами, особливості ринків працевлаштування та необхідність підвищення конкурентних позицій ЄС на світовому ринку свідчать про пріоритетну роль міграції у вирішенні зазначених проблемних питань та забезпечення сталого економічного розвитку країн. Робоча сила стала невід’ємною складовою формування політики розвитку країни, оскільки, як наймобільніший фактор виробництва, вона активно реагує на ринкові зміни, а особливо коли це стосується рівня заробітної плати, умов працевлаштування та соціально–економічної ситуації в країні загалом.

ЄС продовжує зберігати позиції одного із основних центрів тяжіння мігрантів. В результаті здійсненого аналізу було виявлено, що міграційний потенціал країни залежить від соціально–демографічних та економічних показників, що визначають характер та напрям міграційних потоків. Визначення міграційного клімату країн–членів ЄС дає нам підстави сформулювати рейтинг країн за рівнем їхньої міграційної привабливості та визначення перспектив майбутніх міграційних потоків.

На сьогодні, в умовах посилення масштабів міграційних процесів, перед урядами постає питання більш глибокого дослідження соціально–економічних факторів впливу, перегляду основних засад і практики управління цим явищем. Активний підхід до міграції відіграє вирішальну роль у боротьбі із дефіцитом робочої сили на ринках праці, враховуючи кваліфікаційні та освітні характеристики трудових мігрантів. Основне завдання полягає у збереженні позицій, які надають можливості країнам–членам ЄС ефективно залучати та наймати мігрантів відповідно до потреб

ринку для підтримки конкурентоспроможності та забезпечення економічного зростання, а також для підтримки системи соціального (особливо пенсійного) забезпечення. Інтегральне оцінювання міграційного клімату країн–членів ЄС створює передумови для формування надійного організаційно–економічного механізму управління міграційним процесом.

Основні положення цього розділу викладено у статтях: Волошин Г. Вплив фінансово-економічної кризи 2008-2009 року на міжнародну трудову міграцію/ Галина Волошин // Актуальні проблеми теорії та практики міжнародної економіки за умов глобальних трансформацій: зб.наук.праць. – К.: Видавничо–поліграфічний центр “Київський університет”, 2010. – С. 41–48; Волошин Г.В. Теоретичні проблеми визначення індексу міграційної привабливості країн–членів ЄС /Г.В. Волошин // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб.наук.пр. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету ім.. Тараса Шевченка. – 2011. – Вип.101, ч.2. – С.106–113; Волошин Г.В. Інтегральне оцінювання міграційного клімату країн–членів ЄС / Г.В. Волошин // Економічний часопис – XXI. – 2011.– С.17–19.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ СПІЛЬНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН–ЧЛЕНІВ ЄС

3.1 Прогнозування міграційного приросту населення країн–членів ЄС

Міграції населення є складним процесом, який формується під впливом різних чинників, зокрема соціальних, економічних, психологічних, демографічних, нормативно–правових, політичних та інших.

Міграційні потоки є вагомим чинником формування трудових ресурсів регіонів. Тому першочерговим завданням, що постає перед Європейським Союзом, є постійний контроль за потребами ринку праці, економічною та соціально-демографічною ситуацією в країнах–членах ЄС.

Розроблення дієвої міграційної політики неможливе без урахування наявних тенденцій територіальної мобільності населення. За таких умов доцільним є побудова прогнозних моделей міграційних потоків. У нашому дослідженні зробимо акцент на прогнозуванні міграційного приросту населення країн–членів ЄС. Спільна міграційна політика може бути забезпечена лише за умови співпраці між державами-членами та інститутами ЄС і повинна представляти інтереси усіх держав-членів, виходячи із соціально-економічної ситуації в країнах.

Сучасна наука пропонує широкий набір інструментів для побудови прогнозних моделей. Під прогнозуванням мається на увазі науково обґрунтоване передбачення ймовірнісних шляхів розвитку явищ і процесів для більш-менш віддаленого майбутнього.

Задачі прогнозування в економіці й управлінні є особливо актуальними. Одними з найефективніших методів аналізу часових рядів є побудова трендових моделей.

Прогнозування ґрунтується на зберіганні загальної тенденції розвитку явищ у часі, тому на практиці процес прогнозування зводиться до добору на підставі даних минулих періодів аналітичних залежностей досліджуваного параметра від чинників, що впливають, і екстраполяції цих залежностей на майбутнє. Прогноз показника одержують підставлянням необхідного значення чинника в отримане регресійне рівняння. Отже, прогнозне значення є точковою оцінкою середнього значення показника при цих рівнях чинників.

У процесі побудови ліній тренду міграційного приросту населення країн-членів ЄС скористаємось засобами MS Excel. Вхідною інформацією є статистика міграційного приросту населення (на 1000 осіб) за період 1990-2010 років.

Для виявлення якісних властивостей розвитку певного явища чи процесу існують різні рівняння трендів. Серед різноманітних типів апроксимуючої залежності найчастіше використовують такі: лінійна, логарифмічна, поліноміальна, степенева, експонентна. Однак в процесі реалізації запропонованих моделей отримуються значно різні числові результати, які до того ж дуже часто мають різний напрям розвитку. За таких умов необхідним завданням є оцінка можливості використання тієї чи тієї моделі прогнозування на практиці.

Першим етапом оцінки прогнозних моделей є теоретичне обґрунтування обраних залежностей відповідно до фактичного ряду. Зокрема, у нашому випадку, якщо в статистиці міграційного приросту країни наявні від'ємні або нульові значення цього показника, то з подальшого розгляду виключаються степенева та експонентна залежності, оскільки побудова на їхній основі ліній тренду неможлива.

Наступним етапом побудови трендових моделей міграційного приросту країн–членів ЄС є визначення достовірності прогнозу.

Для визначення достовірності прогнозу доцільно використати значення похибки апроксимації (R^2 , коефіцієнт детермінації). Що ближче значення (R^2) до одиниці, то точніше обрана модель відображає тенденцію розвитку міграційних переміщень, тобто, то більше можна довіряти результатам прогнозування. Коефіцієнт R^2 обчислюється за такою формулою:

$$R^2 = 1 - \frac{\sum_{i=1}^n (y_i - \hat{y}_i)^2}{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}, \quad (3.1)$$

де y_i – емпіричне значення залежної змінної;

\hat{y}_i – теоретичне значення залежної змінної;

\bar{y} – середнє значення залежної змінної.

Аналіз трендових моделей міграційного приросту країн–членів ЄС та отримані значення похибки апроксимації (R^2) відображено в табл. 3.1.

У результаті теоретичного обґрунтування обраних залежностей відповідно до фактичного ряду міграційного приросту населення усі країни–члени ЄС розподілено на дві групи.

Для першої з них досліджують усі п'ять типів вище розглянутих моделей. Для другої групи розглядаються лише три з запропонованих моделей, а саме: лінійна, логарифмічна та поліноміальна. Першу групу країн становлять: Австрія, Бельгія, Греція, Данія, Іспанія, Люксембург, Португалія, Словаччина, Угорщина, Фінляндія та Швеція. До другої групи належать усі інші країни–члени ЄС.

На основі отриманих результатів ми для кожної країни обрали тип трендової моделі для прогнозування міграційного приросту населення (див. Додаток Ж.1) .

Таблиця 3.1

Аналіз трендових моделей та оцінка достовірності прогнозу міграційного приросту населення країн ЄС

Країна	Коефіцієнт R^2 для різних типів трендових моделей				
	Лінійна	Логарифмічна	Поліноміальна	Степенева	Експонента
Австрія	0,0379	0,1632	0,8145	0,005	0,0201
Бельгія	0,5756	0,2851	0,8793	0,2315	0,5045
Болгарія	0,207	0,4722	0,7202	–	–
Великобританія	0,5659	0,5662	0,7705	–	–
Греція	0,7385	0,6931	0,895	0,7068	0,812
Данія	0,127	0,0707	0,6475	0,024	0,05
Естонія	0,3769	0,3442	0,6623	–	–
Ірландія	0,1008	0,193	0,7947	–	–
Іспанія	0,372	0,3836	0,6302	0,5168	0,4758
Італія	0,4412	0,4177	0,6727	–	–
Кіпр	0,1954	0,2375	0,7082	–	–
Латвія	0,4245	0,3897	0,7055	–	–
Литва	0,2321	0,0887	0,7706	–	–
Люксембург	0,0403	0,0059	0,7974	0,0003	0,0078
Мальта	0,0311	0,0611	0,6411	–	–
Нідерланди	0,3385	0,3794	0,6253	–	–
Німеччина	0,5754	0,6313	0,7075	–	–
Польща	0,0531	0,0283	0,784	–	–
Португалія	0,001	0,0632	0,6964	0,0405	0,0014
Румунія	0,511	0,533	0,7288	–	–
Словаччина	0,1444	0,0604	0,7979	0,0296	0,0913
Словенія	0,3158	0,2149	0,705	–	–
Угорщина	0,1094	0,0834	0,7138	0,0923	0,1207
Фінляндія	0,0753	0,0033	0,74	0,0002	0,0527
Франція	0,0391	0,0009	0,7952	–	–
Чеська Республіка	0,367	0,2621	0,7338	–	–
Швеція	0,1399	0,0398	0,793	0,018	0,102

Джерело: розраховано автором за даними Євростату, Світового Банку та ОЕСР.

Оскільки довжина статистичних рядів 21, то період випередження побудованих прогнозних моделей становитиме 4 лаги, а саме 2011–2014

роки. Прогнозування міграційного приросту населення країн–членів ЄС відображене у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Прогнозування міграційного приросту населення в країнах–членах ЄС

Країна	Рік			
	2011	2012	2013	2014
Австрія	0,3	0,8	1,2	2,1
Бельгія	1,2	5,8	5,9	6,0
Болгарія	-0,3	0,5	1,8	3,3
Великобританія	2,2	2,1	2,2	3,0
Греція	2,8	2,8	2,9	3,1
Данія	2,6	3,2	2,1	1,8
Естонія	-1,9	-2,2	-2,6	-3,0
Ірландія	-1,2	-2,4	1,2	1,8
Іспанія	7,1	6,0	4,8	3,4
Італія	7,1	6,0	4,8	3,4
Кіпр	7,1	7,1	7,2	7,3
Латвія	-1,9	-2,3	-2,9	-3,5
Литва	-0,9	-0,4	-0,7	-0,7
Люксембург	12,5	12,8	13,0	13,2
Мальта	-0,1	-0,1	0,2	2,0
Нідерланди	1,2	1,4	1,7	1,9
Німеччина	0,3	0,4	0,5	0,7
Польща	-0,3	-0,3	-0,2	-0,2
Португалія	2,6	2,3	1,4	1,6
Румунія	-0,1	-0,1	-0,1	0,1
Словаччина	0,5	1,2	1,3	0,8
Словенія	0,8	-1,0	-3,3	-3,4
Угорщина	1,5	1,5	1,6	1,7
Фінляндія	1,8	1,6	1,2	0,7
Франція	1,0	0,7	0,2	-0,4
Чеська Республіка	3,4	3,0	2,4	1,6
Швеція	4,5	4,0	3,2	2,3

Джерело: розраховано автором за даними Євростату, Світового Банку та ОЕСР.

Отримані прогнозні значення свідчать, що лідером серед країн–членів ЄС за показником міграційного приросту населення на 1000 осіб залишається Люксембург, до того ж, значення цього показника в прогнозному періоді постійно зростає. Такі тенденції в міграційних потоках перш за все обґрунтовуються стабільним економічним зростанням, наприклад, в період з 2001 по 2008 роки темпи зростання ВВП були одними з найвищих в ЄС.

Високі показники міграційного приросту населення спостерігаються також на Кіпрі та в Бельгії, а у 2013-2014 роках характерним є значний спад показника в таких країнах, як Іспанія, Італія, Португалія, Фінляндія, Швеція та Чеська Республіка.

Відтік людського капіталу прогнозується з таких країн, як Естонія, Литва, Латвія, Польща та Словенія. Зазначимо, що такі тенденції в міграційних потоках цих країн спостерігалися впродовж всього аналізованого періоду [17].

Проаналізуємо детальніше кілька країн. Для прикладу взято Грецію із порівняно стабільним ростом міграційного приросту, Латвію (від'ємні тенденції), Люксембург (високий міграційний приріст) та Болгарію (високий показник серед країн, що нещодавно стали членами ЄС).

Динаміку міграційного приросту Греції відображено на рис. 3.1.

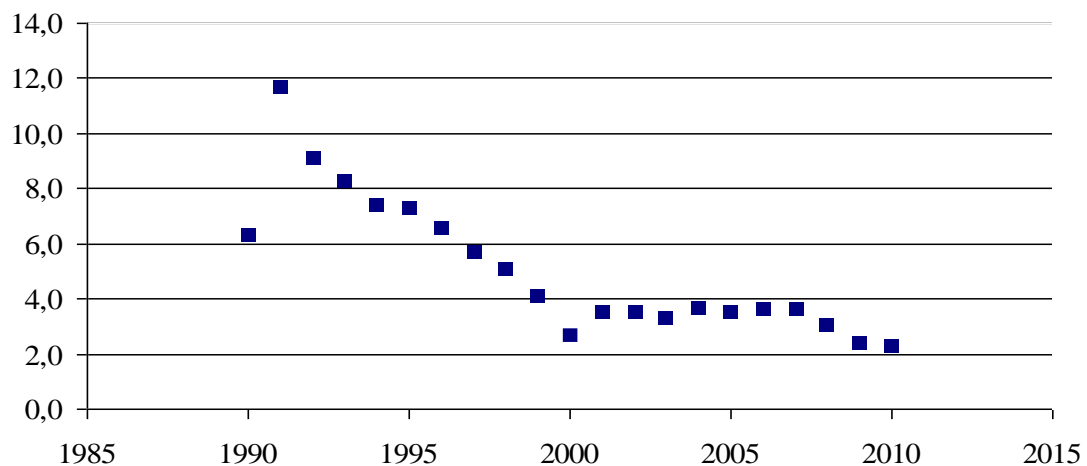

Рис. 3.1. Динаміка міграційного приросту населення Греції у 1990–2010 роках (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором за даними Євростату.

Для отриманого часового ряду побудуємо п'ять типів ліній трендів, зокрема, лінійну, логарифмічну, поліноміальну, степеневу та експонентну. Серед усіх побудованих моделей найоб'єктивніше описує закономірності

міграційного приросту Греції з вірогідністю 89,5 поліноміальна лінія тренду другого порядку. Побудована модель має такий вигляд:

$$y = 0,018x^2 - 0,745x + 10,4, \quad (3.2)$$

де x - часовий період;

y - міграційний приріст населення.

Для прогнозування міграційного приросту населення Греції в модель (3.2) підставляємо замість часу значення прогнозних періодів, а саме 22, 23, 24, 25, що відповідають 2011-2014 рокам.

На рис. 3.2 продемонстрована побудована трендова модель розглянутого показника та його прогнозні значення.

Рис. 3.2. Лінія тренду міграційного приросту населення Греції у 1990–2014 роках (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

Аналіз рис. 3.2 свідчить, що міграційний приріст населення Греції демонструє хоч незначне, проте зростання. Це можна пояснити зростанням добробуту населення, зокрема заробітної плати та розміру заощаджень.

Окрім цього, позитивні тенденції спостерігались на ринку праці. Сукупний вплив низки цих чинників зумовив такі зміни у територіальних переміщеннях населення.

Якщо графічно зобразити динаміку міграційного приросту Латвії, можна стверджувати про від'ємні значення міграційного приросту, а саме відтік робочої сили з країни, що можна пояснити соціально–економічною ситуацією в країні (високий показник смертності та рівень безробіття, невисокі заробітні плати). Однак якщо проаналізувати увесь часовий ряд, то можна побачити, що з 1997 р. по 2007 р. відбулись суттєві зрушення у бік покращення показників, однак економічна криза 2008-2009 років залишила свій відбиток на економіці країни.

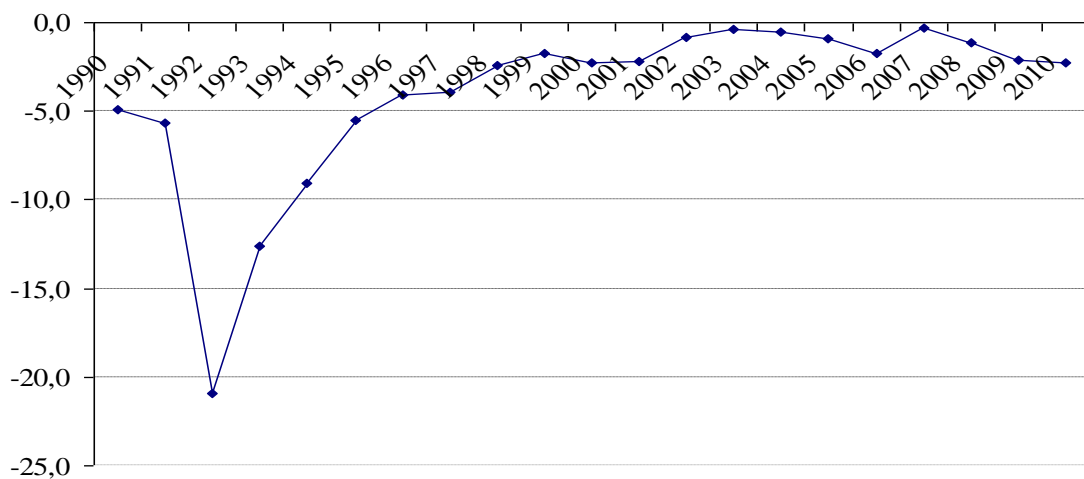

Рис.3.3. Динаміка міграційного приросту населення Латвії у 1990–2010 роках (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором за даними Євростату.

Серед усіх побудованих моделей найкраще описує закономірності міграційного приросту Латвії, як і у випадку Греції, саме поліноміальна лінія другого порядку із вірогідністю 0,70, що має такий вигляд:

$$y = -0,0418x^2 + 1,437x - 13,279, \quad (3.3)$$

де x - часовий період;

y - міграційний приріст населення.

На рис. 3.4 продемонстровано прогностні значення трендової моделі Латвії, що свідчить, що міграційний приріст країни буде зберігати від'ємні тенденції.

Цей прогноз на 2011-2014 роки демонструє, що необхідно покращити ситуацію в країні й зосередити політику на збереженні національної робочої сили, або ж стимулювати міграцію в країну іноземних громадян.

Високі показники ВВП, переважання рівня народжуваності над рівнем смертності, високий рівень заробітної плати (одні з найвищих в ЄС), низький рівень безробіття та надійна політика зайнятості створюють передумови для ефективного функціонування ринку праці.

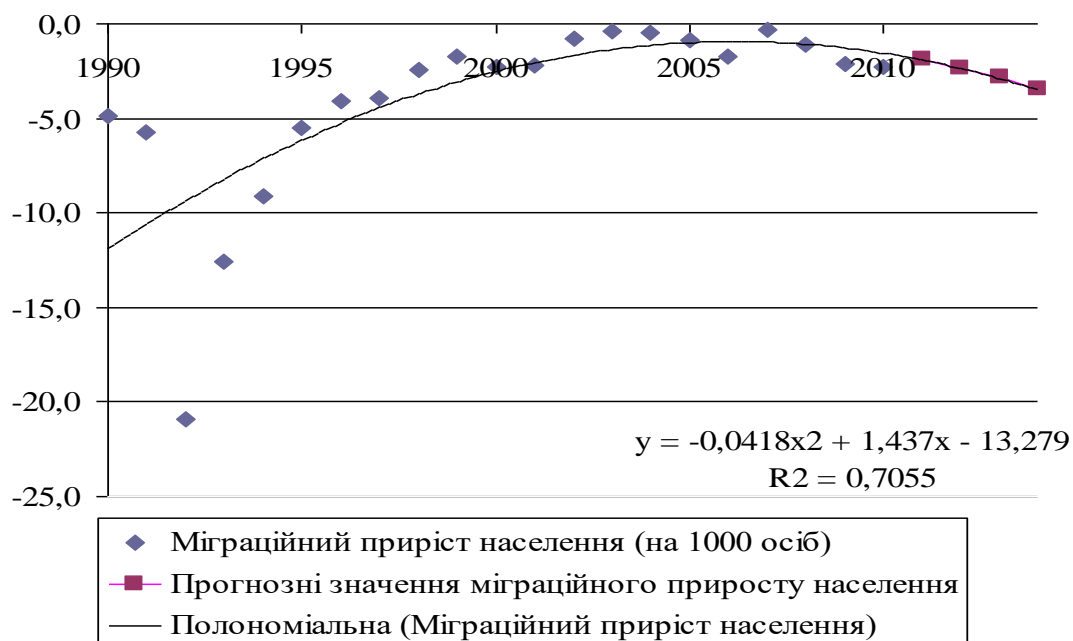

Рис. 3.4. Лінія тренду міграційного приросту населення Латвії у 1990–2014 роках (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

Таким чином лідерські позиції серед країн–членів ЄС за показником міграційного приросту населення займає Люксембург. Динаміка міграційного приросту Люксембургу відображена на рис.3.5.

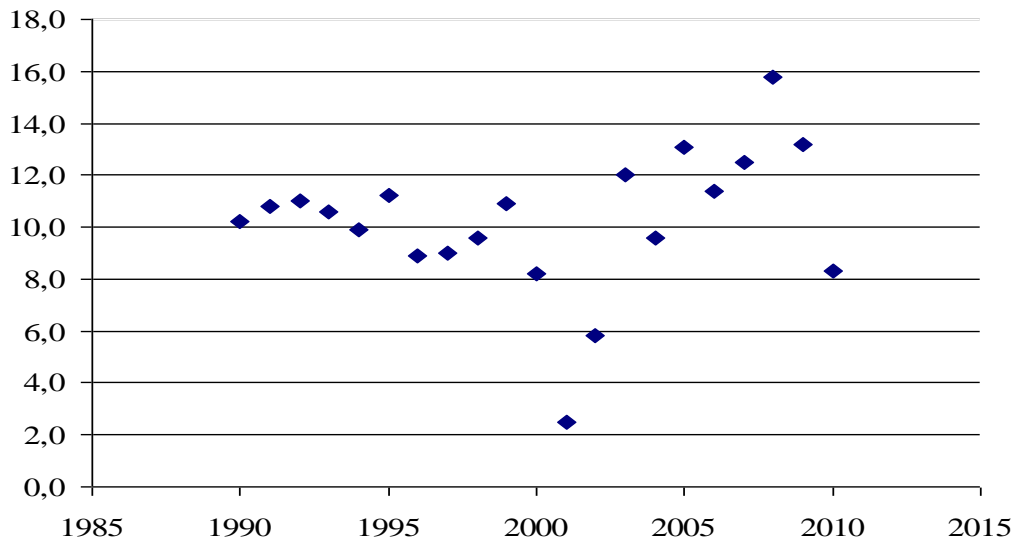

Рис.3.5. Динаміка міграційного приросту населення Люксембургу в 1990–2010 роках (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором за даними Євростату.

Поліноміальна лінія тренду третього порядку, вірогідність якої 0,79, найкраще представляє особливості міграційного приросту Люксембургу. Побудована модель виглядає таким чином:

$$y = -0,0015x^3 + 0,0797x^2 - 1,04x + 12,788, \quad (3.4)$$

де x - часовий період;

y - міграційний приріст населення.

Прогноз міграційного приросту країни на 2011–2014 роки (див. рис.3.6) показує, що Люксембург продовжує зберігати лідерські позиції за показником міграційного приросту.

Болгарія, як країна, що відносно нещодавно вступила в ЄС (2007) має свої особливості міграційного приросту населення протягом 1990-2010 років.

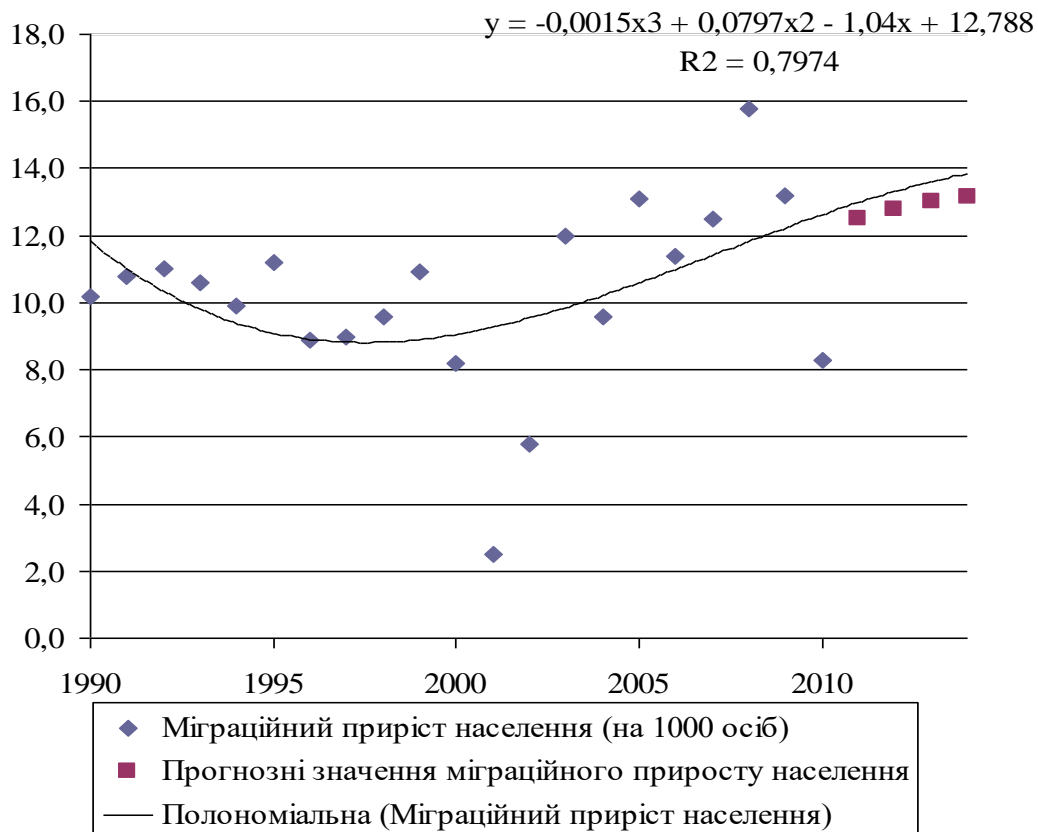

Рис. 3.6. Лінія тренду міграційного приросту населення Люксембургу в 1990–2014 роках (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

У Болгарії спостерігаються змінні тенденції, що визначають загальну ситуацію в країні та її привабливість для міграційних потоків. Протягом 1993–2000 років та з 2003 р. по 2004 р. значення показника міграційного приросту становило 0,0.

На сьогодні в країні спостерігаються порівняно невисокі показники ВВП (за рейтингом МВФ країна посідає 77–ме місце), доволі високий рівень безробіття (9,9% – 2010 р.), одні з найнижчих показників мінімальної заробітної плати. Крім того, економічна криза загострила негативні тенденції в країні.

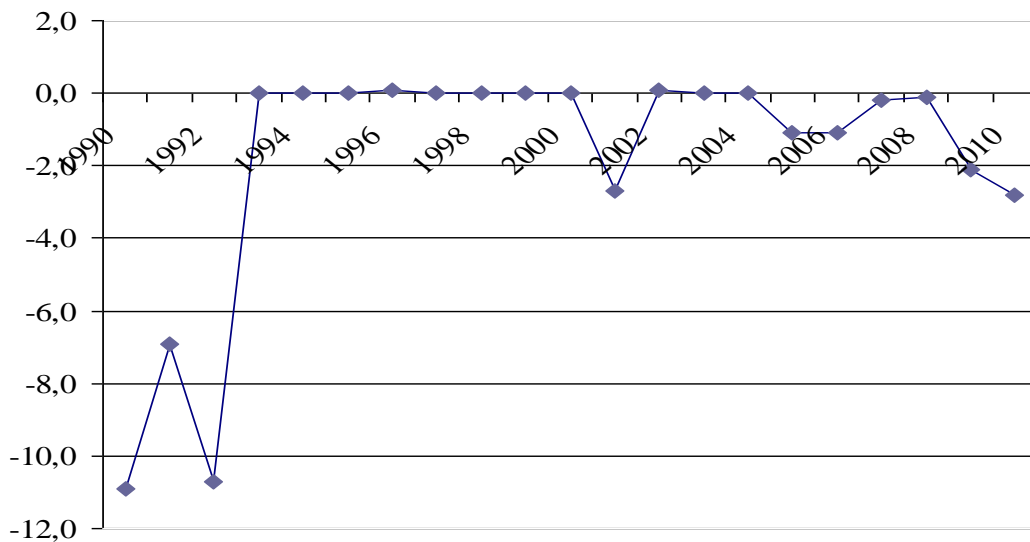

Рис.3.7. Динаміка міграційного приросту населення Болгарії у 1990–2010 роках (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором за даними Євростату.

Однак за результатами зроблених прогнозів в майбутньому показники міграційного приросту Болгарії покращаться. Отже, у випадку із Болгарією також найоб'єктивніше описує закономірності міграційного приросту серед усіх побудованих моделей поліноміальна лінія тренду третього порядку із вірогідністю 0, 72. Модель має такий вигляд:

$$y = 0,0063x^3 - 0,2717x^2 + 3,5429x - 13,87, \quad (3.5)$$

де x - часовий період;

y - міграційний приріст населення.

На рис.3.8 продемонстрована побудована трендова модель розглянутого показника та його прогнозні значення на 2011-2014 роки.

Отримані прогнозні значення показують, що протягом 2011–2014 років показники міграційного приросту Болгарії суттєво зростуть. Можливо, це пов'язано із покращенням загальної ситуації в країні, зміна показника міграційної привабливості в сторону більш привабливого клімату країни для

міграції, відкриття ринків праці для громадян Болгарії, оскільки багато країн-членів ЄС в умовах кризи обмежили в'їзд громадян на свою територію.

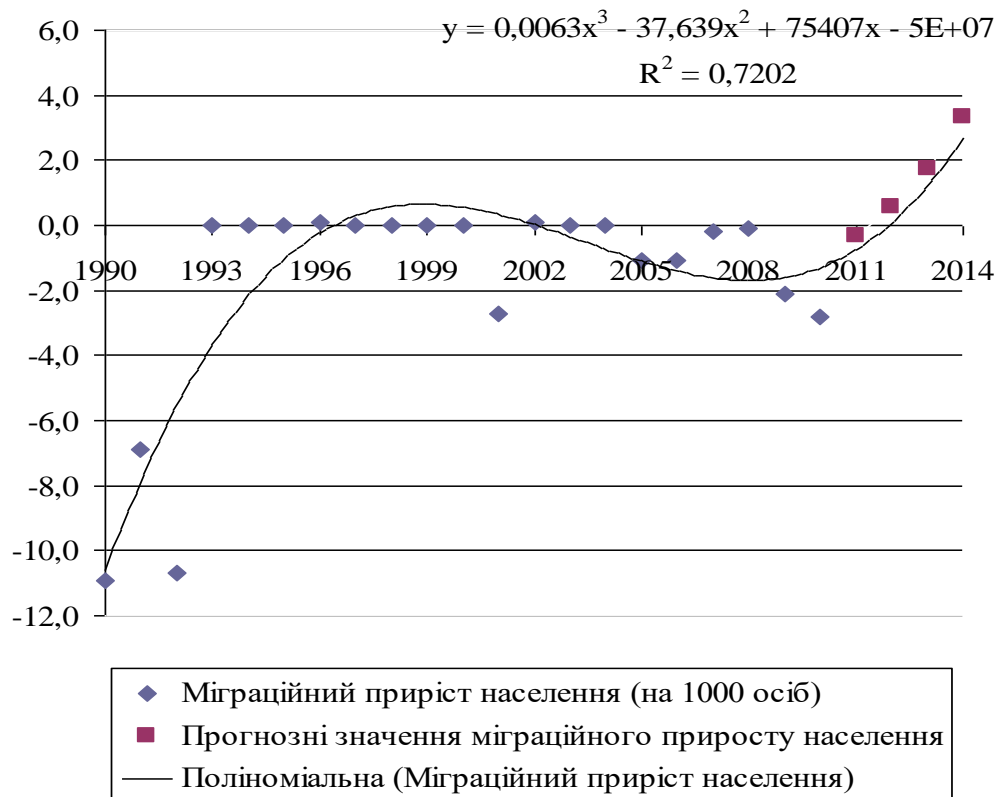

Рис. 3.8. Лінія тренду міграційного приросту населення Болгарії у 1990–2014 роках (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

У додатку Ж. 2 представлені типи ліній трендів усіх країн-членів ЄС, що визначають закономірності міграційного приросту країн, побудовані трендові моделі та прогнозовані значення показника міграційного приросту.

Варто відзначити, що побудовані трендові моделі є досить простим та зручним засобом аналізу територіальних переміщень населення країн, а також прогнозування їхніх міграційних потоків. Результати цього дослідження доцільно використовувати державним органам регулювання міграції населення для підвищення ефективності організації та, як результат, реалізації ключових засад міграційної політики країн-членів ЄС.

На сьогодні державне регулювання міграційних процесів потребує довгострокової стратегії та ефективних механізмів контролю та управління ринком праці, щоб сприяти мотивації трудових мігрантів та підвищувати конкурентоспроможність національних ринків праці. Потрібна надійна система прогнозування на державному рівні професійного розвитку ринку праці та система стимулів для збільшення попиту на окремі професії та спеціальності.

Міграція є одним з основних стратегічних пріоритетів для Європейського Союзу, а тому уже довгий час вона розглядається не тільки як причина негативних тенденцій в країнах, але і як позитивний фактор росту і економічного процвітання обох сторін міграційного процесу, а саме країн–членів ЄС та ЄС загалом. Із посиленням глобалізаційних процесів підвищується рівень мобільності людського капіталу та відкриваються нові можливості для країн.

У результаті проведених досліджень ще раз було доведено, що динаміка міграційних потоків залежить від декількох факторів, а саме: рівня економічної та соціальної стабільності, демографічної ситуації, політичного режиму країни, умов возз'єднання родин, надання притулку, утримання біженців та набуття громадянства, рівня розвитку інтеграційної політики, рівня життя та умов перебування, стану навколишнього середовища, соціальної безпеки мігрантів тощо.

Економічна криза та політичні заворушення, що сколихнули світ, висунули нові вимоги до сучасної міграційної політики країн–членів ЄС, а саме забезпечення збалансованого підходу в управлінні міграційними потоками з урахуванням як соціально–економічних особливостей країн, створення ефективного інтеграційного простору для мігрантів, правильне і об'єктивне ставлення до них.

3.2 Міграційний рух населення України: сучасні ознаки трудової міграції та особливості ринку праці

Україна належить до десяти країн імміграції та еміграції, а зважаючи на географічне розташування, є активним учасником міжнародного “коридору” руху робочої сили, оскільки знаходиться на перетині міжнародних шляхів, а тим самим стає одночасно країною походження мігрантів, країною призначення та об’єктом транзитної (переважно незаконної) міграції із країн СНД, Азії та Близького Сходу.

О.Власюк, характеризуючи сучасний стан міграційних процесів, стверджує, що “присутність українців в Європі вже стала фактом”, незважаючи на те, що під знаком питання участь України у ЄС [11].

На міграційну активність безпосередньо чи опосередковано впливають різноманітні фактори. Якщо аналізувати міграційні процеси нашої держави з точки зору теорії “протягування–виштовхування”, то на жаль на сьогодні проявляється дія факторів виштовхування. За результатами дослідження потреб українських трудових мігрантів, проведеного Центром “Соціальні індикатори” за підтримки МБФ Open Ukraine у 2008 р. було визначено три основні чинники, які впливають на рішення українців виїхати на роботу в іншу країну, а саме: матеріальні труднощі у сім’ї та неможливість вирішити їх в Україні, заохочення прикладами трудової міграції інших людей та дискомфорт від загальної нестабільності в Україні, повсюдна корупція, відсутність можливостей для розвитку та самореалізації, незахищеність від зловживань з боку владних структур [99].

Економічне становище країни визначає її міграційну привабливість та впливає на схильність трудових мігрантів до міграції. Зокрема, у 2010 році ВВП на душу населення в Україні становило 6,7 тис. дол. США. Для порівняння в Німеччині цей показник становив 35,9 тис. дол. США, в ЄС – 32,9, Угорщині – 19, Польщі – 18,8, Російській Федерації – 15,9 тис дол. [9, с.98]. Якщо співставити показники ВВП основних країн міграції українського

населення, то можна простежити чітку перевагу міграційних потоків саме у західні країни (див. Додаток 3).

Вагому роль відіграє податкова система країни. Скажімо, за ступенем привабливості податкової системи для платників податків Україна посідає сьогодні передостаннє місце у світі (останнє місце – Білорусь). За кількістю податкових платежів, які треба здійснити упродовж року, та часом, який на це витрачається, Україна посідає 176–те місце серед 178–ми країн світу, за податковим тягарем – 145 [149, с. 47–49].

За індексом економічної свободи, що охоплює свободу ведення бізнесу, свободу торгівлі, фіскальну, монетарну, інвестиційну, фінансову свободу тощо Україна посідає 133–те місце із 157–ми країн світу [134]. В Україні витрати на активну політику на ринку праці становлять лише 0,1–0,13% ВВП, тоді як у країнах ЄС – 2%, у менш багатих країнах – 0,3% ВВП [74, с. 27].

Соціально–економічні умови є вагомим важелем впливу на міграційні процеси українських мігрантів, які погіршуються внаслідок відсутності координованих дій з боку держави. На жаль низькі показники за світовою статистикою є аргументом, що перешкоджає активному інвестуванню іноземними інвесторами в економіку країни, а тим самим створенню умов для збільшення кількості робочих місць і зниження рівня безробіття.

Міграційний потенціал країни визначає і демографічна ситуація в країні. За останні роки спостерігається погіршення показників природного відтворення і механічного руху населення. Протягом останніх 20-ти років незалежності чисельність населення України невпинно скорочується, як це відображено на рис.3.9.

Таким чином в країні спостерігається процес демографічного спаду населення. Чисельність населення України за період від 1990 р. по 2010 р. скоротилась з 52 (1992) до 45,9 млн осіб, причиною чого є негативний вплив як природного, так і механічного руху населення, погіршення вікової структури.

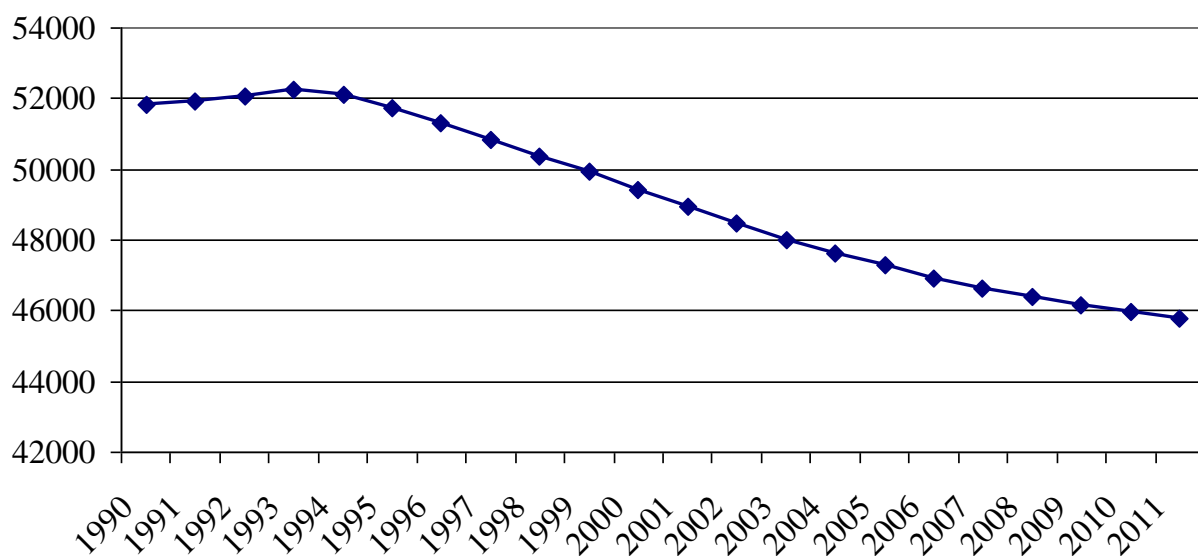

Рис. 3.9. Динаміка чисельності населення України (1990–2010) (млн. осіб)

Джерело: складено автором за даними Держкомстату.

Загроза депопуляції змушує уряди країн зосередитись на процесі народжуваності як основному фактору відтворення населення. Негативна динаміка народжуваності в Україні поєднується з різким погіршенням стану здоров'я населення, а особливо репродуктивного, зростанням інвалідності, підвищенням смертності й скороченням тривалості життя, а також вагому роль відіграє міграція жінок та дівчат. Смертність в країні є дуже високою та перевищує народжуваність (див. рис.3.10).

У країні відбувається також поступове погіршення вікової структури населення за рахунок впливу молодих перспективних людей при зростанні кількості громадян пенсійного віку. Аналіз вікової структури українських мігрантів у країнах-членах ЄС свідчить, що найбільшу частку становлять особи у продуктивному віці (25–34 років), значну частину також у віці 35–44 років. Серед нелегальних мігрантів найвищою є частка осіб у віці від 27 до 40 років, а серед легальних – особи старше 40 років. Для нелегальних мігрантів частка жінок є вищою порівняно із легальними.

Рис.3.10. Співвідношення коефіцієнтів народжуваності та смертності в Україні, 2000–2010 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором за даними Держкомстату.

Для того, щоб визначити в яких межах регулювати процес міграції, необхідно проаналізувати ринок праці. Національний ринок праці України характеризується такими трьома факторами: вагомими регіональними диспропорціями в заробітній платі, рівень зареєстрованого безробіття та міграційні процеси.

У січні 2010 р. кількість незайнятих громадян, які перебували на обліку в Державній службі зайнятості, становила 545,6 тис. осіб, а потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць та вакантних посад становила 65,4 тис. осіб, і як результат навантаження на 10 вільних робочих місць (вакантних посадах) було зафіксовано 83 особи [31]. Відповідно до даних Державного комітету статистики показник безробіття у першому півріччі 2009 р. становив 9,1%. У 2008 р. рівень безробіття серед молодих людей у віці до 25 років удвічі перевищував безробіття серед усього населення [95, с. 368].

У першому кварталі 2009 року відбулася зміна рівня безробіття з огляду на зниження кількості штатних працівників на підприємствах, що

постраждали від економічної кризи, та скорочення активності самозайнятих осіб в результаті зменшення попиту на товари і послуги, які вони пропонують.

Рис. 3.11. Рівень безробіття населення працездатного віку
(за методологією МОП), 2004–2009 рр.

(у середньому за період, у % до кількості економічно активного населення)

Джерело: складено автором за даними Держкомстату.

Безробіття більшою мірою зросло в Донецькій, Харківській та Дніпропетровській областях. Водночас в областях, які спеціалізуються на виробництві продукції сільського господарства, рівень зростання безробіття був меншим [20]. Варто наголосити, що в час економічної кризи рівень безробіття в Україні виявився значно нижчим, ніж в Іспанії (20,7%), Литві (18,4%), Естонії (16,2%), Ірландії (14,1%), Словаччині (14,7%), Угорщині (10,9%) і в цілому в ЄС (9,6%). Однак це не вплинуло на настрої мігрантів повернутися в країну.

Однак на сьогодні основною причиною міграції населення України є не безробіття, а відмінності у рівнях заробітної праці, що змушує шукати кращі та вигідніші умови за кордоном. Різниця полягає не у відсутності роботи на території власної держави, а у її низькооплачуваності (рис.3.12). Низький

рівень оплати праці деформує повноцінне функціонування внутрішнього ринку праці.

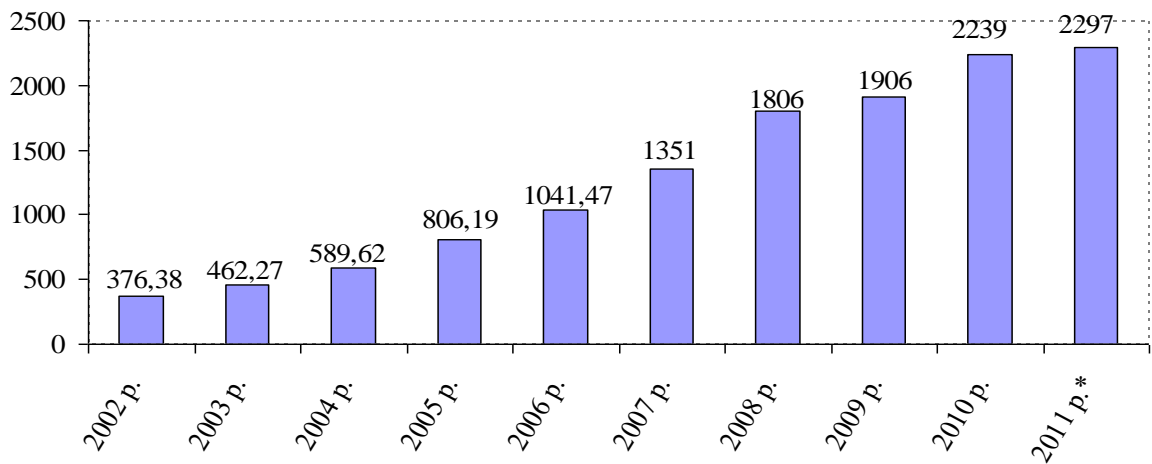

Рис.3.12. Середньомісячна заробітна плата, 2002–2011 рр. (в розрахунку на одного штатного працівника, грн.)

Примітка: станом на січень 2011 р.

Джерело: складено автором за даними Держкомстату.

Нерівномірний розподіл трудових ресурсів та робочих місць на національному ринку, зростання міжрегіональних відмінностей у рівнях заробітної плати змушує громадян країн шукати нові ринки праці. З різних джерел можна лише умовно описати картину реального рівня заробітку трудових мігрантів, однак навіть просте співставлення мінімальних заробітних плат в основних країнах призначення залишає без сумніву факт невідповідності заробітної плати на українському та світовому ринках праці (див. рис. 3.13).

За прогнозами, здійсненими за розрахунками Міністерства економіки України на 2011–2015 роки, передбачається зростання заробітної плати та продуктивності праці, а, відповідно, і зниження рівня безробіття.

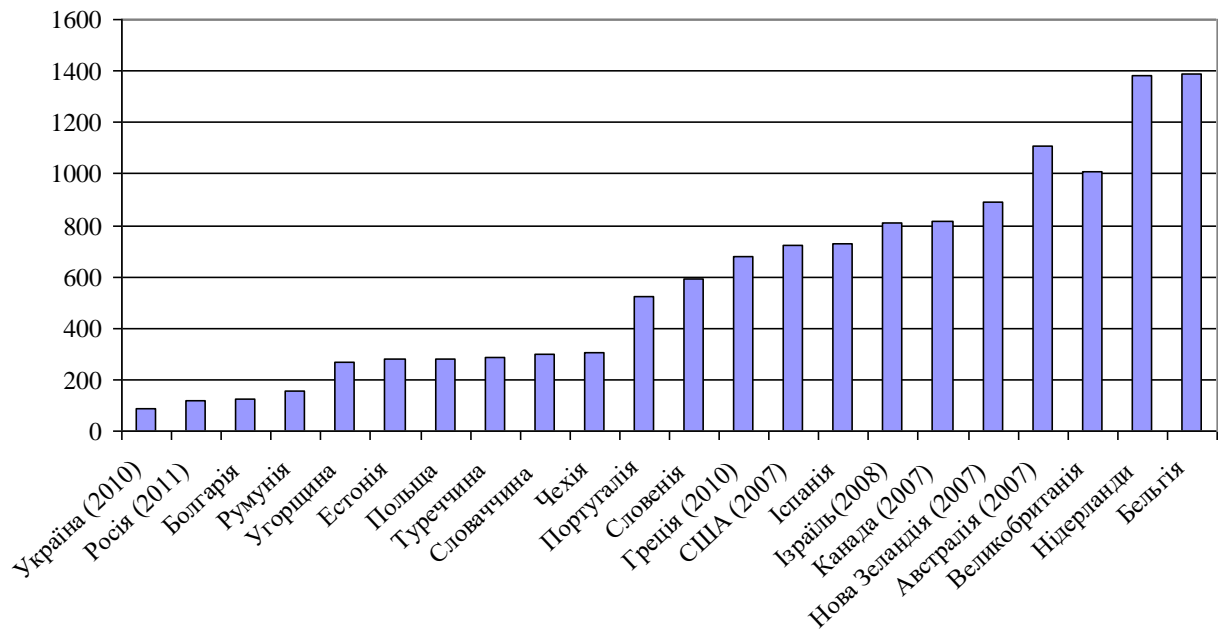

Рис. 3.13. Співвідношення мінімальних заробітних плат в Україні та в основних країнах призначення українських мігрантів станом на 2009 р., євро
Джерело: складено автором за даними Держкомстату та Федерації європейських роботодавців.

Обмеженість ресурсів, недоступність житла, економічні перепони, низька оцінка людського капіталу та інші бар'єри – це ті фактори, які перешкоджають також міжрегіональній міграції. Український ринок праці відзначається неоднаковими об'єктивними передумовами зайнятості в різних регіонах, що характеризується різними регіональними особливостями, сформованими під впливом низки факторів, а саме: наявного трудового потенціалу, міграційного руху, густоти населення, природних ресурсів, виробничого потенціалу регіону, рівня економічного і соціального розвитку, структури ринку загалом та промисловості особливо. Наявність структурного дисбалансу між попитом на роботу та її пропозицією за професійним критерієм є фактором, що обмежує працевлаштування громадян та задоволення потреб ринку зайнятості. У країні сформувалися сукупність регіонів з критичним співвідношенням попиту та пропозиції робочої сили.

Загалом усі регіони можна умовно поділити на дві категорії. До першої належать регіони із поганою економічною ситуацією та обмеженими можливостями знайти гідне місце праці, однак з незначними демографічними проблемами (західні області). До другої категорії належать східні регіони, де краща економічна ситуація, розвинена промисловість, низький рівень відтворення населення та висока щільність розселення.

Показники трудової міграції є одним з найважливіших чинників ситуації на ринку зайнятості регіону та характеризують ефективність системи функціонування та взаємодії усіх суб'єктів соціально-трудова відносин, а саме: органів державної влади, роботодавців, організацій, що здійснюють обслуговування ринку праці, найманих працівників, профспілок. Трудова міграція залишається на межі двох статистик – офіційної та неофіційної, що реально перешкоджає оцінити наявну ситуацію та межі боротьби із негативними сторонами.

За різними джерелами статистичні дані щодо кількості українських мігрантів за кордоном постійно коливаються. Зокрема, соціологи, які спеціально займаються проблемами трудової міграції, такі як С. Пирожков, О. Хомра, І. Прибиткова, О. Малиновська та інші у своїх наукових публікаціях схиляються до цифри 2–2,5 млн. А. Гайдуцький стверджує, що кількість мігрантів наближена до позначки 5 млн. Згідно з даними Українського Соціального Форуму загальне число українських робітників за кордоном оцінюється в 4,5 млн осіб [33, с.24]. А інформаційне агентство “Голос Америки”, відповідно до підрахунків самих мігрантів, зазначає, що кількість українських мігрантів, що працюють за кордоном, дуже велика і становить 15 млн осіб [22, с.83].

Експерти Науководослідного інституту соціально-трудова відносин Міністерства праці та соціальної політики України вважають, що за кордоном працюють від 8,6 до 15,1 % чисельності всього населення України (станом на початок 2008 року) та від 19,5 до 34,1 % економічно активного населення працездатного віку. Водночас експерти Інституту народознавства

НАН України провели у 2007–2008 роках дослідження трудової міграції з нашої країни у держави ЄС і РФ і називають цифру 4,5 млн [99, с.318].

У 2010 р. міждержавна міграція в Україні мала такий вигляд: прибуло 30810 осіб, а вибуло 14677 осіб. У міжрегіональній міграції лідерські позиції за кількістю прибулих займають м. Київ (43144) та Одеська область (34355). Найбільше вибуло, як і в попередній рік, з Донецької області (57473), а найменше – Севастопольської (3249).

Таблиця 3.3.

Масштаби міграції в Україні у 2010–2011 роках

	Усього , тис.		Січень-лютий 2011р. у % до січень-лютий 2010р.	На 1000 осіб	
	січень- лютий 2011р.	січень- лютий 2010р.		січень- лютий 2011р.	січень- лютий 2010р.
Усі потоки міграції					
Число прибулих	84,4	73,3	115,6	114,6	98,8
Число вибулих	81,7	70,4	116,1	110,5	94,9
Міграційний приріст (скорочення)	3,1	2,9	105,1	4,1	3,9
Міграція всередині країни					
Число прибулих	79,9	68,5	116,6	108,0	92,3
Число вибулих	79,9	68,5	166,6	108,0	92,3
Міграційний приріст (скорочення)	х	х	х	х	х
Міграція за межами країни					
Число прибулих	4,9	4,8	101,4	6,6	6,5
Число вибулих	1,8	1,9	95,9	2,5	2,6
Міграційний приріст (скорочення)	3,1	2,9	105,1	4,1	3,9

Джерело: Державний комітет статистики України.

Одним з методів оцінки реальних кількісних показників трудової міграції є аналіз обсягів грошових переказів, що надсилають мігранти на батьківщину. Міжнародна система грошових переказів “MoneyGram”, яка постійно відслідковує потоки трудових мігрантів, стверджує, що згідно з їхніми даними за кордоном перебуває 8 млн українців, в тому числі тільки в

РФ – 5 млн осіб, в країнах–членах ЄС – 2 млн, в США та Канаді – 700 тис. [22, с.83].

За даними ОЕСР кількість українських трудових мігрантів становить майже 4,8 млн осіб [133, С. 10]. Станом на лютий 2009 р. від 150 до 175 млн осіб (тобто понад 3% населення Землі) живуть за межами країни свого походження, із них українці становлять понад 10% від загальної кількості мігрантів у світі, тобто понад 20 млн українців постійно проживають за межами своєї батьківщини і є вже громадянами інших держав [86].

За даними дослідження, опублікованого в 2008 році Державним комітетом статистики України та українським центром соціальних реформ, кількість українських громадян, які перетнули державний кордон не більше одного разу за останні 3 роки у пошуках роботи, становить близько 1 млн 500 тис. або 5,1% від працездатного дорослого населення України [126].

Зниження у обсягах міграційних потоків можна пояснити розширенням Шенгенської зони і тим самим ускладненням процесу отримання віз, крім того, багато країн запровадили жорсткі обмеження щодо працевлаштування іноземців.

За видом діяльності серед бажаючих виїхати для постійного проживання за кордон 32,2% є кваліфікованими робітниками, а кожний четвертий – спеціалістом з вищою освітою (25,3%) [76, с.7].

Країни, до яких прямують емігранти з України, О. Грیشнова та О. Білик [6, с. 11] пропонують поділити на дві групи: до першої належать країни, представники яких компактно проживають в Україні (Польща, Німеччина, Чеська Республіка, Словаччина, Угорщина, Румунія, Болгарія, Греція, Ізраїль); до другої – традиційні країни імміграції (США, Канада, Австралія, Нова Зеландія). В 90-х роках минулого сторіччя О. Позняк [42] розробив чотирирівневу структуру зовнішньоміграційних контактів населення України: 1) обмін населення з найбільш етнічно та географічно близькими державами СНД – Російською Федерацією, Білоруссю та Молдовою; 2) міграційні контакти з державами Балтії, Закавказзя та Центральної Азії;

3) міграційні зв'язки з низкою країн Центральної Європи – Польщею, Чеською Республікою, Німеччиною, Угорщиною, Словаччиною, Румунією, Болгарією, а також Ізраїлем; 4) інші географічні напрямки міждержавних міграцій, зокрема до країн так званого переселенського капіталізму (США, Канада, Австралія, Нова Зеландія, ПАР) [42].

На сьогодні більшість працівників–мігрантів з України працює у країнах–членах ЄС. Міграція у країни–члени ЄС стає дедалі привабливішою внаслідок вищого рівня оплати праці та кращих умов на ринку праці порівняно із міграцією на схід (в РФ). Цей процес стимулює також запроваджені деякими європейськими країнами законодавчі процедури, які дають змогу незаконним мігрантам легалізувати свій статус (наприклад, у Португалії в результаті легалізації дозволи на перебування та працевлаштування отримали 65,5 тис. громадян України [94], в Італії – 117 тис. [139], в Іспанії у 2005 р. було легалізовано понад 20 тис. [110]).

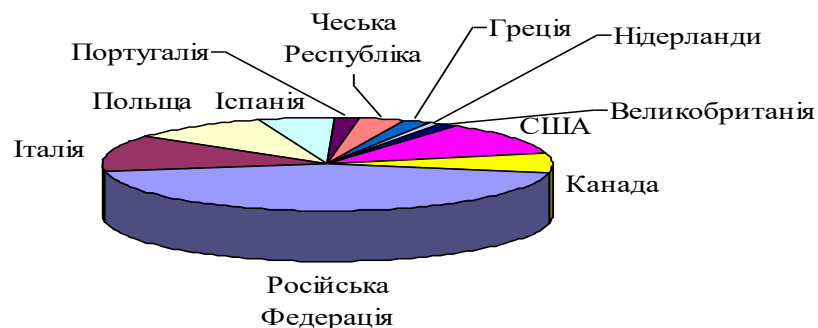

Рис.3.14. Основні країни призначення українських емігрантів

Джерело: складено автором за даними Держкомстату.

Протягом останніх років (2005–2008) спостерігається зростання попиту на залучення української робочої сили для заповнення робочих місць, зокрема у Канаді та Чеській Республіці через несприятливу демографічну ситуацію, а у країнах Центральної та Східної Європи – у зв'язку з відпливом

робочої сили у більш розвинені країни–члени ЄС – Німеччину та Великобританію.

Для регіонів, що межують з кордонами країн–сусідів характерна і маятникова міграція у країни–сусіди, хоча в умовах Шенгенської зони створені значні перешкоди, якщо говорити про зовнішню міграцію, тоді як занепад сіл перешкоджає внутрішній маятниковій міграції

Основними сферами працевлаштування трудових мігрантів є будівництво, сільське господарство (збирання врожаю, робота на полях), домашнє господарство (прибирання домівки, приготування їжі, доглядання дітей та людей похилого віку), сфера торгівлі та послуг (у т.ч. готельний бізнес). Серед нелегальних мігрантів основну частку становлять особи, які працюють не за професією, на робочих місцях, що не потребують високої кваліфікації чи спеціальної освіти. Якщо характеризувати сфери працевлаштування українських мігрантів, то все залежить від країни перебування. Кожна із країн призначення українських мігрантів має свої особливості працевлаштування, сектори найбільшого попиту. Зокрема, для Польщі та Чеської Республіки характерна човникова міграція на короткострокове перебування в країні, виконання сезонних робіт. У США та Канаду в більшості випадків мігрують кваліфіковані та висококваліфіковані спеціалісти. Україна є країною-донором медичних кадрів. У Італії, Великобританії, Німеччині, Греції та Іспанії мігранти доглядають за хворими та людьми похилого віку. У РФ в більшості випадків мігрують чоловіки, з метою працевлаштування у будівельній галузі. Для Угорщини та Туреччини також характерна човникова міграція.

Тільки невелика часка українських мігрантів працює за кордоном легально. Згідно з даними Державної служби зайнятості в першій половині 2009 року 38 тис. 200 українців офіційно мали роботу за кордоном, що засвідчує зниження на 5,7% порівняно з аналогічним періодом у 2008 р. (40 500) [115, с.13].

Як свідчить статистика основна частина легальних трудових мігрантів з України – це моряки, спеціалісти з суднобудування та судноремонту, які працюють за професією. Враховуючи специфіку зайнятості, найбільша чисельність легальних трудових мігрантів працювала за наймом на судах під прапорами Кіпру, Греції, Великобританії [101, с.312]. У 2007 р. майже 27 тис. українців навчалися у зарубіжних ВНЗ. Найбільш популярними країнами для навчання серед українських студентів стабільно залишаються США, Німеччина, Франція та Польща [129, с. 139] .

За даними Світового Банку за 2010 рік в Україні офіційно зареєструвалось 5,3 млн іноземців (рис.3.15). Україну обирають країною перебування через низьку вартість життя, легкий доступ до західних віз, родинні та дружні зв'язки.

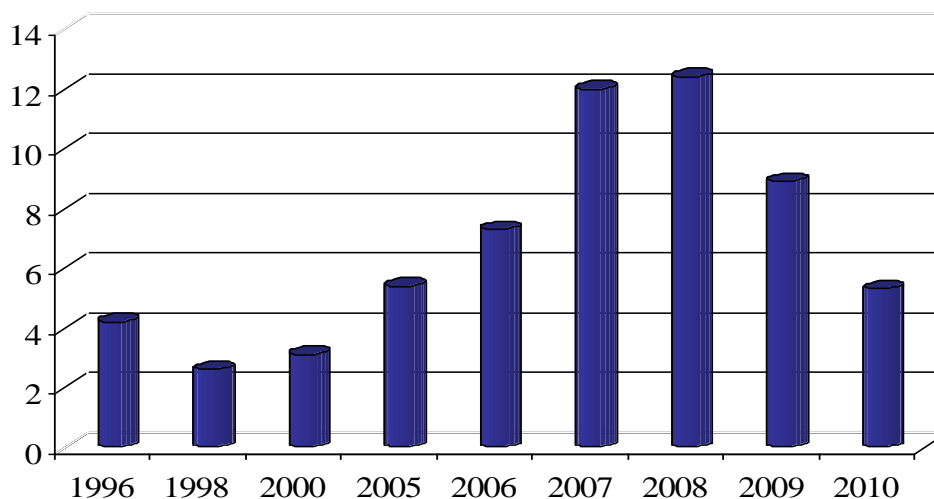

Рис.3.15. Чисельність іноземних працівників в Україні (тис. осіб)

Джерело: складено автором за даними Держкомстату.

Серед прибулих впродовж 2011 року іммігранти з країн СНД становили 77,3 %, та 22,7% з інших країн. Здебільшого це вихідці з таких країн, як Азербайджан, Болгарія, Чеська Республіка, Франція, Німеччина, Індія, Італія, Польща, Румунія, Словаччина тощо. Україна стає об'єктом міграційних потоків з Китаю, Індії і Центральної Азії внаслідок географічної

близькості з РФ, Україна може стати вагомим центром тяжіння мігрантів з Африки.

В Україні також відносно високий показник навчання іноземців. Наприклад, відповідно до даних Міністерства освіти, науки, молоді та спорту України у навчальному році 2007–2008 років загальна кількість іноземних студентів, які здобувають освіту в навчальних закладах усіх типів, становила 39675 осіб. Іноземні студенти є одним з джерел прибутку в країні. У 2006 р. українські університети, наприклад, отримали від іноземних студентів 0,5 млрд гривень (близько 73 млн євро) [37].

Сьогодні Україна, окрім країни походження та призначення, виступає на світовому ринку праці також країною, якою проходять значні потоки нелегальної міграції (рис.3.4). Більшість нелегальних мігрантів мігрує у центральні області країни, а потім уже прямує в напрямку країн–членів ЄС.

Таблиця 3.4.

Обсяги незаконної міграції в Україну, 2008-2009 рр.

		2008	Січень-жовтень 2009
Затримано за незаконний перетин державного кордону, осіб:		9 931	7 465
Виявлено незаконних мігрантів, осіб:		29 724	20 621
З них затримано:	За незаконний перетин кордону	3 331	2 076
	За порушення прикордонного режиму та режиму в пунктах пропуску	91	12
	За порушення правил перебування в Україні	1 540	969
	За інші правопорушення	2	6
Відмовлено в пропуску через державний кордон потенційним незаконним мігрантам		24 760	17 558
Пропущено через державний кордон, осіб (млн)		89,1	68,18

Джерело: Coordinating Migration Policy and Management in Ukraine: Lessons from Poland/Institute of Public Affairs (Warsaw), International Centre for Policy Studies (Kyiv), Kyiv. - 2009. - P.12.

Про масштабність і організованість явища нелегальної міграції свідчить те, що тільки у 2008 р. органи МВС України: 1) перекрили 12 каналів нелегальної міграції; 2) викрили та притягнули до відповідальності

32 організатори та 36 пособників незаконного перебування іноземців на території України [54, с.152].

За даними Прикордонної служби України нелегальна міграція у 2008 р. становила 13 тис. осіб, з яких депортовано 1,5 тис. [29], тоді як у 2007 р. прикордонники виявили 31783 нелегальних мігрантів, що на 6 тис. нелегалів (23,3 %) більше, ніж у 2006 р. [54, с. 153].

Загалом з 1991 р. до середини 2009 р. Державна прикордонна служба України виявила 228 тис. спроб нелегального перетину кордонами [115, с.11–12]. Серед виявлених у 2009 році нелегальних мігрантів було 2470 громадян Росії, 2380 – Узбекистану, 1987 – Азербайджану, 1757 – Грузії, 1647 – Молдови, 864 – Вірменії та 507 – Китаю [32]. В останні роки збільшилася кількість нелегальних мігрантів з Афганістану та Пакистану, що значною мірою пов'язано з загостренням політичної обстановки в Афганістані [48, с.141].

ЄС у рамках допомоги Україні в боротьбі з нелегальною міграцією ініціював проект з навчання українських фахівців збирання інформації про нелегальних мігрантів і толерантному поводженню з ними. На реалізацію цього проекту ЄС виділив понад 2 млн євро [63, с.33].

Окрім питання нелегального перетину кордону не менш важливою є проблема біженців. У 2009 році за даними ООН Україна надала статус біженця 125-тьом громадянам інших країн, хоча бажаних було набагато більше (1255 осіб). Найбільша кількість осіб, які подали заяви щодо отримання статусу біженця в Україні у 2009 р., походили з країн Азії (74,4 %), країн африканського континенту (17,2 %), Європи (5,6 %), інших країн (1,5 %). В 2009 р. 49 біженців отримали українське громадянство, 63 біженці втратили статус біженця [98, с.3].

Протягом 2006–2007 років понад 4,3 тис. українців (з них 2,5 тис. в країнах–членах ЄС) намагалися отримати статус біженця за кордоном. Найпопулярнішими країнами для українських біженців виявилися Чеська

Республіка та Польща, а найменш популярним – Кіпр (близько 150 українців) [77].

Трудова міграція є джерелом значних валютних надходжень в Україну. Країні потрібно підвищити інвестиційний капітал для забезпечення продуктивності населення та його економічної активності. Інвестиційним ресурсом української економіки може стати ефективне залучення та збереження в країні капіталу за рахунок грошових переказів мігрантів. Найбільш поширеними факторами міграції є економічні чинники, а точніше накопичення капіталу на власний бізнес, житло чи освіту, що є прямим вектором інвестицій в країну. На жаль, хвилювання викликає не суперечність думок щодо обсягів грошових переказів, а відсутність підтримки з боку держави щодо їхнього залучення в економіку країни, а саме податкових пільг, консультативної допомоги тощо. Використовуючи міжнародний досвід і фінансовий потенціал українських мігрантів, уряд міг би щороку залучати на цілі економічного розвитку до 10 млрд дол. США [75].

В абсолютних цифрах, за попередніми оцінками, у 2009 р. офіційні перекази сягнули 6 млрд дол. США. Один мігрант щомісяця в середньому надсилає 360 дол.США. Рівень офіційності переказів становить усього 20–25%, що вдвічі нижче, ніж у середньому в світі [75]. За розрахунками вчених Російської академії наук в РФ 2 млн нелегальних українських мігрантів надсилають і привозять щорічно 5 млрд доларів США [21, с.12]. А. Гайдуцький на основі власних досліджень, згідно з якими кількість мігрантів становить 4,93 млн українських заробітчан, стверджує, що обсяги грошових переказів щорічно становлять 21,3 млрд дол.США [21, с.11].

Отже, міграційні процеси в Україні стали ознакою минулого, сьогодення та безумовно майбутнього для національного ринку праці, пріоритетним фактором соціальної дійсності та економічного процвітання країни. Незважаючи на те, що є чимало сподівань, що з часом в Україні підвищиться рівень життя і громадяни країни зможуть працевлаштуватися на батьківщині, а не шукатимуть за кордоном можливостей зайнятості, і

проаналізувати досвід країн, які в минулому були постачальниками робочої сили, таких як Іспанія чи Італія, можна побачити, що незважаючи на економічне зростання країн та модернізацію економіки масові еміграційні процеси не відбулися, хоча показники еміграції зросли. Крім того, досвід розширення ЄС показує, що з приєднанням нових країн поступово зменшується кількість осіб, які виїжджали за кордон та сприяє поверненню мігрантів додому.

Збереження в країні національного висококваліфікованого трудового потенціалу є запорукою формування в Україні конкурентоспроможного ринку праці та стабільності економіки країни в умовах глобалізаційних процесів та високотехнологічного інноваційного виробництва. Для збереження трудового потенціалу країни потрібно створити умови, що забезпечили б досягнення макроекономічної стабільності економіки, підвищили рівень інноваційної активності економіки країни, створили нові робочі місця, забезпечили державною підтримкою конкурентоспроможність національного виробництва та сприяли розвитку нових секторів та галузей економіки. Інформаційна складова дає можливість удосконалити ринок праці України шляхом ефективного контролю над міграційним простором та забезпеченням необхідної гнучкості робочої сили.

3.3 Напрями вдосконалення механізмів державного управління міграційними процесами в країнах–членах ЄС

Міграція створює усі можливості для задоволення потреб ринку в робочій силі, оскільки саме мігранти вирізняються високою мобільністю, невибагливістю та поступливістю по відношенню до національної робочої сили. Постійні зміни у економічній та політичній ситуаціях в країнах

демонструють необхідність активного розвитку комплексної європейської міграційної політики.

Світова економічна криза засвідчила, що на сьогодні кожна країна регулює міграційні процеси, керуючись власними економічними і соціальними потребами ринку. Звісно, усі країни й надалі зберігають дуалістичну траєкторію регулювання міграційних потоків, оскільки з одного боку відкрита міграційна політика сприяє припливу в країну студентів, науковців, інвесторів, підприємців, кваліфікованих та низькокваліфікованих спеціалістів відповідно до потреб ринків, сприяє возз'єднанню родин, а з іншого боку разом із міграцією країна стикається із такими проблемами, як нелегальна міграція, загроза тероризму та безпеки країни загалом, наркоторгівля та торгівля зброєю, торгівля людьми, експлуатація праці, посилення ксенофобських настроїв та дискримінація тощо. Ось чому для початку Європейський Союз повинен розробити систему заохочень країн-членів до реалізації спільної міграційної політики.

Спільна міграційна політика ЄС передбачає гнучку систему заходів, які повинні забезпечити соціально-економічний розвиток ринку ЄС, сприяти посиленню партнерства між країнами-учасниками міграційного процесу та реалізувати спільно поставлені цілі. На сьогодні ця політика повинна здійснюватися за такими основними напрямками:

- 1) заохочення трудової міграції; політика інтеграції мігрантів в країні призначення;
- 2) боротьба із нелегальною міграцією та торгівлею людьми;
- 3) спільні правові норми реалізації візової політики та політики надання притулку;
- 4) співпраця з третіми країнами у сфері контролю над обсягами міграції;
- 5) спільний контроль усіма країнами-членами ЄС обсягів міграції.

Міграційна політика країн повинна передбачати цілий спектр різноманітних заходів: демографічні обмеження, регулювання ринкових потреб, соціальних очікувань; охорона здоров'я; торговельні зобов'язання;

забезпечення безпеки; загальний розвиток країни, підвищення освітнього рівня тощо. Майбутній вибір механізмів активної міграційної політики повинен бути приведений у відповідність до здібностей, освіти та кваліфікації потенційних мігрантів. Крім того, уряди країн повинні створити необхідні умови для самих мігрантів. Навіть якщо прогнози передбачають кількісний і якісний дефіцит робочої сили, урядам будуть потрібні значно сильніші докази, щоб переконати суспільство у необхідності залучення іноземної робочої сили. Це означає, що тоді як прогнози можуть слугувати основою для політики планування в галузі освіти, ринку праці, соціального забезпечення та соціальних реформ цілком ймовірно, що міграційна політика буде залишатися лише на стадії короткострокових заходів. У цьому контексті розробка середньострокової та довгострокової політики в галузі трудової міграції створить можливості вирішення демографічних та економічних проблем Європи.

Перед ЄС та країнами-членами постає завдання вироблення надійного механізму заохочення робочої сили, що передбачає такі заходи:

- 1) аналіз поточних, середньострокових та довгострокових потреб ринків праці країн-членів ЄС;
- 2) покращення міграційного клімату в країнах, що належать до менш привабливих для мігрантів кластерів, шляхом оцінки поточного та майбутнього потенціалу країн;
- 3) створення та розвиток загальноєвропейської системи національних “профілів” країн, що міститиме інформацію про особливості ринків праці, систем працевлаштування, характерні ознаки міграційних процесів та загальну інформацію про ринок праці;
- 4) удосконалення трудового права та покращення системи працевлаштування;
- 5) розвиток програм отримання нових знань та навичок, підвищення кваліфікацій, програми підготовки мігрантів в країнах походження;

б) заохочення розвитку в країнах самостійного підприємництва серед мігрантів шляхом законодавчої підтримки, полегшення умов самозайнятості та надання пільг.

Ключем до успішної міграції є інтеграція, що передбачає двосторонній процес регулювання міграційних потоків. Потрібно продовжувати розвивати програми інтеграції та реінтеграції мігрантів та членів їхніх сімей у суспільство, зміцнювати антидискримінаційні заходи, а також і надалі забезпечувати мігрантів рівними умовами працевлаштування та усіма необхідними правами та свободами. Країни повинні продовжувати проводити агітаційні програми на захист мігрантів та доносити до суспільної свідомості інформацію про їхню вигоду. Основні заходи з питань інтеграційної політики передбачають [106]:

- 1) розвиток та реалізацію рамкових програм ЄС щодо інтеграції;
- 2) розвиток та реалізацію національних інтеграційних програм;
- 3) розвиток та реалізацію програм соціального забезпечення та охорони здоров'я мігрантів;
- 4) розвиток та реалізацію програм участі мігрантів у суспільному житті країни перебування, активну співпрацю із населенням країни;
- 5) регулювання та оцінку на рівні ЄС здійснення усіма країнами інтеграційних політик, покращення Індексу інтеграційної політики країн-членів, обмін досвідом з питань покращення інтеграційного клімату;
- б) удосконалення політики надання притулку та підтримку біженців.

Формування соціального середовища в країні призначення теж відіграє важливу роль у національній інтеграційній політиці, тобто те середовище, що створюють мігранти між собою і що сприяє припливу нових мігрантів і кращому їх пристосуванню до нових умов. В рамках стратегії соціальної інтеграції передбачається розширення доступу мігрантів до соціальних послуг. Освіта та професійна підготовка мігрантів повинні бути також включені в політику інтеграції, оскільки мають основне значення у сприянні їхньої участі у суспільному житті країни. Ефективна політика в цій

сфері може покращити суспільне життя мігрантів і тим самим сприяти запобіганню їхнього соціального відчуження.

Міграційні процеси є невід’ємною складовою зовнішньої політики ЄС. Європейський Союз намагається вирішити питання нелегальної міграції, що гостро постає із активізацією міграційних потоків. В рамках цієї політики розробляються різноманітні програми боротьби із неконтрольованою міграцією. Основні заходи, які повинні здійснити країни-члени [106], – це боротьба із незаконною трудовою діяльністю, штрафні санкції та перевірка підприємств, підтримка співробітництва, забезпечення дотримання прав людини, надання захисту та допомоги жертвам торгівлі, їхня інтеграція в суспільство, боротьба із сексуальною експлуатацією дітей та жінок, дотримання міжнародних угод та домовленостей з питань нелегальної міграції. Спільна міграційна політика ЄС передбачає концептуальні засади регулювання питання нелегальної міграції, однак брак співпраці між країнами перешкоджає їхній реалізації. Ключовим елементом й надалі залишається взаємний обмін інформацією, досвідом окремих країн-членів; допомога мігрантам, що перебувають на території ЄС.

Важливим елементом у боротьбі з нелегальною міграцією є створення спільної візової політики і єдиної європейської системи надання притулку в країнах-членах співтовариства. Для цього необхідно перш за все ретельно опрацювати засади нової Шенгенської інформаційної системи SIS II та візової системи VIS, що надають інформацію про громадян третіх країн, що подали прохання про притулок в ЄС [106]. Це покращить саму систему визначення порушень, повернення осіб, в яких закінчилась віза на батьківщину тощо. Візова політика ЄС є важливим елементом охорони кордонів і спрямована на посилення внутрішньої безпеки.

Розширення Шенгенської зони та введення віз для найближчих сусідів створює найбільшу останніми роками перешкоду для міжнародного обміну людським капіталом. Дуже часто впровадження візового режиму інтерпретується не лише як спосіб забезпечення безпеки зовнішніх кордонів

ЄС, але також як дискримінація громадян третіх країн. Для реалізації принципів рівноправства та партнерства необхідно пом'якшити болісні наслідки візового режиму з країнами Шенгенського договору, що передбачає забезпечення простішого доступу до віз для звичайних громадян, що дотримуються усіх правових норм та виконують свої зобов'язання.

Спільна міграційна політики ЄС більшою мірою визначає засади регулювання міграційних потоків саме із третіми країнами, тоді як право на вільне пересування громадян країн-членів ЄС залишається непорушним. Через брак робочої сили у висококваліфікованих і малокваліфікованих секторах, які базуються в Європі, компанії все частіше звертаються до ринків праці в країнах, що розвиваються, заохочуючи на роботу їхніх громадян. Для забезпечення справедливого ставлення до громадян третіх країн, що проживають на законних підставах, перед Європейським Союзом постає питання реалізації таких пріоритетних заходів:

- 1) вдосконалення законодавчої бази щодо надання притулку громадянам третіх країн;
- 2) забезпечення мобільності людського капіталу та обмін робочою силою на основі принципів партнерства та рівноправства, що сприятиме створенню ефективного потенціалу в країнах-учасниках міграційного процесу;
- 3) розширення програм співпраці із країнами, що активізували міграційні потоки в ЄС, а саме із африканськими країнами, країнами Латинської Америки та Карибського басейну, Азії та розробка спільного підходу з питань міграції;
- 4) створення усіх умов для кругової міграції, що сприятиме розвитку як країнам призначення, оскільки зменшить навантаження на ринку праці, так і країнам походження шляхом отримання мігрантами нового досвіду чи фінансового капіталу і його використання у відповідній країні;
- 5) укладення договорів про соціальний захист мігрантів із третіх країн;
- 6) співпраця із третіми країнами, щоб забезпечити управління кордонами у відповідних країнах походження та транзиту.

Європейський Союз повинен заохочувати підписання договорів із країнами походження мігрантів та країнами призначення. Двосторонні договори із третіми країнами повинні забезпечувати рівні умови співпраці для обох сторін міграційного процесу. Така співпраця є вигідною для обидвох сторін, оскільки країна походження зуміє вберегти трудовий потенціал у своїй країні та отримає додаткове капіталовкладення за рахунок, наприклад, інвестування у нові підприємства, а країна призначення – зменшення навантаження на ринку праці.

Таким чином можна сформуванати систему договорів відповідно до країни походження мігрантів. Наприклад, для Чеської Республіки вагомим є підписання договорів про співпрацю із Україною, Словаччиною та В'єтнамом; для Франції – з Алжиром та Марокко; для Німеччини – з Туреччиною; для Великобританії – з Індією тощо. У 2003 р. була підписана угода між Україною та Португалією про тимчасову міграцію громадян України для роботи в країні, або угода між Україною та Латвією про трудову діяльність та соціальний захист осіб, які постійно проживають та працюють на територіях обидвох держав, угода між Молдовою та Італією щодо квоти трудових мігрантів та регулювання процесів, угода між Білоруссю та Польщею про правову допомогу в цивільних, сімейних, трудових та кримінальних справах. Що стосується внутрішньої міграції, яка є дуже ваговою для ринку праці ЄС, двосторонні договори також можуть вирішити проблеми із навантаженням ринків праці. Приклади таких угод уже укладені, хоча потребують більш чіткої реалізації.

Ефективне функціонування ринку праці передбачає активні дії з боку держави. Кожна країна повинна здійснювати ретельний моніторинг потреб ринків праці, їхні особливості, пропозицію робочої сили в інших країнах, підтримувати попит на затребувані посади. Країни-члени повинні визначати ризики, з якими стикаються мігранти на ринку країни призначення, щоб полегшити їм умови пристосування і тим самим отримати більше вигоди від міграційних процесів.

У рамках спільної європейської політики зайнятості уже здійснено суттєві кроки на шляху до встановлення єдиних норм управління ринками праці, а саме: діють спеціальні програми, що спрямовані на покращення ситуації на ринку праці, створення нових робочих місць, покращення професійної освіти тощо. Отже, розробляються такі програми: “Ерго” (ERGO) – програма створення робочих місць для осіб, що тривалий час є безробітними; “Еурес” (EURES – European Employment Services) – програма стимулювання працевлаштування в країнах–членах ЄС; “Сила” (FORCE) – програма сприяння професійній освіті й підвищенню кваліфікації працівників; “Сократ” (Socrates) – освітня програма, метою якої є поліпшення якості освіти шляхом впровадження освітніх стандартів, підвищення мобільності студентів та викладачів. Ця програма має кілька напрямів, а саме: “Коменський” (Comenius) – шкільна освіта, “Еразмус” (Erasmus) – вища освіта, “Грюндтвіг” (Grundtvig) – навчання дорослих та інші освітні можливості, “Лінгва” (Lingva) – вивчення європейських мов, “Мінерва” (Minerva) – інформаційні та комунікаційні технології в освіті тощо [93].

Вагому роль у реалізації цих програм відіграють спеціально створені інститути, метою яких є забезпечення ефективного функціонування ринку праці та успішне виконання пріоритетних завдань. Це Європейська фундація з поліпшення умов життя та праці (European Foundation for the Improvement of Living and Working Condition), Європейський центр розвитку професійної освіти (European Centre for the Development of Vocational Training), Європейська агенція з безпеки й охорони здоров’я на роботі (European Agency for Safety and Health at Work), Європейська освітня фундація (European Training Foundation).

Невід’ємною частиною політики з питань міграції є політика повернення. Багато країн–членів ЄС вдаються до превентивних заходів, щоб надати мігрантам стимули для добровільного повернення. Однак показники повернення в усіх країнах низькі. Уряди країн, що дотримуються політики

створення нових робочих місць у країнах походження, пропонують мігрантам перспективи добровільного повернення до своїх країн. Мігранти обов'язково не повертатимуться до своїх країн походження в період економічного спаду, якщо вони протягом тривалого часу перебувають в країні призначення, мають сильні родинні зв'язки, інвестували в освіту і місце перебування, мають право претендувати на отримання виплат соціальної допомоги. Трудові мігранти найчастіше воліють залишатися, незважаючи на погіршення умов на ринку праці для того, щоб зберегти соціальні допомоги.

Трудові мігранти із країн-членів ЄС більше схильні до повернення в країни походження, оскільки їм не потрібно проходити низку бюрократичних процедур при повторному поверненні в країну призначення, на відміну від трудових мігрантів із країн не членів ЄС, які повинні заново проходити процес працевлаштування в країні. Саме це є однією з підстав, що унеможлиблює масове повернення в країну походження трудових мігрантів.

Щоб стимулювати добровільне повернення мігрантів, уряд країн походження повинен створити сприятливі умови для них на ринку праці, гарантувати гідне ставлення до мігрантів і надання можливостей для їхнього повернення. У країнах, що розвиваються, є ризик, що мігранти, можливо, не зможуть знайти роботу, що веде до збільшення їхньої ненадійності. Країни призначення повинні інформувати громадянське суспільство про життєво важливу роль мігрантів в країні і їхнє право на працю та отримання соціальних пільг. Уряди і неурядові організації повинні гарантувати мігрантам соціальний захист і забезпечити незайнятих мігрантів доступом до послуг навчання та отримання нових навичок.

Для ринку ЄС пріоритетним є імпорт людського капіталу на тимчасовій основі, тобто необхідно створити усі сприятливі умови для законного тимчасового працевлаштування. Уряди країн запроваджують короткострокові поворотні програми, щоб обмежити вхід на територію країни і переконують або навіть змушують мігрантів повернутися до їхньої

країни походження [113]. Багато країн вдаються до тимчасових програм міграції. Тимчасові програми міграції часто критикуються за просування до постійної міграції. Удосконалення тимчасових програм передбачає щільну співпрацю із країнами призначення і походження і сильніші стимули для повернення мігрантів, як, наприклад мобільні пенсії. Світова економічна криза 2008-2009 років показала необхідність розвитку таких програм, оскільки в умовах економічного занепаду програми допомагають покращити ситуацію щодо зайнятості населення та зменшити навантаження на ринках праці.

До недавнього часу мета багатьох країн полягала в тому, щоб залучити висококваліфікованих мігрантів, забезпечуючи їм такі стимули і пільги як постійне місце проживання та возз'єднання родин. Низькокваліфіковані мігранти є тією категорією населення, що користується найменшими пільгами. Під час економічної кризи багато країн призначення намагалися зменшити потік трудових мігрантів, часто в результаті громадського тиску або ж коректуючи кількісні межі міграції, обмежуючи можливості зміни статусу мігрантів чи поновлення дозволів, застосовуючи додаткові умови до неконтрольованих потоків трудових мігрантів, реалізуючи програми повернення мігрантів.

Багато країн призначення, таких як Великобританія, Італія, Португалія, Іспанія і Угорщина впроваджували більш низькі квоти, більш суворі вимоги імміграції. Ці заходи стосуються і низько- і висококваліфікованих мігрантів. Наприклад, у лютому 2009 р. Німеччина відмінила тест ринку праці при працевлаштуванні висококваліфікованих мігрантів, якщо вони отримали освіту в країні або в німецьких навчальних закладах за кордоном, скорочено вимогу щодо суми інвестицій для іммігрантів-інвесторів з 500 до 250 тис.євро [65]. У травні 2009 року уряд закликав до припливу в країну висококваліфікованих кадрів з-закордону. Згідно із німецьким законодавством мігранти з країн-членів ЄС та з третіх країн мають повне право на пошук постійного місця проживання. Висококваліфіковані кадри

мають повне право на возз'єднання своїх сімей. В Естонії відбулися зміни до Закону про іноземців (червень 2008 р.) встановили зарплатний поріг. Уряд віддав перевагу висококваліфікованій іноземній робочій силі з урахуванням набору низькокваліфікованих мігрантів тільки тоді, коли вона є доповненням до національної робочої сили. Польща також висунула суворі вимоги, особливо до низькокваліфікованих мігрантів [141, с.28].

Іспанія прийняла новий закон про імміграцію в грудні 2009 року, який містить більш суворі положення про возз'єднання сімей. У рамках більш широкої реформи міграційного законодавства у липні 2009 року Італія представила більш суворі вимоги щодо доходу (встановлений на рівні мінімального соціального доходу (5,3 тис.євро) та плюс 50% цієї суми на кожного члена сім'ї) і медичного страхування для возз'єднання сімей. Дорослі діти та батьки старше 65 років можуть бути допущені в країну, якщо вони перебувають на утриманні мігранта і зобов'язані не працювати [65].

Вагоме місце посідає регулювання міграційних потоків між країнами-членами ЄС. Особливістю цих міграційних потоків є висока мотиваційна сторона, відсутність віз та в більшості випадків відсутність обмежень, можливість зміни місця перебування без додаткових перешкод. Крім того, характерною ознакою внутрішньої міграції в межах ЄС є те, що вона має більш тимчасовий характер порівняно із зовнішньою. Міграційна політика країн в умовах розширення ЄС суттєво відрізняється, оскільки країни або проводять відкриту політику, яка однак передбачає квотування для працівників із країн, що пізніше приєдналися до ЄС, або ж політику рівності поряд із мігрантами із третіх країн. На сьогодні питання регулювання міграційних потоків із країн, що пізніше приєдналися до ЄС, є відкритим. Ситуація на ринку праці вимагає від країн системи контролю над міграційними потоками навіть в рамках країн-членів ЄС.

Прозорість і вільний рух інформації про працевлаштування – це основні компоненти успішної міграційної політики. Загальній громадськості в багатих країнах призначення треба бути обізнаним про позитивний

соціально-економічний внесок мігрантів, щоб мінімізувати можливості дискримінації і ксенофобії. Водночас, країни походження зараз мають більшу відповідальність, ніж будь-коли раніше, щоб повністю інформувати своїх громадян про реалії ринкової зайнятості, ризики і оплата регулярної і нерегулярної міграції. Політика, яка пропагує інтеграцію мігрантів є більш ефективною для максимізації економічних вигод від міграції і зменшення напруження впродовж економічної кризи.

Важливо також активізувати нагляд за виконанням роботодавцями вимог законодавства щодо оплати праці, виплати вихідної допомоги, забезпечення гарантій вивільненим працівникам у зв'язку з ліквідацією організацій, скороченням чисельності або штату, а також за виконанням законодавства у сфері зайнятості та захисту від безробіття, своєчасністю виплат. Ініціатива встановити “правила міграції” значно більше буде ефективною, якщо це має на меті покарання працедавців через штрафи і ліцензії, ніж, якщо це криміналізує мігрантів.

Аналіз політичних дій, до яких вдаються країни, варто розглядати з точки зору короткострокових і довгострокових економічних і демографічних факторів. Негативний вплив світової економічної кризи на економіку країн змусив уряди вжити невідкладних заходів як в короткостроковій перспективі, так внести зміни у політику країни на майбутнє. Жорсткість імміграційного контролю, який відбувався в декількох країнах призначення на території Європейського Союзу, може бути політично привабливим діянням лише в короткостроковій перспективі, але також важливо зважити на той факт, що, ймовірно, попит на трудових мігрантів в ЄС в довгостроковій перспективі не втратить своєї актуальності і ринок ЄС продовжуватиме приваблювати мігрантів.

Для підтримки конкурентоспроможності економіки, подолання демографічних проблем та подальшого розвитку кожної країни зокрема, країни-члени ЄС повинні зосередитись на перевагах від міграції. Помилковим є розгляд міграції у короткостроковій перспективі (проблеми

зайнятості, рівень безробіття, напруженість на ринку між місцевими та іноземними працівниками). Світова економічна криза не лише спричинила негативні зміни в економіці країн, але й спричинила значні зрушення в політиці країн, вносячи свої корективи у міграційну політику.

Уряди країн повинні продумано будувати політику зайнятості, враховуючи галузеву та професійну потреби ринків у робочій силі, взяти до уваги не лише економічні чинники, але також зосередитися на людських і соціальних вимірах оцінки праці людей, активно боротися із нелегальною міграцією та сприяти інтеграції сімей мігрантів у суспільне життя. Мігранти мають бути захищені від дискримінації і ненависті до іноземного населення. Регулярні канали міграційних потоків повинні залишитися відкритими, а інформація відносно можливостей і ризиків міграції має бути доступною для усіх, щоб запобігти нерегулярній міграції і торгівлі людьми.

Раптові й нечіткі обмеження міграційних потоків можуть спричинити серйозні розлади соціально–економічної стабільності в короткостроковому періоді й сповільнення показників економічного зростання в майбутньому, збільшуючи витрати на пошук нової робочої сили та витрати на навчання після виходу національної економіки із кризового становища. Це може бути особливо шкідливим у випадку скорочення кваліфікованих мігрантів. Одужання національних економік в більшості країн призведе до їхньої значної індустріальної реструктуризації, що передбачатиме поповнення трудових ресурсів новими професійними навичками і збільшення нововведень. Країни походження не обов'язково втрачають переваги від цього, і, можливо, навіть отримують користь, якщо систематичні міжнаціональні зв'язки між діаспорами наукових спільнот і місцевими ученими, у тому числі й тимчасові обміни між країнами, можуть бути гарантовані.

Послідовний, партнерський, усебічний підхід до трудової міграції необхідний, щоб гарантувати вирішення питань трудової міграції і підтвердити важливість законної міграції для розвитку як країн походження,

так і країн призначення [16, с.152]. Це особливо важливо саме зараз, в період подолання наслідків світової економічної кризи, коли зменшення обсягів грошових переказів зменшують вигоди для країн. Ефективне управління міжнародною міграцією створить як країнам призначення, так і походження лише вигоди та вирішить низку проблемних питань. Уряди країн повинні заохочувати мігрантів до накопичення їхніх заощаджень, популяризуючи використання банківських рахунків, які є вигідними для трудових мігрантів, створюючи сприятливі умови для інвестування в освіту, здоров'я та житло. Всі мігранти неодмінно повинні бути ознайомлені зі своїми правами й свободами та мати можливість звернутись за юридичними консультаціями.

В Україні питання міграційної політики є дискусійними. Процес формування правової законодавчої бази регулювання міграційних процесів не завершений і постійно зазнає вагомих змін. Створення довгоочікуваної Державної міграційної служби України згідно із постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2009 р. хоч і стало значним поступом для українського міграційного законодавства, однак цей орган радше існує де-факто (не визначено чіткої інституційної системи, недостатня нормативна база тощо). Беззаперечним є той факт, що регулювання міграції повинні здійснювати як центральні органи, так і органи територіального управління, місцевого самоврядування, а також бізнесові, громадські й інші впливи структури.

Сьогодні діє низка державних органів та відомств (див. дод.И), які займаються регулюванням та управлінням міграційними процесами з різних питань. Кожне відомство при управлінні міграційними процесами діє виключно у власних інтересах та уявленнях про міграційну політику. Розпорошеність функцій та відсутність єдиного чіткого напрямку створює певні перешкоди та перепони на шляху до ефективного управління міграційними процесами.

Дослідження системи державного управління міграційними процесами в Україні дає можливість зробити висновки про тривекторний характер

державної міграційної політики, що передбачає центральний рівень регулювання (представлений повноваженнями Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів); виконавчий рівень, що передбачає безпосереднє виконання рішень (міністерства та відомства); територіальний рівень (організація та впровадження принципів та норм державної міграційної політики на місцевому рівні).

Для України життєво важливим є прийняття міграційного законодавства, що здатне забезпечити інтереси держави у сфері міграції відповідно до загальновизнаних норм міжнародного права. Сьогодні в нашій державі налагоджується державний механізм регулювання міграційних процесів, до якого залучено органи влади всіх рівнів, структури соціального захисту населення, зокрема безробітних, об'єднання роботодавців, громадські організації. Утверджується ставлення до трудової міграції як до сегмента ринку праці, регулювання якої має здійснюватись в межах цільових комплексних програм зайнятості населення (державних і регіональних). Державна служба зайнятості здійснює цілеспрямовану роботу з максимального використання наявних вільних робочих місць для працевлаштування шукачів роботи, підвищення їхньої конкурентоспроможності на національному ринку праці [35, с.13].

Незважаючи на те, що масштаби міграції іноземців в Україну не є такими значними порівняно з обсягами міграції робочої сили у розвинуті країни, оскільки країна здебільшого є країною-донором робочої сили, її участь у загальносвітових процесах та інтеграція у ЄС уже сьогодні позиціонують Україну на світовій арені як країну транзиту мігрантів. Надзвичайно важливим для України, як країни транзитних міграційних шляхів, є контроль за поверненням нелегальних мігрантів в країни походження. Країні необхідні кошти для реалізації програм з добровільного повернення, оскільки відсутність достатніх ресурсів призводить до насичення нелегальних мігрантів в країні.

Регулювання нелегальної міграції є вагомим елементом міграційної політики країни. У світі існує практика функціонування так званої “третьої захисної системи”, в багатьох країнах–членах ЄС створені спеціальні поліцейські підрозділи по роботі з іноземцями. В Україні нелегальну міграцію контролюють прикордонні служби, СБУ, Департамент у справах національностей та міграції, міліція. Україні необхідно вдосконалити процедуру розгляду заяв про надання статусу біженців і шукачів притулку, покращити умови в центрах тимчасового перебування біженців тощо [19, с.86].

Дуже часто питання трудової міграції автоматично асоціюється із питаннями національної безпеки через загрозу посилення залежності національної економіки від трудових ресурсів інших держав, розмивання національного трудового потенціалу, відпливу грошового капіталу в країну–походження мігрантів, посилення тиску на державну сферу соціальних послуг, посилення зовнішнього соціокультурного впливу на суспільство, ксенофобські настрої, насичення тіньового сектору економіки нелегальними мігрантами тощо. Країна намагається вплинути на погляди населення щодо мігрантів.

Важливим залишається питання українських діаспор за кордоном. Адже у світі за останні десятиліття зросла кількість українських діаспор, що неодмінно впливає на збереження ідентичності та формування традиційних осередків етносу країни. Країна не може успішно процвітати, якщо вона повноцінно не забезпечує права та законні інтереси громадян, не цінує кожного як невід’ємну частину держави, трудовий потенціал країни та основу її економічного демократично–правового розвитку. Аналіз позитивних та негативних сторін міграційних процесів лише підкреслює вагомість координованої політики у сфері міграції. На жаль, українські заробітчани й досі залишаються незахищеними через експлуатацію їх роботодавцями, дискримінацію прав та свобод. Крім того, вагомою загрозою для країни є той факт, що в більшості випадків громадяни країни працюють

на низькокваліфікованих посадах, а, відповідно, це значною мірою шкодить майбутній продуктивності України, якщо мігранти вирішують повернутись на батьківщину.

Країні потрібно розробити національну міграційну політику, яка б була спрямована на повернення її громадян; ефективне використання інтелектуального, трудового, соціального та інвестиційного потенціалу мігрантів; залучення кваліфікованих мігрантів в країну та попередження майбутньої еміграції власного кваліфікованого трудового потенціалу; політика інтеграції мігрантів; боротьба із нелегальною міграцією; анти дискримінаційні заходи на всіх етапах міграційних процесів, ефективний та дієвий правовий захист мігрантів; соціальний захист мігрантів за кордоном. Для економіки України надзвичайно важливим є акумуляція грошових переказів та забезпечення реалізації стратегії збереження цих надходжень в країні.

Важливим є мінімізація негативних та посилення позитивних ефектів міжнародної міграції, проведення виваженої демографічної політики, забезпечення розвитку соціальних інститутів та відповідного зростання соціальних інвестицій, спрямованих на розвиток людини та суспільства; підвищення добробуту суспільства, побудова партнерських відносин у бізнесі, впровадження корпоративної етики [58].

Державна міграційна політика повинна ґрунтуватись не лише на міцному теоретичному фундаменті регулювання міграційних потоків, але й охоплювати стратегічну систему заходів щодо оперативного реагування на зміни у векторах світового та регіонального розвитку. Для майбутнього української держави потрібна не лише “декларативно проголошена” нормативно–правова база міграційної політики, але й конкретна дієва система заходів відповідно до міжнародних норм та національного законодавства. Держава, окрім встановлення основних засад, принципів, механізмів, методів міграційної політики повинна застосовувати їх для регулювання внутрішніх і зовнішніх міграцій населення. Отже, міграційна

політика країни є інструментом цілеспрямованого впливу на міграційні процеси, їхнє управління та ефективне регулювання.

Національна міграційна політика може керуватися різними цілями під впливом трансформацій міграційних процесів – чи то покращення демографічної ситуації в країні, чи то задоволення ринкових потреб, чи навпаки збереження національної ідентичності, культурної, економічної та соціальної цілісності. Однак незважаючи на те, яка з цілей є пріоритетною, існування міграційної політики є обов'язковою умовою ефективного регулювання міграційних процесів. , адже зовнішня трудова міграція стала для нашої держави частиною історії, індикатором теперішнього життя країни і неодмінним напрямом визначення майбутнього країни.

Вивчення досвіду країн-членів ЄС щодо регулювання міжнародної трудової міграції є особливо важливим для нашої держави, що обрала стратегію європейської інтеграції, для адаптації у майбутньому національної міграційної політики до норм спільної міграційної політики ЄС. Узгоджені політичні заходи як України, так і країн-членів ЄС, щоб гарантувати політичну стабільність і відновлення економіки, повинні передбачати: а) гнучку політику міграції відповідно до умов ринку праці; б) профілактику трудового ринку з відповідними фіскальними заходами із створення нових робочих місць, розміщенням і перекваліфікацією працівників і реінтеграцією; в) переорієнтацію мотивів, що базуються на створенні робочих місць; г) спеціальну допомогу членам сімей, що отримують грошові перекази від мігрантів і походять із бідних країн, заохочуючи і допомагаючи їм, урізноманітнюючи їхні джерела зовнішнього прибутку та заохочуючи інвестування грошових переказів та заощаджень в економіку країни.

На сьогодні вагомим елементом спільної міграційної політики ЄС є дослідження наукових та статистичних даних країн, аналіз ситуацій, що виникають на тлі проблем нелегальної та легальної міграції. На державному рівні доцільно також приділяти увагу дослідній діяльності, спрямованій на вдосконалення методів і механізмів локалізації, прогнозування, планування

та упередження тих міграційних процесів, які здатні спричинити етнічні напруження і соціальні конфлікти. Для цього потрібно вдосконалити методологічний інструментарій, розробити шкалу міграційних сподівань, потреб та цінностей.

Отже, в результаті проведеного дослідження як для країн-членів ЄС, так і для України було зроблено наступні висновки: реалізація ефективних інституційних механізмів регулювання трудової міграції вимагає теоретичного та методологічного забезпечення: визначення вектору підтримання збалансованості структури населення та рівномірності розвитку регіонів, створення інструментів боротьби з міграційними ризиками, пошуки шляхів подолання соціального навантаження на ринки праці та отримання користі від міграційних процесів. Інституційні механізми регулювання міжнародної трудової міграції є одними із складових організаційно-економічного механізму забезпечення економічного розвитку країн. Міграція має бути розглянута як стимул для відновлення економіки. Політика управління міграцією повинна максимізувати вигоди і взяти до уваги роль мігрантів при розробці чи реалізації політичних заходів.

Висновки до розділу 3

Мобільність трудових мігрантів є узагальненим інтегральним показником економічного відновлення ринку як на національному, так і на загальноєвропейському рівнях. Відмінності в можливостях і прибутках між країнами і демографічною нестабільністю, викликаною старінням населення, зниженням показників народжуваності й зростання показників смертності, роблять майбутні міграційні потоки неминучим явищем. Ефективна міграційна політика повинна ґрунтуватися на знаннях масштабів, напрямів та перспектив міграції населення з економічної, політичної та соціально-культурної точок зору.

В умовах розвитку світової економіки, формування єдиного ринкового простору, активних політичних змін, загострення нерівності країн за рівнем добробуту, воєн та конфліктів, екологічних катастроф та інших явищ міжнародна міграція постала як невід’ємна частина майбутнього розвитку України як країни призначення міграційних потоків, походження та транзиту або місця призначення. Характерні ознаки зовнішнього ринку праці стимулюють міграцію робочої сили в умовах зростання попиту на низькокваліфіковану працю в будівництві, сільському господарстві, сфері послуг в більшості країн Європи, вищих рівнів оплати праці ніж в Україні, наявність достатніх умов для нелегальних форм трудової міграції, можливість легалізації з метою подальшої зміни місця постійного проживання.

Проаналізувавши мотиваційну складову міграції, було визначено, що основними чинниками, що спричиняють міграцію населення України є: покращення житлових умов (купівля квартири чи побудова будинку); забезпечення життєвих потреб (харчування, придбання необхідних товарів повсякденного вжитку); купівля машини або інших товарів тривалого вжитку; заощадження для оплати навчання дітей у вищих навчальних закладах; нагромадження капіталу для створення власного бізнесу або його розвитку; нематеріальні мотиви (здобуття досвіду, трудові навички тощо).

Мета спільної міграційної політики – це покращення солідарності між державами та досягнення партнерства з питань міграції. Національні міграційні політики повинні доповнювати спільну міграційну політику. Політичні заходи країн, які виключають мігрантів з життєво важливих механізмів відновлення та розвитку економіки, можуть призвести до ще більш серйозних наслідків як в умовах економічної кризи, так і в майбутньому загалом, позбавляючи економіку можливостей підвищення конкурентоспроможності та подальшого розвитку.

Ефективна міграційна політика вимагає будівництва надійного каналу обміну інформацією, проведення країнами призначення та походження спільних досліджень і розвитку спільної міграційної політики загалом.

Основні положення цього розділу викладено у статтях: Волошин Г.В. Проблеми моделювання міграційного приросту населення країн-членів ЄС [Електронний ресурс] / Г.В. Волошин // Ефективна економіка. – 2011. – №8. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>; Волошин Г. Нові виклики для міграційної політики країн призначення та походження/ Г.В.Волошин // Актуальні проблеми економіки. – 2011 р. – № 1(115). – С.145–154; Волошин Г. Формування ефективної міграційної політики України: досвід країн ЄС/ Г.В. Волошин// Соціально–економічні проблеми сучасного періоду України. Міграційні процеси в умовах поліетнічного середовища регіону. [зб. наук. пр.] / Ін-т регіональних досліджень НАН України; відп. ред. Є. І. Бойко. – Львів, 2009. – Вип. 6 (80). – С. 81–87.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення проблеми регулювання міграційних процесів, що дало змогу розв'язати конкретне наукове завдання – визначити інституційні механізми регулювання трудової міграції в країнах–членах ЄС та реалізації спільної міграційної політики ЄС.

За підсумками проведеного дослідження сформульовано такі висновки:

1. Міграційна політика ЄС передбачає кілька рівнів регулювання (в рамках спільної міграційної політики, національний та регіональний), кожен з яких передбачає ефективне регулювання міграційних потоків з метою ефективного управління економічними та демографічними процесами на ринку ЄС. Нові виклики та можливості глобалізаційних процесів зробили актуальним саме питання поєднання національних міграційних політик країн–членів та спільної міграційної політики ЄС, де відповідно до принципу єдності національні міграційні політики повинні бути доповненням до спільної міграційної політики.

2. Кожна країна–член ЄС має право визначати власну політику з питань міграції. Попри те існують законодавчі акти, які визначають основи міграційної політики країн та встановлюють певні зобов'язання перед співтовариством. Однак законодавча база спільної міграційної політики ЄС потребує постійного доповнення відповідно до нових зобов'язань та сучасних умов. Спільна міграційна політика повинна брати до уваги потреби національних ринків, тоді як національні міграційні політики повинні відповідати загальним нормам спільної міграційної політики ЄС. Спільна міграційна політика повинна ґрунтуватись на таких принципах, як чіткість, прозорість й справедливість та бути спрямована на заохочення до легальної міграції. Для реалізації цих принципів на практиці, ЄС та країни–члени повинні: визначити чіткі і прозорі правила в'їзду та перебування в ЄС; надати інформацію для потенційних мігрантів та шукачів притулку, зокрема, про їхні права та обов'язки як резидентів ЄС; надавати підтримку та допомогу в дотриманні умов в'їзду та

перебування у країнах походження, а також призначення; забезпечити гнучку загальноєвропейську візову політику тощо.

3. Сучасна соціально-демографічна ситуація в країнах-членах ЄС та економічна криза 2008–2009 років суттєво вплинули на тенденції сучасних міграційних процесів, оскільки в умовах ускладнення демографічної ситуації та економічної нерівності між країнами-членами міграційні процеси продовжують існувати і набувати нових характеристик (загальні темпи імміграції сповільнилися, тоді як обсяги еміграції в країнах-членах ЄС збільшилися, економічна криза змінила гендерний склад трудових мігрантів, спостерігаються тенденції до скорочення обсягів нелегальної міграції, ЄС є регіоном із найбільшою кількістю прийнятих позитивних рішень про надання захисту особам, що шукають притулок, міграційний приріст став основним фактором зміни чисельності населення тощо). Загальний стан сучасних міграційних потоків підтверджує, що Європейський Союз залишається активним центром тяжіння мігрантів, оскільки є привабливим для міграції завдяки високому рівню життя та заробітних плат.

4. Європейський Союз продовжує проводити цілеспрямовану політику збалансованості ринку праці. Формування спільного ринку праці, як ядра загальноєвропейського ринку праці, варто розглядати як процес створення умов забезпечення свободи пересування осіб, яка регулюється відповідними правовими нормами кожної країни-члена. Внаслідок світової економічної кризи ринки праці ЄС почали суттєво слабнути. Однак це не означає, що країни повністю закрили свої ринки для іноземної робочої сили. Країни-члени ЄС продовжують спрямовувати власну політику ринку праці на забезпечення повної продуктивної зайнятості всього економічно активного населення із залученням іноземної робочої сили, впроваджуючи більш посилені норми контролю за дотриманням умов працевлаштування мігрантів, їх перебування в країні, наявність відповідних дозволів, візової політики тощо.

5. Окрім встановленого єдиного права на вільне пересування, ЄС здійснює координовану політику регулювання ринку праці із урахуванням соціально-

економічних та демографічних складових. Вагому роль у цьому процесі відіграє моніторинг ринків праці (національний та міжнародний ринки), що створює передумови ефективної політики зайнятості та міграційної політики загалом. Моніторинг національного ринку праці передбачає контроль за рівнем заробітної плати в країні, можливості працевлаштування, можливість відновлення чи покращення кваліфікації, соціальне забезпечення, в той час, як моніторинг міжнародного ринку – можливість легального працевлаштування, соціальний захист, пропозиція та попит вакансій. Здійснюючи експертну оцінку національного та міжнародного ринків праці, країна може ефективно управляти попитом та пропозицією власної робочої сили, а відповідно визначати межі міграційних потоків і забезпечувати у країні сприятливий міграційний клімат.

6. На підставі побудованої багатofакторної економетричної моделі виявлено статистичні залежності трудової міграції від соціально–економічних чинників, що здійснюють стимулювальну або дестимулювальну дію на інтенсивність та напрями міграційних потоків. Аналіз коефіцієнтів усіх чинників дав підстави визначити сумарну характеристику рівня привабливості соціально–економічних умов країн–членів ЄС для мігрантів. Запропоновано моделі оцінювання міграційного клімату в країнах–членах ЄС, зокрема побудовані індекси міграційної привабливості і розроблена система показників оцінювання напрямів переміщення робочої сили та відповідно і можливостей країн приймати мігрантів на основі здійсненого ранжування і кластеризації країн–членів ЄС за рівнем їхньої міграційної привабливості для трудових мігрантів.

7. Тенденції територіальної мобільності робочої сили визначають засади ефективної міграційної політики, а тому автором побудовано трендові моделі міграційного приросту, що можуть слугувати основою для політики планування в галузі освіти, ринку праці, соціального забезпечення та соціальних реформ. Здійснене автором прогнозування міграційного приросту населення країн–членів ЄС дало змогу передбачити оптимістичні чи песимістичні оцінки особливостей міграційних потоків в ЄС. Отримані прогнозні значення свідчать,

що лідером серед країн-членів ЄС за показником міграційного приросту залишається Люксембург, до того ж, значення цього показника в прогнозному періоді постійно зростає. Високі показники міграційного приросту населення спостерігаються також на Кіпрі та в Бельгії, а у 2013–2014 роках характерним є значний спад показника в таких країнах, як Іспанія, Італія, Португалія, Фінляндія, Швеція та Чеська Республіка. Відтік людського капіталу прогнозується з таких країн, як Естонія, Литва, Латвія, Польща та Словенія. Результати цього дослідження можуть стати предметом уваги органів державного регулювання міграційних потоків для підвищення ефективності організації та реалізації ключових засад міграційної політики ЄС.

8. Побудовані стандартизовані значення показників, що характеризують стан міграційного клімату, дають змогу оцінити вплив соціально-економічних факторів на трудову міграцію в країнах-членах ЄС, а відповідно і механізми регулювання міграційних процесів в цих країнах. Отримані результати свідчать, що основними мотивами, які зумовлюють міграцію населення, є перш за все, економічні причини. Саме вони формують напрями міграційних потоків та є своєрідними регуляторами інтенсивності територіальних переміщень. Також варто зазначити, що розраховані нами показники привабливості підтвердили, що до п'ятірки найпривабливіших щодо міграції країн-членів ЄС, належать Люксембург, Данія, Ірландія, Нідерланди та Швеція. Варто також відзначити, що такі країни, як Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Словаччина та Угорщина забезпечені необхідним працересурсним потенціалом та не потребують притоку людського капіталу, для них характерний його надлишок.

9. При побудові національної міграційної політики необхідно враховувати тенденції міграційних процесів в ЄС, оскільки сучасна політична нестабільність активізувала міграційні потоки в країни-члени ЄС. З одного боку, це призвело до запровадження обмежувальних заходів для контролю обсягів міграції країнами-членами ЄС. А з іншого – обмеження міграційних потоків в ЄС спричиняє зміну напрямку міграційних потоків, що є вагомим саме для

України, оскільки безпосереднє сусідство із Європейським Союзом активізує потоки як легальної, так і нелегальної міграції в Україну. Реформування інституційних механізмів регулювання трудової міграції вимагає теоретичного та методологічного забезпечення: визначення вектору підтримання збалансованості структури населення та рівномірності розвитку регіонів держави, створення інструментів боротьби з міграційними ризиками, пошуки шляхів подолання соціального навантаження на ринки праці та отримання користі від міграційних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айрапетов В.С. Социальная адаптация вынужденных мигрантов и беженцев / В.С. Айрапетов // Вестник Рос. акад. наук. – 1993. – №10. – С. 889–893.
2. Антоняк Н. Зовнішня трудова міграція батьків як причина соціального сирітства дітей / Н. Антоняк // Соц. педагогіка: теорія та практика. – 2007. – № 2. – С. 105–110.
3. Бабенко О. Г. Міграційна політика Української держави на сучасному етапі (політологічний аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Бабенко Олексій Георгійович. – К., 1997. – 195 с.
4. Беккер Г.С. Человеческое поведение: экономический подход. Избранные труды по экономической теории : пер. с англ. / Г.С. Беккер ; сост., науч. рец., послесл. Р.И. Капелюшников ; предисл. М.И. Левин. – М. : ГУВШЭ, 2003. – 672 с.
5. Билсборроу Р. Е. Статистика международной миграции: рекомендации по совершенствованию систем сбора данных / Р. Билсборроу, Г. Хьюго, А. Обераи, Х. Злотник // Международное Бюро труда. – М. : “Академия”, 1999. – 418 с.
6. Білик О.М. Міждержавна міграція як чинник глобального перерозподілу людського капіталу / О.М. Білик // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць : спец. вип. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. “Демократичний розвиток України та пріоритетні завдання демографічної політики”. Т. 2 : Демографічні аспекти регулювання та відтворення трудового потенціалу. – К. : КНЕУ, 2006. – С. 3–14.
7. Бреев Б.Д. Подвижность населения и трудовые ресурсы / Б.Д. Бреев. – М., 1977. – 187 с.
8. Брич В.Я. Роль міграції робочої сили у формуванні світового ринку праці / В.Я. Брич, О.А. Оливко // Проблемы развития внешнеэконо-

- мических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. – 2010. – №42. – С.737–739.
9. Васильківський Д.М. Зовнішня трудова міграція в Україні: сучасний стан, причини, наслідки / Д.М. Васильківський, О.А. Осійчук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 1. – С.97–101.
 10. Вечканов Г.С. Миграция трудовых ресурсов в СССР: полит.-экон. аспект / Г.С. Вечканов. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1981. – 143 с.
 11. Власюк О.С. Вплив міжнародної міграції на сучасний розвиток України / О.С. Власюк // Міжнародна міграція та розвиток України в контексті європейської інтеграції : зб. матеріалів міжнар. наук. конф., (Київ, 16 жовтня 2007 р.) ; за заг. ред. О.С. Власюка. – К. : ПЦ “Фоліант”, 2008. – С.5–9.
 12. Волошин Г. Вплив фінансово-економічної кризи 2008-2009 року на міжнародну трудову міграцію / Галина Волошин // Актуальні проблеми теорії та практики міжнародної економіки за умов глобальних трансформацій : зб. наук. праць. – К. : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2010. – С. 41–48.
 13. Волошин Г. Інституційні засади регулювання трудової міграції в країнах–членах ЄС / Г. В. Волошин // Галицький економічний вісник. –2011. – №4. – С. 12–18.
 14. Волошин Г.В. Інтегральне оцінювання міграційного клімату країн–членів ЄС / Г.В. Волошин // Економічний часопис – XXI. – 2011.– С.17–19.
 15. Волошин Г. Міграційна політика країн ЄС та фінансово-економічна криза 2008–2009 рр. / Галина Волошин // Схід. – 2010. – № 6 (106). – С.7–10.
 16. Волошин Г. Нові виклики для міграційної політики країн призначення та походження / Г.В.Волошин // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 1(115). – С.145–154.

17. Волошин Г.В. Проблеми моделювання міграційного приросту населення країн-членів ЄС [Електронний ресурс] / Г.В. Волошин // Ефективна економіка. – 2011. – №8. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua>.
18. Волошин Г.В. Теоретичні проблеми визначення індексу міграційної привабливості країн-членів ЄС / Г.В. Волошин // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. / Інститут міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2011. – Вип.101, ч.2. – С.106–113.
19. Волошин Г. Формування ефективної міграційної політики України : досвід країн ЄС / Г.В. Волошин // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Міграційні процеси в умовах поліетнічного середовища регіону : [зб. наук. пр.] / Ін-т регіональних досліджень НАН України ; відп. ред. Є. І. Бойко. – Львів, 2009. – Вип. 6 (80). – С. 81–87.
20. Вплив світової економічної кризи на українську економіку: регіональний аспект в рамках ІХ Львівського Міжнародного Економічного Форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ier.com.ua/files/Projects/Projects_2009/2009_18_Lviv%20Forum/Project%20output/2009_18_ukr.pdf
21. Гайдуцький А.П. Масштаби потоків міграційного капіталу в Україну / А.П. Гайдуцький // Вісник Національного банку України. – 2007. – №4. – С.11–14.
22. Гайдуцький А.П. Масштаби трудової міграції українців за кордон / А.П. Гайдуцький // Економіка та держава. – 2007. – №8. – С.82–86.
23. Гайдуцький А.П. Світовий ринок міграційного капіталу та економічна криза 2008–2009 років / А.П. Гайдуцький // Вісник НБУ. – 2010. – №1. – С.34– 37.
24. Глущенко Г. Транснаціоналізм мигрантов и перспективы глобального развития [Електронний ресурс] / Г. Глущенко // Мировая

- экономика и международные отношения. – 2005. – № 12. – Режим доступа : <http://demoscope.ru/weekly/2006/>.
25. Грішнова О.А. Вплив міграції на глобальний перерозподіл людського капіталу / О.А. Грішнова // Міжнародна міграція та розвиток України в контексті європейської інтеграції : зб. матеріалів міжнар. наук. конф., (Київ, 16 жовтня 2007 р.) / за заг. ред. О. С. Власюка. – К. : ПЦ “Фоліант”, 2008. – С. 22–30.
 26. Грішнова О.А. Людський капітал України : сучасний стан та динаміка змін / О.А. Грішнова // Проблеми формування ринкової економіки : міжвід. наук. збірник. – К. : КНЕУ, 2001. – С. 71–80.
 27. Гуменюк Ю.П. Теоретичні аспекти дослідження впливу міжнародної міграції робочої сили на розвиток економічної системи / Ю.П. Гуменюк, Г.П. Гоголь // Вісник національного університету “Львівська політехніка”. – 2009. – № 657. – С. 484–497.
 28. Гава Ю. В.Інтелектуальний капітал – шлях до економічного зростання України / Ю. В. Гава //Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 4. – С.129–134.
 29. Дацюк Л. Міграція: загроза чи елемент розвитку / Л. Дацюк // Урядовий кур’єр. – 2008. – 5 верес.
 30. Денисюк С.Ф. Напрямки розвитку міграційної політики в Україні [Електронний ресурс] / Денисюк С.Ф. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-3/08dsfpvu.pdf>.
 31. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] : [база даних] / Держкомстат України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
 32. Державна прикордонна служба України [Електронний ресурс] : [база даних]. – Режим доступу : <http://www.pvu.gov.ua/control/uk/index>
 33. Дженкова В.І. Внутрішні та зовнішні виміри регулювання міграційних процесів / Дженкова В.І., Левченко Л.М., Реліна І.Є. // Економічний простір. – 2009 р. – №24. – С. 23–30.

34. Діденко Н. Ринок праці та стратегія зайнятості в ЄС: досвід регулювання та державного управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2010-2/doc/3/07.pdf>
35. Довжук Б.С. Соціально–демографічні аспекти зовнішньої трудової міграції / Б.С. Довжук // Ринок праці та зайнятості.–2009. – №4. – С.11–14.
36. Доклад о развитии человека 2009. Преодоление барьеров: человеческая мобильность и развитие : пер с англ. / ПРООН. – М. : Изд-во “Весь Мир”, 2009. – 218 с.
37. Доповідь Комісара з прав людини Томаса Хаммарберга [Електронний ресурс] / Рада Європи. – Режим доступу : [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CommDH\(2007\)15&Language=lanUkrainian](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CommDH(2007)15&Language=lanUkrainian).
38. Економічна енциклопедія : у 3 т. Т. 3 / редкол. : С. В. Мочерний (відп.ред.) та ін. – К. : Видав. центр “Академія”, 2002. – 952 с.
39. Ефимов Ю.Г. Миграция в современном политическом процессе [Електронний ресурс]. : дис. ...доктора полит. наук. : 23.00.02 / Ефимов Юрий Германович. – 2007. – 289 с. – Режим доступу : <http://www.dissland.com/catalog/88159.html>
40. Злупко С. Іван Франко – економіст / С. Злупко. – Л. : МП “Слово”, 1992. – 208 с.
41. Злупко С. Іван Франко і економічна думка світу / Злупко С.М. – Львів : Вид.центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 413 с.
42. Зовнішні трудові міграції населення України / за ред. Е. М. Лібанової, О. В. Позняка. – К. : РВПС України НАН України, 2002. – 206 с.
43. Ивахнюк И.В. Международная трудовая миграция / И.В. Ивахнюк. – М. : МГУ–ТЕИС, 2005. – 286 с.
44. Ионцев В.А. Международная миграция населения: теория и история изучения / В.А. Ионцев. – М. : Диалог, МГУ, 1999. – 370 с.

45. Ігнатоля Н.І. Міграція населення як об'єкт соціологічного аналізу [Електронний ресурс] / Ігнатоля Н.І., Рюль В.О. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Staptp/2009_42/files/42_11Ignatolia_Rul.pdf
46. Калініна С.П. Тенденції розвитку загальноєвропейського ринку праці / С.П. Калініна, К.А. Тахтарова // Вісник соціально-економічних досліджень, Одеса, 2008. – №32. – С. 158–163.
47. Кизима І.С. Чинники зовнішньої трудової міграції населення України [Електронний ресурс] / І.С. Кизима. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/npkntu_e/2009_15/stat_09/54.pdf
48. Кіреєва О. С. Нелегальна міграція в Україні та її вплив на професійну діяльність персоналу Державної Прикордонної служби України/ Збірник наукових праць / О.С. Кіреєва // Психологічні науки. – 2009. – №51. – С.141–144.
49. Кір'ян Т.М. Нові тенденції в теорії, методології та практиці людського капіталу / Т.М. Кір'ян, Ю.М. Куліков// Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. – Одеса, 2008. – Вип. 32. – С. 181–187.
50. Козак Л. Концептуальні підходи до вивчення нелегальної міграції в Україні / Л. Козак // Вісник Львівського університету. Серія екон. – 2009. – №41. – С.275–281.
51. Кокорєва О.В. Формування міжнародних теорій міграції робочої сили [Електронний ресурс] / О.В. Кокорєва. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Tavnv/2009_63/6335.pdf
52. Колосницьна М.Г. Международная трудовая миграция: теоретические основы и политика регулирования / М.Г. Колосницьна, И.К. Суворова // Экономический журнал ВШЭ. – 2005. – №4. – С.543–565.

53. Колосниціна М.Г. Экономика труда : кчб. пособ. для студ. бакалаврата екон. вузов / М.Г. Колосниціна. – М. : Академдрук, 2003. – 345 с.
54. Корольов В.О. Кримінологічна характеристика організованих форм злочинної діяльності з незаконного переправлення осіб через державний кордон / В.О. Корольов // Право і суспільство. – 2010 – №1. – С.151–156.
55. Котляр А.Э. О понятии рынка труда / А.Э. Котляр // Вопросы экономики. – 1998. – №1. – С. 33–41.
56. Краузе О. Зовнішня трудова міграція населення України / О.Краузе // Галицький економічний вісник. – 2010. – №2 (27).– С.26–34.
57. Лапшина І.А. Міжнародна міграція робочої сили : український аспект (за матеріалами західних областей України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.05.01 “Світове господарство і міжнародні економічні відносини / І.А. Лапшина. – Тернопіль, 2002. – 20 с.
58. Лапшина І. Міжнародна трудова міграція і соціальний капітал України [Електронний ресурс] / І. Лапшина. – Режим доступу : <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=explorer&chrome=true&srcid=0BwJQfD7mQgfGMTZhMGJkYWQtZDhkZS00N2QwLWI2MGItYzA3NjUzMjRjNTFk&hl=en>
59. Лармин О.В. Методологические проблемы изучения народонаселения / О.В. Лармин. – М., 1974 – 280 с.
60. Левцун О. Зовнішня трудова міграція в Україні як демографічна проблема [Електронний ресурс] / О. Левцун. – Режим доступу : http://dialogs.org.ua/print.php?part=issue&m_id=4040
61. Лукинов И. И. Некоторые проблемы воспроизводства и использования трудового потенциала / И.И. Лукинов // Соц. труд. – 1981. – №8. – С. 101–110.

62. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір (колективна монографія) / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2008. – 383 с.
63. Мазука Л. Новітні міграційні спільноти в Україні: можливості та проблеми / Л. Мазука // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 3 (12). – С. 31– 41.
64. Малиновська О. Міграції в умовах глобальної фінансово–економічної кризи / О. Малиновська // Україна: аспекти праці.– 2010. – №3. – С.34–40.
65. Малиновська О.А. Міграція в умовах глобальної фінансово–економічної кризи / О.А. Малиновська // Регіональна економіка. – 2010. – №2 – С.123–133.
66. Маркс К. Соч. / К. Маркс, Ф. Энгельс. – 2-е изд. – М., 1955. – Т.4 . – 638 с.
67. Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл. – Т.1. – М. : Прогресс, 1993. – 416 с.
68. Маслова И.С. Экономические вопросы перераспределения рабочей силы при социализме / И.С.Маслова // Акад.наук СССР, Ин-т экономики. – М. : Наука, 1976. – 229 с.
69. Массей Д. Синтетическая теория международной миграции / Д. Массей // Мир в зеркале международной миграции : Научная серия : Международная миграция населения : Россия и современный мир / гл. ред. В.А. Ионцев. – М., 2002. – Вып. 10. – С.135.
70. Міграційні процеси в Україні: сучасний стан і перспективи. / за ред. О.В. Позняка. – Умань, 2007. – 276 с.
71. Моисеенко В.М. Миграция как объект комплексного исследования/ В.М. Моисеенко // Народонаселение: современное состояние и перспективы развития научного знания. – М., 1997. – С. 24–32.
72. Мосьондз С. О. Державна міграційна політика в сучасній Україні (адміністративно–правовий аспект) : автореф. дис. на здобуття наук.

- ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 / С. О. Мосьондз. – К., 2003. – 21 с.
73. Нагорнова О.В. Державне регулювання трудової міграції в умовах ринкової трансформації економіки України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон.наук : спец. 08.00.03 “Економіка та управління національним господарством” / О.В. Нагорнова. – Львів, 2008. – 20 с.
74. Неспорова А. Распространение достойного труда в странах Восточной Европы, Центральной Азии и в Турции / А. Неспорова, В. Неро. – Женева : Региональное бюро МОТ, 2009. – 50 с.
75. Облігації для мігрантів: незадіяні можливості // Дзеркало тижня. – 2010. – №20(800). – 29 квіт.–4 трав.
76. Огляд трудової міграції в Україні, Молдові та Білорусі / Міжнародна організація з міграції. – К., 2007. – 39 с.
77. ООН: Україна не хоче приймати біженців [Електронний ресурс] : [база даних] / NEWSru.ua – Режим доступу : <http://www.newsru.ua/ukraine/19mar2008/runners.html>
78. Переверденцев В.И. Методы изучения миграции населения [Електронний ресурс]. – М., 1975. – 200 с. – Режим доступу : <http://lib.socio.msu.ru/l/library>
79. Петрова Т. П. Концепція державної міграційної політики України : цільова орієнтація і основні напрямки / Т. П. Петрова // НАН України, Науково-дослідний центр з проблем зайнятості населення та ринку праці. – К., 1996. – 41 с.
80. Петрова Я.В. Соціальні механізми інтелектуальної міграції. [Електронний ресурс]. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соц. наук : спец. 22.00.04 / Я.В. Петрова. – К., 2009. – 20 с. – Режим доступу : <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/351046.html>

81. Положення іноземних громадян на внутрішньому ринку ЄС/ Міністерство промисловості і торгівлі Чеської Республіки. – Прага, 2007. – 20 с.
82. Правила в'їзду в Шенгенську зону [Електронний ресурс] / Міністерство закордонних справ України. – Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/16561.htm>
83. Прибыткова И. Современные миграционные исследования : в поисках новых теорий и концепций / И. Прибыткова // Международная миграция населения: Каир + 10. Научная серия : Международная миграция населения : Россия и современный мир. – М. : МАКС–Пресс, 2004. – Вып. 12. – С.39–49.
84. Рыбаковский Л. Л. Миграция населения : прогнозы, факторы, политика/ Л. Л. Рыбаковский. – М. : Наука, 1987. – 200 с.
85. Рыбаковский Л.Л. Миграция населения. Три стадии миграционного процесса. (очерки теории и методов исследования) : монография [Електронний ресурс] / Л.Л. Рыбаковский. – Режим доступу : <http://elib.mubint.ru/lib/knigi/Ribakovskii.pdf>.
86. Реліна І.Є. Масштаби, форми та напрямки сучасних міграційних процесів / І.Є. Реліна // Науковий вісник. – 2009. – №2. – С. 14–17.
87. Ровенчак О. А. Проблеми вивчення міграції та її зв'язку з процесами глобалізації в соціології [Електронний ресурс] / О. А. Ровенчак. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/usoc/2005_4/35-45.pdf
88. Романюк М. Д. Міграції населення України за умов перехідної економіки (методологія і практика регулювання) / М. Д. Романюк. – Львів : Світ, 1999. – 292 с.
89. Романюк М.Д. Міграційні детермінанти національної безпеки України: теоретико–методологічні та практичні аспекти / М.Д. Романюк // Демографія та соціальна економіка – 2009. – №1 (11). – С.51–60.

90. Ромащенко Т.І. До питання про неокласичні концепції міжнародної трудової міграції [Електронний ресурс] / Т.І. Ромащенко. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pips/2009_1/308.pdf
91. Садова У.Я. Міграція та її місце у гармонізації розвитку територіальних суспільних систем / У. Я. Садова // Демографія та соціальна економіка. – 2009. – №1 (11). – С.29–36.
92. Світова економіка : підруч. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. / ред. С. В. Головка. – К. : Либідь, 2007. – 585 с.
93. Серета Г.В. Вплив європейської економічної інтеграції на національні ринки праці [Електронний ресурс] / Г.В. Серета. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2007_4/1768.pdf
94. Служба у справах іноземців та кордонів Португалії [Електронний ресурс] : [база даних]. – Режим доступу : www.sef.pt/estatisticas.htm
95. Статистичний щорічник України за 2008 р. – К. : Держкомстат України, 2009. – 566 с.
96. Тапинос Ж. Международная миграция населения как фактор экономического развития / Жорж Тапинос // Статистика и учет миграции населения. Научная серия : Международная миграция населения : Россия и современный мир / гл. ред. В.А. Ионцев. – М. : МАКС-Пресс, 2001. – Вып. 8. – С. 56–59.
97. Тілікіна Н.В. Концептуальні підходи до дослідження мобільності робочої сили / Н.В. Тілікіна // Актуальні проблеми економіки. – К. : ВНЗ “Національна академія управління”, 2008. – № 11 (89). – С. 189–190.
98. Україна. Звіт по країні 2009: становище біженців та шукачів притулку // Європейської ради з питань біженців (ECRE), УРБ. – 24 с.
99. Федосова В.І. Аналіз тенденцій та масштабів зовнішньої трудової міграції в Україні в умовах світової фінансово-економічної кризи [Електронний ресурс] / В.І. Федосова. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vnuvgp/ekon/2009_2/v46ek42.pdf

100. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наук. думка, 1984, т. 44. – Кн. 1. – 695 с.
101. Хомич Л.В. Зовнішня трудова міграція населення України : масштаби, сучасні ознаки та географія / Л.В. Хомич // Регіональні проблеми України географічний аналіз та пошук шляхів вирішення : зб. наук. праць. – Херсон : ПП Вишемирський, 2007. – С. 310–316.
102. Хомра А. У. Миграция населения : вопросы теории, методики исследования / А.У.Хомра. – К. : Наук. думка, 1979. – 146 с.
103. Цапенко И. Социально-политические последствия международной миграции населения / И. Цапенко // Мировая экономика и международные отношения.– 1999.– № 3.– С. 52–63.
104. Чехович С. Б. Елементарний курс міграційного права України : конспект лекцій : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. Б. Чехович. – К. : МАУП, 2004. – 216 с.
105. Щепанский Я. Элементарные понятия социологии / Я. Щепанский // – М. : Прогрес, 1969. – 248 с.
106. A common immigration policy for Europe [Електронний ресурс] // European Union. – Режим доступу : http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/jl0001_en.htm
107. A common immigration policy for Europe [Електронний ресурс] / European Union. – Режим доступу : <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/08/402>
108. Actions and tools for integration [Електронний ресурс] / European Union. – Режим доступу : http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/jl0009_en.htm
109. Alonso's General Theory of Movement: Advances in Spatial Interaction Modeling [Електронний ресурс] / Jacob J. de Vries, Peter Nijkamp, Piet

- Rietveld ; Tinbergen Institute Discussion Paper. – 2000. – 25 p. – Режим доступа : <http://www.tinbergen.nl/uvatin/00062.pdf>
110. Arango J. Regularizing Immigrants in Spain : A New Approach [Электронный ресурс] / Joaquin Arango, Maia Jachimowicz. – Режим доступа : <http://www.migrationinformation.org/Feature/print.cfm?ID=331>
111. Awad I. The global economic crisis and migrant workers: Impact and response / Ibrahim Awad // International Labour Office, International Migration Programme. – Geneva : ILO, 2009. – 60 p.
112. Bagiński P. Światowy kryzys gospodarczy i jego wpływ na kraje rozwijające się / Paweł Bagiński // Global Development Research Group Policy. – 2009. – Paper 1. – P.15.
113. Castles S. The global economic crisis and migration: temporary interruption or structural change? / Stephen Castles, Simona Vezzoli // Unpublished Manuscript for Paradigmes (Spain). – 2009. – Iss. 2 – June. – P.68–75.
114. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on a Common Policy on Illegal Immigration / Commission of European communities, Brussels, 2001. – 26 p.
115. Coordinating Migration Policy and Management in Ukraine: Lessons from Poland/Institute of Public Affairs (Warsaw), International Centre for Policy Studies (Kyiv). – Kyiv. – 2009. – 52 p.
116. Dadush U. Migrants and the Global Financial Crisis / Uri Dadush, Lauren Falcao // November 2009 / Garnegie Endowment for International Piece/ Policy Brief 83. – Washington, 2009. – P.1–8.
117. Department of economic and social affairs [Электронный ресурс] / United Nations. – Режим доступа : http://www.un.org/en/development/desa/index.html?utm_source=redirect&utm_medium=online&utm_campaign=redirect.

118. Eurostat Newsrelease – 184/2009 – 16 December 2009 – Population of foreign citizens in the EU27 in 2008. Foreign citizens made up 6% of the EU27 population / European Commission. – Eurostat Press Office, 2009. – P. 1–3.
119. Eurostat Newsrelease – 83/2011 – 10 June 2011 – Acquisition of citizenship in the EU / European Commission. – Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2011. – P.1–4.
120. Eurostat Newsrelease – 66/2009 – 8 May 2009 – Asylum in the EU in 2008. Around 20 000 asylum applicants registered each month in EU27/ European Commission. – Eurostat Press Office, 2009. – P.1–4.
121. Eurostat Newsrelease – 162/2008 – 18 November 2008 – Immigration in the EU27 in 2006. 40% of immigrants who settled in the EU27 were citizens of EU27 Member States/ European Commission. – Eurostat Press Office, 2008. – P.1–4.
122. Eurostat. Statistics in Focus – 108/2008 – Acquisition of citizenship in the European Union/ Katya Vasileva, Fabio Sartori/ European Commission. – Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2008. – P.1–8.
123. Eurostat Statistics in Focus – 94/2009 – Citizens of European countries account for the majority of the foreign population in EU-27 in 2008/ Katya Vasileva / European Commission. – Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2009. – P.1–8.
124. Eurostat. Statistics in Focus – 98/2008 – Recent migration trends : citizens of EU-27 Member States become ever more mobile while EU remains attractive to non-EU citizens/ Anne Herm/ European Commission. – Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2008. – P.1–12.
125. Eurostat. Statistics in Focus – 92/2009 – 75 thousand asylum seekers granted protection status in the EU in 2008/ Piotr Juchno/ European Union.

- Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2009. – P.1–8.
126. External Labor Migration from Ukraine: Key results of selected tracking [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http ://openukraine.org/doc/migration/Brief_results_UA / Libanova.doc](http://openukraine.org/doc/migration/Brief_results_UA / Libanova.doc).
127. FRAN Quarterly Update/ Issue 1, January-March 2010 / FRONTEX // European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union, Warsaw. – 2010. – 24 p.
128. Ghosh B. The Global Economic Crisis and Migration/A synoptic note1/ Bimal Ghosh // Migration and the Economic Crisis: Implications for Labour Market Policies in the European Union and the Post-2010 Lisbon Agenda Expert Seminar/ Management Centre Europe, Rue de l'Aqueduc 118, Brussels/International organization for migration, 2009. – 5 p.
129. Global Education Digest 2007: Comparing Education Statistics across the World. – Montreal : UNESCO Institute for Statistics, 2007. – 207 p.
130. Global employment trends: January 2009/ International Labour Office. – Geneva : ILO, 2009. – 54 p.
131. Global migration group [Электронный ресурс] / GMG. – Режим доступа : [http ://www.globalmigrationgroup.org](http://www.globalmigrationgroup.org)
132. GMG Fact-Sheet on the Impact of the Economic Crisis on Labour Migration and Migrant Employment. September 2009 / Prepared by : International Labour Office. – Geneva : ILO, 2009. – P.1–2.
133. Harrison A. Working abroad – the benefits flowing from nationals working in other economies / Anne Harrison // OECD. – Paris : OECD Publications, 2005. – 26 p.
134. Holmes K. O’Grady M. Index of Economic Freedom 2008 / Kim Holmes, Edwin Feulner, Mary O’Grady // Washington D.C. : The Heritage Foundation and Dow Jones & Company, 2008. – 410 p.

135. Immigration and Foreign Policy: The Economic Crisis and its Challenges / Laura Tedesco // Policy Brief, 2010 – № 25. – P.1–5.
136. Integration of concerns related to migration within the external policy [Электронный ресурс] / EU. – Режим доступа : http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/133207_en.htm
137. International Encyclopedia of Population. – N.Y.,1984. – 236 p.
138. International Labour Organization [Электронный ресурс] / ILO. – Режим доступа : <http://www.ilo.org/global/lang-en/index.htm>
139. International Migration Outlook: SOPEMI 2006 Edition / OECD. – Paris, 2006. – 383 p.
140. International organization for migration [Электронный ресурс] / ИОМ. – Режим доступа : <http://www.iom.org.ua/en/>
141. ИОМ Thematic study. Migration and the economic crisis in the European Union : implications for policy /Regional mission to Belgium, Luxemburg, the EU & NATO/ International organization for migration. 2010. – 205 p.
142. Koser Kh. Study of employment and residence permits for migrant workers in major countries of destination / Khalid Koser // International Migration Papers/ International Labour Office, International Migration Programme. – Geneva : ILO, 2009. – No. 95. – 37 p.
143. Migration: Global Approach to the Eastern and South-Eastern regions of the EU [Электронный ресурс] / EU. – Режим доступа : http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/114565_en.htm
144. Migration in an enlarged EU: A challenging solution? [Электронный ресурс] / Martin Kahanec, Klaus F. Zimmermann// Economic Papers. – 363/March 2009.– Режим доступа : http://ec.europa.eu/economyfinance/publications/publication14287_en.pdf

145. Migration trends and migration policies in the European Union / 5-6 March 2009/Conclusions of the EEO from Day One and Summary of Background Material MISEP Meeting, Prague. – 2009 . – 15 p.
146. Mundell R.A. International Trade and Factor Mobility / Robert A. Mundell // International Economics, New York : Macmillan, 1968 – P. 85– 99.
147. Munz R. Migration, Labor Markets, and Integration of Migrants: An Overview for Europe /April 2008/ Rainer Munz //SP Discussion paper NO. 0807 Hamburg Institute of International Economics (HWWI), 2008. – 53 p.
148. Okólski M. Migration pressures on Europe / Marek Okólski // Ośrodek Badań nad Migracjami, Instytut Studiów Społecznych UW/ Working Papers, Seria : Prace migracyjne nr. 26, 1999. – 40 p.
149. Paying Taxes 2008: The global picture. – Washington D.C. : The World Bank, 2008. – 70 p.
150. Recession, vulnerable workers and immigration : backgund report / April 2009/ Ali Rogers, Bridget Anderson, Nick Clark/ Center on migration, policy and society, – 2009 . – 76 p.
151. Regulation (EC) of the European Parliament and of the Council of 15 March 2006 establishing a Community Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/133020_en.htm
152. Stark O. Rural-to-urban Migration in LDCs : a Relative Deprivation Approach / Oded Stark // Economic Development and Cultural Change. 1984. – Vol. 32. – P. 475–486.
153. The Deutsche Welle [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,4279192,00.html>

154. The Hague Programme : 10 priorities for the next five years [Электронный ресурс] / EU. – Режим доступа : http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/116002_en.htm
155. The Sofia Echo [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://sofiaecho.com/2009/05/26/724936_european-council-approves-blue-card-system-for-foreign-workers
156. The United Nations Children’s Fund [Электронный ресурс] / UNICEF.– Режим доступа : <http://www.unicef.org/>
157. Towards a common European Union immigration policy [Электронный ресурс] : [база данных] / European Union. – Режим доступа : http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/immigration/fsj_immigration_intro_en.htm
158. The United Nations Institute for Training and Research [Электронный ресурс] / UNITAR.– Режим доступа : <http://www.unitar.org/>
159. The United Nations Population Fund [Электронный ресурс] / UNFPA. – Режим доступа : <http://www.unfpa.org/public/>
160. The United Regional Commissions [Электронный ресурс]/ United Nations – Режим доступа : <http://www.un.org/regionalcommissions/>
161. Trends in International Migrant Stock : The 2008 Revision. July 2009/ Population Division/ Department of Economic and Social Affairs, United Nations. – New York, 2009. – 13 p.
162. United Nations conference on trade and development [Электронный ресурс] / UNCTAD. – Режим доступа : <http://www.unctad.org/Templates/StartPage.asp?intItemID=2068>
163. United Nations Development Programme [Электронный ресурс]/ United Nations – Режим доступа : <http://www.beta.undp.org/content/undp/en/home.html>
164. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [Электронный ресурс] / UNESCO. – Режим доступа : <http://www.unesco.org/new/en/>

165. United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women [Електронний ресурс] / UN Women. – Режим доступу : <http://www.unwomen.org/>
166. Wallerstein I. The Modern World System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth / I. Wallerstein // Regents of the University of California, 2011. – 410 p.
167. Wikipedia [Електронний ресурс] : [база даних] // Вільна енциклопедія. – Режим доступу : <http://www.uk.wikipedia.org>.
168. World Migration 2008: Managing Labour Mobility in the Evolving Global Economy. – Geneva : IOM, 2008. – 562 p.
169. World Health Organization [Електронний ресурс] : [база даних] / WHO. – Режим доступу : <http://www.who.int/en/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Основні засади спільної міграційної політики ЄС та регулювання міграційних процесів країн-членів

Таблиця А.1

Регулювання міграційних процесів країнами–членами ЄС в умовах світової економічної кризи 2008–2009 рр.

Країна	Адміністративні обмеження *	Політика працевлаштування (квоти)	Преференції для кваліфікованих/високо-кваліфікованих мігрантів	Програми отримання “нових знань” чи перекваліфікації	Боротьба з нелегальною міграцією, торгівлею людьми та експлуатаційною поведінкою	Політика добровільного повернення мігрантів	Ринок праці/соціальний захист/політика інтеграції
Австрія	+		+				+
Бельгія	+				+		+
Чеська Республіка	+					+	+
Естонія			+				+
Фінляндія	+						
Франція					+	+	+
Німеччина	+		+				+
Греція						+	+
Угорщина		+		+			+
Ірландія	+			+			
Італія	+	+			+		
Люксембург							
Польща	+					+	+
Португалія		+		+		+	+
Румунія							+
Словенія		+					
Іспанія	+	+				+	+
Швеція	+						+
Великобританія	+	+			+		+
Болгарія	+			+			+
Данія	+						+
Кіпр	+				+		
Латвія	+				+		+
Литва			+		+		+
Мальта	+				+		
Нідерланди			+		+	+	
Словаччина	+						+

Примітка: жорсткі вимоги допуску в країну, вимоги до проходження тесту ринку, обмеження можливостей для продовження дозволів та для зміни статусу перебування, возз'єднання родин, внесення змін у міграційне законодавство
Джерело: розраховано автором за даними МОП.

Таблиця А.2.

Основні засади спільної міграційної політики ЄС в рамках реалізації програми Тампере (1999–2004 рр.)

	Суть нормативно-правового акту
з питань економічної міграції	<p>1. З 3 жовтня 2005 р. набула чинності Директива Ради ЄС 2003/86 про право на возз'єднання сім'ї. Держави-члени ЄС повинні були привести своє законодавство у відповідність до цієї Директиви не пізніше 3 жовтня 2005 року.</p> <p>2. Директива Ради ЄС 2003/109 від 25 листопада 2003 року на довгострокове проживання громадян третіх країн (довгострокові посвідки на проживання), які легально проживали протягом п'яти років на території держави-члена ЄС, що вступила в силу 23 січня 2004 року.</p> <p>3. Директива Ради ЄС 2004/114 від 13 грудня 2004 року про умови допуску громадян третіх країн з метою навчання, обміну учнями, неоплачуваної професійної підготовки або добровільної служби в країнах-членах ЄС. Вона вступила в силу 12 січня 2005 року, а держави-члени повинні привести законодавство у відповідність цим нормам до 12 січня 2007 року.</p> <p>4. Директива 2005/71 для спрощення допуску науковців та дослідників в ЄС, яка була прийнята 12 жовтня 2005 року.</p>
з питань інтеграції мігрантів	<p>1. У червні 2003 року Європейська Комісія прийняла програмний документ з питань імміграції, інтеграції та зайнятості, в якій держави-члени ЄС закликали до активізації своїх зусиль з інтеграції іммігрантів.</p> <p>2. У вересні 2005 р. Європейська Комісія прийняла програму "Загальний план дій щодо інтеграції - Рамки інтеграції громадян третіх країн в Європейський Союз". Державам-членам пропонується активізувати свої зусилля з перспективою розробки національної стратегії інтеграції, однак шляхи забезпечення узгодженості дії на рівні ЄС і на національному рівні не пропонуються.</p> <p>3. Створено соціальну мережу з питань інтеграції (National Contacts Points on Integration), метою якої є обмін інформацією, думками, проводяться дискусії із спірних питань та передової практики. Дана мережа зробила цінний внесок у підготовку посібника із інтеграції, опублікованому в листопаді 2004 року.</p> <p>4. У червні 2006 року Комісія представила другу щорічну доповідь з проблем міграції та інтеграції, що містить огляд тенденцій у сфері міграції у Європейському Союзі, аналіз змін та опис заходів, вжитих щодо прийому та інтеграції іммігрантів.</p> <p>5. У травні 2007 року було видано друге видання довідника з інтеграції для політиків і законодавців, що стало наступним кроком для обміну інформацією і досвідом роботи.</p> <p>У червні 2007 р. Рада ЄС за підсумками міністрів ЄС прийняла основні положення для зміцнення політики інтеграції до ЄС шляхом сприяння єдності усіх країн-членів у цьому важливому питанні.</p>

з питань нелегальної міграції	<p>1. План дій щодо незаконної імміграції - 28 лютого 2002 року. Рада міністрів ЄС затвердила комплексний план по боротьбі із незаконною міграцією і торгівлею людьми в Європейському Союзі.</p> <p>2. 28 листопада 2002 року, Рада ЄС прийняла програму повернення нелегальних мігрантів, яка передбачала розробку заходів, що відповідають загальноєвропейським та національним стандартам та керівним принципам.</p>
відносини із третіми країнами	<p>1. Були укладені угоди про реадмісію із низкою країн (Гонконг, Макао, Шрі-Ланка, Албанія) і тривають по сьогоднішній день переговори з кількома іншими країнами походження мігрантів в ЄС.</p> <p>2. 10 березня 2004 р. Європейський парламент та Рада ЄС ухвалили програму, що містить основні засади надання фінансової та технічної допомоги третім країнам у сфері міграції та надання притулку (ЕНЕЙ). ЕНЕЙ (AENEAS) містить багаторічні програми терміном на 2004-2008 рр. із загальним бюджетом 250 млн.євро.</p>

Джерело: розроблено автором за інформаційними даними ЄС.

Таблиця А.3.

Основні засади глобального підходу до міграції в східних та південно-східних регіонах, які межують з ЄС

Регіон	Основні сфери співробітництва
Туреччина та Балканські країни	<p>а) підтримка діалогу з питань міграції в рамках різних двосторонніх, регіональних та національних форумів; б) покращення умов для позитивного впливу міграції на розвиток; в) запобігання витоку висококваліфікованих кадрів, простіша система здійснення грошових переказів та підвищення циклічної міграції; г) контроль за виконанням політики надання притулку; д) зміцнення правової та адміністративної системи в країнах з метою більш ефективного забезпечення безпеки населення; е) подальший розвиток системи “Фронтекс”; є) розвиток взаємної допомоги між органами влади цих країн, що відповідають за боротьбу із організованою злочинністю.</p>
країни-партнери у Східній Європі та на Південному Кавказі	<p>а) діалог з питань міграції з країнами, які розробили план дій з ЄС (Азербайджан, Вірменія і Грузія) та зміцнити її з країнами, які вже мають план дій (Молдова та Україна). Проведення попередніх переговорів із Білорусією; б) обмін досвідом для активного партнерства. Комісія пропонує створити таку структуру співробітництва, яка об'єднувала б країни-члени та відповідні установи ЄС, країни, що не входять до ЄС, але, що межують із Чорним морем, регіональними організаціями, зокрема, Південно-Східна ініціатива Європи, Чорноморське економічне співробітництво (ОЧЕС) і Чорноморський форум; в) розвиток партнерства з питань мобільності; г) запобігання витоку висококваліфікованих спеціалістів і полегшення процедури видачі віз, а також системи переказу грошових коштів; д) завершення процесу укладення угоди про реадмісію з Республікою Молдова, реалізація угоди, укладеної з Україною і розглянути питання про нові угоди з іншими країнами; е) підтримка країн в управлінні кордонами, боротьба з організованою злочинністю і фальсифікацією документів.</p>

Російська Федерация	передчається поглиблення обміну інформацією між ЄС і РФ, покращення співпраці між “Європолом” та системою “Фронтекс”, особливо в регіоні Балтійського моря, а також взаємну співпрацю із прикордонною службою охорони Російської Федерації.
Сирія, Ліван, Йорданія, Іран та Ірак	а) діалог з Ліваном і Йорданією, і почати такий же діалог з Сирією, коли угода про асоціацію буде підписаною; б) підтримка Йорданії і Сирії в їх зусиллях надання допомоги біженцям іракського походження; в) заохочувати Іран активізувати співпрацю зі своїми сусідами по боротьбі з контрабандою та незаконним обігом людей
країни Центральної Азії	пріоритетним залишаються питання співробітництва між країнами в управлінні кордонами і надання технічної допомоги в боротьбі із нелегальною міграцією, контрабандою та незаконним обігом людей
інші Азіатські країни	а) продовження переговорів про укладення угод про реадмісію та підтримку ініціатив, пов'язаних із боротьбою з контрабандою та нелегальною міграцією; б) налагодження партнерських відносин з деякими країнами.

Джерело: розроблено автором за інформаційними даними ЄС.

Додаток Б

Соціально–економічні показники країн–членів ЄС

Таблиця Б.1.

Демографічна ситуація в країнах-членах ЄС станом на 2009–2010 рр.

Країна	Чисельність населення станом на 01.01. 2009	Рівень народжуваності	Рівень смертності	Природний приріст	Імміграційний приріст	Загальні зміни у чисельності	Чисельність населення станом на 01.01. 2010
	(1000)						
ЄС-27	499 723,5	5 421,7	4 826,1	595,7	940,6	1 536,3	501 259,8
Бельгія	10 750,0	124,1	101,7	22,4	55,1	77,5	10 827,5
Болгарія	7 606,6	79,3	108,2	-28,9	-0,9	- 29,8	7 576,8
Чеська Республіка	10 467,5	115,9	106,0	9,8	35,0	44,9	10 512,4
Данія	5 511,5	62,6	54,8	7,8	27,8	35,6	5 547,1
Німеччина	82 002,4	645,6	834,6	-189,0	-55,7	-244,8	81 757,6
Естонія	1 340,4	15,8	16,0	-0,3	0,1	-0,1	1 340,3
Ірландія	4 450,0	74,9	30,1	44,7	-43,9	0,9	4 450,9
Греція	11 260,4	120,7	110,8	9,9	35,9	45,8	11 306,2
Іспанія	45 828,2	564,0	383,9	180,1	78,9	259,0	46 087,2
Франція	64 350,8	830,4	548,2	282,2	76,5	358,7	64 709,5
Італія	60 045,1	553,6	584,7	-31,1	383,4	352,3	60 397,4
Кіпр	796,9	9,3	5,2	4,0	0,9	5,0	801,9
Латвія	2 261,3	22,2	29,9	-7,7	-4,6	-12,3	2249,0
Литва	3 349,9	36,8	42,0	-5,2	-15,5	-20,6	3329,2
Люксембург	493,5	5,6	3,6	1,9	6,8	8,7	502,2
Угорщина	10 031,0	97,1	130,2	-33,1	15,7	-17,3	10 013,6
Мальта	413,6	3,9	3,3	0,7	2,1	2,7	416,3
Нідерланди	16 485,8	185,4	134,1	51,4	39,7	91,0	16 576,8
Австрія	8 355,3	76,7	76,6	0,1	17,6	17,7	8 372,9
Польща	38 135,9	428,3	384,9	43,4	-15,4	28,0	38 163,9
Португалія	10 627,3	97,4	102,4	-5,0	14,6	9,6	10 636,9
Румунія	21 498,6	227,5	257,5	-29,9	-2,5	-32,4	21 466,2
Словенія	2 032,4	22,5	18,7	3,8	18,0	21,8	2 054,1
Словаччина	5 412,3	61,0	53, 1	7,9	3,9	11,8	5 424,1
Фінляндія	5 326,3	60,1	49,5	10,6	13,5	24,2	5 350,5
Швеція	9 256,3	113,8	89,9	23,9	67,6	91,6	9 347,9
Великобританія	61 634,6	787,3	566,3	221,1	186,0	407,1	62 041,7

Джерело: Eurostat. Statistics in Focus – 47/2009 – First demographic estimates for 2009/Giampaolo Lanzieri/ European Union. – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009. — P.1.

Таблиця Б.2.

Показники імміграційного приросту в країнах-членах ЄС (на 1000 жителів), 1997–2007 рр.

Країни	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ЄС-27	430	529	980	725	600	1 852	2 035	1 875	1 660	1 639	1 908
Країни із ліберальним типом міграційної політики											
Болгарія	0	0	0	0	-214	1	0	0	0	0	-1
Іспанія	94	159	238	390	441	649	625	610	641	605	702
Італія	50	56	35	50	50	345	612	557	324	377	494
Польща	-12	-13	-14	-410	-17	-18	-14	-9	-13	-36	-20
Португалія	29	32	38	47	65	70	64	47	38	26	20
Румунія	-13	-6	-3	-4	-558	-2	-7	-10	-7	-6	-1
Словенія	-1	-5	11	3	5	2	4	2	6	6	14
Словаччина	2	1	1	-22	1	1	1	3	3	4	7
Угорщина	18	17	17	17	10	4	16	18	17	21	14
Чеська Республіка	12	9	9	7	-43	12	26	19	36	35	84
Країни із поміркованим типом міграційної політики											
Естонія	-7	-7	-1	0	0	0	0	0	0	0	0
Ірландія	17	16	24	32	39	33	31	48	66	67	64
Латвія	-9	-6	-4	-6	-5	-2	-1	-1	-1	-2	-1
Литва	-22	-22	-21	-20	-3	-2	-6	-10	-9	-5	-5
Австрія	2	8	20	17	44	35	38	62	56	29	31
Фінляндія	5	4	3	2	6	5	6	7	9	11	14
Швеція	6	11	14	24	29	31	29	25	27	51	54
Греція	61	55	45	29	38	38	35	41	40	40	41
Країни із консервативним типом міграційної політики											
Бельгія	10	12	16	14	36	41	35	36	51	53	62
Данія	12	11	9	10	12	10	7	5	7	10	20
Німеччина	93	47	202	168	275	219	142	82	82	26	48
Франція	-	-1	150	158	173	184	189	105	92	90	71
Кіпр	5	4	4	4	5	7	12	16	14	9	13
Люксембург	4	4	4	3	3	3	5	4	6	5	6
Мальта	1	0	0	10	2	2	2	2	2	2	2
Нідерланди	30	44	44	57	56	28	7	-10	-23	-26	-2
Великобританія	58	97	138	144	151	158	178	227	193	247	175

Джерело: розроблено автором за даними ЄС.

**Валовий внутрішній продукт на душу населення в країнах–членах ЄС
та в Україні станом на 2009 р.**

Країна	Рейтинг	За даними Міжнародного Валютного Фонду (млн.дол. США)	Рейтинг	За даними Світового Банку (млн.дол. США)	Прогноз Європейської Комісії на 2010 р. (приріст у %)	Прогноз МВФ на 2010 р. (приріст у %)
Ірландія	5	59,924	4	58,399	- 2,6	-
Швеція	8	49,655	7	48,584	0,8	-
Франція	18	41,511	14	41,523	- 0,2	0,7
Люксембург	1	104,673	1	99,879	0,1	-
Фінляндія	9	46,602	8	46,515	0,2	-
Австрія	13	45,181	11	35,494	- 0,1	-
Іспанія	25	32,067	22	31,846	- 1,0	- 0,1
Данія	7	57,261	5	56,427	0,3	-
Бельгія	17	42,557	13	42,213	- 0,2	-
Італія	20	35,872	18	2,112,780	0,1	- 0,1
Німеччина	19	40,415	16	40,079	0,3	0,1
Греція	27	28,273	21	32,166	0,1	-
Словенія	30	22,933	26	22,523	0,7	-
Кіпр	28	27,327	24	27,036	0,7	-
Португалія	32	21,019	27	20,762	- 0,8	-
Чеська Республіка	36	17,070	30	16,271	0,3	-
Мальта	35	18,088	-	-	0,2	-
Естонія	39	15,851	31	15,856	- 0,8	-
Польща	49	11,041	40	11,043	0,8	-
Словаччина	42	13,857	34	13,887	0,7	-
Угорщина	43	13,762	35	13,741	- 0,3	-
Литва	48	11,354	39	11,353	- 4,7	-
Латвія	46	11,985	37	11,931	- 3,2	-
Болгарія	77	5,186	65	5,175	- 0,1	-
Румунія	61	7,697	51	7,703	0,0	-
Великобританія	12	45,575	12	44,693	0,1	0,2
Нідерланди	10	46,261	9	46,041	- 0,4	-
Україна	98	3,046	91	3,029	-	-

Джерело: розраховано автором на підставі даних: World Economic Outlook Database, April 2008/ International Monetary Fund; World Development Indicators database/Total GDP 2007 & Population 2007/ World Bank, 1 July 2010; European Commission Spring Forecast/ European Economy - 7/2009 — Economic Crisis in Europe: Causes, Consequences and Responses/European Commission. — Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008. — P.27; World Economic Outlook Update, July 7, 2010/IMF.- P.2.

Таблиця Б.4.

Рівень мінімальних заробітних плат в країнах-членах ЄС, у євро

Країна	Роки									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Бельгія	1 096	1 118	1 163	1 163	1 186	1 210	1 234	1 259	1 310	1 387
Болгарія	38	45	51	56	61	77	82	92	112	123
Чехія	111	144	175	199	207	235	261	288	304	306
Естонія	-	-	118	138	159	172	192	230	278	278
Ірландія	945	945	1 009	1 073	1 073	1 183	1 293	1 403	1 462	1 462
Греція	526	544	552	605	631	668	668	658	681	-
Іспанія	425	433	516	526	537	599	631	666	700	728
Франція	1 049	1 081	1 084	1 094	1 113	1 164	1 218	1 254	1 280	1 321
Латвія	84	89	107	116	121	116	129	172	229	254
Литва	106	120	120	125	125	145	159	174	232	232
Люксембург	1 191	1 259	1 290	1 369	1 403	1 467	1 503	1 570	1 570	1 642
Угорщина	100	151	202	212	200	232	247	258	273	270
Мальта	500	532	552	534	541	557	580	584	612	630
Нідерланди	1 092	1 154	1 207	1 249	1 265	1 265	1 273	1 301	1 335	1 382
Польща	159	196	212	201	177	205	234	246	313	281
Португалія	371	390	406	416	426	437	450	470	497	525
Румунія	25	44	50	73	69	72	90	1141	141	153
Словенія	375	396	431	451	471	490	512	522	539	589
Словаччина	-	-	114	133	148	167	182	217	242	296
Великобританія	970	1 130	1 118	1 106	1 084	1 197	1 269	1 361	1 223	1 010

Примітки: за винятком таких країн як Австрія, Кіпр, Данія, Швеція, Фінляндія, Німеччина та Італія, оскільки в даних країнах відсутня система мінімальних заробітних плат

Джерело: Eurostat. Statistics in Focus – 29/2009 – Minimum Wages in January 2009/ Beate Czech/ European Union. – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009. — 8 P.

Таблиця Б.5.

Міжнародні валютно-фінансові потоки: обсяги грошових переказів станом на 2009 р.

	Грошові перекази			Відносна величина грошових переказів				Грошові перекази за континентом походження					
	приплив (млн. дол. США)	відтік (млн. дол. США)	відтік (млн. дол. США) (мігрантів)	на душу населення (в дол. США)	у % від чистих надходжень від офіційних дотацій у цілях розвитку	у % від ВВП	Співвідношення грошових переказів до прямих іноземних інвестицій	Африка	Азія	Європа	Латинська Америка та Карибський басейн	Північна Америка	Океанія
Ірландія	580	2,554	4,363	135	-	0,2	0,0	0,0	0,2	70,6	0,1	22,9	6,1
Швеція	775	1,142	1,022	85	-	0,2	0,1	0,6	3,2	69,4	1,4	22,9	2,6
Франція	13,746	4,380	677	223	-	0,5	0,1	13,5	3,8	58,8	4,7	16,8	2,3
Люксембург	1,565	9,281	53,446	3,355	-	3,3	0,0	0,0	0,2	90,7	0,2	8,5	0,4
Фінляндія	772	391	2,506	146	-	0,3	0,1	0,2	1,0	83,7	0,2	12,3	2,6
Австрія	2,945	2,985	2,420	352	-	0,8	0,1	0,0	3,7	73,6	1,2	17,9	3,5
Іспанія	10,687	14,728	3,075	241	-	0,7	0,2	0,1	0,3	63,8	24,2	10,8	1,0
Данія	989	2,958	7,612	182	-	0,3	0,1	0,3	2,6	67,4	0,7	24,6	4,5
Бельгія	8,562	3,192	4,438	819	-	1,9	0,1	0,2	2,4	79,7	1,3	15,3	1,2
Італія	3,165	11,287	4,481	54	-	0,2	0,1	0,1	0,2	56,2	9,8	27,4	6,3
Німеччина	8,570	13,860	1,366	104	-	0,3	0,2	0,2	12,1	44,3	1,5	39,1	2,8
Греція	2,484	1,460	1,499	223	-	0,7	1,3	0,0	8,2	58,1	0,4	23,6	9,7
Словенія	284	207	1,236	142	-	0,7	0,2	0,0	0,1	77,0	0,5	17,1	5,2
Кіпр	172	371	3,195	201	-	-	0,1	0,0	6,3	69,8	0,0	11,5	12,4
Португалія	3,945	1,311	1,717	371	-	1,8	0,7	3,1	0,3	62,4	12,1	21,2	0,8
Чеська Республіка	1,332	2,625	5,790	131	-	0,8	0,1	0,0	4,1	70,2	0,4	23,3	2,0
Мальта	40	54	5,011	99	-	-	0,0	0,0	0,1	36,1	0,0	19,3	44,5
Естонія	426	96	474	319	-	2,3	0,2	0,0	4,5	81,5	0,1	12,3	1,6

Продовження таблиці Б.5

Польща	10,496	1,278	1,818	276	-	2,6	0,5	0,0	5,5	54,2	1,0	36,4	2,9
Словаччина	1,483	73	588	275	-	2,0	0,4	0,0	1,8	85,4	0,1	12,0	0,7
Угорщина	413	235	742	41	-	0,3	0,0	0,0	3,4	52,4	0,9	37,8	5,5
Литва	1,427	566	3,424	421	-	3,8	0,7	0,0	6,8	74,2	0,3	17,2	1,5
Латвія	552	45	100	242	-	2,1	0,2	0,0	5,9	67,4	0,2	22,7	3,7
Болгарія	2,086	86	822	273	-	5,7	0,2	0,0	53,8	37,2	0,1	8,5	0,5
Румунія	8,533	351	2,630	398	-	5,6	0,9	0,0	15,0	61,3	0,4	22,0	1,3
Великобританія	8,234	5,048	933	135	-	0,3	0,0	0,3	4,4	26,2	0,7	38,4	29,9
Нідерланди	2,548	7,830	4,780	155	-	0,3	0,0	0,0	3,4	51,5	1,8	30,4	12,9
Україна	4,503	42	6	97	1,111,1	3,9	0,5	0,0	9,1	77,0	0,1	13,4	0,5

Джерело: Human Development Report 2009/United Nations Programme (UNDP)/ based on data calculated from World bank (2009)/New York, 2009 – P.159-162.

Додаток В

Загальна характеристика складу населення країн-членів ЄС

Таблиця В.1.

Чисельність іноземного населення у країнах-членах ЄС станом на 2008 р.

	Загальна чисельність іноземного населення		Громадяни країн-членів ЄС		Громадяни країн, що не є членами ЄС	
	тис. осіб	% від загальної чисельності населення	тис. осіб	% від загальної чисельності населення	тис. осіб	% від загальної чисельності населення
ЄС-27	30 779	6,2	11 302	2,3	19 476	3,9
Бельгія	971	9,1	659	6,2	312	2,9
Болгарія	24	0,3	4	0,0	21	0,3
Чеська Республіка	348	3,3	132	1,3	216	2,1
Данія	298	5,5	93	1,7	205	3,7
Німеччина	7 255	8,8	2 516	3,1	4 740	5,8
Естонія	229	17,1	8	0,6	221	16,5
Ірландія	554	12,6	392	8,9	162	3,7
Греція	906	8,1	158	1,4	748	6,7
Іспанія	5 262	11,6	2 113	4,7	3 149	7,0
Франція	3 647	5,8	1 283	2,0	2 391	3,8
Італія	3 433	5,8	934	1,6	2 498	4,2
Кіпр	125	15,9	81	10,3	44	5,6
Латвія	415	18,3	8	0,3	408	17,9
Литва	43	1,3	3	0,1	40	1,2
Люксембург	206	42,6	177	36,6	29	6,0
Угорщина	177	1,8	101	1,0	76	0,8
Мальта	15	3,8	8	2,0	7	1,8
Нідерланди	688	4,2	263	1,6	425	2,6
Австрія	835	10,0	290	3,5	545	6,6
Польща	58	0,2	25	0,1	33	0,1
Португалія	446	4,2	116	1,1	331	3,1
Румунія	26	0,1	6	0,0	20	0,1
Словенія	69	3,4	4	0,2	65	3,2
Словацьчина	41	0,8	26	0,5	15	0,3
Фінляндія	133	2,5	47	0,9	86	1,6
Швеція	524	5,7	241	2,6	284	3,1
Великобританія	4 021	6,6	1 615	2,6	2 406	3,9

Джерело: Eurostat Newsrelease - 184/2009 - 16 December 2009 - Population of foreign citizens in the EU27 in 2008. Foreign citizens made up 6% of the EU27 population / European Commission. – Eurostat Press Office, 2009. – P.2.

Таблиця В.2.

Найчисельніші групи мігрантів в країнах-членах ЄС, що походять з інших країн-членів ЄС, 2008 р.

№	Громадяни країни-члена ЄС	Чисельність в країнах-членах ЄС	% іноземного населення ЄС	Основна країна призначення та % мігрантів
1	Румунія	1,677,000	5.4%	Іспанія (44%), Італія (37%)
2	Італія	1,262,000	4.1%	Німеччина(45%)
3	Польща	1,197,000	3.9%	Німеччина (35%), Великобританія (33%)
4	Португалія	965,000	3.1%	Франція (52%)
5	Великобританія	919,000	3.0%	Іспанія (39%)
6	Німеччина	773,000	2.5%	Іспанія (24%), Австрія (16%)
7	Франція	602,000	2.0%	Бельгія (22%); Великобританія, Німеччина, Іспанія (19%)
8	Нідерланди	459,000	1.5%	Німеччина (31%), Бельгія (27%)
9	Іспанія	438,500	1.4%	Франція (31%), Німеччина (26%), Великобританія (15%)
10	Греція	431,000	1.4%	Німеччина (74%)

Джерело: Eurostat.Statistics in Focus – 94/2009 – Citizens of European countries account for the majority of the foreign population in EU-27 in 2008/ Katya Vasileva/ European Commission. – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009. — P.4.

Таблиця В.3.

Найчисельніші групи мігрантів в країнах-членах ЄС, що походять із третіх країн, 2008 р.

№	Громадяни країни, що не є членом ЄС	Чисельність в країнах-членах ЄС	% іноземного населення ЄС	Основна країна призначення та % іноземного населення в країні
1	Туреччина	2,419,000	7.9%	Німеччина (76%)
2	Марокко	1,727,000	5.6%	Іспанія (38%), Франція (27%), Італія (21%),
3	Албанія	1,015,000	3.3%	Греція (57%), Італія (40%)
4	Китай	621,000	2.0%	Італія (25%), Іспанія (20%), Великобританія (15%)
5	Україна	602,000	2.0%	Німеччина (23%), Італія (22%), Чеська Республіка (17%)
6	Алжир	594,000	1.9%	Франція (80%)
7	Російська Федерація	570,000	1.9%	Німеччина (36%)

Продовження таблиці В.3

8	Індія	512,000	1.7%	Великобританія (58%)
9	Еквадор	511,000	1.7%	Іспанія (83%)
10	Сербія та Чорногорія	473,000	1.5%	Німеччина (54%), Австрія (28%), Італія (14%)

Джерело: Eurostat. Statistics in Focus – 94/2009 – Citizens of European countries account for the majority of the foreign population in EU-27 in 2008/ Katya Vasileva/ European Commission. – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009. — P.4.

Таблиця В.4.

Найчисельніші групи іноземних громадян, що проживають в країнах-членах ЄС станом на 2008 р.

Бельгія		Болгарія		Чеська Республіка		Данія					
Громадяни	%	Громадяни	%	Громадяни	%	Громадяни	%				
Італія	169,000	17,4	РФ	9,000	36,7	Україна	103,400	29,7	Туреччина	28,800	9,7
Франція	130,600	13,4	Україна	2,200	8,8	Словацьчина	67,900	19,5	Ірак	18,300	6,1
Нідерланди	123,500	12,7	Греція	1,600	6,6	В'єтнам	42,300	12,2	Німеччина	18,000	6,0
Марокко	79,900	8,2	Вірменія	1,400	5,9	Польща	20,600	5,9	Норвегія	14,400	4,8
Іспанія	42,700	4,4	Македонія	1,300	5,6	Росія	20,100	5,8	Польща	13,800	4,6
Німеччина		Греція		Іспанія		Франція (2005)					
Громадяни	%	Громадяни	%	Громадяни	%	Громадяни	%				
Туреччина	1,830,100	25,2	Албанія	577,500	63,7	Румунія	734,800	14,0	Португалія	492,000	13,6
Італія	570,200	7,9	Україна	22,300	2,5	Марокко	649,800	12,3	Алжир	477,500	13,2
Польща	413,000	5,7	Грузія	17,200	1,9	Екватор	423,500	8,0	Марокко	461,500	12,7
Греція	316,900	4,4	Пакистан	16,200	1,8	Великобританія	354,700	6,7	Туреччина	220,800	6,1
Сербія та Чорногорія		3,5	Єгипет	13,900	1,5	Колумбія	282,900	5,4	Італія	178,500	4,9
	254,000										
Італія		Латвія		Литва		Люксембург					
Громадяни	%	Громадяни	%	Громадяни	%	Громадяни	%				
Румунія	625,300	18,2	Визнані не громадянами країни	71,700	89,5	РФ	12,800	29,7	Португалія	76,600	37,2
Албанія	402,000	11,7	РФ	28,500	6,9	Білорусія	4,700	10,9	Франція	26,600	12,9
Марокко	365,900	10,7	Литва	3,400	0,8	Особи без громадянства	4,200	9,7	Італія	19,100	9,3
Китай	156,500	4,6	Україна	2,600	0,6	Україна	2,600	6,1	Бельгія	16,500	8,0
Україна	132,700	3,9	Білорусія	1,800	0,4	Польща	500	1,2	Німеччина	11,600	5,6
Угорщина		Мальта		Нідерланди		Австрія					
Громадяни	%	Громадяни	%	Громадяни	%	Громадяни	%				

Продовження таблиці В.4

Румунія	65,900	37,3	Великобританія	26,5	Туреччина	93,700	13,6	Сербія та Чорногорія	15,9		
			4,100					132,600			
Україна	17,300	9,8	Індія	900	6,0	Марокко	74,900	10,9	Німеччина	119,800	14,3
Німеччина	14,400	8,2	Сербія	800	5,1	Німеччина	62,400	9,1	Туреччина	109,200	13,1
Китай	10,200	5,8	Болгарія	800	4,9	Великобританія	40,200	5,8	Боснія і Герцеговина	85,000	10,2
Сербія	6,400	3,6	Китай	700	4,7	Бельгія	26,200	3,8	Хорватія	56,400	6,8
Польща			Португалія			Румунія			Словенія		
Громадяни		%	Громадяни		%	Громадяни		%	Громадяни		%
Німеччина	11,800	20,5	Бразилія	70,100	15,7	Молдова	5,500	21,0	Боснія і Герцеговина	32,500	47,3
Україна	6,100	10,6	Кабо-Верде	64,700	14,5	Туреччина	2,200	8,4	Сербія	13,800	20,1
РФ	3,700	6,4	Україна	39,600	8,9	Китай	1,900	7,3	Македонія	7,400	10,9
Швеція	2,800	4,8	Ангола	32,800	7,4	Італія	1,800	6,8	Хорватія	7,000	10,2
Австрія	2,700	4,7	Гвінея-Бісау	25,000	5,6	Греція	1,600	6,0	Україна	1,100	1,5
Словаччина			Фінляндія			Швеція			Великобританія		
Громадяни		%	Громадяни		%	Громадяни		%	Громадяни		%
Чеська Республіка	6,000	14,6	РФ	26,200	19,8	Фінляндія	80,400	15,3	Польща	392,800	9,9
Польща	4,000	9,8	Естонія	20,000	15,1	Ірак	40,000	7,6	Ірландія	347,900	8,8
Україна	3,700	9,2	Швеція	8,300	6,3	Данія	38,400	7,3	Індія	296,500	7,5
Румунія	3,000	7,3	Сомалі	4,900	3,7	Норвегія	35,600	6,8	США	136,800	3,5

Примітки: статистичні дані щодо Естонії, Ірландії та Кіпру невідомі.

Джерело: Eurostat. Statistics in Focus – 94/2009 – Citizens of European countries account for the majority of the foreign population in EU-27 in 2008/ Katya Vasileva European Commission. – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009. — P.4-5.

Таблиця В.5.

Основні країни походження осіб, що отримали громадянство в країнах-членах ЄС, 2006 р.

Бельгія		Болгарія		Чеська Республіка		Данія					
Країни попереднього громадянства мігрантів	%	Країни попереднього громадянства мігрантів	%	Країни попереднього громадянства мігрантів	%	Країни попереднього громадянства мігрантів	%				
Марокко	7753	24,3	Македонія	2933	43,5	Словенія	786	33,5	Туреччина	1125	14,1
Туреччина	3204	10,1	Молдова	2612	38,8	Україна	425	18,1	Ірак	1113	14,0
Італія	2360	7,4	Україна	262	3,9	Румунія	131	5,6	Сомалі	923	11,6
Республіка Конго	1569	4,9	РФ	244	3,6	Казахстан	129	5,5	Югославія (а)	594	7,5
Франція	820	2,6	Сербія	240	3,6	Росія	107	4,6	Боснія і Герцеговина	519	6,5
Німеччина		Естонія		Ірландія		Іспанія					
Туреччина	33388	26,8	визнані іноземними громадянами	4395	91,9	США	1518	26,3	Еквадор	19477	31,2
Польща	6907	5,5	РФ	355	7,4	Великобританія	406	7,0	Колумбія	12722	20,4
РФ	4679	3,8	Україна	15	0,3	Австралія	389	6,8	Марокко	5692	9,1
Україна	4536	3,6	Білорусія	5	0,1	ПАР	363	6,3	Перу	4713	7,6
Ізраїль	4313	3,5	Латвія	3	0,1	Пакистан	239	4,1	Аргентина	3540	5,7
Франція		Італія (2003)		Латвія		Литва					
Марокко	21922	24,9	Марокко	1132	8,4	визнані іноземними громадянами	18715	98,7	Визнані іноземними громадянами	238	51,0
Алжир	15869	18,1	Румунія	977	7,3	РФ	177	0,9	РФ	151	32,3
Туніс	6567	7,5	Албанія	830	6,2	Україна	19	0,1	Україна	30	6,4
Туреччина	6274	7,1	Бразилія	726	5,4	Білорусія	13	0,1	Білорусія	28	6,0
Португалія	2760	3,1	Польща	677	5,0	Литва	10	0,1	Казахстан	6	1,3
Люксембург		Угорщина		Нідерланди		Австрія					
Португалія	338	30,0	Румунія	4326	70,9	Марокко	6896	23,7	Туреччина	7542	29,3
Італія	161	14,3	Україна	541	8,9	Туреччина	3407	11,7	Сербія	4819	18,7

Продовження таблиці В.5

Бельгія	87	7,7	Сербія	457	7,5	Суринам	1636	5,6	Боснія і Герцеговина	17,9	
									4596		
Німеччина	74	6,6	Словаччина	206	3,4	Китай	799	2,7	Хорватія	2494	9,7
Франція	74	6,6	РФ	108	1,8	Афганістан	562	1,9	Румунія	981	3,8
Польща			Португалія			Румунія			Словенія		
Україна	417	42,2	Кабо-Верде	1047	28,9	Сирія	6	20,7	Боснія та Герцеговина	52,7	
									1687		
РФ	129	13,0	Гвінея-Бісау	873	24,1	РФ	3	10,3	Сербія	547	17,1
Білорусія	101	10,2	Бразилія	491	13,5	Італія	2	6,9	Хорватія	335	10,5
Туреччина	36	3,6	Ангола	336	9,3	Туреччина	2	6,9	Італія	186	5,8
В'єтнам	29	2,9	Венесуела	212	5,8	Іран	2	6,9	Македонія	159	5,0
Словаччина			Фінляндія			Швеція			Великобританія		
Україна	377	33,5	РФ	1399	31,6	Ірак	12895	25,2	Індія	15125	9,8
Румунія	147	13,1	Сомалі	445	10,0	Фінляндія	2975	5,8	Пакистан	10260	6,7
Чеська Республіка	121	10,8	Ірак	405	9,1	Туреччина	2921	5,7	Сомалі	9050	5,9
США	113	10,0	Сербія та Чорногорія	248	5,6	Іран	2796	5,5	Філіппіни	8840	5,7
Сербія	73	6,5	Іран	213	4,8	Боснія та Герцеговина	2627	5,1	ПАР	7670	5,0

Примітки: а) особи, що були громадянами колишньої Республіки Югославія

Джерело: Eurostat. Statistics in Focus – 108/2008 – Acquisition of citizenship in the European Union/ Katya Vasileva, Fabio Sartori/ European Commission. – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008. — P.4.

Таблиця В.6.

**Співвідношення між кількістю наданих громадянств та кількістю вихідців із країни походження
в країнах-членах ЄС, 2008 р.**

Країна	Країна Походження мігрантів	Кількість мігрантів в країні, тис.	Кількість мігрантів, що отримали громадянство країни, тис.
Австрія	Сербія та Чорногорія	132 600	2582
Бельгія (2006 р.)	Італія	169 000	2360
Болгарія	Україна	2 200	186
Великобританія	Індія	296 500	11825
Греція	Албанія	577 500	9996
Данія	Туреччина	28 800	588
Іспанія	Марокко	649 800	8615
Італія	Румунія	625 300	2857
Латвія	РФ	28 500	93
Литва	РФ	12 800	104
Люксембург	Португалія	76 600	293
Мальта	Великобританія	4 100	110
Нідерланди	Туреччина	93 700	3147
Німеччина	Туреччина	1 830 100	24499
Польща	Україна	6 100	587
Португалія	Бразилія	70 100	4080
Румунія	Молдова	5 500	4967
Словаччина	Україна	3 700	181

Продовження таблиці В.6

Словенія	Боснія і Герцеговина	32 500	481
Угорщина	Україна	17 300	857
Фінляндія	РФ	26 200	2211
Франція	Португалія	492 000	7788
Чеська Республіка	Україна	103 400	397
Швеція	Фінляндія	80 400	2535

Примітки: статистичні дані щодо Естонії, Ірландії та Кіпру невідомі.
Джерело: розраховано автором за даними Євростату.

Додаток Д

Основні складові міграційної політики країн-членів ЄС

Таблиця Д.1.

Особливості системи працевлаштування іноземних громадян в країнах-членах ЄС

Країна	Дозвіл на працевлаштування		Віза	
	Громадяни країн-членів ЄС	Громадяни країн не членів ЄС	Громадяни країн-членів ЄС	Громадяни країн не членів ЄС
Ірландія	+	+		+
	(лише для Болгарії, Румунії)			
Швеція		+		+
Франція		+(а)		+
Італія		+		+
Іспанія		+		+
Німеччина		+		+
Фінляндія		+		+
Люксембург		+		+
Австрія		+		+
Данія		+		+
Бельгія		+		+
Греція		+		+(б)
Кіпр		+	+(в)	+
Португалія		+		+
Чеська Республіка		+		+

Продовження таблиці Д.1

Мальта		+		+
Естонія		+		+
Польща		+		+
Словаччина		+		+
Словенія		+		+
Угорщина		+		+
Латвія		+		+
Литва	+	+		+(б)
Болгарія		+(г)		+
Румунія		+		+
Великобританія		+(д)		+
Нідерланди		+		+

Примітки: а) окрім громадян Андорри, ЦАР, Монако, Габону та Конго тощо; б) окрім країн Шенгенської зони; в) іноземним студентам; г) не вимагається дозвіл на роботу для іноземців, що мають статус резидентів Болгарії (постійно проживають в Республіці Болгарія) та особам, яким надане право на притулок або визнано статус біженців;

Джерело: розроблено автором за інформаційними даними відповідних міністерств та відомств країн—членів ЄС.

Особливості основних складових міграційної політики країн-членів ЄС

Країна	Дозвіл на перебування/працевлаштування	Віза	Набуття громадянства країни
Ірландія	<p>Дозвіл на працевлаштування необхідний громадянам країн не членів ЄС, окрім окремих випадків та громадянам Болгарії та Румунії. Однак це не забороняє громадянам Болгарії та Румунії займатися підприємницькою діяльністю. Деякі іноземні громадяни звільнені за законом від необхідності мати дозвіл на перебування. Періоди проживання в державі за дозволом також не враховуватиметься, якщо цей дозвіл: був для навчання (тобто, студентська віза), або було видано, поки розглядалася заява на отримання притулку.</p> <p>Особи, які мають робочу візу/дозвіл на роботу можуть змінити свого роботодавця після прибуття до Ірландії, за умови, що вони мають дозвіл на роботу й проживання в країні.</p> <p>Дозвіл на роботу не потрібен: якщо хтось із членів сім'ї є громадянином Ірландії або громадянином країн-членів ЄС, а також Норвегії, Ісландії та Ліхтенштейну; біженцям, шукачам притулку, що отримали тимчасовий дозвіл на перебування в країні з гуманітарних міркувань; випускникам навчальних закладів для пошуку відповідної роботи в країні, наприклад, випускники медичних закладів (лікарі, стоматологи); звільнені від дозволу на роботу, особи, що відправлені на роботу в ірландську компанію за внутрішньо-корпоративною культурою компанії, але на термін не більше 4-ох років і якщо компанія має свої представництва в більш ніж в одній країні; якщо працівники іноземної компанії направлені до Ірландії на максимальний термін три роки на навчання в ірландській компанії.</p> <p>Для працевлаштування іноземного громадянина роботодавець повинен надати усі необхідні документи, що підтверджують необхідність працевлаштування саме іноземного громадянина згідно загальних положень.</p>	<p>Робоча віза/дозвіл на роботу зазвичай дійсні протягом двох років. Дозвіл на продовження праці та проживання може видаватися після закінчення цього першого періоду дійсності візи. Якщо мігрант є громадянином Австралії, Нової Зеландії, Канади, Гонконгу або Японії, може подаватись на так звану work holiday visa (термін дії 1 рік), що дає право працювати в Ірландії.</p> <p>Громадяни певних країн для навчання в Ірландії повинні звернутися по візу перед подорожжю. Студенти з Євросоюзу та Європейського економічного простору не потребують візи для навчання в Ірландії. Громадяни країн з-поза Євросоюзу. Ісландії, Ліхтенштейну та Норвегії, зареєстровані Національним імміграційним бюро (Garda National Immigration Bureau) як студенти стаціонару, мають право на роботу з неповною зайнятістю (не більше 20 годин/тиждень під час канікул). Незалежно від того чи потрібна віза чи ні. Іноземні громадяни повинні зареєструватися у Національному імміграційному бюро.</p>	<p>Основним законом, що регулює питання ірландського громадянства є Акт про ірландське громадянство 1956 року, Акт про ірландське громадянство 1986 року, Акт про ірландське громадянство 1994, 2001 та 2004 років. Право на ірландське громадянство мають особи чий батьки ірландці або якщо батьки не громадяни Ірландії, але легально проживають в Ірландії три з чотирьох років перед датою народження особи. Процес набуття громадянства з моменту подачі заяви триває від 18 місяців до 2-ох років.</p> <p>За статтею 2 Ірландської Конституції, кожна особа, народжена на острові Ірландія, її островах та водах має право бути частиною ірландської нації. Це означає, що вони є громадянами Ірландії. Також за статтею 1 (vi) Британсько-Ірландської угоди, кожен, народжений у Північній Ірландії має право вважатися ірландцем або/і британцем за власним вибором, і також має право на ірландське громадянство.</p>

	<p>Конкурс на вакантну посаду в країні повинен бути проведений серед національних працівників протягом 8 тижнів плюс проінформований в національних засобах інформації протягом 6 днів. Процес працевлаштування (необхідні документи): а) ППС номер (PPS Number) (для працевлаштування) б) Форма 12А (Form12A) (для реєстрації в податкових органах) в) П45 (для зміни місця роботи).</p> <p>Якщо мігрант не може отримати іншу роботу протягом трьох місяців з моменту звільнення, він повинен зв'язатися з імміграційною службою, щоб встановити імміграційний статус на наступний період. Якщо мігрант вирішив залишити країну, однак пізніше йому вдалося отримати іншу роботу, яку пропонують в Ірландії, можна подати заявку на новий дозвіл на роботу.</p>		
Швеція	<p>Всі бажаючі працювати в Швеції зобов'язані мати дозвіл на роботу. Такий дозвіл повинен бути отриманий, а відмітка про це має бути внесена у паспорт до в'їзду в Швецію. Для роботи терміном понад три місяці необхідний також дозвіл на проживання. Для отримання дозволу необхідно мати письмову пропозицію для роботи в Швеції. Надання дозволу на працевлаштування гарантує соціальний захист найманих працівників. Перевагою при прийнятті на роботу користуються власні громадяни, іноземні громадяни, які постійно проживають у Швеції, а також громадяни країн-членів ЄС. Кожен дозвіл на роботу надається терміном до одного року або на період, вказаний в запрошенні на роботу, якщо такий не перевищує одного року. Дозвіл на тимчасову (сезонну) роботу може бути виданий на термін, що в цілому не перевищує 18 місяців. Якщо пропонується робота здійснюється в рамках міжнародного обміну, дозвіл може бути подовжено на термін, що у цілому не перевищує чотирьох років перебування в країні. Дозвіл на роботу поширюється тільки на професію або галузь, а також роботодавця, зазначених у запрошенні на роботу.</p>	<p>За звичайного терміну розгляду візових заяв (10 календарних днів) консульський збір за візу не сплачують певні категорії аплікантів. Незалежно від громадянства, консульський збір за візу не сплачують: діти до 6 років; школярі, студенти вищих учбових закладів, аспіранти та вчителі, які їх супроводжують (якщо метою подорожі є освітня підготовка чи навчання); науковці, якщо метою подорожі є наукова робота; близькі родичі; студенти, які отримали стипендію на навчання у Швеції від SIDA (Шведське агентство міжнародного розвитку) або від іншої шведської/міжнародної організації. Близькі родичі громадян Швеції повинні сплачувати консульський збір.</p>	<p>Іммігранти можуть отримати громадянство Швеції за сукупністю таких умов: 1) особа, що претендує на надання громадянства, повинна мати дозвіл на постійне перебування в країні; 2) прожити в країні не менше 5 років і не мати судимості (наявність зафіксованих правопорушень не обов'язково є приводом для відмови в наданні громадянства, але може послужити приводом до збільшення терміну очікування його надання). Іноземний громадянин, який володіє дозволом на постійне перебування, вважається резидентом Швеції. На нього поширюються, за деяким винятком, ті ж права і обов'язки, що і на громадян Швеції. Зокрема, абсолютним правом жити і працювати в країні,</p>

<p>Після закінчення терміну трудової угоди найманий робітник та його сім'я зобов'язані залишити Швецію. Відмова в наданні дозволу на роботу оскарженню не підлягає. Громадяни країн не членів ЄС повинні отримати дозвіл на працевлаштування в Швеції. Дозвіл на працевлаштування необхідний, якщо іноземний громадянин працюватимете в Швеції: в шведській компанії, в якості артиста-виконавця, як професійний спортсмен / спортсменка, тренер, як докторант / науковий робітник, в якості Au-pair (домашня робота), якщо Ви проходите виробничу практику в компанії у Швеції або виконуватиме певне конкретне замовлення, як-от установка програмного продукту (в деяких випадках).</p> <p>З 1 січня 2010 року дозвіл на проживання не потрібен для іноземних працівників, які будуть проходити виробничу практику або складати виробничі тести у Швеції, що є частиною їх бізнесу, а також для іноземних працівників, які співпрацюють з компаніями, що є частиною міжнародних груп (концернів), і виробнича практика буде проходити в цих компаніях. Згідно цього правила дозвіл на роботу не потрібен, якщо термін перебування у Швеції не перевищує 90 днів продовж 12 місяців.</p> <p>Дозвіл на роботу у Швеції фіксується в паспорті іноземця ще до приїзду в країну. Він видається максимальним терміном до 4 років і дійсний тільки по відношенню до тієї професії та до того роботодавця, з ким було укладено угоду. В разі отримання дозволу на роботу терміном більш ніж 6 місяців другий із подружжя теж отримує дозвіл на роботу на той же термін. У Швеції працевлаштування іноземців регулюється положеннями закону "Про іноземців". Дозвіл на працевлаштування надається міграційним відомством Швеції. Однак, остаточне рішення приймається державним управлінням ринку праці разом із регіональним управлінням з питань працевлаштування. Таке</p>		<p>виборчими правами наділяються тільки громадяни Швеції. Резиденти країни не є виборцями, не можуть бути делеговані у виборні органи країни, а також не мають права служити в збройних силах і поліції Швеції. У Швеції з 1 липня 2001 р. діє закон про громадянство, що допускає подвійне громадянство, резиденти-іммігранти можуть клопотати про надання громадянства Швеції, не відмовляючись заздалегідь від колишнього громадянства. Клопотання про надання громадянства Швеції може бути прийнято на розгляд від іноземного громадянина, якщо він: підтвердив свою особистість; досяг 18-річного віку; має в своєму розпорядженні дозвіл на постійне проживання в Швеції; постійно проживає у Швеції (- останні 2 роки - для громадян країн Скандинавії (Данії, Фінляндії, Ісландії та Норвегії); - останні 4 роки - для біженців і апатридів; останні 5 років - для решти категорій осіб); веде зразковий спосіб життя.</p>
---	--	--

	<p>рішення приймається з урахуванням наявності або відсутності претендентів на професію, яка запитується роботодавцем в самій Швеції.</p> <p>Дозвіл на працевлаштування видається максимум на чотири роки і діє виключно у відношенні тієї професії, за якою був підписаний трудовий договір.</p> <p>Громадяни третіх країн, які планують працювати у Швеції науковими співробітниками, не потребують дозволу на роботу. Проте, необхідна віза для перебування у Швеції (термін перебування до 3 місяців), а також дозвіл на проживання, якщо термін перебування перевищує 3 місяці. Ті, хто мають академічну ступінь доктора наук, як напр., асистенти, також відносяться до категорії наукових співробітників. Науковим співробітникам або викладачам з вищих навчальних закладів, яких запросили до Швеції наукові заклади Швеції викладати або навчати терміном, що не перевищує 3 місяців, дозвіл на роботу не потрібний.</p> <p>Дозвіл на проживання не потрібний для перебування у Швеції терміном менше 3-х місяців протягом 1 року. Якщо термін контракту перевищує 3 місяці, то Ви також маєте подавати документи на оформлення дозволу на проживання.</p> <p>Іноземні наймані робітники підприємств з інших країн ЄС або Норвегії, Ісоандії та Ліхтештейну, відряджені до Швеція, повинні мати такі ж умови праці і трудові договори, як і інші наймані робітники в Швеції. Це гарантується директивою ЄС про відрядження працівників. Законодавством визначена досить складна процедура отримання іноземцями дозволу на роботу, яка передбачає: а) отримання попередньої згоди на працевлаштування від наймача; б) передачу досьє до ОМІ (французький офіс міжнародної міграції) з зобов'язаннями заявника по сплаті гарантованої суми в ОМІ, медичної довідки про стан здоров'я, індикації професії заявника та географічної зони працевлаштування; в) розгляд досьє Департаментом праці, найму та професійної підготовки</p>		
--	--	--	--

Франція	<p>(DDTEFP), який здійснює ретельні перевірки щодо: ситуації з наймом по даній професії у відповідній географічній зоні, дійсність реального існування найму, виконання наймачем встановлених трудових норм, постійність роботи, існування достатньої платні (не менше 1 встановленого середньо-місячного заробітку), відповідного рівня житлових умов для працівника. г) прийняття рішення щодо надання дозволу (або відмови в ньому) з обов'язковим обґрунтуванням та повідомленням про рішення заявникові, наймачеві, та всім причетним інстанціям.</p> <p>Існують три форми дозволів на працевлаштування: 1. Єдина посвідка (працевлаштування/праця) у вигляді: - картки тимчасового перебування з поміткою “оплачуваний працівник”; - картки постійного проживання терміном на 10 років. 2. Тимчасовий дозвіл на роботу. 3. Сезонний робочий контракт.</p> <p>Дотримуючись положень угод Європейського співтовариства щодо принципу вільного пересування працівників, Франція звільнила від обов'язку отримувати дозвіл на працевлаштування громадян країн ЄС, а також членів Європейського економічного простору. Певна категорія іноземців має отримувати дозвіл, але безвідмовно: повноправні власники картки постійного проживання; апатриди, документовані карткою OFPRA (Французький офіс захисту біженців і апатридів); члени сім'ї і діти (з 16 років), яким дозволено перебування у Франції в рамках воз'єднання сім'ї; члени сім'ї французького громадянина; громадяни Камбоджі, Лаосу, В'єтнаму, Лівану; члени сім'ї особи, що отримала статус біженця. Стаття R.341-7 Кодексу про працю Франції передбачає можливість отримання тимчасового дозволу на роботу (ТДР), який не повинен перебільшувати терміну 1 рік і не дає право працівникові претендувати на постійний дозвіл. За 2-3 місяці до закінчення терміну дії ТДР</p>	<p>Згідно закону № 2006 – 911 від 24 липня 2006 р., доповненого законом № 2007-1631 від 20 листопада 2007 р. стосовно правил імміграції, інтеграції та надання притулку, іноземні громадяни, віком від 16 до 65 років, зазначені у статтях L .211 – 2-15 (подружжя громадян Франції) та L.411-8 (воз'єднання сім'ї) можуть пройти у своїй країні випробування для оцінювання рівня володіння французькою мовою та знання надбань Французької Республіки та, якщо необхідно, можуть пройти безкоштовний курс підготовки (40 годин). Після закінчення навчання вони мають знову пройти оцінювання, яке є обов'язковою умовою для отримання довгострокової візи “подружжя громадянина Франції” та довгострокової візи “воз'єднання сім'ї OFPI”. Видача візи залежить від отримання документу про проходження підготовки.</p>	<p>Французьке громадянство автоматично присвоюється: дітям, якщо хоча б один із батьків яких має французьке громадянство. Зокрема усиновленим дітям, в момент їх повного усиновлення; дітям, народженим у Франції, якщо хоча б один із батьків яких народився у Франції. У тому числі діти, батьки яких невідомі, батьки яких не мають або не можуть передати своїй дитині свого громадянства; після досягнення повноліття, дітям, народженим у Франції від батьків-іммігрантів, якщо на момент повноліття вони проживають у Франції, і перебували у Франції як мінімум 5 років з моменту досягнення ними віку 11 років. При деяких умовах, французьке громадянство може також бути присвоєно: іноземцям, чоловік/дружина яких має французьке громадянство; іноземцям, які подали досьє про прохання французького громадянства на розгляд компетентним органам.</p>
---------	--	---	---

	<p>працівник має продовжити його. При цьому знову здійснюються відповідні ретельні перевірки, можлива відмова у дозволі.</p> <p>ТДР може бути наданий іноземним студентам, які навчаються у Франції, на різні терміни: робота протягом всього періоду навчання; на 9 місяців з можливим продовженням; протягом канікул.</p> <p>Торкаючись питання діяльності у Франції представників ділових кіл іноземних держав, варто зазначити, що започаткування комерційної діяльності, навіть у сферах, які не підлягають ліцензуванню, для іноземних бізнесменів залишається досить складною та обтяжливою справою. Згідно з французьким законодавством “карта комерсанта” має бути отримана до започаткування обраного виду діяльності. На практиці ж ця процедура майже набуває характер</p> <p>Серед численних критеріїв оцінки доцільності надання такого дозволу префектура визначає, наприклад, “економічний інтерес започаткування діяльності, з точки зору місцевої ситуації торгівлі та ремісництва”, що вже апріорі створює певні перешкоди для проникнення на французький ринок конкурентоспроможних іноземних підприємств.</p> <p>При отриманні дозволу на роботу, основну роль, як правило, відіграють ті французькі громадяни чи організації, які зацікавлені у прийнятті іноземного працівника. Існують також громадські організації, які на легальних підставах допомагають у пошуку роботи у Франції для іноземної молоді.</p>		
--	---	--	--

Італія	<p>Громадяни країн поза межами ЄС, що регулярно відвідують Італію, зобов'язані протягом восьми днів з часу в'їзду запитати дозвіл на перебування в поліцейському відділі провінції, де мають намір перебувати, за винятком прикордонних робітників та особливих категорій, включно з: дипломатами, міжнародними чиновниками та солдатами НАТО.</p> <p>Типи Дозволу на перебування: а) Бізнес (надається громадянам країн, що не належать до Європейського Союзу, які в'їжджають до Італії в економічно-комерційних цілях: торгівля, контракти або переговори, дізнання або перевірка придбаних чи проданих у результаті торговельного контракту активів, або промислове співробітництво. Термін цього дозволу відповідає в'їзній візі та не може перевищувати три місяці. б) Медичне лікування надається громадянам країн, що не належать до Європейського Союзу, які мають намір отримати медичне лікування в Італії, як у громадських, так і в приватних закладах. в) Запрошення – дозвіл по запрошенню дозволяє короткострокове перебування громадянам країн, що не належать до Європейського Союзу, запрошеним громадськими або приватними закладами/організаціями для участі в політичних, наукових, культурних заходах або виставках; усі витрати по перебуванню відшкодовує сторона, що запрошує. г) Туризм, можуть отримати громадяни країн поза межами ЄС, що приїжджають до Італії у туристичних цілях. Для громадян тих країн, від яких вимагається в'їзна віза, термін перебування відповідний до вказаного у візі. д) Місія, що надається громадянам країн, що не належать до Європейського Союзу, які мають перебувати в Італії або будь-якій іншій країні Шенгенської угоди на період не більше 90 днів, виконуючи свої політичні або урядові обов'язки. е) Навчання надається громадянам країн, що не належать до ЄС, які прибули до Італії на короткий термін, безпосередньо визначений</p>	<p>Громадяни країн-членів ЄС, США та деяких інших країн не потребують візи. Громадяни країн не членів ЄС повинні мати в'їзду візу.</p>	<p>Громадяни країн-членів ЄС можуть отримати громадянство Італії, якщо проживають в країні протягом 4-ьох років. Згідно зі статтею 5 Закону Італії про громадянство №91 від 05.02.92р. набуття іноземцем (або особою без громадянства) громадянства Італії після укладення шлюбу з громадянином цієї країни не є автоматичним. Іноземець (або особа без громадянства) має право набуття італійське громадянство в разі, якщо він легально проживає в Італії щонайменше 6 місяців з дати одруження або після 3 років прожитих у шлюбі в Італії чи поза її межами (якщо шлюб не був розірваний, анульований або припинений у законному порядку). Іноземець, що легально перебуває в країні може отримати громадянство через 10 років безперервного перебування. Біженці та особи без громадянства можуть набуття громадянство через щонайменше 5 років легального перебування в Італії.</p>
--------	--	--	---

<p>італійським роботодавцем для початку дії „контракту з навчання”. є) Родинний дозволяє громадянам країн, що не належать до ЄС, супроводжувати або відвідувати родичів в Італії. ж) Всиновлення передбачає перебування в Італії громадян країн, що не належать до ЄС, всиновлених або таких, які перебувають під опікою громадянина Італії на основі умов, що згідно з законом прийняті владою іноземної держави. з) Спортивні заходи дозволяє власнику займатися професійним спортом.и) Релігія дозволяє релігійним громадянам країн, що не належать до ЄС, приймати участь в релігійних заходах духовного характеру в Італії. і) Обране перебування дозволяє власнику мешкати в Італії. Дозвіл на перебування та роботу видається на основі робочого контракту. Термін дозволу відповідає терміну, вказаному в робочому контракті; він не може перевищувати один рік стандартно встановлених контрактів. Для набуття дійсності, робочий контракт між працедавцем в Італії та працівником з країни поза межами ЄС має містити: - Гарантія від працедавця про спроможність надання відповідного помешкання - Обіцянку працедавця покрити витрати на зворотну подорож працівника Робочий контракт має бути підписаний в імміграційному бюро (Sportello Unico per l'immigrazione), відповідному до провінції, де перебуває або працює робітник. Імміграційне бюро відповідальне за всю процедуру найму громадян країн поза межами ЄС на встановлений або невизначений термін. Протягом восьми днів з моменту прибуття, громадянин країни поза межами ЄС повинен звернутися до імміграційного бюро, що видає авторизації, та підписати контракт про перебування, який буде зберігатися там. По отриманні громадянином країни поза межами ЄС дозволу на перебування та роботу, він має:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Врегулювати свою позицію з Національним Інститутом Соціальної безпеки та Національним інститутом страхування травм на виробництві. 		
---	--	--

	<p>Іноземці, які планують жити в Італії довше трьох місяців, повинні подати запит на отримання дозволу на проживання. Ті, хто приїхав вперше, повинні зробити це протягом восьми днів. Ті, хто вже проживав на території країни і термін дії їхнього дозволу завершується, повинні просити про продовження за шістьдесят днів до дати завершення. Громадянам країн ЄС не потрібно подавати запит на отримання карти на проживання. Якщо ж вони бажають перебувати на території Італії протягом тривалого періоду, довшого за три місці, потрібно звернутися до Анаграфічного відділу комуни у якій проживаєте, для проведення запису та отримання відповідного документу. Родичі громадян країн, що входять до ЄС та легально в'їхали на територію Італії, можуть подати запит через пошту, чи безпосередньо до Квестури, на отримання карти на проживання для родича громадянина ЄС.</p>		
Німеччина	<p>У Федеративній Республіці Німеччина питання працевлаштування регулюється законом «Про сприяння працевлаштування та професійній освіті» та Постановою «Про порядок видачі дозволів на роботу особам без німецького громадянства для роботи за наймом». Підприємці мають право наймати на роботу іноземців за наявності дозволу відомства з питань праці. Дозвіл на роботу видається в тих випадках, коли іноземець має дозвіл на перебування. Іноземцям, які постійно проживають або мають звичайне місце проживання за кордоном, але мають бажання працювати на території Німеччини, дозвіл на роботу надається не більше, ніж на три місяці.</p> <p>Дозвіл на продовження трудової діяльності може бути виданий іноземцю за згодою Федерального відомства з питань праці або, у випадку, якщо це встановлено розпорядженням уряду чи міждержавними домовленостями, - без згоди Федерального відомства. Відповідно до нового Закону «Про імміграцію», набагато спрощується процедура отримання дозволів. З 1 січня 2005 року іноземці</p>	<p>Віза для роботи у якості найманого працівника може бути видана тільки тоді, коли існує конкретна пропозиція робочого місця, а також дозвіл для цієї діяльності має бути загально орієнтованим на потреби економічного стану певної місцевості у Німеччині з урахуванням стану на ринку праці. Залежно від тривалості перебування видається національна віза (Д-віза) або Шенгенська віза (С-віза).</p>	<p>Щоб отримати німецьке громадянство, потрібно прожити в Німеччині не менше восьми років, володіти німецькою мовою, не мати судимості й самостійно забезпечувати своє проживання, а також скласти спеціальний тест на знання політичної системи, історії і культури ФРН.</p> <p>Подвійне громадянство у ФРН у більшості випадків є забороненим. За існуючими з 2000 року правилами, діти іноземців при народженні в Німеччині автоматично отримують німецьке громадянство та громадянство батьків. Але у віці від 18 до 23 років вони повинні визначитися, яке з цих громадянств залишити.</p>

	<p>звертаються лише до компетентного Відомства з питань праці про допуск іноземця до ринку праці та видає дозвіл на перебування разом з дозволом на роботу. Відомство з питань іноземців перевіряє з урахуванням “загальних правових передумов, що регулюють статус іноземних громадян” та “економічних потреб Німеччини”, підстави для видачі дозволу на перебування. За умови наявності таких загальних підстав, Відомство з питань іноземців звертається до Федерального відомства з питань праці для отримання відповідного дозволу.</p> <p>Дефіцит ринку праці повинен бути усунений завдяки створенню можливості для гнучкої трудової міграції. Тому висококваліфіковані спеціалісти, які отримали пропозицію щодо конкретного місця роботи, повинні допускатись до ринку праці без проведення перевірки цього ринку, за умови, якщо їх зайнятість відповідає положенням закону. Такими висококваліфікованими спеціалістами вважаються: науковці, які володіють особливими професійними знаннями; викладачі або науковці, які займають високу посаду; спеціалісти або керівники з особливим професійним досвідом та встановленим окладом, що, якнайменше вдвічі, перевищує верхню межу для нарахування страхових внесків до обов’язкового медичного страхування. Іноземець може отримати дозвіл на продовження самостійної трудової діяльності на території ФРН. За умови успішної реалізації підприємницьких ідей, іноземець через три роки може подати заяву на отримання дозволу на постійне поселення. З прийняттям Закону “Про імміграцію” встановлено сприятливіші умови для іноземних студентів.</p>		
--	---	--	--

Іспанія	<p>Після прибуття в країну іноземець повинен спочатку легалізувати своє положення шляхом одержання посвідки на проживання або посвідки на проживання і роботу, процедура отримання яких триває не менше 6 місяців. Якщо у іноземця є нерухомість, засоби на життя і немає кримінального минулого, він напевно отримає посвідку на проживання в Іспанії. Посвідка на проживання видається на весь період дії трудового контракту, тобто за строком вона може перевищувати термін дії робочої візи. Додатковий термін у декілька тижнів, що перевищує строк трудового контракту, передбачений у посвідці для того, щоб дати працівникові час для повернення додому або для продовження терміну дії посвідки (наприклад, на підставі продовження наявного трудового контракту або укладення нового). Дозвіл на роботу іноземним громадянам видається на термін до 5 років і може обмежуватися територією, сектору чи виду діяльності.</p> <p>Тимчасовим перебуванням називається перебування на території Іспанії протягом часу, що не перевищує 90 днів; по закінченні цього періоду, у виключних випадках, для подовження перебування в Іспанії потрібно подовжити перебування, звернувшись в поліцію; перебування може бути подовжене на термін, що не перевищує 90 днів на протязі шести місяців включаючи час, вказаний в візі. Посвідка на тимчасове проживання надається, із попереднім дозволом Міністерства Іноземних Справ, іноземцю, що пред'явить/покаже/ продемонструє засоби, достатні для утримання своєї родини протягом запитуваного періоду без необхідності здійснення економічної діяльності; якщо збирається займатися економічною діяльністю в якості підприємця, то доказ про отримання відповідної ліцензії та дозволу; контракт на роботу, оформлений відповідно до існуючих нормативів; або ж володіє правом на возз'єднання родини. Щоб одержати посвідку на тимчасове проживання, іноземець повинен не мати судимості в Іспанії або в країнах</p>	<p>Види віз: короткотермінова віза та довготермінова віза. Короткотермінова віза - віза дійсна для в'їзду в інші країни Шенгена. Довготермінова віза: віза на проживання, що дає право на проживання без здійснення трудової або професійної діяльності; за сімейних прибутки.; віза для роботи і проживання, що дає право на здійснення трудової або професійної діяльності, по найму або самостійно, і на проживання; - навчальна віза, що надає право на перебування в Іспанії для проходження курсів навчання, проведення дослідницьких робіт або одержання освіти; віза по возз'єднанню з родиною надає право проживати в Іспанії за рахунок родича, що є резидентом. Ця віза не надає право на роботу. Іноземець, що бажає виїхати для постійного проживання в Іспанію, повинен звернутися з запитом про візу для одержання посвідки на проживання. Така віза може мати різні категорії: для пенсіонерів і осіб, які живуть на ренту, для працівників по найму, для підприємців чи інвесторів, і в зв'язку з возз'єднанням родини/ і для возз'єднання з родиною. Консульські установи Іспанії</p>	<p>Іспанське законодавство дотримується принципу придбання громадянства по праву "крові" і по праву "грунту". Дитина, що народилася на території Іспанії, але з тих чи інших обставин отримав інше громадянство, має право після досягнення 18 років клопотатися про придбання іспанського громадянства. Народились і проживають за кордоном громадяни, батьки яких іспанці, здобувають іспанське громадянство "по крові". Для одержання іспанського громадянства необхідно прожити на території Іспанії 10 років. Мають право на постійне проживання ті, хто мали тимчасовий вид на проживання протягом 5 років.</p>
---------	--	---	---

	<p>попереднього проживання за злочини, передбачені кодексами Іспанії, і не фігурувати як персону нонграта на території дії Шенгенського Договору. Не є перешкодою для одержання або подовження посвідки на проживання здійснення злочину на території Іспанії, якщо іноземець уже відбув покарання, був виправданий або умовно відбуває покарання/ Якщо іноземець уже відбув покарання, був виправданий або умовно відбуває покарання, то здійснення злочину на території Іспанії не є перешкодою для одержання або подовження посвідки на проживання. Постійне проживання – це таке положення, при якому іноземцеві дозволяється проживати в Іспанії протягом необмеженого часу і працювати на загальних з іспанцями умовах. Мають право на постійне проживання ті, хто мали дозвіл на тимчасове проживання протягом 5 років. Міністерство Закордонних Справ може скоротити термін отримання посвідки на постійне проживання, у виняткових випадках, передбаченими нормативами.</p>	<p>видають іноземним робітникам (в тому числі громадянам України) робочі одноразові, переважно три- або шестимісячні, національні візи з правом одного транзитного проїзду через територію інших країн, які входять до Шенгенської зони.</p>	
Фінляндія	<p>У Фінляндії працевлаштування іноземців регулюється положеннями закону „Про іноземців” 22.02.91/378. Іноземець, який збирається розпочати оплачувану роботу в Фінляндії, повинен мати дозвіл на роботу. За дозволом на роботу слід звертатися до прибуття до країни. Дозволи на роботу видаються щонайменше на один рік, якщо немає підстав для їх видачі на коротший термін. Процедура отримання дозволу на роботу передбачає погодження з відомствами у справах іноземців, податковим відомством, органами місцевої влади та правоохоронними органами. Іноземець, який отримав дозвіл на проживання та роботу у Фінляндії, отримує персональний номер і його дані автоматично вносяться до бази даних реєстру населення Фінляндії. До реєстру населення мають доступ всі державні установи та організації, які мають безпосереднє відношення до перебування та роботи іноземця у країні. Всі іноземці, які отримали дозвіл на проживання та роботу у країні,</p>	<p>Якщо у подорожуючого є дозвіл на проживання, виданий однією з країн Шенгенської угоди, йому не потрібні візи для в'їзду в інші країни Шенгенської території. Віза надає право в'їзду та перебування на Шенгенській території у вказані у візі строки. Максимально по візі можна перебувати в країні не більше 90 днів упродовж півроку. В анкеті заявник повинен чітко визначити строки і кількість в'їздів до країни. Фінляндія видає візи на основі міжнародного права, дотримуючись законів та указів. Якщо громадянин виїжджає з країни, з якою у Фінляндії немає</p>	<p>Законодавство Фінляндії визнає множинне громадянство. Іноземцю не потрібно відмовлятися від громадянства своєї країни при отриманні громадянства Фінляндії.</p>

	<p>підлягають обов'язковому соціальному страхуванню як і мають ті ж самі права, що і громадяни Фінляндії.</p> <p>Для роботи у Фінляндії в якості найманого працівника, крім бажання роботодавця, необхідно отримати дозвіл на роботу. Перед подачею заяви до Департаменту у справах іноземців свій висновок про необхідність залучення іноземної робочої сили має також дати Управління праці та зайнятості. Після чотирьох років проживання у Фінляндії громадянином ЄС чи членам його сім'ї або іншим близьким видається картка з постійним дозволом на проживання. У деяких випадках іноземний громадянин може працювати у Фінляндії, не маючи виду на проживання. "Трудовий" вид на проживання не потрібно для: перекладачів, викладачів, фахівців або спортивних суддів, які працюють у країні за запрошенням або договором не більше трьох місяців; професійних художників, спортсменів та їх асистентів, які працюють у країні поприглашенню або договором не більше трьох місяців; моряків, що служать на судні, внесеному до реєстру торговельних суден як виконує міжнародні перевезення або що здійснює плавання в основному між зарубіжними портами; збирачів ягід або фруктів, що працюють в країні не більше трьох місяців; постійних співробітників фірми, що функціонує в іншій країні, що виконують у Фінляндії тимчасову підрядну або субпідрядні роботи. тривалий час в Іспанії, протягом шести років, можуть одержати постійну посвідку на проживання, за винятком випадків одержання раніше постійного дозволу на роботу. У цьому випадку постійна посвідка на проживання може бути отримана на п'ять років.</p>	<p>угоди про скасування візового режиму, у нього повинна бути віза.</p>	
--	---	---	--

Люксембург	Громадяни країн Європейського Союзу, а також Норвегії, Ісландії та Ліхтенштейну мають право жити і працювати в Люксембурзі. Однак громадяни повинні подати заявку на дозвіл на проживання, який діє протягом п'яти років і повинен бути виданий протягом шести місяців після прибуття. Існують деякі обмеження щодо працевлаштування громадян з нових країн-членів ЄС.	Всі іноземні громадяни, які планують приїхати до Люксембургу повинні бути в змозі надати відповідні документи на кордоні, пов'язані з метою поїздки, підтвердження наявності достатніх коштів для проживання в країні і житла. Необхідність візи залежить від громадянства особи, що здійснює поїздку, тривалість перебування і причин для відвідування Люксембургу.	Відповідно до Закону про громадянство Люксембургу громадянство тут визнають по "праву крові" та по "праву ґрунту". Подвійне громадянство надається у Люксембурзі у виняткових випадках. Отримати громадянство можна лише шляхами усиновлення або натуралізації. Прохачі повинні бути старше 18 років і прожити в Люксембурзі принаймні 10 років. Остання вимога може бути зменшено до 5 років для прохачів, які народилися в Люксембурзі, або якщо вони втратили своє громадянство, є вдовою або вдівцем або розлучені з вродженим громадянином Люксембургу, від якого вони мають більше однієї дитини, з яких принаймні один живе в Люксембурзі, або вони є особами без громадянства, або визнані відповідними органами біженцями відповідно до Женевської конвенції. Процес натуралізації в цій країні дуже гнучкий, і громадянство можна оформити, за наявності фактів "достатньої асиміляції" в соціальне середовище Люксембургу. Іноземні громадяни також мають можливість вибору громадянства Люксембургу, якщо вони вступають в шлюб з громадянином Люксембургу, або якщо вони є
------------	--	--	---

			усиновленою дитиною громадянина Люксембургу.
Австрія	<p>Закон “Про трудову діяльність” передбачає наступні види дозволу на роботу: 1. Beschäftigungsbewilligung – дозвіл на трудову діяльність, який надається згідно заяви роботодавця на конкретного працівника-іноземця з конкретною професійною діяльністю. Строк цього вида дозволу має обмеження на один рік, але за заявою роботодавця може бути подовжений. 2. Arbeitserlaubnis – дозвіл на роботу, який одержують іноземці у тому випадку, якщо вони останні 14 місяців не менш ніж 52 тижня легально займалися трудовою діяльністю, маючи дозвіл, про який велось в першому пункті (Beschäftigungsbewilligung). Arbeitserlaubnis – це дозвіл, який надається конкретній особі з іноземним громадянством на трудову діяльність у конкретній федеральній землі Австрії, але з правом вільного вибору роботи та роботодавця. 3. Befreiungsschein – свідоцтво про звільнення від дозволу на роботу, яке видається в Австрії строком на 5 років слідувачим іноземним громадянам: – особам, які займаються трудовою діяльністю останні 8 років взагалі не менш ніж 5 років; – особам, які раніше перебували в шлюбі з австрійським громадянином не менш ніж 5 років; – молодим представникам другого покоління іноземців, якщо вони більш ніж половину життя або половину учбового часу провели в Австрії та один із батьків проживав у Австрії не менш ніж 5 років. 4. Anzeigebestätigung (EU-Entsendebewilligung) – свідоцтво, яке надається роботодавцю, що має своє підприємство не в Австрії, а на території Європейського Союзу або Європейської</p>	<p>Отримати візу до Австрії можна на підставі відповідних документів в австрійському Посольстві. Подовжити або змінити вид візи, перебуваючи в Австрії, неможливо. Відповідно до "Закону про іноземців" порушення візових правил перебування в країні або паспортного режиму (несвоєчасна реєстрація тощо) карається в адміністративному порядку, тобто стягується штраф. Якщо особа відмовляється від сплати штрафу, приймається рішення щодо заборони на в'їзд до країни.</p>	<p>Австрійське громадянство може бути отримане через походження, шляхом передачі, розширення передачі та ін. Вид отримання через походження означає, що дитина, народжена в шлюбі, автоматично стає австрійським громадянином, якщо один з батьків на момент народження дитини є громадянином/громадянкою Австрії, або, відповідно на момент смерті був/була громадянином/громадянкою Австрії. Діти, що були народжені поза шлюбом, автоматично отримують громадянство, якщо мати на момент народження дитини є громадянкою Австрії; при цьому не враховуються місце народження дитини або громадянство батька дитини, яка народилася поза шлюбом. Вид отримання шляхом передачі діє передусім для іноземних осіб, які отримали дозвіл на тривале перебування в Австрії та тепер мають намір повністю інтегруватися в країні.</p>

	<p>Економічної Зони, для працівника-іноземця, якого було надіслано на тимчасову роботу в Австрію. Цей проект має бути розрахований на термін не більш ніж 6 місяців, а діяльність конкретного іноземця в Австрії не повинна перевищувати терміну в 4 місяці. Якщо трудова діяльність перевищує цей термін, то для даного працівника необхідно одержувати дозвіл на роботу (Beschäftigungsbewilligung).</p> <p>Підданим “третьох країн”, не членам Європейського Союзу, необхідна посвідка на постійне проживання для в'їзду і проживання в Австрії. Тип дозволу залежить від мети і тривалості перебування. Обмежена посвідка на проживання використовується для навчання або одержання освіти, роботи, міжнародного права, гуманітарної, політичної або сімейної сферах. ПМП застосовується для високо кваліфікованих працівників, і якщо іноземець мав посвідку на проживання протягом п'яти років і відповідає наступним вимогам – має безпечний прибуток, не має кримінального минулого і володіє німецькою мовою.</p>		<p>Передача громадянства іноземцю може відбуватися за відповідних умов також і по відношенню до його подружжя та неповнолітніх, неодружених дітей. Термін (тривалість постійного місця проживання на території Австрії) для передачі громадянства складає як правило десять років. Цей термін за особливих причин, які можуть бути враховані, може бути скорочений до шести чи, відповідно, чотирьох років.</p>
Данія	<p>Питання працевлаштування іноземців у Данії регулюється її законом «Про іноземців». Спеціальні дозволи на працевлаштування не потрібно громадянам з країн Європейського Союзу. Громадяни Фінляндії, Ісландії, Норвегії можуть перебувати в країні без дозволу на перебування. Громадянам інших країн треба отримати дозвіл на проживання та працевлаштування від директорату з питань іноземців при Міністерстві внутрішніх справ Данії.</p> <p>Громадяни країн-членів ЄС можуть перебувати в країні без будь-якого дозволу протягом трьох місяців з моменту в'їзду у країну. Якщо перебування в країні продовжується (більш ніж 3-ри місяці) необхідний дозвіл на перебування.</p> <p>Іноземні громадяни зобов'язані з метою працевлаштування в Данії отримати дозвіл на працевлаштування. Однак громадяни країн-членів ЄС, а також Норвегії, Ісландії мають право працювати без даного дозволу. клопотати про отримання дозволу на перебування в Данії можуть іноземці,</p>	<p>Громадяни країн не членів ЄС повинні оформити візу, щоб перебувати в Данії. Віза надає право перебувати в країні протягом 3-ьох місяців.</p>	<p>Основною умовою для іноземця, який претендує на отримання датського громадянства, є тривалість його легального перебування в країні. Так, якщо отримати постійний дозвіл на проживання громадянин іноземної держави може тільки після попередніх двох років перебування в Данії, то претендувати на отримання громадянства Данії - тільки після дев'яти років безперервного проживання в країні. Зокрема, претендент на отримання датського громадянства повинен в ході спеціального тестування продемонструвати</p>

	<p>найближчі родичі яких вже проживають в Данії. Первинний дозвіл на перебування (вид на проживання) надається на обмежений часовий період, але при цьому існує можливість продовження терміну дії посвідки на проживання. За отриманням дозволу на постійне перебування в Данії іноземці можуть звернутися по закінченні декількох років легального проживання в Данії. Постійна посвідка на проживання може бути наданий, якщо заявник: - прожив у Данії не менше 7 років; - пройшов програму інтеграції, запропоновану місцевою владою регіону проживання; - успішно здав тест на знання датської мови; - не має судимості за вчинення серйозних правопорушень; - не має заборгованості з податкових та соціальних виплат.</p>		<p>знання датської мови, законів, традиційних засад і цінностей данського суспільства. На отримання громадянства Данії не може претендувати іноземець, який має судимість за вчинення кримінальних злочинів.</p>
Бельгія	<p>Три види дозволів на працевлаштування: дозвіл на працевлаштування категорії “С” – надає право на працевлаштування в країні на 1 рік у кількох роботодавців. Характерний даний вид для сезонних працівників (мігрантів) у сільському господарстві або допомога по догляду за господарством. Дозвіл в більшості випадків не поновлюється; дозвіл на працевлаштування категорії “В” – надає право на працевлаштування у одного роботодавця протягом 1 року, однак може бути поновлений за ініціативного цього ж роботодавця. Якщо роботодавець змінюється, необхідно отримати новий дозвіл; дозвіл на працевлаштування категорії “А” – надає право вибору роботодавців та встановлюється на необмежений проміжок часу. Даний дозвіл застосовується лише до таких категорії громадян як: дружина/чоловік особи, що має дозвіл категорії “А”, дружина/чоловік з країни не члена ЄС, але одружені з громадянином Бельгії, дружина/чоловік (з країни не члена ЄС) громадянина країни-члена ЄС, що перебуває в Бельгії на легальних засадах. А також іноземець, що безперервно легально протягом 5-ти років перебуває в Бельгії. Приватні підприємці з країн не членів ЄС для ведення бізнесу в країні повинні оформити так звану професійну</p>	Загальні засади візового режиму.	<p>Закон про громадянство Бельгії заснований на змішаному принципі: діють і право крові, і право ґрунту. Отримання громадянства регулюється документом під назвою Code of Belgian Nationality. Особа може бути натуралізований як громадянин Бельгії після трьох років проживання в Бельгії. Це самі короткі терміни натуралізації в Євросоюзі, що робить Бельгію однією з найбільш привабливих країн для імміграції з країн колишнього СРСР. Цей період натуралізації скорочений до двох років для біженців та осіб без громадянства. Зазвичай для отримання громадянства і паспорта Бельгії потрібно мати вік 18 років і старше. У випадках, коли заявник перебуває у шлюбі з громадянином</p>

	<p>карту (carte professionnelle/beroepskaart) in order to work in Belgium. Дана карта надає право працювати в країні протягом 5-ти років.</p>		<p>(громадянкою) Бельгії більше трьох років, а також має дозвіл на проживання в Бельгії протягом цього періоду, період осілості до можливості подати на громадянство Бельгії скорочується до 6 місяців. Є певні обставини, за яких можливе мати громадянство Бельгії і одночасно іноземне громадянство. З 9.06 2007 р. набули чинності положення згідно з якими при набутті іноземного громадянства громадянство Бельгії зберігається. Єдине виключення з цього правила відноситься до наступних держав: Австрія, Данія, Франція, Ірландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Іспанія і Великобританія.</p>
Греція	<p>Греція запровадила новий порядок забезпечення доступу іноземних громадян на внутрішній ринок праці із залученням своїх консульств за кордоном (так звана процедура «Метакліссіс»/»Metaklissis»). Зараз існує лише 2 способи законного працевлаштування в Греції: - подати заявку на заповнення вакансії до грецького консульства - це дає можливість бути відібраним грецьким роботодавцем, який бажає найняти працівника-мігранта, - отримати особисте запрошення безпосередньо від конкретного грецького роботодавця у разі, якщо він бажає найняти конкретного працівника. В цьому разі зобов'язання для працівника-мігранта попередньо зареєструватися в спеціальному списку в грецькому консульстві скасовується. У разі позитивного рішення іноземний громадянин отримує робочу візу та дозвіл на перебування з метою працевлаштування (за новим законодавством 2005 року,</p>	Загальні правила візового режиму.	<p>Право на грецьке громадянство, передумови та процедура його використання визначаються «Кодексом про Громадянство» (Закон 3284/2004 «Про затвердження Кодексу про Грецьке Громадянство», опублікований в Газеті Грецького Уряду № 217, випуск А, від 10.11.2004) та відповідним законодавством (головним чином Законами 2790/2000, 2910/2001 і поправками до останнього 3013/2002 и 3274/2004). Правовою підставою для грецького громадянства є занесення до реєстру мешканців</p>

<p>дозволів на роботу більше не видають).</p> <p>Роботодавці у Греції подають до муніципалітетів заявки з інформацією про види вакансій, які вони можуть запропонувати іноземним працівникам чи конкретній особі, яку вони хочуть найняти. На основі такої інформації укладається перелік вакансій для іноземців чи список прізвищ осіб, яких бажають найняти. Ці документи надсилаються до консульств Греції за кордоном. Консульства оприлюднюють дані про вакансії, а громадяни у відповідних країнах отримують можливість подати заявки на їх заповнення. Ті з них, хто задовольняє всі вимоги, отримують робочі візи, подавши до консульства такі документи: чинний паспорт, довідку про стан здоров'я, видану державною медичною установою, довідку про відсутність/нааявність судимостей, поліс медичного страхування.</p> <p>Отримавши робочу візу, перш, ніж приступити до роботи, необхідно звернутися до муніципалітету по дозвіл на перебування з метою працевлаштування, подавши робочу візу, контракт між працівником і роботодавцем, паспорт, збір у розмірі 150 євро.</p> <p>Дозвіл на перебування видається за резолюцією Генерального Секретаря регіону після оцінки Комітету у справах імміграції. Типи дозволів на перебування:</p> <p>дозвіл на перебування та навчання, дозвіл на перебування та роботу за наймом, дозвіл на перебування для приватних підприємців, дозвіл на перебування для родинного возз'єднання, дозвіл на перебування спортсменів, дозвіл на перебування для адміністраторів директорів на персоналу компаній, дозвіл на перебування для культурних митців, членів творчих колективів та цирків, дозвіл на перебування для провідних вчених у нових технологіях</p> <p>Іноземний громадянин, який легально проживає у Греції щонайменше 2 роки, має можливість отримати дозвіл на в'їзд та перебування у Греції для членів своєї родини у</p>		<p>муніципалітету або громади Грецької держави. „Свідоцтва про занесення до реєстру мешканців” є законним доказом грецького громадянства і можуть бути видані відповідними органами (муніципалітет/громада) за заявою зацікавленої особи.</p> <p>Закон про громадянство Греції базується на принципі <i>jus sanguinis</i> (право крові). Громадянство Греції можна отримати за походженням або через натуралізацію. Дитина громадянина Греції набуває громадянство Греції автоматично за фактом народження, але діти, народжені від іноземців на території і Греції, не набувають права на громадянство. Греки, народжені за кордоном, можуть передавати своїм дітям право на громадянство без будь-яких додаткових умов. Позашлюбні діти стають громадянами Греції автоматично, якщо у них мати гречанка. Іноземці старше 18 років можуть отримати громадянство Греції в порядку натуралізації. Згідно із Законом, після 10 років володіння видом на проживання в країні громадянин іноземної держави має право отримати громадянство Греції в порядку натуралізації. В країні діє подвійне громадянство.</p>
---	--	--

	<p>випадку, якщо: - члени його родини мають намір проживати разом з ним; - він має особисту зарплатню, що не є меншою за денну зарплатню некваліфікованого робочого, помешкання та медичну страховку для членів своєї родини.</p> <p>В Греції працевлаштування знаходиться виключно у компетенції Організації працевлаштування та людських ресурсів (ОАЕД).</p>		
Кіпр	<p>Термін перебування іноземних робітників у країні – 4 роки (не стосується персоналу міжнародних компаній). Винятки для іноземних працівників передбачаються лише в одному випадку: домашній прислузі, яка доглядає за літніми людьми (старше 75 років) або за тяжко хворими людьми (особливо за дітьми) можуть дозволити залишитися тут довше, ніж на 4 роки.</p> <p>Роботодавці зобов'язані віддавати перевагу при прийнятті на роботу: 1) громадянам Кіпру, громадянам країн ЄС та членам їх сімей; 2) громадянам країн-кандидатів на вступ до ЄС; 3) членам сімей громадян з п.2, якщо вони вже знаходяться на Кіпрі; 4) громадянам третіх країн, які постійно проживають на Кіпрі; 5) членам сімей громадян з п.4, якщо вони вже знаходяться на Кіпрі, за винятком заявників на статус біженця; 6) новоприбулим громадянам третіх країн. Однак, і тут є обмеження, що стосуються членів сімей громадян Кіпру. Їм не дозволено працювати в розважальних закладах. Крім того, при влаштуванні на роботу членів сімей громадян Кіпру та країн ЄС від роботодавця, як і раніше потрібно внесення гарантійного депозиту в сумі, що дорівнює вартості квитка до країни походження найманого працівника.</p> <p>Дозвіл на проживання може отримати громадянин будь-якої країни за умови придбання нерухомості та проживання на Кіпрі (не менше 6 місців протягом одного року), а також у випадку реєстрації компанії з річних балансом не менше 120 тис. доларів США і відкриття офшорної компанії, річні</p>	<p>Загальні правила візового режиму.</p> <p>Іноземним студентам з країн ЄС потрібна студентська віза для в'їзду на Кіпр. Студентські візи видаються тільки на повну ставку іноземних студентів. Іноземні студента в більшості випадки не мають права працювати. Виняток зроблено урядом Республіки Кіпр для деяких курсів, для яких дозволи на роботу може бути видано для практичного навчання протягом літніх канікул. Іноземний студент має право запросити на Кіпр своїх друзів і родичів з-за кордону в якості гостей за умови він / вона може забезпечити в банку депозит у розмірі 300 Кіпрських фунтів за кожен запрошуваний особу.</p>	<p>Відповідно до статті 14 Конституції Республіки Кіпр 1967 року і Законом про громадянство Республіки Кіпр від 1967 року, регулюються положення набуття громадянства Кіпру, відмови від громадянства, позбавлення громадянства. Закон говорить, що громадянин Кіпру не буде висланий з держави ні за яких обставин і не містить положень автоматичної втрати громадянства. Громадянство Кіпру можна придбати одним з наступних шляхів: 1. Право крові. Громадянство Кіпру за народженням від одного з батьків, який має громадянство Кіпру. 2. Шлюб з громадянином (громадянкою) Кіпру. Для оформлення громадянства за цієї підстави необхідно прожити в шлюбі мінімум два роки. 3. Натуралізація. Для оформлення громадянства Кіпру на цій підставі необхідно вписатися в певні критерії, зокрема мати сім років</p>

	<p>видатки якої становлять не менше 20 тис. доларів США. Студенти, що навчаються в кіпрських університетах і коледжах, на період навчання отримують посвідку на проживання на Кіпрі.</p> <p>Дозвіл на працевлаштування та проживання видається для іноземних громадян, що планують працювати у приватному секторі, та не створюють конкуренції в приватному секторі національних підприємств.</p>		<p>проживання на території Кіпру. Республіка Кіпр визнає подвійне громадянство. Це означає, що іноземний громадянин може оформити громадянство Кіпру в якості другого громадянства, не втрачаючи попереднє.</p>
Португалія	<p>Пріоритетне право на працевлаштування в Португалії мають громадяни Португалії, громадяни з інших країн-членів ЄС/ЄЕП, громадяни інших країн, з якими ЄС підписав договір про вільне пересування осіб, громадяни третіх країн, які мають дозвіл на проживання в Португалії. Якщо протягом 30 днів з моменту оголошення вакансії, португальський роботодавець не знайшов кандидатури серед перерахованих категорій осіб, він може отримати відповідну довідку від Інституту працевлаштування та професійного навчання, і з цією довідкою та проектом контракту звернутися до Генеральної інспекції праці за дозволом для укладення контракту з іноземним працівником. Уже з цим дозволом від Генеральної інспекції праці, довідкою від Інституту працевлаштування та професійного навчання, контрактом (чи проектом контракту), підтвердженням про наявність помешкання, довідкою про стан здоров'я та іншими документами, іноземний працівник звертається до посольства/консульства Португалії для отримання візи.</p> <p>В'їзд на територію Португалії та перебування в країні іноземних громадян залежать від дозволу, який видається, з урахуванням мети перебування, згідно з чинним законодавством уповноваженими органами країн – членів Шенгенської угоди. Вищенаведене положення не поширюється на іноземних громадян, які мають дійсний</p>	<p>Португалія надає декілька видів віз: віза з правом отримання дозволу на проживання – дозволяє в'їзд на територію Португалії з метою подання заяви на отримання дозволу на проживання. Дозволяє перебувати на території Португалії протягом 6 місяців; навчальна віза – дозволяє навчатися в офіційному навчальному закладі, проводити наукові дослідження, проходити практику одночасно з навчанням чи стажування в компаніях. Видається на термін до одного року; робоча віза – дозволяє в'їзд на територію Португалії з метою тимчасового працевлаштування чи наукової роботи. Видається на термін до одного року; віза для тимчасового перебування – дозволяє в'їзд на територію Португалії з метою лікування, супроводження членів сім'ї, які є власниками робочих або</p>	<p>Загальне правило таке, що діти, народжені в Португалії від батьків іноземців, можуть мати право на громадянство Португалії, тільки якщо їх батьки прожили в Португалії 10 років у режимі дозволу на проживання. Період 10 років скорочується до 6 років, якщо їх батьки є громадянами країни, в якій португальська є офіційною мовою. Особи, які досягли 18 років і більше, можуть бути натуралізуються в якості громадян Португалії після 10 років проживання в Португалії (6 років для громадян країн, де португальська мова є державним). Також є вимога на достатньому рівні володіти португальською мовою і зв'язку з місцевим співтовариством. Особа, яка перебуває в шлюбі з громадянином Португалії, принаймні, три роки, має право на громадянство</p>

	<p>дозвіл на проживання чи будь-який інший документ, який дає законне право на проживання в Португалії, та на іноземних громадян, яким не потрібний дозвіл на проживання згідно з положеннями міжнародних угод, учасником яких є Португалія. Надання дозволу на проживання залежить від чіткого виконання наступних вимог: по-перше, заявник повинен мати дійсну візу з правом отримання дозволу на проживання, видану консульськими установами в країні, громадянином якої він є. Для отримання такої візи заявник повинен подати інформацію про мету перебування в Португалії та гарантії наявності коштів для існування та оренди житла в Португалії.</p> <p>Після отримання візи з правом отримання дозволу на проживання, дійсної протягом 6 місяців, необхідно подати заяву на отримання дозволу на проживання до регіонального офісу Служби у справах іноземців та кордонів (SEF) за місцем проживання в Португалії. Дозвіл на проживання без необхідності поновлення візи може видаватися іноземним громадянам, які мають робочу візу протягом трьох років (підряд). Дозвіл на тимчасове проживання діє протягом двох років з дня видачі та може постійно поновлюватись на період трьох років. Іноземні громадяни, які проживають на території Португалії за дозволом на проживання протягом щонайменше п'яти або восьми років – громадяни країн, державною мовою яких є португальська, та інших країн – можуть отримати дозвіл на постійне проживання.</p>	<p>навчальних віз, об'єднання з членами сім'ї, які мають дозвіл на проживання більше одного року. Ця віза дозволяє займатися оплачуваною професійною діяльністю через 6 місяців постійного проживання на території Португалії. При купівлі нерухомості Португалія надає право отримання Шенгенської візи на рік із можливістю поновлення із правом проживання в Португалії до 90 днів на півроку, тобто 180 днів на рік.</p>	<p>Португалії через декларацію. Закон не встановлює формальної вимоги до проживання в Португалії для цієї категорії заявників, але на практиці, проте, може вимагатися знання португальської мови та інтеграція в португальське суспільство. Португалія дозволяє подвійне громадянство. Тому громадяни Португалії, що мають або набувають іноземне громадянство, не втрачають громадянство Португалії і навпаки можуть не відмовлятися від рідного громадянства.</p>
--	---	--	--

<p>Чеська Республіка</p>	<p>Дозвіл на працевлаштування необхідно отримати як на виконання основних робіт, так і: на виконання додаткових (за сумісництвом) робіт; при укладенні трудових угод з роботодавцем; при короткотерміновому працевлаштуванні (сезонні роботи, працевлаштування студентів (раніше ця норма не була загальнообов'язковою для студентів); на виконання робіт для акціонерних товариств чи кооперативів (на замовлення). Дозвіл на працевлаштування іноземець може отримати у відповідному відділенні центру зайнятості особисто або за посередництва роботодавця.</p> <p>Дозвіл на працевлаштування не потребується для іноземців, що працюватимуть на території ЧР не більше 30-ти днів протягом календарного року, а саме: діячі науки та культури та спортсмени; викладачі, у тому числі ВУЗів, учні та студенти до 26-ти років; перевізники, особи, що здійснюються ремонтні роботами на підставі відповідних договорів; особи, що працюють на території ЧР згідно з міжнародними угодами, учасниками яких є ЧР; члени закордонних рятувальних загонів, які надають допомогу на підставі міжнародних угод про надання допомоги, у тому числі гуманітарної, у разі аварії чи стихійного лиха; члени екіпажів повітряних суден чи члени персоналу транспортних засобів, які є учасниками міжнародних автомобільних та залізничних пасажирських і вантажних перевезень; працівники ЗМІ, акредитовані на території ЧР; члени дипломатичних та консульських представництв іноземних держав; приватні підприємці на території Чехії, зареєстровані в єдиному реєстрі фірм; студенти та молоді спеціалісти, що працюють на території ЧР в рамках обміну. Дозвіл на працевлаштування не вимагається від іноземців, які направляються до ЧР роботодавцями з держав-членів ЄС для виконання певних робіт.</p>	<p>Загальні правила візового режиму.</p>	<p>Особа набуває громадянства: за народженням; усиновлення - коли хоч один із усиновителів є громадянином Чеської Республіки, від дня набуття правомочності рішення суду про усиновлення; установлення - батьківства позашлюбної дитини, якщо мати є іноземною громадянкою або особою без громадянства, а батько - громадянином Чеської Республіки; фізична особа до 15 років, що перебуває на території Чеської Республіки, якщо не виявиться, що при народженні вона не набула громадянства іншої держави. Громадянство Чеської Республіки можна надати на прохання фізичної особи, яка виконує такі умови: на день подання клопотання має постійне проживання терміном не менше 5 років і до цього терміну переважно тут перебувала; доказ, що набуттям громадянства Чеської Республіки позбудеться попереднього громадянства; відсутність за останні 5 років судимості за умисний злочин; підтвердження знання чеської мови. Клопотання про набуття громадянства Чеської Республіки подається до відповідного місцевого муніципалітету за місцем постійного проживання заявника.</p>
--------------------------	--	--	--

Мальта	<p>Надання дозволу на роботу іноземцям лише за виняткових умов є урядовою політикою. Такі дозволи видаються роботодавцям, що бажають найняти іноземця на визначений період і з особливою метою, лише після того, як було встановлено, що було використано всі спроби найняти підходящого громадянина Мальти. Ліцензії зазвичай видаються тривалістю на один рік та можуть бути поновлені в подальшому, правильно подані такі заяви одержують позитивну відповідь. У разі, коли іноземець є інвестором виробничого чи фінансового сектору і є власником акцій підприємства, подібна ліцензія може бути видана на невизначеній основі. Кількість власників ліцензії на працевлаштування коливалася залежно від років. Такі коливання мона пов'язати, загалом, зі ступенем розвитку острова.</p> <p>Дозвіл на роботу буде видано лише на тимчасовій основі (має поновлюватися кожні 1-3 роки) і на конкретну посаду, за умови, що нема можливості найняти кваліфікованого мальтійського кандидата. Претендент повинен мати професійну освіту чи високий рівень навичок та майстерності або досвіду. Місцевий мальтійський роботодавець має спочатку бути застрахований і саме через нього має подаватися заява. Заяви мають бути подані принаймні за 3 місяці до очікуваної дати найму. Якщо зміна роботодавця відбувається вже на Мальті, має бути подана заява на отримання нового дозволу.</p> <p>Отримання дозволу на проживання на Мальті пов'язано з купівлею або орендою нерухомості. У законодавстві Мальти міститься поняття permanent resident ("постійний резидент"). Постійний резидент Мальти може не тільки безперешкодно в'їжджати та перебувати на Мальті, а й отримувати в'їзні візи в ті країни, посольства яких розташовані на Мальті. Це Австралія, Великобританія, Німеччина, Єгипет, Індія, Іспанія, Італія, Китай, Росія, США, Франція. Багато інших країн мають на Мальті консульські</p>	<p>Особи, що звертаються по в'їзду візу до Мальти та здійснюють денні подорожі тривалістю до 24 годин до іншої країни, не мають платити за ще одну в'їзду візу при поверненні до Мальти.</p> <p>Одноразова в'їздна віза діє: один місяць; транзитна віза: 24 години. Для поновлення потрібно звернутись до Генерального консульства чи посольства. Для подовження - до Головного офіцера у справах імміграції в Імміграційному відділі головного управління поліції.</p>	<p>Закон про громадянство Мальти заснований в основному на праві крові, хоча до 1 серпня 1989 основним принципом закону було право ґрунту. Умови отримання громадянства: отримання громадянства Мальти у зв'язку з незалежністю 21 вересня 1964 року. Громадянство Мальти було надано в день незалежності особам, які народилися на Мальті і в яких один з батьків народився на Мальті; народження на території Мальти; громадянство Мальти за походженням; громадянство Мальти в порядку натуралізації; громадянство Мальти через шлюб. Подружжя громадян Мальти можуть набути громадянства Мальти через 5 років шлюбу. Проживання на Мальті не є обов'язковим; подвійне громадянство. З 10 лютого 2000 року в мальтійських законах не існує обмежень на подвійне громадянство. Громадянство Мальти може бути оформлено як друге громадянство;- громадянство Британської Співдружності.</p>
--------	--	--	--

	<p>відділи. Щоб отримати статус постійного резидента, необхідно виконати низку вимог: мінімальний річний дохід людини повинен становити не менше 10.000 мальтійських лір (приблизно 30 тис. дол. США); або ж він повинен володіти капіталом у 150 тис. мальтійських лір. Мальта також приймає певну кількість осіб на тимчасове проживання. Громадяни практично усіх європейських та середземноморських країн можуть перебувати на Мальті протягом строку до трьох місяців від дати в'їзду за умови "не працевлаштування" , і такий дозвіл підтверджується в їхньому паспорті по прибутті на Мальту. Якщо особа бажає залишитися тут на довший період, вона має звернутися по подовження дозволу на перебування до Головного офіцера у справах імміграції Центрального імміграційного офісу Головного поліцейського управління.</p>		
Польща	<p>Особа, яка претендує на робоче місце в польській фірмі чи установі, не має права особисто звертатися за дозволом. Це має зробити працедавець. Через те, що першість у працевлаштуванні належить полякам, фірма має повідомити відповідні органи про те, який спеціаліст їй потрібен. Якщо протягом місяця на це місце немає претендентів серед співвітчизників, тоді можна розпочинати процедуру з отримання дозволу для роботи на цій посаді іноземця на 12 місяців.</p> <p>Іноземець, який в'їжджає на територію Республіки Польща, повинен представити – на вимогу працівника Прикордонної Служби - фінансові засоби, необхідні для покриття коштів в'їзду, проїзду через територію Польщі, перебування та виїзду. Замість безпосереднього пред'явлення фінансових засобів можна також представити документи, які надають можливість отримання названих засобів та дозвіл на в'їзд до іншої держави або на повернення до країни походження, якщо такий дозвіл вимагається.</p> <p>Наявність фінансових засобів можна підтвердити, представляючи запрошення, яке можуть видати: польський</p>	<p>Довгострокові візи видаються у наступних випадках: працівникам залізничного транспорту; водіям та членам екіпажів, які здійснюють міжнародні перевезення; учасникам обміну по лінії органів державної влади і місцевого самоврядування – за зверненням приймаючої сторони;</p> <p>особам, які беруть участь в регулярних двосторонніх контактах в області економіки, культури, науки, освіти, спорту або в інших важливих сферах співробітництва; особам, які слідує з метою відвідання місць поховань та могил родичів на території Республіки Польща – за умови наявності підтверджуючих документів;</p>	<p>Стаття 8 пункт 1 Закону про польське громадянство говорить: «іноземцеві можна надати польське громадянство за його клопотанням, якщо він проживає у Польщі на підставі дозволу на постійне проживання не менше 5 років». Проте, стаття 8 пункт 2 того ж Закону вказує що «іноземцеві можна надати польське громадянство в особливих випадках, навіть якщо не дотримано умова проживання на території Польщі протягом 5 років і навіть у випадку, якщо він не отримав дозволу на проживання на території Республіки Польща». 1 січня 2000 в Польщі набув чинності Закон про репатріацію. Закон визначає основи для</p>

	<p>громадянин, який проживає на території Республіки Польща, іноземець, який перебуває у Польщі легально принаймі 5 років чи має дозвіл на проживання. Запрошення також може видати юридична особа (фірма, організація), яка знаходиться на території Польщі. Іноземець, який в'їжджає на територію Польщі повинен мати медичну страховку.</p>	<p>- для підтримки підтверджених родинних зв'язків та для відвідування місць свого походження. Вищезгадані візи можуть також видаватись особам пенсійного віку за умови пред'явлення відповідних документів.</p>	<p>отримання польського громадянства шляхом репатріації, права репатріанта, а також основи і процедуру надання допомоги репатріантам та їх сім'ям.</p>
Естонія	<p>Дозвіл на перебування для працевлаштування видається на період гарантованого працевлаштування в Естонії з терміном дії щонайбільше два роки та можливістю подовження щонайбільше на п'ять років за раз. Іноземець може отримати дозвіл на перебування для працевлаштування, якщо на заміщення вакансії було оголошено відкритий конкурс та протягом двох місяців не знайшлося кандидатури з державної служби працевлаштування. Іноземець повинен мати кваліфікацію, освіту, здоров'я, довід роботи, особливі навички та знання, необхідні для цієї роботи. Деякі категорії іноземців не потребують дозволу з Ради ринку праці або відкритого конкурсу для заміщення вакантної посади.</p> <p>Протягом періоду дії дозволу на перебування працедавець повинен інформувати Раду у справах громадянства та міграції про зміни в умовах праці, визначених дозволом на перебування, та закінчення контракту, укладеного з іноземцем. Іноземець повинен зареєструвати місце свого проживання в Естонії у Реєстрі населення протягом місяця з дати приїзду до Естонії на основі дозволу на перебування або дати свого перебування в Естонії. Іноземець повинен мати страховий контракт, що гарантує покриття усіх витрат, пов'язаних з його медичним лікуванням у результаті хвороби або пошкодження у період дії дозволу на перебування. Якщо іноземець прибуває до Естонії з метою працевлаштування, то працедавець, що бажає надати йому роботу повинен звернутися по дозвіл до Ради ринку праці</p>	<p>Транзитна віза аеропорту – дається для в'їзду до міжнародної транзитної зони у естонському аеропорті та для перебування у її межах до відправлення у наступну транзитну країну або країну остаточного призначення, до якої громадянин має легально право в'їзду. Ця віза не дає іноземцю права в'їжджати до Естонії або перебувати у Естонії (не видається українцям та громадянам СНД). Транзитна віза – видається для одноразового або дворазового транзитного проїзду Естонією до наступної транзитної країни або країни остаточного призначення, до якої громадянин має легальне право в'їзду. Ця транзитна віза також може надаватися для багаторазових подорожей, які можуть знадобитися для завершення професійних або робочих обов'язків. Одноразова в'їзна віза видається для перебування на території Естонії щонайбільше 5 днів, віза дійсна</p>	<p>Іноземець, який бажає отримати громадянство Естонії, повинен відповідати вимогам, встановленим Законом про громадянство, і виконувати встановлені законом вимоги. Клопотання надається до Департаменту громадянства і міграції (КМА). Громадянство можна отримати і за особливі заслуги перед державою, відповідну пропозицію може зробити тільки член уряду. Протягом року громадянство Естонії за особливі заслуги можна дати не більше, ніж 10 особам. Рішення про надання громадянства Естонії приймає Уряд Республіки. Громадянин Естонії не може бути в один і той же час громадянином іншої держави. Клопотання про отримання громадянства Естонії може подати будь-який іноземець не молодше 15 років, який прожив в Естонії на підставі постійного виду на проживання не менше п'яти років до подання клопотання</p>

	<p>(РРП). Звертатися до РРП за отримання такого дозволу слід через два місяці після публічного оголошення конкурсу на заміщення посади та пошуку відповідного працівника за допомогою РРП. Як загальне правило, заявник повинен подати свою заяву на отримання дозволу на перебування у представництво Республіки Естонія.</p> <p>Короткострокове працевлаштування в Естонії повинно бути зареєстроване до подання заяви на довгострокову візу. Постійний дозвіл на перебування може бути виданий іноземцю, що перебуває в Естонії на основі тимчасового дозволу на перебування протягом щонайменше трьох років за останні п'ять років та має дійсний дозвіл на перебування, місце проживання в Естонії та легальний прибуток. Постійний дозвіл на перебування не буде виданий: Іноземцю, що отримав дозвіл на перебування для навчання або працевлаштування; Іноземцю, що або є, або був професійним членом збройних сил іноземної держави, його чоловіку або дружині та неповнолітнім дітям; Іноземцю, що є або був працівником розвідки чи служби безпеки іноземної держави, його чоловіку або дружині та неповнолітнім дітям; Іноземцю, що вчинив кримінальний злочин, за який його було приречено до в'язниці на термін більше одного року, а його дос'є не було скасоване або інформацію щодо покарання не було звідти прибрано; Іноземцю, що був неодноразово покараний згідно з кримінальною процедурою за умисно скоєний злочин.</p> <p>Іноземець, що проживає в Естонії на основі дозволу на перебування та бажає перебувати поза Естонією довше 183 днів на рік, повинен зареєструвати своє перебування поза Естонією в Раді у справах громадянства та міграції. Якщо ви маєте постійний дозвіл на перебування, вам не потрібно дозволу на роботу для працевлаштування в Естонії.</p>	<p>протягом 3 місяців. Віза дворазового в'їзду видається для перебування на території Естонії щонайбільше 5 днів, віза дійсна протягом 3 місяців. Віза багаторазового в'їзду видається для перебування на території Естонії щонайбільше 5 днів, віза дійсна протягом 6 місяців.</p> <p>Короткострокова віза – видається для одноразового чи багаторазового в'їзду та перебування на території Естонії. Короткострокові візи можуть варіюватися за терміном перебування на території Естонії.</p> <p>Довгострокова віза – видається для одноразового чи багаторазового в'їзду та перебування у Естонії. Одноразова довгострокова віза видається для перебування щонайбільше 183 дні, віза дійсна від 3 до 6 місяців, її вартість 80 Євро. Багаторазова довгострокова віза видається для перебування більше 183 днів, віза дійсна більше 6 місяців, її вартість 80 Євро. Неповнолітні діти віком до 18 років, а також ті, хто запрошений державними або дипломатичними агенціями звільнені від необхідності сплачувати за візу.</p>	<p>про отримання громадянства Естонської Республіки; оселився в Естонії до 1 липня 1990 року і на момент подачі клопотання про отримання громадянства перебуває в Естонській Республіці на підставі виду на проживання. Якщо одна з цих умов виконано, то іноземець, що бажає отримати громадянство Естонії, повинен: володіти естонською мовою на початковому рівні знати Конституцію Естонської Республіки і Закон про громадянство мати законний постійний дохід, що забезпечує засоби для існування його самого і його утриманців; проявляти лояльність естонському державі і принести присягу. До надання клопотання про громадянство необхідно скласти два іспити: екзамен на знання Конституції Естонської Республіки та Закону про громадянство і іспит на знання естонської мови. Від здачі іспитів звільняються: повнолітні особи з обмеженою дієздатністю; особи, які за станом здоров'я не здатні здавати іспити (з важким або глибоким фізичним і (або) психічним недоліком). Особа, яке з причин стану здоров'я не може повністю виконати умови іспиту, на підставі експертної комісії складає іспити в тому вигляді і в</p>
--	--	---	--

			той спосіб, який дозволяє його стан здоров'я. Особа, яка народилася до 1 січня 1930 року, звільняється від письмових екзаменаційних завдань.
Словаччина	<p>Для отримання виду на проживання з метою працевлаштування необхідно: знайти реального роботодавця у Словаччині, який готовий взяти іноземного громадянина на роботу. Для цього роботодавцю необхідно пройти всі бюрократичні процедури і необхідно довести, що на цю посаду неможливо підібрати громадян Словаччини чи громадян інших країн, мають посвідку на проживання в Словаччині.</p> <p>Іноземець, що отримав тимчасове проживання з метою працевлаштування не має права займатися підприємництвом. Отримання дозволу на тимчасове місце проживання на території країни можливе лише на підставі: - легального працевлаштування; - навчання у навчальному закладі; - реєстрації підприємництва на території країни; - воз'єднання родини; - діяльності вчених, викладачів та лекторів.</p>	Діють візи відповідно до єдиного зразка (Шенгенські візи), що дають власнику право в'їзду та перебування на території Шенгенської зони та національні візи „D”.	Отримання громадянства можливо після 5-річного проживання в країні. Законодавча система, що стосується отримання громадянства в Словаччині, передбачає обов'язкове знання словацької мови і відмова від наявного іншого громадянства.
Словенія	Іноземець, який бажає отримати постійну чи тимчасову роботу повинен заручитися попередньою згодою роботодавця, у якості якого можуть виступати як державні так і приватні установи, фірми. Укладення трудової угоди проводиться відповідно до Закону про працевлаштування іноземців. Дозвіл на роботу видається Республіканським управлінням з працевлаштування (РУТ) і є одним з основних документів, пропонувананих роботодавцем або іноземцем для отримання робочої візи, що є легальною основою перебування і діяльності іноземця у Словенії. Дозвіл на роботу для	Робоча та ділова візи розглядаються як тимчасовий дозвіл на проживання і являють собою запис у паспорті іноземця. Робоча (ділова) віза видаються відділом внутрішніх справ адміністративного управління округу (громади), де проживає іноземець.	Закон про громадянство Словенії в основному ґрунтується на праві крові. У Словенії дозволено подвійне громадянство, за винятком випадків набуття громадянства Словенії в порядку натуралізації, при якій потрібно зазвичай відмовлятися від попереднього громадянства. Особа може набути громадянство Словенії в порядку натуралізації

<p>роботодавця в обов'язковому порядку узгоджується з МВС, яке має сповістити про це РУТ. Дозвіл на роботу видається роботодавцю або іноземцеві за попередньою згодою роботодавця на термін до 1 року. Особистий дозвіл іноземцю видається, як правило, на термін також не більше 1 року. При цьому до прохання про видачу особистого дозволу повинна бути додана заява роботодавця про те, що останній укладе трудову угоду з іноземцем. Для іноземців, які постійно проживають в сусідніх зі Словенією державах і щодня прибувають на роботу, передбачена можливість отримання ними особистого дозволу на роботу. Роботодавець, який уклав трудові відносини з іноземцем, повинен протягом 8 днів сповістити про це РУТ.</p> <p>Тимчасова посвідка на проживання автоматично дає дозвіл на тимчасове перебування в Словенії та необмежену кількість поїздок за її межі. У разі необхідності продовження тимчасового перебування в країні, іноземець повинен заздалегідь підготувати відповідні документи, що підтверджують причину цього, і представити їх у відділ іноземців адм. управління громади для розгляду. Відділ видає свідоцтво про прохання, яке розглядається в якості виду на проживання до видачі остаточного письмового дозволу. Якщо іноземець перебуває на території Словенії на основі тимчасового дозволу на проживання протягом 3 років без перерви і має документи, що підтверджують необхідність його подальшого перебування в країні, він може клопотати про надання йому постійного виду на проживання.</p> <p>Іноземець, який є вихідцем з Словенії чи перебування якого в країні кваліфікується владою як «в інтересах РС», може отримати посвідку на постійне проживання до закінчення встановленого граничного терміну на 10 років. Постійний або тимчасовий дозвіл на проживання анулюються в разі:</p>		<p>після задоволення наступних умов:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 10 років проживання в Словенії, включаючи п'ять років безперервного проживання в статусі постійного жителя Словенії безпосередньо перед подачею заяви на громадянство; - відмова від попереднього громадянства (або надання доказів, що іноземне громадянство буде автоматично втрачено),- знання словенської мови; - довідка про несудимість; - вік старше 18 років; - економічна (фінансова) спроможність у Словенії, тобто не потрібно буде просити соціальні допомоги у держави. Винятки із загальних умов натуралізації: - ті, хто іммігрували з Словенії (і ті, хто є нащадками громадян Словенії не далі третього покоління) можуть отримати громадянство після одного року проживання в Словенії. Відповідно до даної концесії не потрібно відмовлятися від попереднього громадянства; - особа, яка перебуває у шлюбі з громадянином або громадянкою Словенії, може отримати громадянство Словенії в порядку натуралізації після одного року проживання в Словенії; - звичайні вимоги натуралізації можуть бути
---	--	--

	припинення терміну дії тимчасового дозволу на проживання, якщо не запитано продовження; коли іноземець, що має постійний вид на проживання, мігрує; якщо іноземець отримує громадянство Словенії.		обійдені, якщо цього вимагають державні інтереси Словенії (громадянство Словенії за особливі заслуги); - особа "словенського походження" (або колишній громадянин Словенії) може бути натуралізований без звичайних вимог натуралізації, тобто без необхідного проживання в країні; - діти до 18 років зазвичай можуть отримати громадянство разом з батьками, якщо живуть у Словенії.
Угорщина	Іноземець в Угорщині може бути найнятий на роботу на основі дозволу. Види дозволів: - індивідуальний дозвіл; - груповий обмежений дозвіл; - індивідуальний дозвіл, заснований на груповому обмеженому дозволі. В індивідуальному дозволі необхідно визначити у якого роботодавця буде працювати іноземний громадянин, яким видом діяльності, а також у рамках якої сфери діяльності і протягом якого часу може бути зайнятий. Не треба мати дозвіл: - у разі дії міжнародної угоди; - для роботи керівника представництва економічного товариства з іноземною юридичною адресою; - для роботи особового складу дипломатичного (консульського) представництва іноземної держави або інших членів, делегованих іноземними державами; - для роботи делегованих сторонами іноземців в міжнародні організації і в загальний орган, створений міжнародною угодою; - для робіт по встановленню, гарантійному ремонту, сервісу, на основі приватної юридичної угоди, укладеної з іноземним підприємством, строком не більше 15 безперервних робочих днів; - для роботи службовця або члена контрольної комісії економічного суспільства, що володіє іноземною часткою власності; - для роботи в рамках конкурсу або стипендії; - для зайнятості іноземців, які є слухачами іноземних	Придбання нерухомості в Угорщині надає візові пільги. А саме - право на Шенгенську мультивізу з правом перебування в країні до 90 днів в півріччі або до 180 днів на рік. Проте для в'їзду в країну для покупки нерухомості буде потрібно оформити в'їзну візу. Види віз: категорія С - короткострокова візна шенгенська віза. Даний тип віз видається особам, метою візиту яких є туризм, лікування, відвідування друзів чи родичів, ділові зустрічі (якщо їх метою не є отримання доходу на території Угорщини). Наявність житла також дає право на її отримання. Короткострокова віза категорії С дає право на одноразовий, дворазовий або багаторазовий в'їзд і перебування на території Угорщини протягом	Основний принцип отримання угорського громадянства - це принцип народження: дитина кожного угорського громадянина стає угорським громадянином за народженням (незалежно від того, є громадянином Угорщини тільки його батько або мати або ж обидва). Отримати громадянство в Угорщині можна, проживши в країні вісім років (протягом цього терміну допускається короткостроково залишати країну). При отриманні громадянства необхідно здати іспит із знання угорської мови.

	<p>навчальних закладів, в рамках професійної практики, організованої міжнародною студентською організацією; - для зайнятості іноземців, які є учнями денних курсів, або слухачів спеціальних шкіл, середніх шкіл, закладів мистецького навчання, вищого навчального закладу; - для роботи в будівельному таборі, організованому відповідно до умов, визначених в окремому законі;- для діяльності іноземця в церкві, зареєстрованої в Угорщині; - для біженця, або прохача про притулок на території Угорщини; для викладацької, наукової чи художньої діяльності міжнародно-визнаних іноземців при запрошенні вищим навчальним. Обмежений груповий дозвіл може бути дозволено, якщо для виконання приватного юридичної угоди роботодавця із іноземним підприємством необхідна зайнятість кількох іноземців. Обмежений дозвіл може бути виданий на термін виконання приватної юридичної угоди</p>	<p>90 днів без перерви з дати в'їзду, а в разі перерви - на сумарне перебування терміном не більше 90 днів протягом шести місяців з дати першого в'їзду; категорія D - довгострокові багаторазові візи (перебування понад 90 днів). Найбільш прямий шлях отримання такої візи - відкриття власної фірми і в'їзд в країну в якості директора-власника. Витрати на відкриття фірми становлять близько € 1,5 тис. Віза дає право на одноразовий чи багаторазовий в'їзд і перебування на території Угорщини строком понад 90 днів, але не більше одного року. В кінці терміну дії вищеназваної візи є право звернутися за дозволом на тимчасове перебування.</p>	
Латвія	<p>Управління у справах громадянства та міграції видає дозвіл на роботу (без виклику на роботу, затвердженого в Державній службі зайнятості) відповідно до терміну придатності візи. Будь-яка латвійська компанія або філія іноземної компанії має право найняти іноземця з третьої країни або з країн ЄС на основі трудового договору, або на основі договору підприємства. Роботодавець має право наймати іноземних громадян, які мають дозвіл на тимчасове або постійне проживання та дозвіл на роботу, видані відповідним органом влади. Для громадян ЄС отримання дозволу на роботу не потрібно. Дозвіл на проживання - це документ, який дає іноземному громадянину право на перебування в Латвійській Республіці протягом певного часу (строковий дозвіл на проживання) або постійно (постійний дозвіл на проживання). Дозвіл на</p>	<p>Існує два види віз: індивідуальна віза: разова віза; дворазова віза; багаторазова віза (мультивіза) та групова віза: разова віза; дворазова віза. Існує 5 видів віз. Візи видаються в залежності від мети відвідування країни: приватна віза, яка передбачає в'їзд, перебування в країні і виїзд у встановлені терміни візою; транзитна віза, яка дає право перетинання території транзитом; транзитна віза аеропорту дозволяє пасажиром повітряного транспорту перетинати тільки транзитну зону</p>	<p>Питання, пов'язані з громадянством Латвійської Республіки регламентує Закон Латвійської Республіки "Про громадянство". Всі громадяни Латвії рівні у своїх правах і обов'язках незалежно від способу отримання громадянства. Існує три способи одержання латвійського громадянства: реєстрація статусу громадянина Латвії; визнання дітей, народжених після 21 серпня 1991 року, громадянами; натуралізація. Іноземці, які приїхали в Латвію, можуть</p>

	<p>проживання потрібно, щоб перебувати в країні понад 90 днів протягом півріччя, починаючи з першого дня в'їзду. Учні після закінчення навчального закладу не мають права отримати дозвіл на тимчасове проживання, не залишаючи території Латвії.</p>	<p>на час приземлення літака або під час зміни авіарейсів в межах одного аеропорту.</p>	<p>отримати громадянство Латвії, проживши тут легально 10 років і склавши відповідні іспити та відмовившись від свого попереднього громадянства. Для отримання громадянства Латвії необхідні знання: латиської мови; основні положень Латвійської Республіки, тексту державного гімну і історії Латвії. Згодом необхідно підписати клятву вірності Латвійській Республіці.</p>
Литва	<p>Іноземець, що має намір працювати у Республіці Литва, повинен отримати дозвіл на роботу. Іноземний громадянин звільнений від обов'язку отримувати дозвіл на роботу у Республіці Литва, якщо: - іноземець має постійний дозвіл на перебування у Республіці Литва; - іноземець має тимчасовий дозвіл на перебування у Республіці Литва, виданий на наступних підставах: у іноземця збереглося право громадянства у Республіці Литва згідно з процедурою, викладеною у Законі про громадянство; - іноземець є особою литовського походження; - іноземець є учасником родинного возз'єднання; - іноземець перебуває під опікою або призначений опікуном; згідно з процедурою, викладеною у Законі, іноземцю надано додатковий захист або притулок у Республіці Литва.</p> <p>Дозвіл на роботу видається та забирається у іноземця Біржею праці при Міністерстві соціального забезпечення та праці Республіки Литва. Заява іноземця на дозвіл на роботу у Республіці Литва повинна бути розглянута протягом двох місяців з дати прийняття заяви у литовському біржі праці. Іноземець повинен отримати дозвіл на роботу до прибуття у Республіку Литва. Дозвіл на роботу видається іноземцю на період щонайбільше двох років, в ньому вказано посаду, компанію, заклад або організацію, де буде працювати</p>	<p>Типи віз: транзитна віза аеропорту (А); транзитна віза (В); короткострокова віза (С); довгострокова віза (D). Одноразова, дворазова та багаторазова візи можуть бути видані у : офіційному; звичайному; особливому порядку. Особам з дипломатичними або офіційними паспортами можуть бути видані візи типів А, В, С або D, беручи до уваги привілеї у прийнятті документів та наявність віз, що раніше були видані цим категоріям осіб.</p> <p>Транзитна віза аеропорту видається для транзиту у міжнародному аеропорті Республіки Литва та може бути одно- або дворазовою. Одноразова транзитна віза аеропорту надає іноземцю можливість перебувати на транзитній території міжнарод-</p>	<p>Громадянство Литовської Республіки набувається: за народженням; у результаті здійснення права на громадянство Литовської Республіки; в результаті набуття громадянства Литовської Республіки (натуралізація); шляхом оптації або з інших підстав, передбачених міжнародними договорами Литовської Республіки; з інших підстав, передбачених Законом Литовської Республіки про громадянство</p> <p>Особа може отримати громадянство Литовської Республіки за власними клопотанням, якщо вона згідна принести присягу Литовській Республіці і відповідає таким умовам: здано іспит з державної мови; має постійне місце проживання на території</p>

<p>іноземець; іноземець, що прибуває до Республіки Литва для сезонного працевлаштування, отримує дозвіл на роботу, дійсний щонайбільше шість місяців протягом одного року, починаючи з першого дня в'їзду до Республіки Литва; іноземець, що прибуває до Республіки Литва для стажування або проходження практики, отримує дозвіл на роботу, дійсний один рік, та у виняткових випадках, дозвіл на роботу може бути подовжений, якщо тривалість стажування або практики довша за один рік, а подовження необхідне для набуття кваліфікації у певній сфері.</p> <p>Іноземець може отримати роботу у Республіці Литва на основі контракту на працевлаштування або, якщо постійним місцем роботи іноземця є іноземна країна, іноземець може отримати тимчасове працевлаштування у Республіці Литва. Заробітна платня іноземця не може бути нижчою, ніж у громадян Республіки Литва, що займаються подібною роботою.</p> <p>Іноземний громадянин, що збирається працевлаштуватися за контрактом, повинен надати до місцевої біржі праці стандартну анкету та супроводжувальні документи Місцева біржа праці надає свою рекомендацію та документи, що її супроводжують, до Центральної біржі праці, яка приймає остаточне рішення про видачу дозволу на роботу. Заява на отримання дозволу на роботу іноземного громадянина буде розглядатися компетентними органами влади щонайбільше 3 місяці.</p> <p>Іноземець, який є громадянином однієї з держав - членів Європейського Союзу, може прибути до Литовської Республіки і знаходитися до 3 місяців протягом половини календарного року, з розрахунком з першого дня прибуття, а іноземець, який шукає роботу або має намір займатися іншою законною діяльністю в Литовській Республіці, може перебувати в країні протягом ще 3 місяців. Іноземним особам - громадянам держав - членів Європейського Союзу, а також громадянам Норвегії, Швейцарії, Ісландії та</p>	<p>ного аеропорту Республіки Литва. Дворазова транзитна віза аеропорту дозволяє іноземцю двічі перебувати на транзитній території міжнародного аеропорту Республіки Литва.</p> <p>Багаторазова транзитна віза дозволяє іноземцю подорожувати через територію Республіки Литва декілька разів протягом терміну дії візи. Іноземець з транзитною візою може перебувати у Республіці Литва щонайбільше 5 днів протягом кожного перебування. Короткострокова віза надає іноземцю право на в'їзд до Республіки Литва та перебувати у країні щонайбільше три місяці через півроку з дати першого в'їзду до Республіки Литва.</p> <p>Короткострокова віза може бути видана для одноразового або багаторазового в'їзду. Одноразова короткострокова віза може бути видана іноземцю для одноразового візиту до Республіки Литва протягом періоду дії візи. Багаторазова короткострокова віза може бути видана іноземцю на період одного року або, у виняткових випадках, на період довше одного року, але не більше п'яти років. Короткострокова віза видається у випадках, коли іноземець має намір приїхати до</p>	<p>Литовської Республіки протягом десяти останніх років; має легальне джерело коштів для існування на території Литовської Республіки; здало іспит з основ Конституції Литовської Республіки; є особою без громадянства або громадянином такої держави, відповідно до законів якого при набутті громадянства Литовської Республіки втрачається громадянство цієї держави, і повідомляє в письмовій формі про своє рішення відмовитися від громадянства іншої держави. Особа, що уклала шлюб із громадянином країни та постійно проживає на території Литовської Республіки протягом 5-ти останніх років може отримати громадянство країни.</p>
--	--	--

<p>Ліхтенштейну та членам їх сімей видаються дозволи на проживання громадянина держави - члена Європейського Співтовариства.</p> <p>Особа, яка працює за трудовим договором або яка має намір зайнятися законною діяльністю, надавати послуги або користуватися послугами в Литовській Республіці, звільняється від обов'язку мати дозвіл на проживання ЄС, якщо вона планує перебувати в Литовській Республіці до 3 місяців протягом половини календарного року, з розрахунком з першого дня прибуття в Литовську Республіку. Громадянам держав - членів Європейського Союзу дозвіл на проживання ЄС видається строком до 5 років (крім студентів, яким тимчасовий дозвіл видається на один навчальний рік). Громадянин держави - члена Європейського Союзу мають право отримати дозвіл на проживання ЄС, якщо він має намір: працювати в Литовській Республіці (до 5 років); займатися законною діяльністю в Литовській Республіці (до 5 років); надавати послуги в Литовській Республіці (не більше ніж на 5 років); користуватися послугами (не більше 5-ти років); проживати в Литовській Республіці при наявності законного джерела для проживання (до 5 років); здобути освіту в установленому законодавством порядку в зареєстрованому в Литовській Республіці навчальному закладі, стажуватися, підвищувати кваліфікацію, брати участь у професійному навчанні (на один навчальний рік); проживати з сім'єю (до 5 років). Членам сім'ї громадянина держави - члена Європейського Союзу дозвіл на проживання ЄС видається на такий же термін, що і громадянину держави - члена Європейського Союзу</p> <p>Дозвіл на постійне проживання ЄС громадянину держави - члена Європейського Союзу та членам його сім'ї оформляється терміном на 10 років, а після закінчення цього терміну - продовжується. Період відсутності в Литовській Республіці, що перевищує 6 місяців поспіль, може бути</p>	<p>Республіки Литва з метою туризму, відвідування родичів або інших осіб, професійного інтересу або іншого короткострокового перебування.</p> <p>Довгострокова віза надає іноземцю право в'їжджати до Республіки Литва та перебувати у країні довше трьох місяців. Довгострокова віза може бути одноразовою або багаторазовою.</p> <p>Групові візи видаються групі іноземних громадян, що складається з 5-30 членів, за умов, якщо у групі є супроводжувач та спільна мета візиту, група слідує одним й тим самим маршрутом, прибуває одночасно в одне й те саме місце, перебуває в одному й тому самому пункті та виїжджає одночасно. Для отримання одноразової та дворазової транзитної візи аеропорту (А), транзитної візи (В), одноразової короткострокової візи (С) для групи іноземців.</p>	
--	---	--

	<p>підставою для невидачі дозволу на постійне проживання ЄС, за винятком випадків, коли відсутність в Литовській Республіці пов'язано з військовою або альтернативною службою. Громадянам держави - члена Європейського Союзу після припинення трудових відносин або іншої законної діяльності в Литовській Республіці дозвіл на постійне проживання ЄС видається в тому випадку, якщо вони досягли віку пенсії по старості, встановленого відповідно до законодавства Литовської Республіки, і якщо вони протягом останніх 2 років проживали на законній підставі в Литовській Республіці і працювали протягом останніх 12 місяців.</p>		
Болгарія	<p>Основними нормативно-правовими актами, що регламентують питання трудової зайнятості іноземців в Болгарії, є Закон про іноземців в Республіці Болгарії, Закон про заохочення зайнятості, розпорядження про умови і порядок надання, відмови та припинення дозволів на працю, здійснення вільної практики іноземцями в Республіці Болгарія, інші підзаконні акти.</p> <p>Іноземні громадяни мають право виконувати трудову діяльність на території Республіки Болгарія лише за умови отримання дозволів на роботу, які видаються Агенцією зайнятості при Міністерстві праці та соціальної політики РБ. Такі дозволи видаються за поданням роботодавців – фізичних чи юридичних осіб, зареєстрованих згідно з болгарським законодавством на території РБ. Відповідний комплект документів на іноземця подається до бюро праці за місцезнаходженням його роботи. Дозволи на роботу видаються терміном до одного року з можливістю його подовження згодом до трьох років. Такі дозволи є підставою для отримання від компетентних органів РБ дозволів на в'їзд в Болгарію та перебування на її території на відповідний термін. Не вимагається дозвіл на роботу для іноземців, що мають статус резидентів Болгарії (постійно проживають в РБ) та особам, яким надане право</p>	<p>Типи: віза транзитна (типу „А”). Для громадян Анголи, Афганістану, Бангладешу, Гани, Іраку, Ірану, Конго, Ліберії, Нігерії, Пакистану, Сомалі, Судану, Шрі-Ланки, Ефіопії, Еритреї, які пересідають на інший літак в Болгарії; віза транзитна (типу „В”). Видається для транзитного перетину Болгарії іноземними громадянами з правом перебування не більше 24 годин; віза на тимчасове перебування (типу „С”) Видається іноземним громадянам, в'їздом одноразово або багаторазово на строк до 90 днів, діє 6 місяців з дня першого в'їзду. Мета в'їзду в Болгарію: - приватна: запрошення-декларація; - бізнес: запрошення-декларація; - культурний обмін: лист-запрошення від Міністерства</p>	<p>Процедура отримання громадянства Болгарії досить проста і легалізуватися в країні можна в короткі терміни на законних підставах. Закон про громадянство визначає законні підстави, порядок та умови набуття громадянства. Отримати громадянство Республіки Болгарія по народженню може будь-яка особа, що народилася на її території, якщо вона не набуває громадянства іншої держави за народженням. У країні діє так зване "право крові". Проте діє воно з певними застереженнями. Громадянин Болгарії за походженням - це людина, в якій один з батьків є громадянином Болгарії. Отримати болгарське громадянство можна і шляхом натуралізації. Для цього необхідно виконати низку умов. А саме:</p>

	<p>на притулок або визнано статус біженців.</p> <p>Видача дозволів для працевлаштування в РБ у полегшеному порядку передбачено для певних категорій іноземців.</p> <p>Іноземець, який прибуває в Болгарію як турист, має право залишитися тут на тривалий термін, якщо зареєструє фірму. Для заснування товариства з обмеженою відповідальністю необхідно мати статутний капітал розміром 5 тис. болгарських левів (2,5 тис. євро). На підставі судової реєстрації фірми іноземець отримує в МВС особисту картку на тривале перебування, яку щороку необхідно продовжувати (сплачується збір 500 лв. або 250 євро). Тобто іноземець здійснює бізнес-діяльність, сплачує податки, внески до фондів соціального забезпечення тощо. До цієї категорії треба віднести й іноземних фахівців, які відряджені в Болгарію для управління філіями іноземних компаній або як представники іноземних компаній у Болгарії. Працювати за трудовим договором в Болгарії не можуть також іноземці, які мають візу для короткострокового перебування; іноземці, які заснували в Болгарії свою фірму; іноземні студенти; представники іноземних компаній, що мають свої представництва в країні; фінансово забезпечені батьки іноземців, які постійно перебувають в Болгарії тощо.</p>	<p>культури або мера відповідного міста;- спорт: лист-запрошення від Міністерства спорту або відповідного спортивного клубу; - лікування: документ від лікувального заходу;- туризм: туристичний ваучер, пред'явлення коштів на весь час перебування в Болгарії, білет туди і назад; віза на тривале перебування (типу „D")Видається іноземним громадянам, бажаючим залишитись на тривалий час або на постійне перебування в Р. Болгарії на підставі ст.24 і ст.25 Закону про іноземних громадян в Республіці Болгарії. Видається на перебування в Болгарії не більше 6 місяців.</p>	<p>досягти повноліття; прожити на території Республіки Болгарія 5 років з моменту отримання дозволу на постійне перебування; бути не судимим за умисний злочин болгарським судом; мати який-небудь дохід або займатися бізнесом, щоб дає можливість утримувати себе і свою сім'ю в Болгарії. володіти мовою. Існує і спрощений порядок отримання болгарського громадянства для осіб, які отримали статус біженця, осіб без громадянства, осіб, які мають особливі заслуги перед Республікою Болгарія в суспільній і економічній сферах, в галузі науки, техніки, культури і спорту. Крім усього іншого, враховується суспільне становище претендента, його моральні підвалини, суспільні погляди й інші критерії благонадійності.</p>
Румунія	<p>Порядок міжнародного працевлаштування іноземців у Румунії регулюється Законом Румунії «Про надання дозволів на працевлаштування» від 28 грудня 1999 року. Зазначеним законом передбачено основні умови та правила працевлаштування іноземців у Румунії. Дозвіл на працевлаштування видається Міністерством праці та соціальної солідарності. Цей дозвіл є дійсним на період до 6 місяців з можливою пролонгацією на підставі клопотання власника терміном до 6 місяців.. На підставі конвенції або угод, підписаних Румунією,</p>	Загальні правила візового режиму.	<p>Як і багато інших європейських законів про громадянство громадянство Румунії може бути отримано на підставі народження, усиновлення / удочеріння, репатріації, а також за заявою. Громадянство Румунії може бути отримано іноземцями у віці 18 років і старше, якщо вони</p>

	<p>термін дії дозволу на працевлаштування може бути наданий або продовжений і на період понад 6 місяців. Без дозволу на працевлаштування можуть бути прийняті на роботу іноземці, які мають дозвіл на постійне проживання на території Румунії, мають статус біженця на території Румунії, а також члени сімей — чоловік, дружина, неповнолітні діти персоналу дипломатичних та консульських установ у Румунії за наявності чинних двосторонніх угод. При видачі дозволу на працевлаштування заявник має сплатити в леях еквівалент 200 дол. США за офіційним курсом Національного банку Румунії. За прийняття на роботу іноземця без відповідного дозволу на працевлаштування з юридичної або фізичної особи Румунії стягується штраф від 200 до 400 дол. США.</p>		<p>виконують ряд умов, обумовлених законом. Зокрема, для подачі на громадянство потрібно добре володіти румунською мовою, не мати судимості за тяжкими злочинами, а також легально прожити на території Румунії 5 років. Більше того, потрібно проживати на території Румунії на момент клопотання, а також мати джерела існування. Для іноземців, які перебувають у шлюбі з громадянами Румунії, період натуралізації зменшується до 3 років. Почесне громадянство Румунії може бути надано деяким іноземцям за особливі заслуги перед країною і румунським народом, за пропозицією Уряду. Особи, які отримали почесне громадянство, отримують всі цивільні і політичні права громадян Румунії, за винятком права обирати і бути обраними, а також займати державні посади.</p>
Великобританія	<p>Порядок працевлаштування та умови праці іноземців у Великобританії регулюються законом «Про імміграцію» 1999 р., законом «Про працю» 1996 р. та іншими законодавчими актами. Прийом на роботу може бути здійснений тільки після отримання дозволу служби працевлаштування іноземців. Іноземці, які отримали дозвіл, відповідно до закону «Про працю» 1996 р., користуються такими ж правами на захист своїх інтересів у трудовій сфері, як і громадяни Великої Британії та країн - членів ЄС. Дозволи на роботу видаються.</p>	<p>Іноземець, що бажає відвідати Великобританію, повинен надати дійсний паспорт/ проїзний документ та візу, видану посольством/ консульством Великобританії. Типи віз: гостюва; родинне возз'єднання; навчання; робоча; дозвіл на перебування.</p>	<p>Британське громадянство можна отримати на наступних підставах: - право ґрунту: народження на території Сполученого Королівства від батька, який є громадянином або резидентом Сполученого Королівства; - право крові, якщо один із батьків є громадянином Великобританії, тобто за походженням; - за натуралізації; -</p>

<p>Відділом видачі дозволів на роботу, частиною Управління з питань імміграції та громадянства Міністерства внутрішніх справ Великобританії. Дозвіл на роботу видається для конкретної особи і на конкретну роботу. Існує чотири типи дозволів на роботу: - звичайний дозвіл на роботу, також використовується у системі підвищення кваліфікації та досвіду роботи (TWES). - дозвіл на роботу багаторазового в'їзду (MEWPs) - листи затвердження, що використовуються у якості особистих дозволів на роботу, коли велика група людей (20 або більше) подорожує разом.- система, основана на секторах (SBS).</p> <p>Дозвіл на перебування – це затвердження, видане державою-членом Європейського Союзу, що дозволяє громадянам інших країн легально перебувати на її території. Держави-члени погодилися, що цей дозвіл повинен мати загальний формат. У Великобританії дозволи на перебування видаються Управлінням з питань імміграції та громадянства (IND). Звичайний дозвіл на роботу, також використовується у системі підвищення кваліфікації та досвіду роботи (TWES). Ця система дозволяє громадянам інших країн приїжджати до Великобританії для підвищення професійної кваліфікації або набувати короткостроковий досвід роботи у якості додаткового члена персоналу. Працевлаштування без дозволу означає деякі види робіт, для яких не потрібно отримувати дозвіл на роботу. Система, основана на секторі (SBS). Ця система дозволяє працівникам з-поза меж Європейської Економічної Зони (ЄЕЗ) в'їжджати до Великобританії для короткострокових або нерегулярних робіт. Існує бальна імміграційна система. Бали нараховуються у п'ятьох основних областях: - Освітня кваліфікація; -Досвід роботи; - Розмір попередніх заробітків; - Ваші досягнення у обраній сфері; -Досягнення вашого чоловіка, дружини або партнера. Потрібно набрати 65 або більше балів, щоб отримати право вважатися висококваліфікованим мігрантом</p>		<p>за реєстрації; - через усиновлення. Терміни отримання громадянства Великобританії через натуралізацію залежать від того, чи перебуває заявник у шлюбі з громадянином або громадянкою Великобританії. Питання натуралізації регулюються Законом про британське громадянство 1981 року (the British Nationality Act 1981) з наступними змінами та доповненнями. Кандидати повинні відповідати ряду вимог. Знання англійської (або уельської, або шотландської) мови і життя у Великій Британії - необхідні умови для отримання громадянства. Це правило не поширюється на неповнолітніх дітей, чиї імена включені в заяву про натуралізацію, на осіб від 65 років і старше і на інвалідів. Загальна вимога: кандидат повинен прожити у Великобританії протягом як мінімум 5 років (3 роки - якщо кандидат є чоловіком громадянина Великобританії). Крім того, протягом останніх 12 місяців кандидат повинен був відсутнім не більше 90 днів. Загальна кількість днів відсутності за 5-річний період не повинна перевищувати 450 (для чоловіка громадянина Великобританії - 270 за 3-річний період). Суть вимоги</p>
--	--	--

			<p>про позитивні якості кандидата полягає в тому, що кандидат повинен бути законослухняним і виконувати всі обов'язки як резидент Великобританії. Необхідно також вказати всі адміністративні правопорушення, за які кандидат поніс відповідальність. Сюди включаються дорожньо-транспортні правопорушення (крім неправильного паркування, перевищення швидкості і їм подібним дрібних порушень). З минулих судимостей за кримінальні злочини в анкеті вказуються тільки ті, які не були погашені ("spent").</p>
Нідерланди	<p>Правовий статус іноземців у Нідерландах, у тому числі трудових мігрантів, визначається конституцією країни, законом «Про працевлаштування іноземців», законом «Про статус іноземців» та іншими нормативними документами відомчого характеру. Згідно із законом «Про статус іноземців» тимчасове перебування іноземців усіх країн, за винятком громадян країн - членів ЄС, не передбачає можливість працевлаштування.</p> <p>Отримання дозволу на працевлаштування іноземців - громадян країн - не членів ЄС, автоматично передбачає надання дозволу на проживання в Нідерландах. У випадку, якщо іноземці мають намір займатися самостійною бізнесовою діяльністю, дозвіл на працевлаштування не вимагається. Іноземець може запросити дозвіл на перебування у Нідерландах через процедуру для іноземців, які шукають притулку або через звичайну процедуру. Більшість іноземців проходять в Нідерландах так звану</p>	<p>Для перебування в Нідерландах менше трьох місяців потрібна віза для короткочасного перебування. Віза для короткочасного перебування кріпиться у паспорті. Для одержання візи необхідно сплатити мито. Після отримання візи особа може їхати до Нідерландів.</p> <p>Види віз: короткострокова Шенгенська віза; віза для тимчасового перебування; короткострокова віза для Карибських островів; віза для аеропортного транзиту.</p>	<p>Закон про громадянство ґрунтується переважно на праві крові. Таким чином, громадянство дається в основному за народженням від батька-голландця незалежно від місця народження дитини. Якщо дитина народжується у Нідерландах від батьків-іноземців, то він не отримує голландського громадянства, крім випадків, коли вписується в особливі критерії. Існує три основних варіанти отримання громадянства: громадянство можна отримати після трьох років життя на території країни з постійним</p>

	<p>звичайну процедуру. Залежно від мети перебування у Нідерландах у кожному конкретному випадку до іноземця можуть бути застосовані особливі або додаткові вимоги. Після виконання іноземцем усіх загальних та особливих вимог Служба імміграції та натуралізації або Служба у справах іноземців протягом 6 місяців повинна ухвалити рішення про надання Дозволу на тимчасове перебування. У виключних випадках терміни розгляду може бути подовжено.</p> <p>Згідно з Законом про працевлаштування іноземців, іноземці з-поза меж ЄС мають право отримати дозвіл на працевлаштування від місцевої Служби імміграції та натуралізації за умови, якщо потенційний роботодавець доведе, що в межах Нідерландів чи інших країн ЄС неможливо знайти фахівця з необхідної спеціальності.</p> <p>Для цього потенційному роботодавцю слід звернутися до місцевого Бюро з працевлаштування, яке є дорадчим органом Служби з працевлаштування, і дає рекомендацію Службі імміграції та натуралізації стосовно можливості видачі дозволу на роботу. У дозволі на роботу може бути відмовлено, якщо потенційному робітнику не виповнилося 18 років, або виповнилося 45 років.</p> <p>При цьому потенційним роботодавцем повинні бути виконані наступні умови: компанією подається щонайменше десять заявок на рік; компанія чи організація гарантує, що іноземець: задовольняє відповідні вимоги, має страховий поліс на медичне обслуговування, пройде відповідний медичний огляд на предмет виявлення захворювання туберкульозом по приїзду до Нідерландів, може самостійно утримувати себе в країні, має житло. Компанія має бути зареєстрованою в Торговій палаті.</p>		<p>партнером (партнер не обов'язково повинен бути членом подружжя); така ж можливість надається, після трьох років офіційного сімейного життя з особою голландської національності. При цьому, жити всі три роки в Голландії не обов'язково. Достатньо лише, під час подачі заявки на натуралізацію не проживати в країні свого справжнього громадянства; прожити в Нідерландах безперервно п'ять років. Для того щоб мати право на громадянство на вибір, потрібно мати дозвіл на проживання в Нідерландах. Заява на отримання голландського громадянства в порядку натуралізації має задовольняти всім умовам отримання громадянства із цих підстав. Діти до 18 років можуть бути включені в заяви батьків на отримання громадянства Нідерландів. Але є деякі застереження для дітей від 12 до 18 років. Хоча закон про громадянство і обмежує подвійне громадянство, для громадян Нідерландів існує можливість володіння подвійним громадянством</p>
--	--	--	---

Джерело: розроблено автором за даними відповідних міністерств та відомств країн-членів ЄС.

Попит та пропозиція робочої сили на ринку праці країн-членів ЄС

Країна	Галузі працевлаштування	Ринок праці
Ірландія	Спеціалісти з інформаційних та комп'ютерних технологій, архітектори, інженери-будівельники, прораби, нормувальники, містопланувальники, атестовані медсестри/доглядальниці, проктологи, стоматологи, лори, рентгенологи, дієтологи, терапевти, спеціалісти з медичної фізики, психологи, логопеди, соціальні працівники, вчені-медики, фармацевти, фізіотерапевти, фахівці із ЕКГ-техніки, біохіміки, спеціалісти з вимірювання нейрофізіологічних показників, кардіологи, аудіологи	В Ірландії діє система “Зелених карт”, щоб заповнити сектори на ринку праці кваліфікованими фахівцями. “Зелені карти” надають право на працевлаштування іноземним громадянам щорічний дохід яких буде становити більш ніж 60 тис.євро на рік та фахівцям певних професій, щорічний дохід яких від 30 тис.євро – 60 тис.євро на рік.. Для секторів ринку праці, в яких не вистачає спеціалістів було розроблено певні схеми видачі робочих віз та дозволів на роботу, щоб полегшити систему працевлаштування кваліфікованих працівників з країн не членів ЄС чи Швейцарії, Ісландії, Ліхтенштейну та Норвегії. Ірландські посольства та консульства полегшують перспективним робітникам процедуру імміграції та працевлаштування, якщо вони мають пропозиції від роботодавців ірландських компаній. Уповноважені з питань міграції мають за собою право за певних умов відмовити будь-якому іноземцеві у наданні дозволу на в'їзд. Впроваджено систему прискореного надання дозволів на працевлаштування кваліфікованих фахівців у ті сектора економіки, що особливо затребовані.
Швеція	Сезонні роботи	В Швеції національний ринок відчуває нестачу низькокваліфікованих працівників.
Франція	Висококваліфіковані кадри	Країна активно заохочує приплив висококваліфікованих працівників
Італія	ЗМІ, туризм, освіта, технології, мода, ІТ фінанси	В Італії створено чимало можливостей для навчання та працевлаштування іноземних громадян завдяки міжнародним програмам, проектам та грантам. Головними секторами працевлаштування, відкритими для іноземців, є засоби масової інформації, туризм, фінанси та міжнародний бізнес. Ресторани, готелі та туристичні курорти набирають сезонний персонал для допомоги в основні туристичні періоди (літо для узбережжя та озерних курортів, літо та зима для гірських курортів). Туристичні містечка пропонують можливість роботи у сфері розваг (вистави, плавання, танці, теніс, віндсерфінг, їзда верхи тощо). Для того, щоб сезонно працювати в Італії, необхідно мати: 1) дозвіл на роботу;

		2)віза для сезонних робіт; 3) дозвіл на перебування та сезонні роботи.
Іспанія	Програмісти, ІТ-фахівці, кваліфіковані фахівці у сфері машинобудування, хімічної промисловості у сфері сільського господарства, сезонна робота в сільському господарстві (збір урожаю), робота в переробній промисловості, робота у сфері обслуговування (покоївки, офіціанти, продавці, робота на автостоянках, реєстраційна робота в готелях та ін.), робітники будівельних спеціальностей	Іспанія відчуває потребу в кваліфікованих фахівцях у сфері машинобудування, хімічної промисловості та у сфері сільського господарства. Існує велика потреба в програмістах та ІТ-фахівцях: з інформатики та комп'ютерів, але за умови знання іспанської мови. Необхідні некваліфіковані кадри, охочі на важку роботу, на яку вкрай важко залучити місцевих громадян. Це, як правило, або сезонна робота в сільському господарстві (збір урожаю), або робота в переробній промисловості, або робота у сфері обслуговування (покоївки, офіціанти, продавці, робота на автостоянках, реєстраційна робота в готелях та ін.) Існує попит на некваліфіковану працю: чоловікам простіше всього влаштуватися робітниками будівельних спеціальностей, а жінкам – домробітницями.
Німеччина	Різноманітні будівництво, покоївки, доглядальниці, інженери, ІТ-фахівці, лікарі	Для мігрантів з низькою кваліфікацією, а також некваліфікованих мігрантів продовжує діяти в цілому положення про припинення залучення іноземних працівників. Для висококваліфікованих спеціалістів процедура в'їзду до країни спрощена. Висококваліфікованими вважаються в першу чергу науковці з особливими професійними знаннями, викладачі або наукові співробітники, які займають провідну позицію, а також інші спеціалісти та службовці з професійним досвідом, які отримують заробітну плату певного розміру (щонайменше 84.600 євро на рік). Для молодих людей, що бажають працювати в Німеччині, є можливість виїхати до Німеччини за програмою Au-pair. Іноземні студенти після закінчення вузу мають рік на пошук роботи в Німеччині. Якщо протягом цього часу знайдений роботодавець, що готовий укласти контракт із іноземцем, можна перемінити студентську візу на робочу та залишитися в країні.
Люксембург	Висококваліфіковані працівники у сфері фінансів та з банківської справи	В Люксембургу спеціальні установи складають список вакансій відкритих для іноземних громадян.
Данія	Сільське господарство, садівництво, лісництво та будівництво	

Фінляндія	Інформатика, готельно-ресторанний бізнес, медицина, оздоровчо-туристичний сектор, сфера обслуговування, обчислювальна техніка та електроніка, кадри в галузі металообробки, транспорту, технічного обслуговування нерухомості, продажу і догляду за хворими, сезонні працівники	У Фінляндії створені спеціальні програми підвищення кваліфікації або отримання нових навичок для тих працівників, які не знайшли роботу за спеціальністю.
Бельгія	Висококваліфіковані спеціалісти	
Греція	Будівництво, сільське господарство, комунальний та соціальний сектори, сфера обслуговування	Організація працевлаштування та людських ресурсів (ОАЕД - Organismos Apasholisis Ergatikou Dinamikou) видає щорічний звіт, що відображає потреби грецького ринку праці та простежує можливі посади згідно з професією та регіоном розташування, які можуть бути зайняті імігрантами. На основі звіту ОАЕД встановлюється максимальна щорічна кількість дозволів на роботу, у відповідності до національності потенційних мігрантів, регіону та виду професії. Заяви подаються місцевим працедавцем до ОАЕД та Управління у справах працевлаштування грецької префектури. Навіть за таких умов дозвіл на роботу може бути відхилений, якщо ОАЕД вирішить, що цю посаду може обійняти громадянин Греції або мігрант, що вже проживає у Греції. Іноземні громадяни не можуть працювати у державному секторі, так як грецьке законодавство не дозволяє їм прийняти офіційний державний іспит для такої роботи. Імігранти можуть найматись на роботу в якості тимчасових працівників для роботи у сфері послуг у державному секторі. Відчувається потреба у низько кваліфікованих кадрах.
Кіпр	Сільське господарство, будівництво, готельно-ресторанний сектор, торгівля, сфера обслуговування, промисловість	
Естонія	Висококваліфіковані кадри, кваліфіковані працівники (технічні спеціалісти, спеціалісти сфери торгівлі, оператори з машин та обладнання)	

Португалія	Сфера обслуговування, будівництво, промисловість та сезонні роботи	Компетентні державні органи Португалії кожні два роки визначають перелік (кількість) робочих місць та сфер економіки, у яких наявні ці місця, встановлюючи при цьому граничну межу (квоту) можливого найму іноземної робочої сили походженням з третіх країн (не з держав-членів ЄС). Означений перелік готується у відповідності до таких критеріїв: загальні потреби ринку робочої сили; потреби робочої сили у пріоритетних секторах національної економіки; потреби у сезонній робочій силі; регіональні потреби робочої сили, в залежності від можливостей регіонів забезпечити прийом іноземної робочої сили. Крім того інститут зайнятості та професійної підготовки готує щоквартальний перелік робочих місць, в якому відображаються зайняті у відповідності до задекларованих раніше потреб робочі місця, оцінка виконання переліку за попередній квартал, перевірка відповідності зайнятих робочих місць професійно-кваліфікаційним характеристикам працівників.
Чеська Республіка	Лікарі, кондитери, кухарі, пекарі, плиточники і зварники та висококваліфіковані спеціалісти	Чехія офіційно не видає робочі візи некваліфікованим трудовим мігрантам. Натомість є робота для дипломованих фахівців і кваліфікованих робітників з вищою освітою - вони можуть влаштуватися на роботу за так званою зеленою картою. З січня 2009 р. Чеська Республіка впровадила програму “Зелених карт”, тим самим відкриваючи свої ринки праці для окремих категорій трудових мігрантів з таких країн як Австрія, Боснія та Герцеговина, Канада, Хорватія, Македонія, Монтенегро, Нова Зеландія, Сербія, Південна Корея, Україна та США. Зараз за Зеленою картою затребувані лікарі, кондитери, кухарі, пекарі, плиточники і зварники
Мальта	Висококваліфіковані спеціалісти	
Польща	Сезонні роботи, різноробочі, лікарі, хірурги, терапевти, педіатри	Дуже поширеними є програми заохочення сезонних працівників (збирання врожаю, будівництво (потрібні різні фахівці — плиточники, муляри, дорожні робітники). Найбільш високооплачуваною робочою спеціальністю є бетонники та зварники. Високий попит на лікарів.
Словенія	Будівництво автодоріг і споруд, сезонні с / г роботи, рубка лісу та вивезення деревини з гірських районів	В основному іноземцю може бути надана тимчасова робота, пов'язана з важкими умовами праці, де відчувається нестача власної робочої сили.

Словаччина	Сезонні роботи, різноробочі, лікарі	
Угорщина	Будівництво, сезонні роботи в с/г, сфера обслуговування, спеціалісти з техніки та юриспруденції, менеджери	
Латвія	Будівництво, торгівля, медицина	Роботодавець реєструє вільні робочі місця в Державному агентстві зайнятості.
Литва	Виробництво, транспорт, будівництво, сфера послуг	
Болгарія	Викладачі іноземної мови у спеціалізованих мовних школах та університетах; бізнес - консультанти та менеджери в болгарських компаніях; журналісти та представники інших вільних професій	
Румунія	Будівництво, інфраструктура	
Великобританія	Низько кваліфікована робота у харчовій промисловості, готельно-ресторанному секторі, сфера послуг, а також спеціальні програми для висококваліфікованих спеціалістів	З 28 січня 2002 року Програма висококваліфікованих мігрантів забезпечує талановитих осіб з винятковими навичками можливістю приїхати до Великобританії у пошуках роботи. Програму створено для того, щоб дозволити висококваліфікованим особам мігрувати до Великобританії у пошуках роботи або можливостей для зайняття бізнесом. Зараз ця система має нові пропозиції для учасників віком до 28 років, а також для учасників віком 28 та більше років. Програма висококваліфікованих мігрантів відрізняється від системи дозволів на роботу, оскільки не потрібно мати конкретну пропозицію роботи, щоб подати заяву. Що стосується низькокваліфікованої роботи, то такі посади доступні лише у таких секторах: - готельна індустрія (готелі та служба доставки) - індустрія харчового виробництва (лише обробка м'яса та риби та виробництво грибів). Відділ видачі дозволів на роботу може видавати дозволи на такі види робіт: 1) працівник бару; 2) шеф-кухар (що має національну професійну кваліфікацію рівня 2 та нижче); 3) прибиральники (тільки у їдальнях для персоналу та ресторанах; 4) консьерж; робочі на роздачі їжі; 5) домашні робітники; 6) помічники на кухні

		(приготування їжі, прибирання та загальна допомога);6) обслуговуючі номерів; 7) працівники приймалень та реєстрації; 8) офіціанти.
Нідерланди	Система охорони здоров'я, інформаційні технології, телекомунікації, комп'ютерних технологій та інженерії, сільське господарство, викладацька та дослідницька робота	Порівняно нескладні правила отримання дозволу на працевлаштування певної категорій іноземців обумовлені наявними тенденціями нестачі робочої сили у ряді секторів економіки Нідерландів, зокрема, у системі охорони здоров'я, в інформаційних технологіях, телекомунікаціях, сільському господарстві тощо. Високим є попит на наукових працівників, багато яких займаються викладацькою та дослідницькою роботою у вищих учбових закладах Нідерландів.

Джерело: розроблено автором за інформаційними даними відомств з питань зайнятості населення країн-членів ЄС.

Таблиця Д.4.

Рейтинг мобільності ринку праці країн-членів ЄС

Країна	Рейтинг/бали (1-100)
Швеція	1/100
Португалія	2/94
Нідерланди	3/85
Іспанія	4/84
Німеччина	6/77
Данія	7/73
Фінляндія	9/71
Італія	10/69
Румунія	11/68
Естонія	13/65
Австрія	14/56
Чеська Республіка	15/55
Великобританія	15/55
Бельгія	17/53
Греція	19/50
Франція	20/49
Люксембург	21/48

Продовження таблиці Д.4

Польща	21/48
Литва	23/46
Словенія	24/44
Мальта	25/43
Угорщина	26/41
Болгарія	27/40
Ірландія	28/39
Латвія	29/36
Кіпр	30/21
Словаччина	30/21

Джерело: <http://www.mipex.eu/labour-market-mobility>

Додаток Е

Стандартизовані значення показників міграційного клімату країн-членів ЄС (2000-2010 рр.)

Таблиця Е.1.

Стандартизовані значення показників міграційного клімату країн-членів ЄС станом на 2000 р.

	Валова заробітна плата, млн. євро	Заощадження, євро	Рівень безробіття	Рівень зайнятості	Інвестиції (% до ВВП)	Індекс економічної свободи	Індекс фіскальної свободи	Середня тривалість життя, роки	Витрати на соціальний захист (% до ВВП)	Забруднення повітря, тонн	Витрати на дослідження євро на особу)	Витрати на освіту, млн. євро
Австрія	0,10	0,88	5,37	0,89	0,83	0,88	0,58	0,98	0,94	10,03	0,42	0,14
Бельгія	0,11	0,91	2,72	0,80	0,77	0,82	0,43	0,98	0,89	5,84	0,38	0,18
Болгарія	0,00	0,04	1,15	0,67	0,61	0,61	0,88	0,90	0,50	3,92	0,00	0,02
Великобританія	0,86	1,00	3,48	0,93	0,60	1,00	0,81	0,98	0,65	1,07	0,35	0,69
Греція	0,04	0,28	1,68	0,74	0,79	0,79	0,68	0,98	0,68	4,27	0,02	0,07
Данія	0,10	0,85	4,37	1,00	0,72	0,88	0,40	0,96	0,90	9,89	0,53	0,13
Естонія	0,00	0,12	1,38	0,79	0,96	0,90	0,94	0,88	0,50	22,81	0,01	0,01
Ірландія	0,04	0,71	4,48	0,84	0,81	0,98	0,79	0,96	0,47	9,86	0,24	0,05
Іспанія	0,28	0,51	1,69	0,73	0,89	0,85	0,60	0,99	0,72	1,14	0,08	0,39
Італія	0,38	0,64	1,86	0,70	0,70	0,80	0,59	0,99	0,82	1,33	0,12	0,70
Кіпр	0,00	0,37	3,84	0,86	0,62	0,87	0,93	0,98	0,52	53,71	0,01	0,01
Латвія	0,00	0,09	1,37	0,75	0,80	0,82	1,00	0,88	0,54	48,76	0,01	0,01
Литва	0,00	0,09	1,15	0,78	0,64	0,80	0,92	0,90	0,56	31,64	0,00	0,02
Люксембург	0,01	0,93	8,55	0,82	0,79	0,99	0,67	0,98	0,70	127,76	0,85	0,01
Мальта	0,00	0,34	2,81	0,71	0,89	0,75	0,83	0,98	0,58	121,32	0,01	0,00
Нідерланди	0,19	0,82	6,06	0,95	0,75	0,91	0,48	0,98	0,70	5,59	0,31	0,24

Продовження таблиці Е.1

Німеччина	1,00	0,94	2,51	0,85	0,74	0,85	0,50	0,98	0,94	1,12	0,47	1,00
Польща	0,07	0,15	1,17	0,72	0,84	0,78	0,76	0,93	0,73	1,52	0,01	0,21
Португалія	0,06	0,31	4,70	0,89	0,97	0,85	0,79	0,95	0,67	5,03	0,03	0,10
Румунія	0,01	0,06	2,58	0,84	0,66	0,67	0,76	0,89	0,81	4,11	0,01	0,04
Словаччина	0,01	0,11	1,00	0,74	0,88	0,70	0,71	0,91	0,63	12,77	0,02	0,02
Словенія	0,01	0,23	2,81	0,82	0,93	0,75	0,69	0,94	0,87	24,24	0,09	0,02
Угорщина	0,02	0,14	2,94	0,73	1,00	0,83	0,83	0,89	0,72	5,50	0,02	0,06
Фінляндія	0,06	0,77	1,92	0,89	0,71	0,83	0,48	0,96	0,86	9,73	0,66	0,08
Франція	0,62	0,76	2,09	0,81	0,69	0,74	0,46	0,99	0,98	1,00	0,35	0,97
Чеська Республіка	0,02	0,14	2,16	0,85	1,00	0,89	0,76	0,94	0,70	4,84	0,05	0,06
Швеція	0,12	0,94	3,36	0,93	0,63	0,84	0,44	1,00	1,00	9,89	1,00	0,19

Джерело: розраховано автором за даними Євростату, Світового Банку, МВФ, ОЕСР, ЮНКТАД, ЮНЕСКО, Європейського агентства з охорони довкілля, Бази даних МОП.

Таблиця Е.2.

Стандартизовані значення показників міграційного клімату країн-членів ЄС станом на 2001 р.

	Валова заробітна плата, млн. євро	Заощадження, євро	Рівень безробіття	Рівень зайнятості	Інвестиції (% до ВВП)	Індекс економічної свободи	Індекс фіскальної свободи	Середня тривалість життя, роки	Витатки на соціальний захист (% до ВВП)	Забруднення повітря, тонн	Витрати на дослідження євро на особу)	Витрати на освіту, млн. євро
Австрія	0,10	0,21	5,42	0,89	0,80	0,84	0,56	0,99	0,94	9,31	0,42	0,14
Бельгія	0,11	0,22	2,95	0,79	0,71	0,79	0,42	0,98	0,91	5,86	0,42	0,18
Болгарія	0,00	1,00	1,00	0,67	0,68	0,64	0,73	0,90	0,32	3,77	0,00	0,02
Великобританія	0,87	0,24	3,90	0,94	0,59	0,96	0,78	0,98	0,88	1,08	0,36	0,73

Продовження таблиці Е.2

Греція	0,04	0,07	1,82	0,74	0,78	0,78	0,64	0,98	0,80	4,01	0,03	0,08
Данія	0,10	0,21	4,33	1,00	0,69	0,84	0,40	0,96	0,96	9,66	0,60	0,13
Естонія	0,00	0,03	1,55	0,80	0,94	0,94	1,00	0,88	0,43	21,89	0,01	0,01
Ірландія	0,05	0,18	5,00	0,86	0,77	1,00	0,79	0,96	0,49	9,64	0,26	0,05
Іспанія	0,29	0,12	1,89	0,76	0,89	0,84	0,68	0,99	0,66	1,11	0,09	0,39
Італія	0,40	0,15	2,14	0,72	0,70	0,78	0,59	1,00	0,82	1,30	0,13	0,76
Кіпр	0,00	0,09	5,13	0,89	0,56	0,87	0,90	0,99	0,49	52,88	0,01	0,01
Латвія	0,00	0,02	1,51	0,78	0,90	0,82	0,95	0,89	0,48	45,78	0,01	0,01
Литва	0,00	0,02	1,18	0,77	0,65	0,81	0,89	0,90	0,49	28,91	0,01	0,02
Люксембург	0,01	0,23	10,26	0,83	0,83	0,99	0,66	0,98	0,69	127,15	0,85	0,01
Мальта	0,00	0,08	2,57	0,72	0,60	0,77	0,83	0,98	0,58	108,51	0,01	0,00
Нідерланди	0,20	0,20	7,80	0,98	0,73	0,90	0,48	0,98	0,87	5,54	0,32	0,25
Німеччина	1,00	0,22	2,57	0,87	0,66	0,86	0,56	0,98	0,97	1,11	0,48	1,00
Польща	0,08	0,04	1,07	0,71	0,70	0,76	0,77	0,93	0,69	1,33	0,01	0,23
Португалія	0,06	0,08	4,76	0,91	0,94	0,81	0,77	0,96	0,72	4,81	0,04	0,10
Румунія	0,02	0,02	2,87	0,83	0,75	0,62	0,72	0,89	0,42	3,85	0,01	0,05
Словаччина	0,01	0,03	1,01	0,75	1,00	0,72	0,74	0,79	0,62	12,12	0,02	0,03
Словенія	0,01	0,06	3,15	0,84	0,84	0,76	0,66	0,95	0,80	27,24	0,11	0,02
Угорщина	0,02	0,04	3,42	0,74	0,91	0,81	0,83	0,90	0,63	5,85	0,02	0,07
Фінляндія	0,06	0,19	2,14	0,91	0,69	0,86	0,70	0,98	0,82	8,73	0,69	0,08
Франція	0,64	0,18	2,35	0,83	0,68	0,71	0,43	0,99	0,97	1,00	0,37	0,98
Чеська Республіка	0,02	0,04	2,44	0,86	1,00	0,86	0,85	0,94	0,64	5,20	0,05	0,07
Швеція	0,12	0,21	3,36	0,98	0,62	0,82	0,42	1,00	1,00	9,87	1,00	0,18

Джерело: розраховано автором за даними Євростату, Світового Банку, МВФ, ОЕСР, ЮНКТАД, ЮНЕСКО, Європейського агентства з охорони довкілля, Бази даних МОП.

Таблиця Е.3.

Стандартизовані значення показників міграційного клімату країн-членів ЄС станом на 2002 р.

	Валова заробітна плата, млн. євро	Заощадження, євро	Рівень безробіття	Рівень зайнятості	Інвестиції (% до ВВП)	Індекс економічної свободи	Індекс фіскальної свободи	Середня тривалість життя, роки	Витрати на соціальний захист (% до ВВП)	Забруднення повітря, тонн	Витрати на дослідження євро на особу	Витрати на освіту, млн. євро
Австрія	0,10	0,21	5,00	0,89	0,68	0,84	0,56	0,99	0,93	8,80	0,43	0,13
Бельгія	0,11	0,22	2,67	0,78	0,59	0,84	0,42	0,99	0,89	5,97	0,40	0,18
Болгарія	0,01	1,00	1,10	0,67	0,61	0,71	0,85	0,90	0,33	3,57	0,00	0,02
Великобританія	0,89	0,24	3,92	0,93	0,53	0,98	0,77	0,98	0,82	1,13	0,37	0,79
Греція	0,05	0,07	1,94	0,76	0,69	0,73	0,63	0,99	0,77	3,88	0,03	0,08
Данія	0,10	0,21	4,35	1,00	0,63	0,88	0,40	0,96	0,95	9,56	0,66	0,13
Естонія	0,00	0,03	1,94	0,81	1,00	0,96	1,00	0,89	0,41	21,89	0,01	0,01
Ірландія	0,05	0,19	4,44	0,85	0,68	1,00	0,83	0,98	0,55	10,39	0,28	0,05
Іспанія	0,30	0,12	1,80	0,77	0,82	0,85	0,66	1,00	0,65	1,03	0,11	0,40
Італія	0,41	0,15	2,33	0,73	0,65	0,79	0,60	1,00	0,81	1,34	0,01	0,66
Кіпр	0,00	0,09	5,56	0,90	0,58	0,91	0,89	0,99	0,52	51,96	0,01	0,01
Латвія	0,00	0,02	1,64	0,79	0,83	0,81	0,96	0,89	0,45	45,15	0,01	0,01
Литва	0,01	0,02	1,48	0,79	0,64	0,82	0,93	0,90	0,45	23,86	0,01	0,02
Люксембург	0,01	0,22	7,69	0,83	0,68	0,99	0,71	0,98	0,69	122,45	0,48	0,01
Мальта	0,00	0,08	2,67	0,72	0,44	0,77	0,81	0,98	0,57	104,08	0,01	0,00
Нідерланди	0,21	0,21	6,45	0,98	0,61	0,93	0,55	0,98	0,88	5,52	0,31	0,25
Німеччина	1,00	0,23	2,38	0,86	0,53	0,87	0,67	0,98	0,96	1,13	0,50	1,00
Польща	0,08	0,04	1,00	0,68	0,58	0,81	0,82	0,93	0,67	1,33	0,01	0,22
Португалія	0,06	0,08	3,92	0,91	0,80	0,81	0,76	0,96	0,73	4,70	0,04	0,10
Румунія	0,02	0,01	2,33	0,77	0,68	0,60	0,81	0,89	0,43	3,60	0,01	0,05

Словаччина	0,01	0,03	1,07	0,74	0,90	0,74	0,76	0,79	0,61	13,31	0,02	0,03
Словенія	0,01	0,06	3,17	0,84	0,74	0,72	0,65	0,95	0,78	25,93	0,12	0,02
Угорщина	0,03	0,04	3,45	0,74	0,79	0,80	0,82	0,90	0,65	5,97	0,03	0,08
Фінляндія	0,06	0,19	2,20	0,90	0,59	0,91	0,70	0,98	0,82	8,83	0,72	0,08
Франція	0,66	0,18	2,33	0,82	0,59	0,72	0,47	0,99	0,97	1,00	0,40	0,94
Чеська Республіка	0,03	0,04	2,74	0,86	0,88	0,83	0,84	0,94	0,65	5,27	0,06	0,07
Швеція	0,12	0,21	3,33	0,97	0,54	0,88	0,39	1,00	1,00	9,77	1,00	0,18

Джерело: розраховано автором за даними Євростату, Світового Банку, МВФ, ОЕСР, ЮНКТАД, ЮНЕСКО, Європейського агентства з охорони довкілля, Бази даних МОП.

Таблиця Е.4.

Стандартизовані значення показників міграційного клімату країн-членів ЄС станом на 2003 р.

	Валова заробітна плата, млн. євро	Заощадження, євро	Рівень безробіття	Рівень зайнятості	Інвестиції (% до ВВП)	Індекс економічної свободи	Індекс фіскальної свободи	Середня тривалість життя, роки	Видатки на соціальний захист (% до ВВП)	Забруднення повітря, тонн	Витрати на дослідження євро на особу)	Витрати на освіту, млн. євро
Австрія	0,10	0,93	4,58	0,91	0,69	0,84	0,56	0,99	0,92	8,32	0,72	0,13
Бельгія	0,12	0,96	2,40	0,79	0,58	0,84	0,42	0,99	0,90	5,94	0,40	0,17
Болгарія	0,01	0,04	1,44	0,71	0,64	0,70	0,90	0,90	0,30	3,45	0,00	0,02
Великобританія	0,84	0,98	3,94	0,95	0,50	0,96	0,76	0,98	0,80	1,11	0,35	0,80
Греція	0,05	0,37	2,03	0,78	0,74	0,73	0,71	0,99	0,73	3,62	0,03	0,08
Данія	0,10	0,93	3,65	1,00	0,59	0,90	0,41	0,96	0,96	9,13	0,71	0,12
Естонія	0,00	0,16	1,97	0,83	1,00	0,96	1,00	0,89	0,39	20,87	0,02	0,01

Продовження таблиці Е.4

Ірландія	0,06	0,82	4,28	0,87	0,70	1,00	0,86	0,98	0,55	10,97	0,32	0,05
Іспанія	0,32	0,56	1,77	0,79	0,83	0,85	0,65	1,00	0,64	1,07	0,12	0,40
Італія	0,43	0,67	2,35	0,75	0,62	0,79	0,60	1,00	0,80	1,35	0,14	0,67
Кіпр	0,01	0,41	4,80	0,92	0,52	0,91	0,88	0,99	0,57	48,76	0,01	0,01
Латвія	0,00	0,10	1,88	0,82	0,87	0,82	0,97	0,89	0,43	42,97	0,01	0,01
Литва	0,01	0,09	1,58	0,84	0,66	0,86	0,98	0,90	0,42	25,66	0,01	0,02
Люксембург	0,01	1,00	5,18	0,83	0,67	0,99	0,74	0,99	0,69	121,24	0,96	0,01
Мальта	0,00	0,35	2,59	0,73	0,50	0,76	0,79	0,98	0,57	95,87	0,01	0,00
Нідерланди	0,21	0,94	4,69	0,98	0,58	0,92	0,55	0,98	0,88	5,52	0,34	0,25
Німеччина	1,00	1,00	2,12	0,86	0,52	0,86	0,69	0,98	0,95	1,15	0,52	1,00
Польща	0,07	0,16	1,00	0,68	0,57	0,76	0,82	0,94	0,65	1,33	0,01	0,22
Португалія	0,06	0,37	3,08	0,91	0,71	0,80	0,77	0,96	0,72	5,27	0,04	0,10
Румунія	0,02	0,06	2,81	0,78	0,66	0,63	0,86	0,89	0,41	3,43	0,01	0,05
Словаччина	0,01	0,13	1,12	0,77	0,74	0,73	0,84	0,80	0,57	13,33	0,02	0,03
Словенія	0,01	0,30	2,94	0,83	0,76	0,71	0,66	0,96	0,74	26,67	0,12	0,02
Угорщина	0,03	0,19	3,34	0,76	0,74	0,78	0,82	0,90	0,66	6,20	0,03	0,08
Фінляндія	0,06	0,84	2,19	0,91	0,59	0,91	0,68	0,98	0,83	8,11	0,77	0,08
Франція	0,68	0,77	2,19	0,85	0,57	0,73	0,51	0,99	0,96	1,00	0,40	0,90
Чеська Республіка	0,03	0,18	2,53	0,86	0,82	0,83	0,84	0,94	0,63	5,09	0,07	0,07
Швеція	0,12	0,95	2,98	0,98	0,52	0,87	0,37	1,00	1,00	9,71	1,00	0,18

Джерело: розраховано автором за даними Євростату, Світового Банку, МВФ, ОЕСР, ЮНКТАД, ЮНЕСКО, Європейського агентства з охорони довкілля, Бази даних МОП.

Таблиця Е.5.

Стандартизовані значення показників міграційного клімату країн-членів ЄС станом на 2004 р.

	Валова заробітна плага, млн. євро	Заощадження, євро	Рівень безробіття	Рівень зайнятості	Інвестиції (% до ВВП)	Індекс економічної свободи	Індекс фіскальної свободи	Середня тривалість життя, роки	Витатки на соціальний захист (% до ВВП)	Забруднення повітря, тонн	Витрати на дослідження євро на особу)	Витрати на освіту, млн. євро
Австрія	0,10	0,94	3,88	0,88	0,69	0,84	0,52	0,98	0,93	8,33	0,51	0,13
Бельгія	0,12	0,98	2,26	0,80	0,63	0,86	0,51	0,98	0,92	5,89	0,42	0,17
Болгарія	0,01	0,05	1,57	0,73	0,69	0,74	0,97	0,90	0,31	3,48	0,00	0,03
Великобританія	0,89	1,00	4,04	0,94	0,52	0,97	0,73	0,98	0,82	1,16	0,36	0,83
Греція	0,06	0,38	1,81	0,78	0,68	0,74	0,70	0,98	0,75	3,63	0,03	0,09
Данія	0,11	0,91	3,45	1,00	0,62	0,90	0,40	0,95	0,97	9,63	0,71	0,13
Естонія	0,00	0,16	1,96	0,83	1,00	0,96	1,00	0,89	0,41	22,13	0,03	0,01
Ірландія	0,06	0,84	4,22	0,86	0,75	1,00	0,86	0,96	0,57	11,10	0,35	0,06
Іспанія	0,34	0,56	1,79	0,80	0,86	0,86	0,63	0,99	0,66	1,04	0,13	0,42
Італія	0,44	0,66	2,38	0,76	0,63	0,80	0,59	1,00	0,82	1,38	0,15	0,64
Кіпр	0,01	0,41	4,04	0,91	0,61	0,92	0,97	0,98	0,57	53,16	0,02	0,01
Латвія	0,00	0,10	1,83	0,82	1,00	0,84	0,98	0,89	0,41	39,19	0,01	0,01
Литва	0,01	0,11	1,67	0,81	0,69	0,90	0,99	0,89	0,42	25,04	0,01	0,02
Люксембург	0,01	0,98	3,80	0,82	0,66	0,98	0,70	0,98	0,71	128,23	1,00	0,01
Мальта	0,00	0,34	2,57	0,70	0,46	0,79	0,75	0,98	0,59	108,91	0,05	0,00
Нідерланди	0,21	0,94	3,73	0,96	0,57	0,93	0,54	0,98	0,90	5,67	0,36	0,26
Німеччина	1,00	0,98	1,94	0,85	0,52	0,87	0,67	0,98	0,94	1,18	0,54	1,00
Польща	0,07	0,15	1,00	0,68	0,61	0,73	0,77	0,93	0,64	1,39	0,01	0,24
Португалія	0,06	0,36	2,84	0,89	0,73	0,81	0,74	0,96	0,76	5,03	0,04	0,09
Румунія	0,02	0,07	2,35	0,77	0,72	0,62	0,83	0,89	0,41	3,35	0,01	0,06
Словаччина	0,01	0,14	1,04	0,75	0,80	0,80	0,82	0,79	0,54	13,23	0,02	0,03

Словенія	0,01	0,31	3,02	0,86	0,83	0,74	0,65	0,95	0,74	28,61	0,15	0,02
Угорщина	0,03	0,20	3,11	0,74	0,81	0,78	0,78	0,90	0,65	6,68	0,03	0,08
Фінляндія	0,06	0,83	2,16	0,90	0,61	0,91	0,69	0,98	0,84	8,52	0,82	0,09
Франція	0,70	0,75	2,04	0,83	0,59	0,76	0,53	0,99	0,99	1,00	0,42	0,90
Чеська Республіка	0,03	0,19	2,29	0,84	0,83	0,83	0,80	0,94	0,64	5,14	0,08	0,08
Швеція	0,13	0,95	2,57	0,95	0,51	0,87	0,38	0,99	1,00	9,98	0,99	0,18

Джерело: розраховано автором за даними Євростату, Світового Банку, МВФ, ОЕСР, ЮНКТАД, ЮНЕСКО, Європейського агентства з охорони довкілля, Бази даних МОП.

Таблиця Е.6.

Стандартизовані значення показників міграційного клімату країн-членів ЄС станом на 2005 р.

	Валова заробітна плата, млн. євро	Заощадження, євро	Рівень безробіття	Рівень зайнятості	Інвестиції (% до ВВП)	Індекс економічної свободи	Індекс фіскальної свободи	Середня тривалість життя, роки	Видатки на соціальний захист (% до ВВП)	Забруднення повітря, тонн	Витрати на дослідження євро на особу)	Витрати на освіту, млн. євро
Австрія	0,11	0,95	3,42	0,90	0,66	0,85	0,53	0,98	0,92	8,10	0,57	0,13
Бельгія	0,12	0,93	2,09	0,81	0,63	0,85	0,50	0,98	0,94	6,10	0,41	0,17
Болгарія	0,01	0,05	1,76	0,74	0,80	0,77	0,96	0,90	0,48	3,40	0,00	0,03
Великобританія	0,91	1,00	3,71	0,94	0,50	0,98	0,75	0,98	0,84	1,19	0,37	0,87
Греція	0,06	0,38	1,80	0,79	0,57	0,73	0,69	0,98	0,78	3,40	0,04	0,09
Данія	0,11	0,89	3,71	1,00	0,61	0,93	0,41	0,96	0,96	9,78	0,73	0,13
Естонія	0,00	0,17	2,25	0,85	0,98	0,93	0,99	0,90	0,40	24,66	0,04	0,01
Ірландія	0,07	0,90	4,05	0,89	0,79	1,00	0,87	0,96	0,58	10,82	0,37	0,06
Іспанія	0,37	0,56	1,93	0,83	0,86	0,83	0,66	0,99	0,67	1,03	0,14	0,43

Продовження таблиці Е.6

Італія	0,46	0,66	2,31	0,76	0,60	0,80	0,59	1,00	0,84	1,46	0,15	0,62
Кіпр	0,01	0,45	3,36	0,90	0,58	0,89	0,94	0,98	0,59	52,71	0,02	0,01
Латвія	0,01	0,11	2,00	0,83	1,00	0,82	1,00	0,88	0,40	39,44	0,01	0,01
Литва	0,01	0,12	2,14	0,82	0,70	0,87	0,99	0,88	0,42	22,91	0,01	0,02
Люксембург	0,01	1,00	3,87	0,84	0,66	0,94	0,77	0,98	0,69	128,91	1,00	0,01
Мальта	0,00	0,33	2,47	0,71	0,55	0,85	0,74	0,99	0,59	107,46	0,05	0,00
Нідерланди	0,22	0,93	3,36	0,96	0,55	0,90	0,55	0,98	0,89	5,72	0,36	0,27
Німеччина	1,00	0,97	1,59	0,87	0,49	0,84	0,70	0,98	0,95	1,20	0,53	1,00
Польща	0,08	0,17	1,00	0,70	0,56	0,74	0,82	0,93	0,63	1,35	0,01	0,25
Португалія	0,07	0,36	2,31	0,89	0,69	0,77	0,74	0,96	0,78	4,89	0,05	0,10
Румунія	0,03	0,09	2,47	0,76	0,68	0,64	0,84	0,89	0,43	2,77	0,01	0,06
Словаччина	0,01	0,14	1,09	0,76	0,84	0,83	0,98	0,80	0,53	12,86	0,02	0,03
Словенія	0,01	0,31	2,74	0,87	0,79	0,74	0,67	0,96	0,73	30,51	0,14	0,02
Угорщина	0,04	0,21	2,47	0,75	0,70	0,79	0,81	0,90	0,70	7,19	0,04	0,08
Фінляндія	0,07	0,84	2,12	0,90	0,64	0,88	0,69	0,98	0,85	9,43	0,84	0,09
Франція	0,73	0,74	1,91	0,84	0,59	0,75	0,54	0,99	1,00	1,00	0,41	0,90
Чеська Республіка	0,04	0,21	2,25	0,85	0,75	0,80	0,82	0,94	0,61	5,73	0,10	0,08
Швеція	0,13	0,93	2,31	0,96	0,52	0,86	0,40	1,00	0,99	10,01	0,97	0,17

Джерело: розраховано автором за даними Євростату, Світового Банку, МВФ, ОЕСР, ЮНКТАД, ЮНЕСКО, Європейського агентства з охорони довкілля, Бази даних МОП.

Таблиця Е.7.

Стандартизовані значення показників міграційного клімату країн-членів ЄС станом на 2006 р.

	Валова заробітна плата, млн. євро	Заощадження, євро	Рівень безробіття	Рівень зайнятості	Інвестиції (% до ВВП)	Індекс економічної свободи	Індекс фіскальної свободи	Середня тривалість життя, роки	Витрати на соціальний захист (% до ВВП)	Забруднення повітря, тонн	Витрати на дослідження євро на особу)	Витрати на освіту, млн. євро
Австрія	0,11	0,95	2,96	0,91	0,56	0,86	0,56	0,99	0,93	8,04	0,52	0,13
Бельгія	0,13	0,92	1,67	0,79	0,57	0,87	0,48	0,99	0,98	6,21	0,38	0,18
Болгарія	0,01	0,05	1,54	0,76	0,81	0,78	0,93	0,90	0,46	3,29	0,00	0,03
Великобританія	0,95	1,00	2,57	0,93	0,44	0,98	0,70	0,98	0,85	1,16	0,34	0,91
Греція	0,06	0,39	1,56	0,79	0,51	0,73	0,68	0,98	0,80	3,40	0,03	0,10
Данія	0,12	0,89	3,56	1,00	0,57	0,92	0,40	0,96	0,95	9,34	0,65	0,13
Естонія	0,00	0,20	2,36	0,88	0,97	0,91	0,94	0,90	0,39	26,72	0,05	0,01
Ірландія	0,07	0,87	3,09	0,89	0,71	1,00	0,80	0,98	0,60	10,97	0,34	0,07
Іспанія	0,39	0,55	1,64	0,84	0,78	0,83	0,62	1,00	0,68	1,03	0,14	0,47
Італія	0,48	0,65	2,04	0,75	0,54	0,75	0,58	1,00	0,87	1,46	0,14	0,68
Кіпр	0,01	0,45	3,02	0,90	0,52	0,87	0,88	0,98	0,60	56,02	0,02	0,01
Латвія	0,01	0,13	2,04	0,86	1,00	0,81	0,93	0,88	0,41	37,51	0,02	0,01
Литва	0,01	0,13	2,48	0,82	0,66	0,87	0,93	0,88	0,44	22,03	0,02	0,02
Люксембург	0,01	0,99	3,02	0,82	0,51	0,92	0,73	0,99	0,66	121,96	1,00	0,01
Мальта	0,00	0,33	1,96	0,69	0,51	0,82	0,69	0,98	0,59	110,03	0,05	0,00
Нідерланди	0,22	0,88	3,16	0,96	0,50	0,92	0,54	0,99	0,94	5,74	0,32	0,28
Німеччина	1,00	0,94	1,35	0,87	0,44	0,86	0,68	0,98	0,93	1,18	0,48	1,00
Польща	0,09	0,18	1,00	0,70	0,53	0,72	0,77	0,93	0,63	1,26	0,01	0,25
Португалія	0,07	0,37	1,78	0,88	0,58	0,77	0,72	0,96	0,80	5,03	0,07	0,10
Румунія	0,03	0,10	1,90	0,76	0,67	0,71	0,98	0,89	0,42	2,63	0,01	0,08

Продовження таблиці Е.7

Словаччина	0,01	0,15	1,04	0,77	0,70	0,85	1,00	0,91	0,53	13,63	0,02	0,03
Словенія	0,01	0,32	2,32	0,86	0,73	0,75	0,72	0,96	0,74	34,53	0,14	0,02
Угорщина	0,03	0,20	1,85	0,74	0,61	0,79	0,76	0,90	0,73	7,03	0,04	0,08
Фінляндія	0,07	0,83	1,81	0,90	0,54	0,89	0,69	0,98	0,86	8,30	0,76	0,09
Франція	0,75	0,74	1,51	0,82	0,53	0,74	0,52	1,00	1,00	1,00	0,37	0,91
Чеська Республіка	0,04	0,22	1,93	0,84	0,67	0,81	0,77	0,95	0,61	5,57	0,11	0,09
Швеція	0,13	0,93	1,96	0,94	0,47	0,86	0,37	1,00	0,98	9,88	0,94	0,18

Джерело: розраховано автором за даними Євростату, Світового Банку, МВФ, ОЕСР, ЮНКТАД, ЮНЕСКО, Європейського агентства з охорони довкілля, Бази даних МОП.

Таблиця Е.8.

Стандартизовані значення показників міграційного клімату країн-членів ЄС станом на 2007 р.

	Валова заробітна плата, млн. євро	Заощадження, євро	Рівень безробіття	Рівень зайнятості	Інвестиції (% до ВВП)	Індекс економічної свободи	Індекс фіскальної свободи	Середня тривалість життя, роки	Витрати на соціальний захист (% до ВВП)	Забруднення повітря, тонн	Витрати на дослідження євро на особу)	Витрати на освіту, млн. євро
Австрія	0,11	0,92	2,52	0,93	0,57	0,87	0,56	0,99	0,91	8,12	0,56	0,13
Бельгія	0,13	0,90	1,48	0,80	0,56	0,88	0,49	0,99	0,88	6,32	0,40	0,17
Болгарія	0,01	0,06	1,61	0,80	0,84	0,76	0,92	0,90	0,46	3,49	0,01	0,03
Великобританія	0,97	1,00	2,09	0,93	0,45	0,97	0,69	0,98	0,76	1,22	0,36	0,86
Греція	0,07	0,40	1,34	0,80	0,54	0,71	0,70	0,98	0,80	3,28	0,03	0,00
Данія	0,12	0,88	2,92	1,00	0,58	0,93	0,38	0,96	0,94	9,49	0,72	0,12
Естонія	0,01	0,23	2,36	0,90	0,98	0,94	0,94	0,90	0,40	21,14	0,06	0,01
Ірландія	0,08	0,83	2,41	0,90	0,68	1,00	0,80	0,98	0,62	11,11	0,36	0,07

Іспанія	0,41	0,54	1,34	0,85	0,77	0,84	0,62	1,00	0,69	1,00	0,16	0,48
Італія	0,48	0,63	1,82	0,76	0,54	0,76	0,59	1,00	0,88	1,47	0,15	0,62
Кіпр	0,01	0,45	2,78	0,92	0,56	0,87	0,89	0,99	0,59	56,49	0,02	0,00
Латвія	0,01	0,16	1,85	0,89	1,00	0,82	0,94	0,88	0,37	37,25	0,02	0,01
Литва	0,01	0,16	2,58	0,84	0,76	0,87	0,97	0,88	0,48	20,39	0,02	0,02
Люксембург	0,01	0,98	2,64	0,83	0,52	0,90	0,73	0,99	0,63	123,17	1,00	0,01
Мальта	0,00	0,32	1,73	0,71	0,55	0,80	0,68	0,98	0,59	106,21	0,05	0,00
Нідерланди	0,23	0,86	3,08	0,99	0,51	0,91	0,55	0,99	0,93	5,95	0,32	0,27
Німеччина	1,00	0,92	1,28	0,90	0,45	0,86	0,69	0,99	0,91	1,19	0,50	1,00
Польща	0,10	0,19	1,16	0,74	0,61	0,70	0,77	0,93	0,59	1,29	0,01	0,24
Португалія	0,07	0,38	1,37	0,88	0,57	0,77	0,70	0,96	0,79	5,04	0,09	0,10
Румунія	0,04	0,12	1,73	0,76	0,77	0,74	0,96	0,90	0,45	2,67	0,01	0,09
Словаччина	0,02	0,17	1,00	0,79	0,69	0,84	1,00	0,91	0,52	14,35	0,02	0,03
Словенія	0,02	0,32	2,27	0,88	0,79	0,72	0,61	0,98	0,70	35,96	0,14	0,02
Угорщина	0,04	0,22	1,50	0,74	0,58	0,78	0,77	0,90	0,73	8,10	0,05	0,08
Фінляндія	0,07	0,84	1,61	0,91	0,57	0,90	0,71	0,98	0,83	8,62	0,82	0,09
Франція	0,75	0,72	1,32	0,83	0,55	0,75	0,52	1,00	1,00	1,01	0,37	0,90
Чеська Республіка	0,04	0,23	2,09	0,86	0,67	0,82	0,78	0,95	0,61	5,41	0,11	0,08
Швеція	0,14	0,91	1,82	0,96	0,50	0,84	0,37	1,00	0,95	9,90	0,88	0,18

Джерело: розраховано автором за даними Євростату, Світового Банку, МВФ, ОЕСР, ЮНКТАД, ЮНЕСКО, Європейського агентства з охорони довкілля, Бази даних МОП.

Таблиця Е.9.

Стандартизовані значення показників міграційного клімату країн-членів ЄС станом на 2008 р.

	Валова заробітна плата, млн. євро	Заощадження, євро	Рівень безробіття	Рівень зайнятості	Інвестиції (% до ВВП)	Індекс економічної свободи	Індекс фіскальної свободи	Середня тривалість життя, роки	Витрати на соціальний захист (% до ВВП)	Забруднення повітря, тонн	Витрати на дослідження євро на особу)	Витрати на освіту, млн. євро
Австрія	0,11	0,96	2,97	0,93	0,62	0,85	0,57	0,98	0,92	8,11	0,64	0,13
Бельгія	0,13	0,96	1,61	0,80	0,64	0,87	0,49	0,98	0,92	6,09	0,43	0,19
Болгарія	0,01	0,08	2,02	0,82	1,00	0,76	0,93	0,89	0,50	2,98	0,01	0,03
Великобританія	0,82	0,87	2,02	0,92	0,44	0,96	0,68	0,98	0,77	1,26	0,33	0,87
Греція	0,07	0,41	1,47	0,79	0,55	0,73	0,73	0,98	0,84	3,51	0,03	0,10
Данія	0,12	0,92	3,42	1,00	0,58	0,96	0,39	0,95	0,96	9,78	0,86	0,12
Естонія	0,01	0,26	2,05	0,90	0,79	0,94	0,96	0,90	0,49	20,32	0,07	0,01
Ірландія	0,07	0,86	1,79	0,87	0,59	1,00	0,80	0,96	0,72	13,06	0,38	0,08
Іспанія	0,42	0,58	1,00	0,83	0,77	0,85	0,61	1,00	0,74	1,00	0,18	0,50
Італія	0,48	0,68	1,69	0,75	0,57	0,76	0,61	0,99	0,90	1,49	0,17	0,65
Кіпр	0,01	0,47	3,14	0,91	0,65	0,87	0,87	0,98	0,60	52,79	0,02	0,01
Латвія	0,01	0,19	1,51	0,88	0,83	0,83	0,93	0,88	0,41	39,57	0,02	0,02
Литва	0,01	0,19	1,95	0,83	0,71	0,86	0,97	0,88	0,53	20,23	0,02	0,02
Люксембург	0,02	1,00	2,31	0,81	0,54	0,91	0,73	0,98	0,65	116,44	1,00	0,01
Мальта	0,00	0,34	1,92	0,71	0,54	0,80	0,69	0,96	0,61	96,67	0,05	0,00
Нідерланди	0,23	0,90	3,65	0,99	0,56	0,93	0,58	0,98	0,92	9,04	0,32	0,28
Німеччина	1,00	0,94	1,51	0,91	0,49	0,86	0,65	0,98	0,90	1,06	0,56	1,00
Польща	0,12	0,21	1,59	0,76	0,64	0,72	0,77	0,93	0,60	1,24	0,02	0,25
Португалія	0,07	0,39	1,47	0,88	0,61	0,78	0,69	0,96	0,79	5,44	0,12	0,09
Румунія	0,05	0,13	1,95	0,76	0,83	0,75	0,96	0,89	0,46	2,93	0,01	0,10

Продовження таблиці Д.2

Словаччина	0,02	0,20	1,19	0,80	0,74	0,83	1,00	0,91	0,52	13,40	0,02	0,03
Словенія	0,02	0,35	2,57	0,88	0,85	0,74	0,70	0,96	0,70	34,47	0,20	0,02
Угорщина	0,04	0,24	1,45	0,73	0,63	0,82	0,78	0,90	0,74	7,61	0,06	0,08
Фінляндія	0,07	0,89	1,77	0,91	0,60	0,91	0,72	0,98	0,85	7,99	0,97	0,09
Франція	0,75	0,74	1,45	0,83	0,59	0,79	0,60	0,99	1,00	1,01	0,40	0,90
Чеська Республіка	0,05	0,28	2,57	0,85	0,67	0,83	0,80	0,94	0,61	5,07	0,13	0,08
Швеція	0,14	0,93	1,82	0,95	0,54	0,85	0,37	0,99	0,95	9,37	1,00	0,18

Джерело: розраховано автором за даними Євростату, Світового Банку, МВФ, ОЕСР, ЮНКТАД, ЮНЕСКО, Європейського агентства з охорони довкілля, Бази даних МОП.

Таблиця Е.10.

Стандартизовані значення показників міграційного клімату країн-членів ЄС станом на 2009 р.

	Валова заробітна плата, млн. євро	Заощадження, євро	Рівень безробіття	Рівень зайнятості	Інвестиції (% до ВВП)	Індекс економічної свободи	Індекс фіскальної свободи	Середня тривалість життя, роки	Витрати на соціальний захист (% до ВВП)	Забруднення повітря, тонн	Витрати на дослідження євро на особу)	Витрати на освіту, млн. євро
Австрія	0,11	0,95	3,75	0,93	0,73	0,87	0,57	0,98	0,92	7,47	0,67	0,13
Бельгія	0,13	0,95	2,28	0,80	0,68	0,88	0,47	0,99	0,96	6,20	0,44	0,20
Болгарія	0,01	0,08	2,65	0,81	1,00	0,79	0,98	0,89	0,54	3,03	0,01	0,04
Великобританія	0,73	0,77	2,37	0,91	0,46	0,96	0,70	0,98	0,77	1,35	0,31	0,87
Греція	0,07	0,44	1,89	0,79	0,55	0,74	0,76	0,98	0,88	3,40	0,03	0,11
Данія	0,12	0,92	3,00	0,98	0,58	0,97	0,40	0,96	0,98	9,82	0,85	0,12

Естонія	0,01	0,24	1,30	0,82	0,64	0,93	0,93	0,91	0,58	21,90	0,07	0,01
Ірландія	0,07	0,83	1,51	0,80	0,48	1,00	0,79	0,98	0,81	14,00	0,44	0,09
Іспанія	0,41	0,59	1,00	0,78	0,83	0,85	0,67	1,00	0,78	1,00	0,17	0,53
Італія	0,48	0,68	2,31	0,75	0,64	0,75	0,64	0,98	0,93	1,44	0,17	0,68
Кіпр	0,01	0,48	3,40	0,91	0,59	0,86	0,87	0,98	0,60	54,53	0,02	0,01
Латвія	0,01	0,31	1,05	0,79	0,69	0,81	0,94	0,89	0,45	40,59	0,01	0,02
Литва	0,01	0,17	1,31	0,78	0,36	0,85	1,00	0,89	0,58	18,83	0,02	0,03
Люксембург	0,02	1,00	3,53	0,85	0,56	0,91	0,76	0,98	0,67	125,71	1,00	0,01
Мальта	0,00	0,34	2,57	0,71	0,55	0,80	0,72	0,98	0,64	87,22	0,05	0,00
Нідерланди	0,24	0,90	4,86	1,00	0,63	0,94	0,58	0,99	0,92	6,28	0,32	0,29
Німеччина	1,00	0,91	2,31	0,92	0,56	0,86	0,67	0,98	0,90	1,10	0,59	1,00
Польща	0,10	0,17	2,20	0,77	0,69	0,73	0,79	0,93	0,61	1,17	0,02	0,27
Португалія	0,06	0,40	1,88	0,86	0,67	0,79	0,70	0,96	0,79	5,00	0,13	0,09
Румунія	0,04	0,12	2,61	0,76	0,86	0,77	0,99	0,89	0,48	2,94	0,01	0,12
Словаччина	0,02	0,21	1,50	0,78	0,67	0,84	0,96	0,91	0,51	13,21	0,02	0,03
Словенія	0,02	0,35	3,05	0,88	0,78	0,77	0,72	0,96	0,70	32,24	0,22	0,02
Угорщина	0,03	0,22	1,80	0,72	0,65	0,81	0,81	0,98	0,74	7,09	0,06	0,08
Фінляндія	0,07	0,87	2,20	0,89	0,63	0,91	0,73	0,98	0,87	8,03	0,95	0,09
Франція	0,75	0,73	1,89	0,83	0,65	0,77	0,58	0,99	1,00	1,00	0,42	0,89
Чеська Республіка	0,05	0,27	2,69	0,85	0,74	0,84	0,92	0,94	0,60	4,81	0,13	0,08
Швеція	0,12	0,84	2,17	0,94	0,55	0,86	0,40	0,99	0,95	8,78	0,84	0,18

Джерело: розраховано автором за даними Євростату, Світового Банку, МВФ, ОЕСР, ЮНКТАД, ЮНЕСКО, Європейського агентства з охорони довкілля, Бази даних МОП.

Таблиця Е.11.

Стандартизовані значення показників міграційного клімату країн-членів ЄС станом на 2010 р.

	Валова заробітна плата, млн. євро	Заощадження, євро	Рівень безробіття	Рівень зайнятості	Інвестиції (% до ВВП)	Індекс економічної свободи	Індекс фіскальної свободи	Середня тривалість життя, роки	Витрати на соціальний захист (% до ВВП)	Забруднення повітря, тонн	Витрати на дослідження євро на особу)	Витрати на освіту, млн. євро
Австрія	0,113	0,950	4,568	0,960	0,830	0,881	0,593	0,976	0,913	8,195	0,689	0,137
Бельгія	0,131	0,943	2,422	0,830	0,717	0,862	0,489	0,976	0,996	6,816	0,440	0,210
Болгарія	0,011	0,090	1,971	0,799	0,942	0,766	1,000	0,890	0,584	2,568	0,008	0,045
Великобританія	0,752	0,824	2,577	0,924	0,561	0,941	0,716	0,976	0,777	1,225	0,286	0,873
Греція	0,065	0,414	1,595	0,798	0,550	0,771	0,764	0,976	0,923	3,549	0,034	0,114
Данія	0,117	0,929	2,716	0,983	0,613	0,958	0,416	0,963	1,000	10,954	0,841	0,123
Естонія	0,005	0,234	1,189	0,817	0,755	0,919	0,929	0,915	0,664	14,409	0,070	0,015
Ірландія	0,063	0,809	1,467	0,803	0,408	1,000	0,824	0,976	0,912	17,892	0,496	0,097
Іспанія	0,392	0,586	1,000	0,784	0,869	0,856	0,673	1,000	0,832	1,153	0,165	0,549
Італія	0,469	0,679	2,393	0,762	0,763	0,771	0,640	0,976	0,953	1,524	0,178	0,716
Кіпр	0,007	0,499	3,092	0,933	0,697	0,872	0,842	0,976	0,602	34,629	0,024	0,015
Латвія	0,006	0,426	1,075	0,794	0,781	0,814	0,958	0,890	0,492	10,422	0,013	0,022
Литва	0,009	0,167	1,129	0,774	0,636	0,865	0,980	0,890	0,626	9,059	0,024	0,027
Люксембург	0,015	1,000	4,467	0,873	0,656	0,927	0,764	0,976	0,689	107,350	0,993	0,010
Мальта	0,002	0,347	2,956	0,750	0,619	0,827	0,724	0,976	0,658	93,348	0,047	0,004
Нідерланди	0,229	0,901	4,467	1,000	0,690	0,923	0,603	0,988	0,906	5,915	0,317	0,301
Німеччина	1,000	0,920	2,831	0,952	0,661	0,875	0,676	0,976	0,887	1,367	0,614	1,000
Польща	0,098	0,200	2,094	0,794	0,776	0,777	0,868	0,927	0,622	1,000	0,015	0,287
Португалія	0,063	0,401	1,827	0,878	0,704	0,792	0,707	0,963	0,789	4,294	0,134	0,087
Румунія	0,041	0,119	2,753	0,787	1,000	0,790	0,994	0,890	0,499	2,236	0,010	0,135

Продовження таблиці Е.11

Словаччина	0,019	0,213	1,396	0,787	0,845	0,857	0,973	0,915	0,506	7,952	0,024	0,036
Словенія	0,016	0,355	2,753	0,886	0,874	0,796	0,742	0,963	0,694	24,678	0,239	0,024
Угорщина	0,034	0,211	1,795	0,742	0,672	0,813	0,795	0,976	0,739	6,409	0,072	0,077
Фінляндія	0,072	0,868	2,393	0,912	0,719	0,908	0,758	0,976	0,892	6,904	1,000	0,094
Франція	0,742	0,748	2,072	0,857	0,730	0,790	0,601	0,988	0,995	1,154	0,443	0,887
Чеська Республіка	0,046	0,282	2,753	0,870	0,845	0,859	0,928	0,939	0,599	4,243	0,120	0,077
Швеція	0,138	0,931	2,393	0,973	0,681	0,891	0,425	0,988	0,951	7,893	0,666	0,181

Джерело: розраховано автором за даними Євростату, Світового Банку, МВФ, ОЕСР, ЮНКТАД, ЮНЕСКО, Європейського агентства з охорони довкілля, Бази даних МОП.

Додаток Ж

Прогнозні оцінки міграційного приросту населення країн-членів ЄС

Таблиця Ж.1.

Прогнозування міграційного приросту населення в країнах-членах ЄС

Країна	Вид моделі
Австрія	$y = 0,0002x^5 - 0,0111x^4 + 0,2105x^3 - 1,5297x^2 + 2,6558x + 7,7132$
Бельгія	$y = -0,0013x^3 + 0,0601x^2 - 0,621x + 4,232$
Болгарія	$y = 0,0063x^3 - 0,2717x^2 + 3,5429x - 13,87$
Великобританія	$y = 2E - 05x^5 - 0,1606x^4 + 642,07x^3 - 1E + 06x^2 + 1E + 09x - 5E + 11$
Греція	$y = 0,018x^2 - 0,745x + 10,4$
Данія	$y = -0,0003x^4 + 0,0159x^3 - 0,2489x^2 + 1,3715x + 0,1071$
Естонія	$y = -0,027x^2 + 0,9001x - 8,6156$
Ірландія	$y = -0,1093x^2 + 2,702x - 7,7623$
Іспанія	$y = -0,0731x^2 + 2,2133x - 6,2253$
Італія	$y = -0,0166x^2 + 0,6996x - 1,3242$
Кіпр	$y = 0,0183x^2 - 0,7886x + 15,564$
Латвія	$y = -0,0418x^2 + 1,437x - 13,279$
Литва	$y = 0,0138x^2 - 0,1205x - 4,9316$
Люксембург	$y = -0,0015x^3 + 0,0797x^2 - 1,04x + 12,788$
Мальта	$y = -0,0013x^4 - 0,0578x^3 + 0,778x^2 - 3,3567x + 4,8833$
Нідерланди	$y = 0,0162x^2 - 0,5301x + 5,048$
Німеччина	$y = 0,0136x^2 - 0,5263x + 5,3284$
Польща	$y = 0,0006x^2 - 0,0093x - 0,3674$
Португалія	$y = -0,0545x^2 + 1,0448x - 0,1956$

Продовження таблиці Е.10

Румунія	$y = -0,002x^2 + 0,0901x - 1,0999$
Словаччина	$y = -0,0013x^3 + 0,041x^2 - 0,3436x + 1,0665$
Словенія	$y = -0,0057x^3 + 0,1817x^2 - 1,3469x + 3,1827$
Угорщина	$y = -0,0003x^2 - 0,0013x + 1,7048$
Фінляндія	$y = -0,0018x^3 + 0,0722x^2 - 0,7743x + 3,0977$
Франція	$y = -0,0015x^3 + 0,054x^2 - 0,5179x + 2,27$
Чеська Республіка	$y = -0,0026x^3 + 0,0953x^2 - 0,7706x + 1,9072$

Джерело: розраховано автором даними Євростату, Світового Банку та ОЕСР.

Ж.2. Лінія тренду міграційного приросту країн-членів ЄС, 1990-2014 рр.

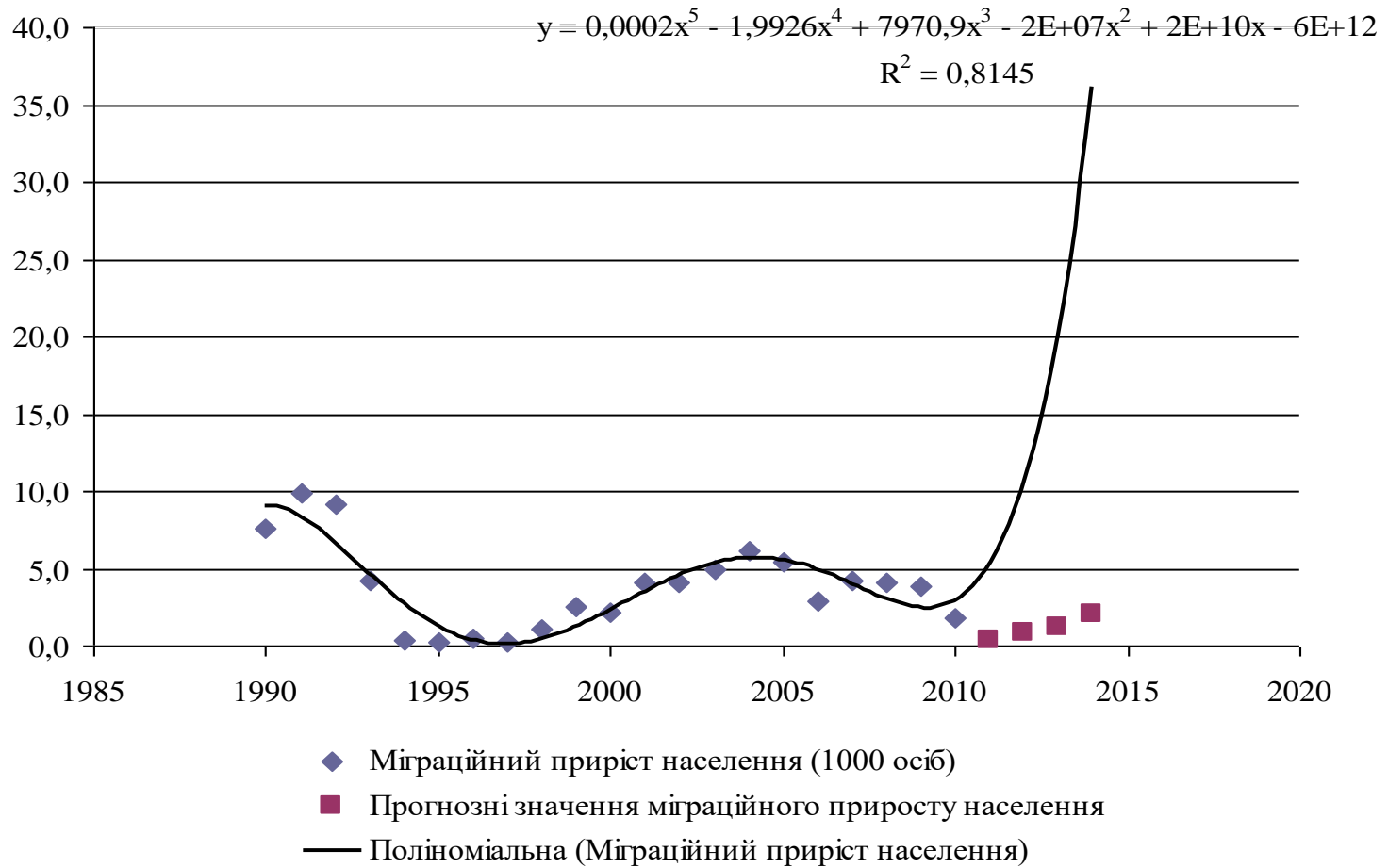

Рис.Ж.2.1. Лінія тренду міграційного приросту населення Австрії, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

Рис.Ж.2.2. Лінія тренду міграційного приросту населення Бельгії, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

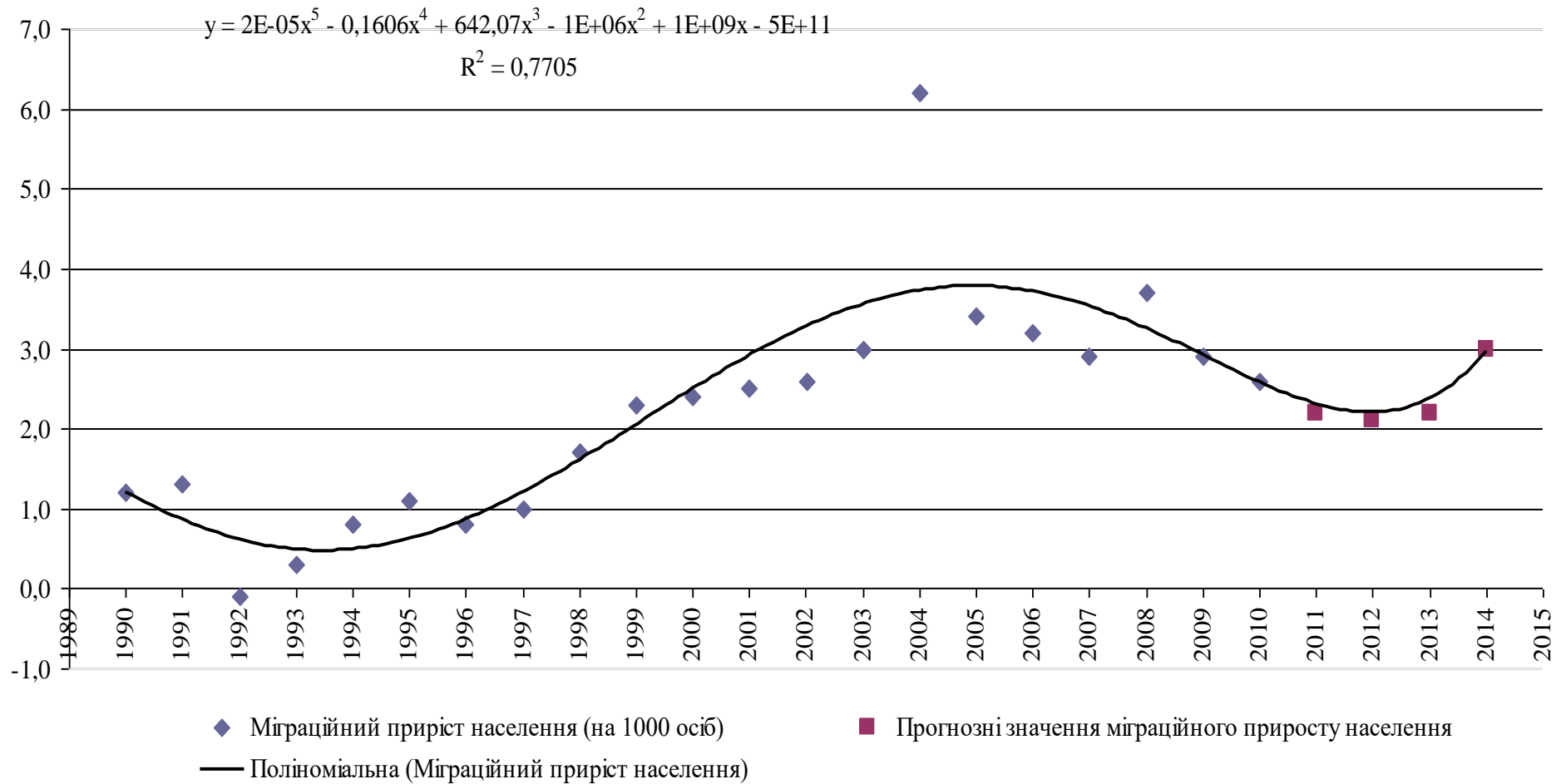

Рис. Ж.2.3. Лінія тренду міграційного приросту населення Великобританії, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

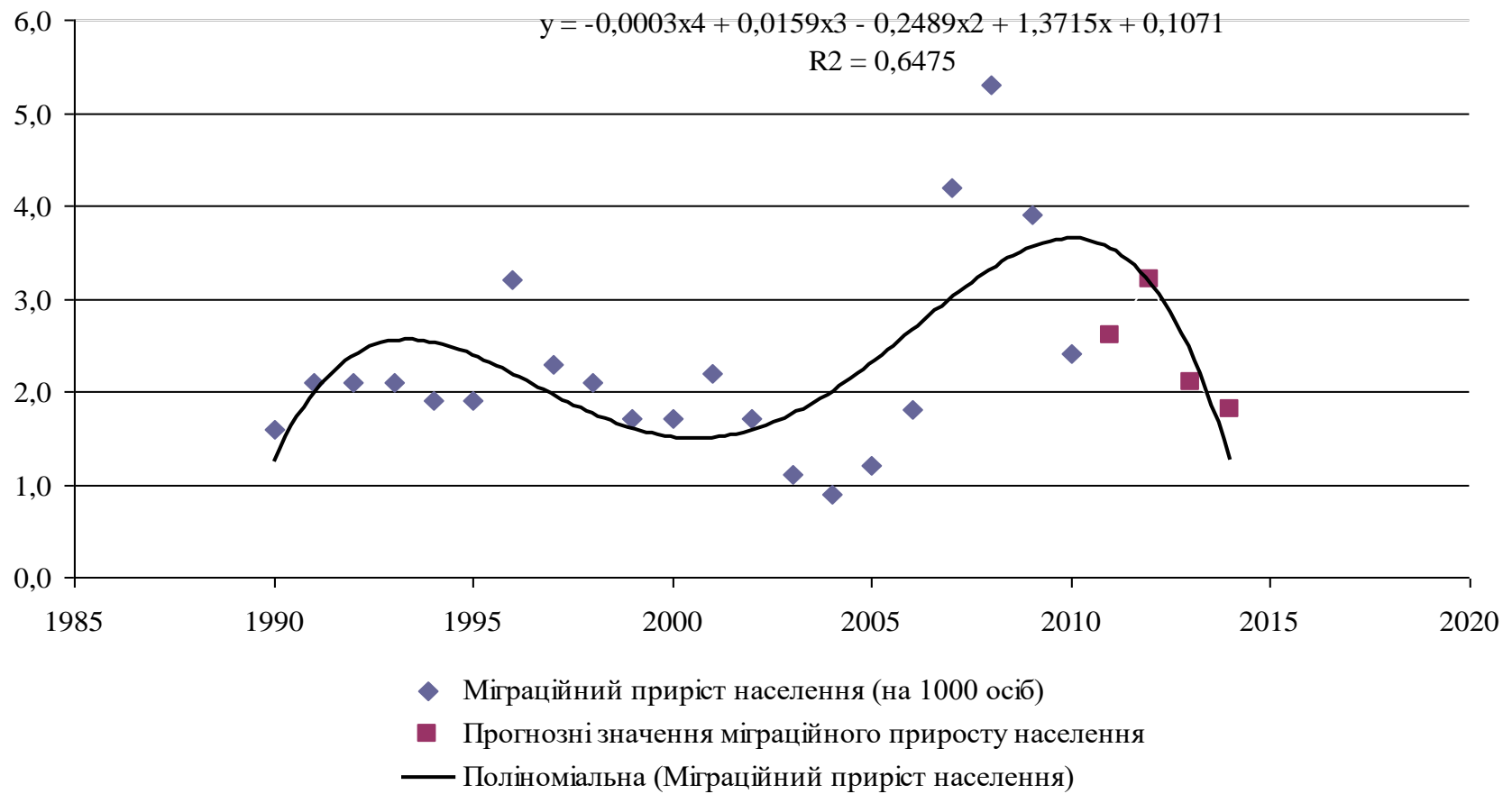

Рис. Ж.2.4. Лінія тренду міграційного приросту населення Данії, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)
 Джерело: складено автором.

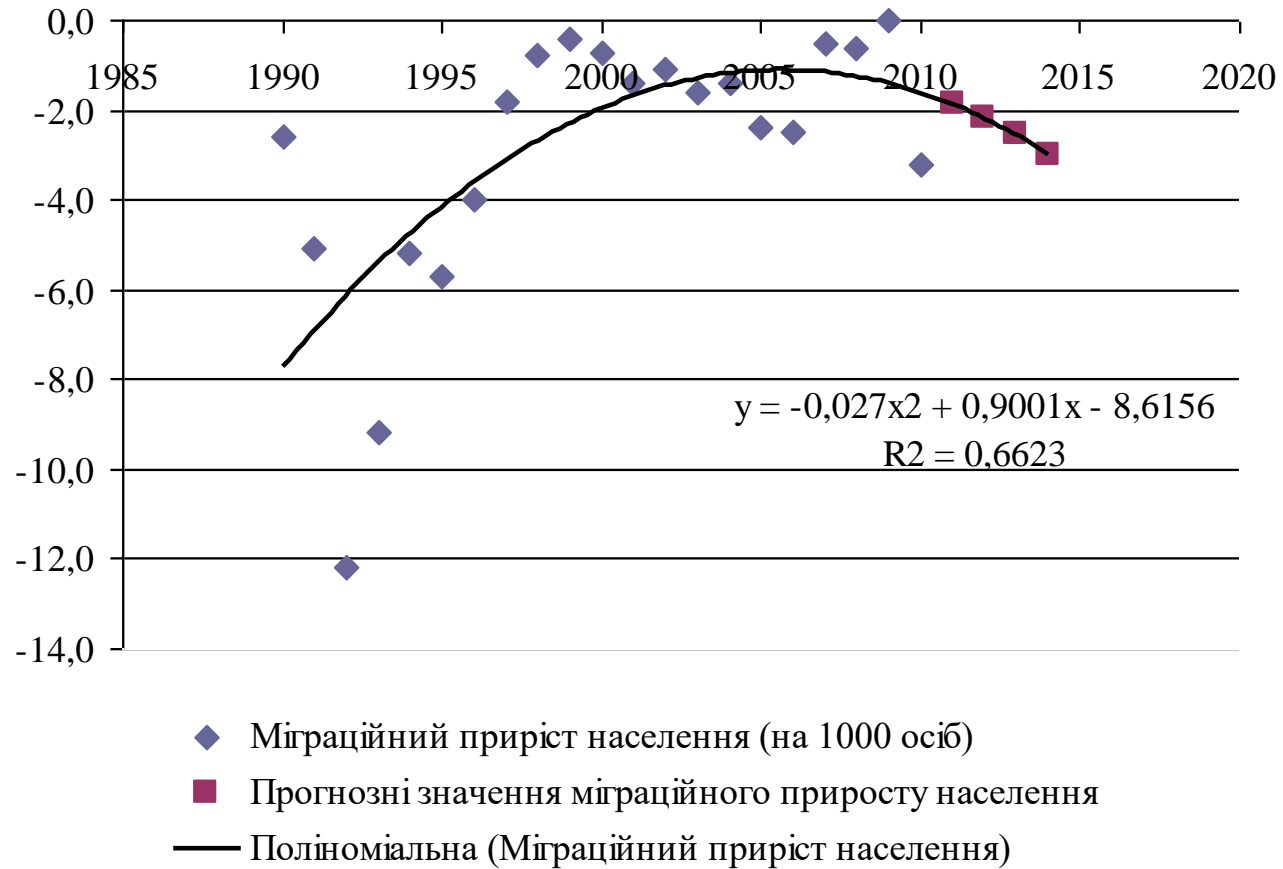

Рис. Ж.2.5. Лінія тренду міграційного приросту населення Естонії, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

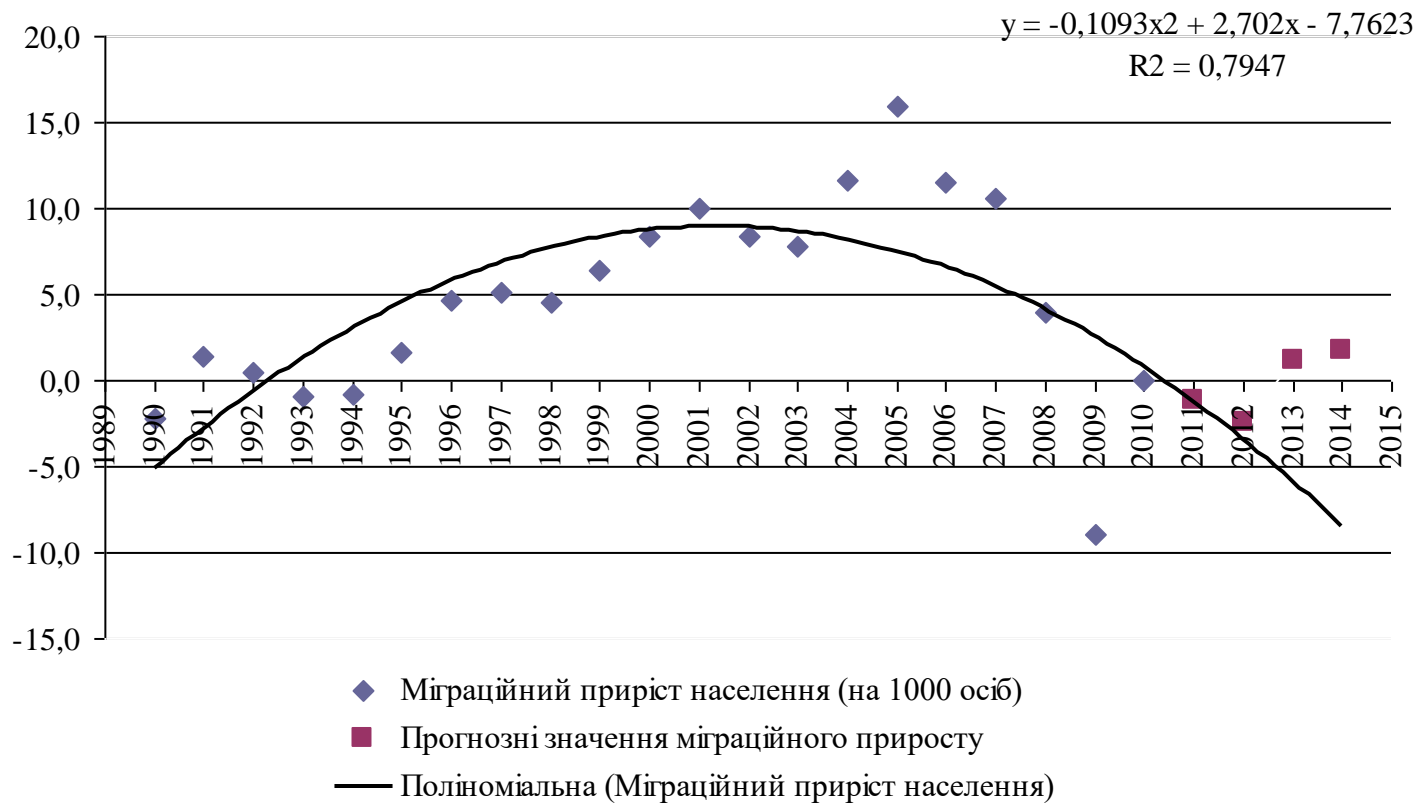

Рис. Ж.2.6. Лінія тренду міграційного приросту населення Ірландії, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

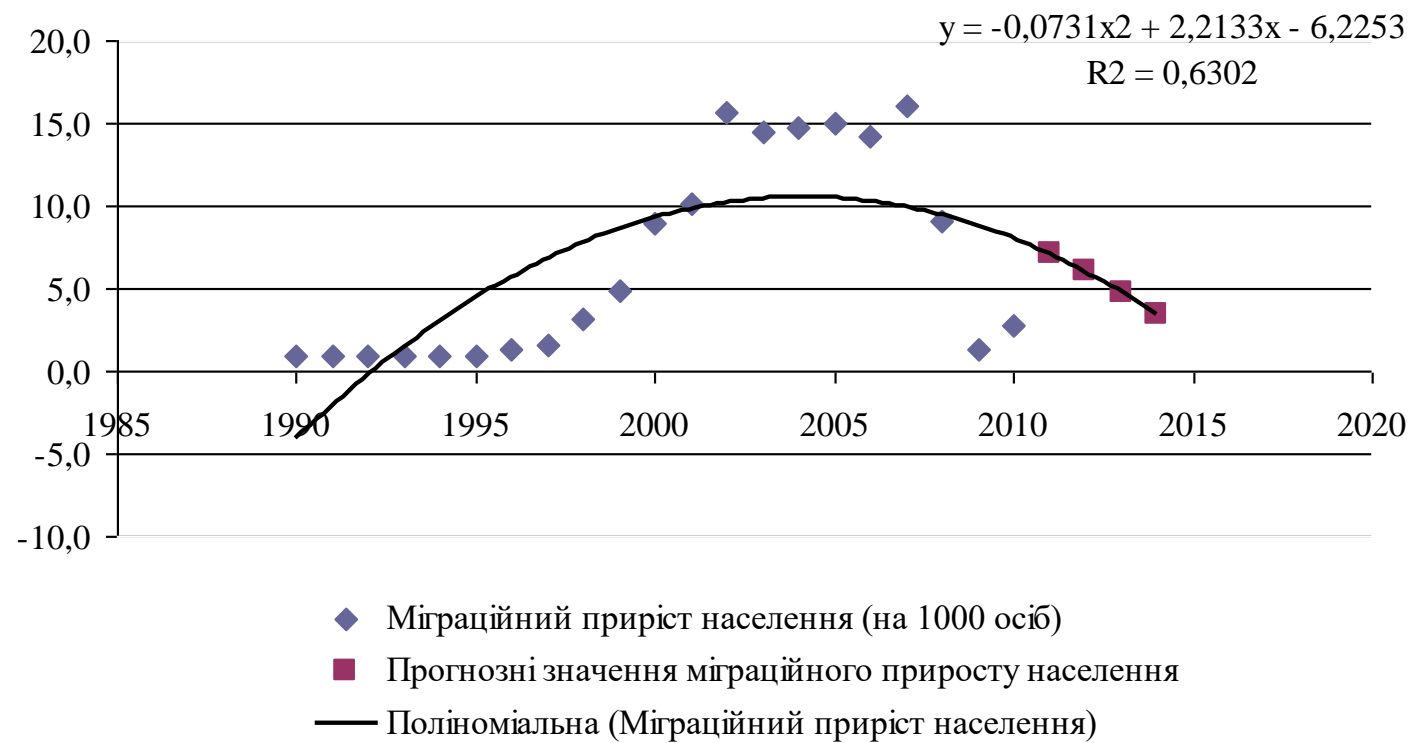

Рис. Ж.2.7. Лінія тренду міграційного приросту населення Іспанії, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

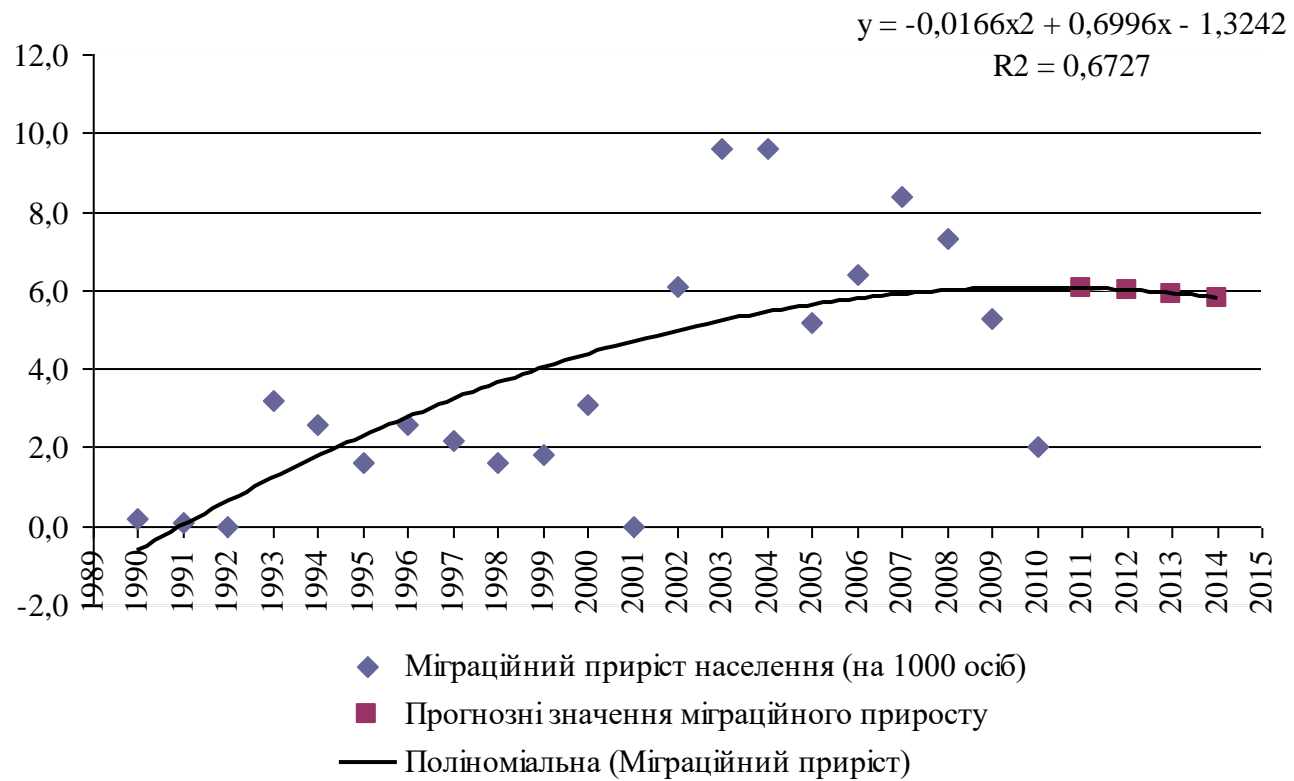

Рис. Ж.2.8. Лінія тренду міграційного приросту населення Італії, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

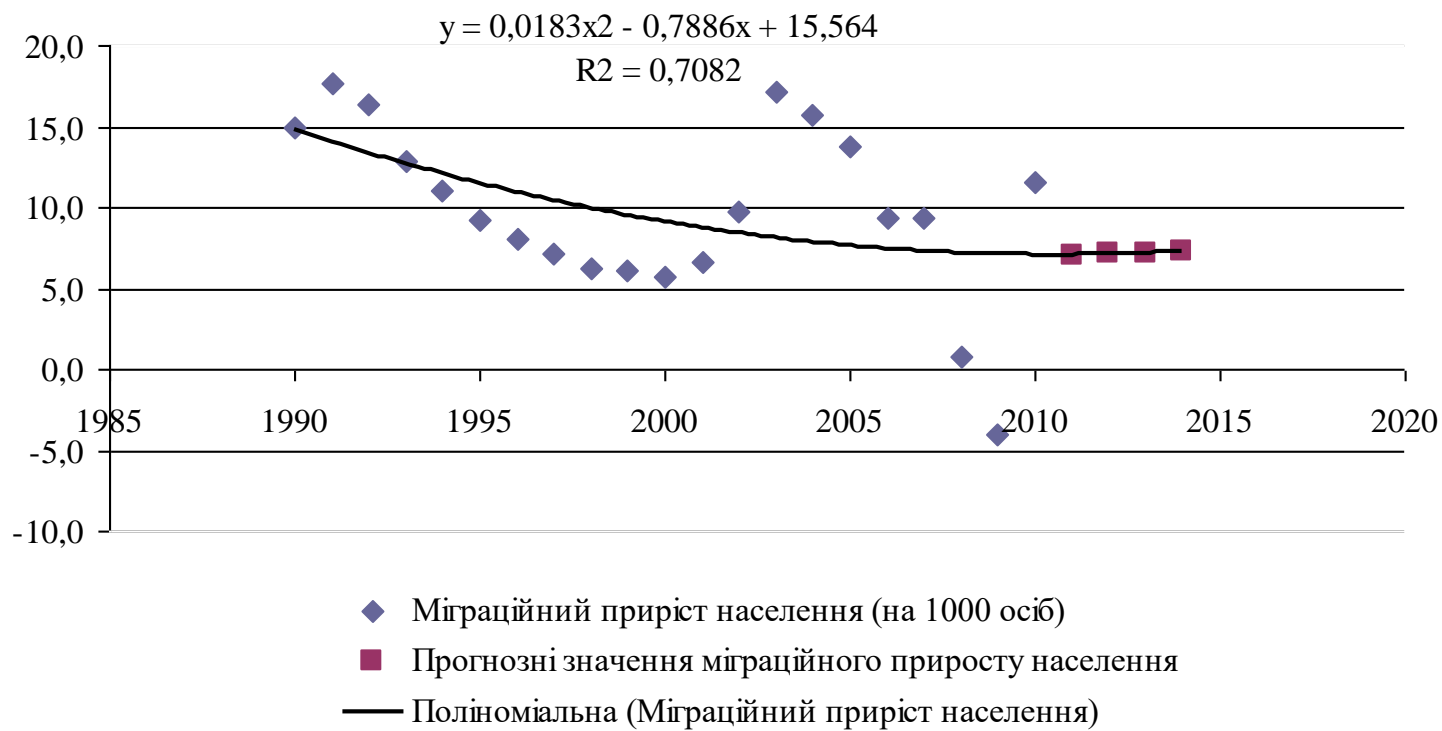

Рис. Ж.2.9. Лінія тренду міграційного приросту населення Кіпру, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

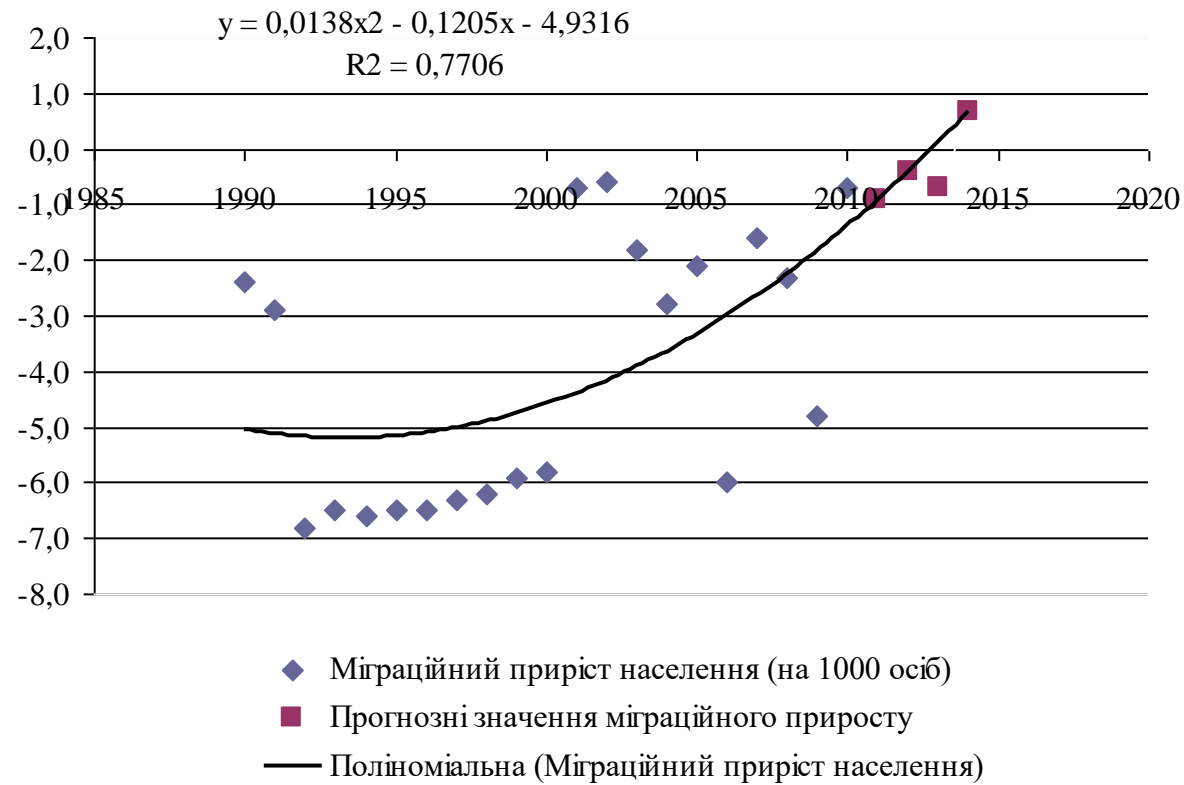

Рис. Ж.2.10. Лінія тренду міграційного приросту населення Литви, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

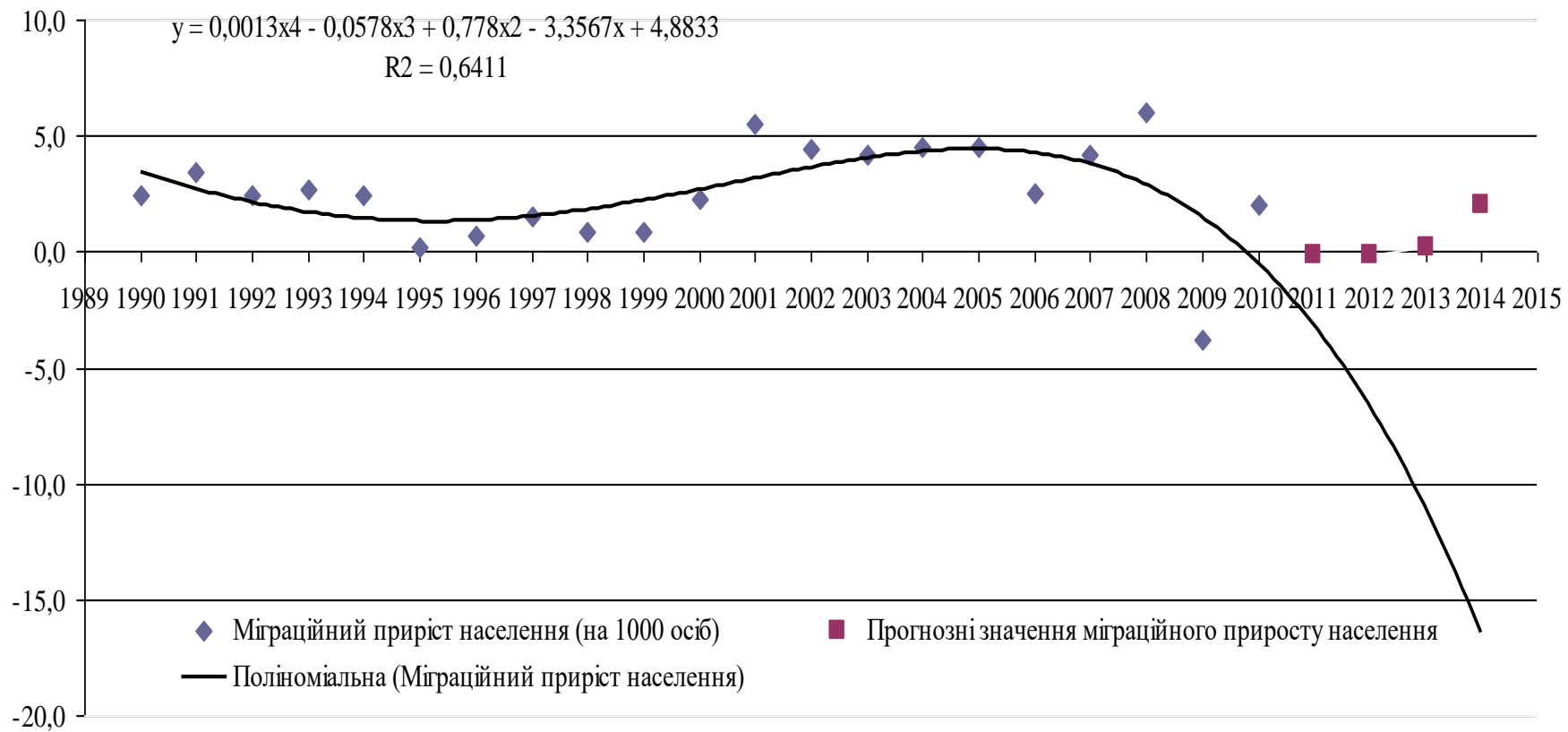

Рис. Ж.2.11. Лінія тренду міграційного приросту населення Мальти, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

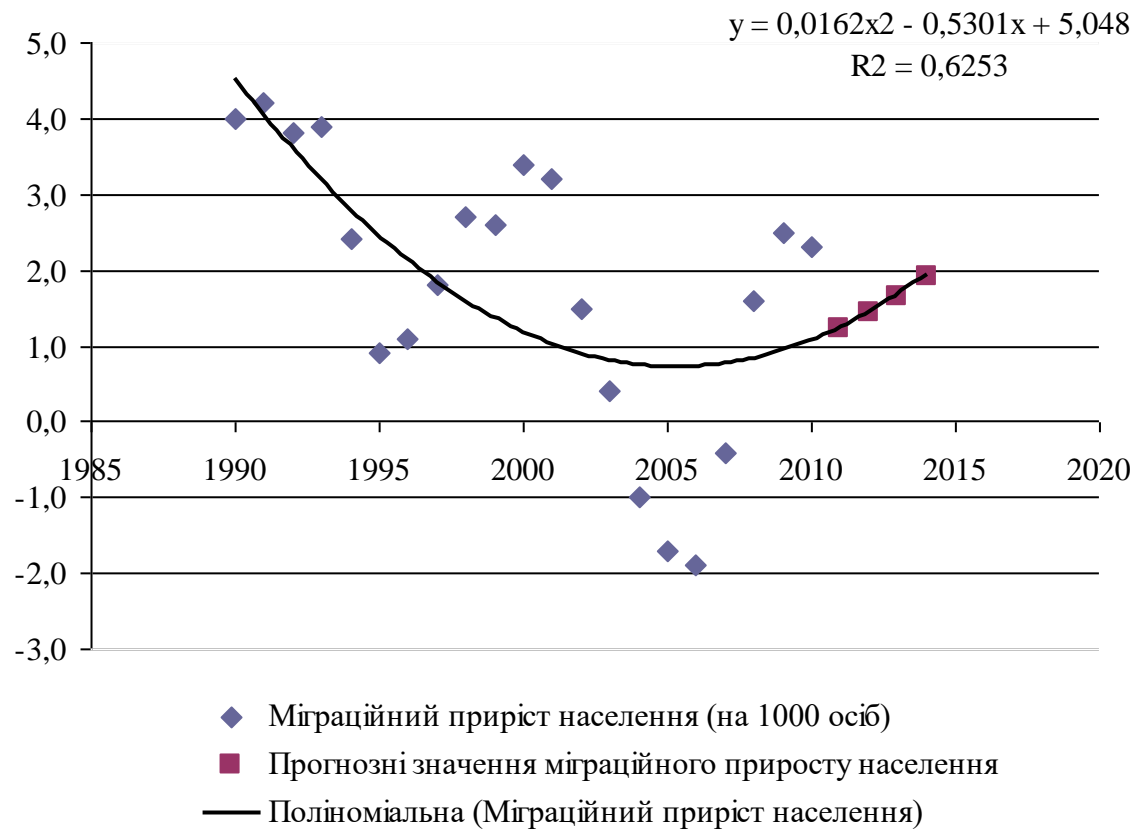

Рис. Ж.2.12. Лінія тренду міграційного приросту населення Нідерландів, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

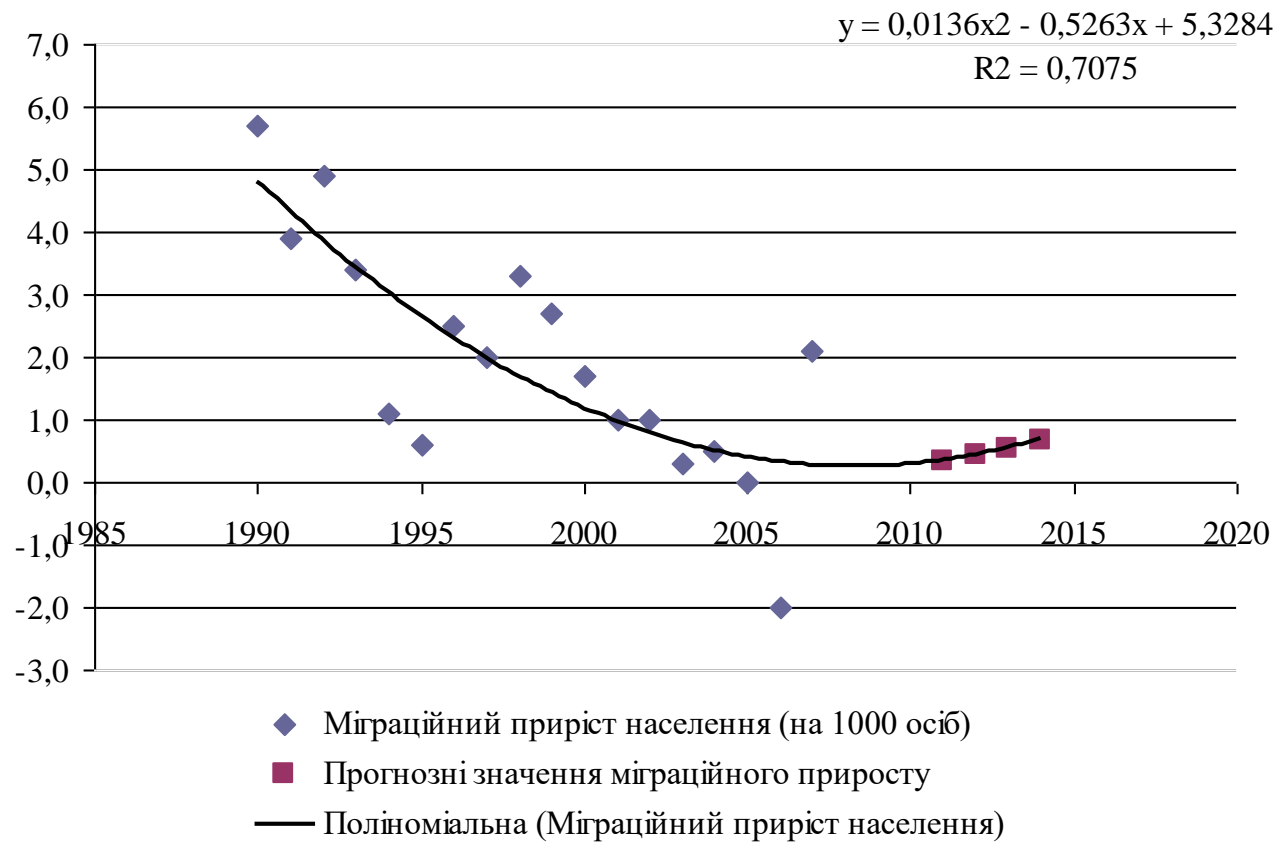

Рис. Ж.2.13. Лінія тренду міграційного приросту населення Німеччини, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

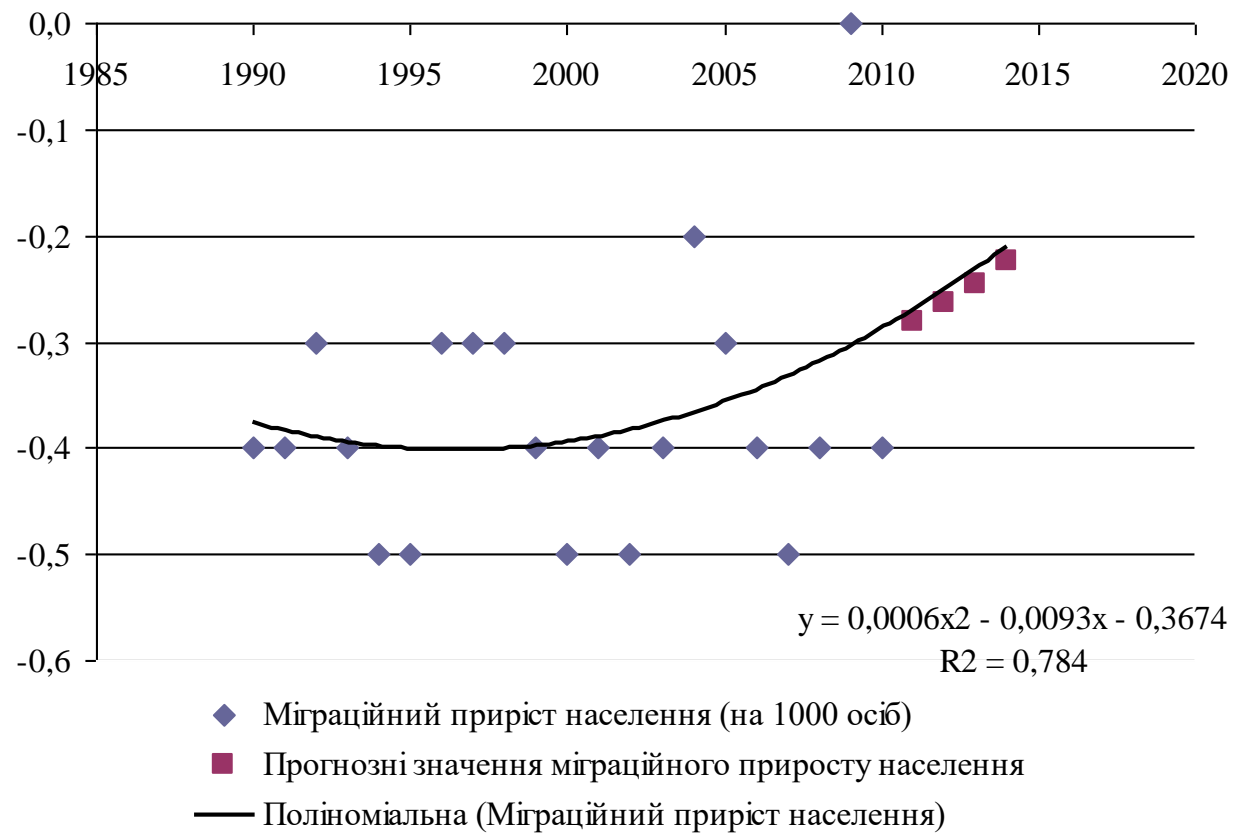

Рис. Ж.2.14. Лінія тренду міграційного приросту населення Польщі, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

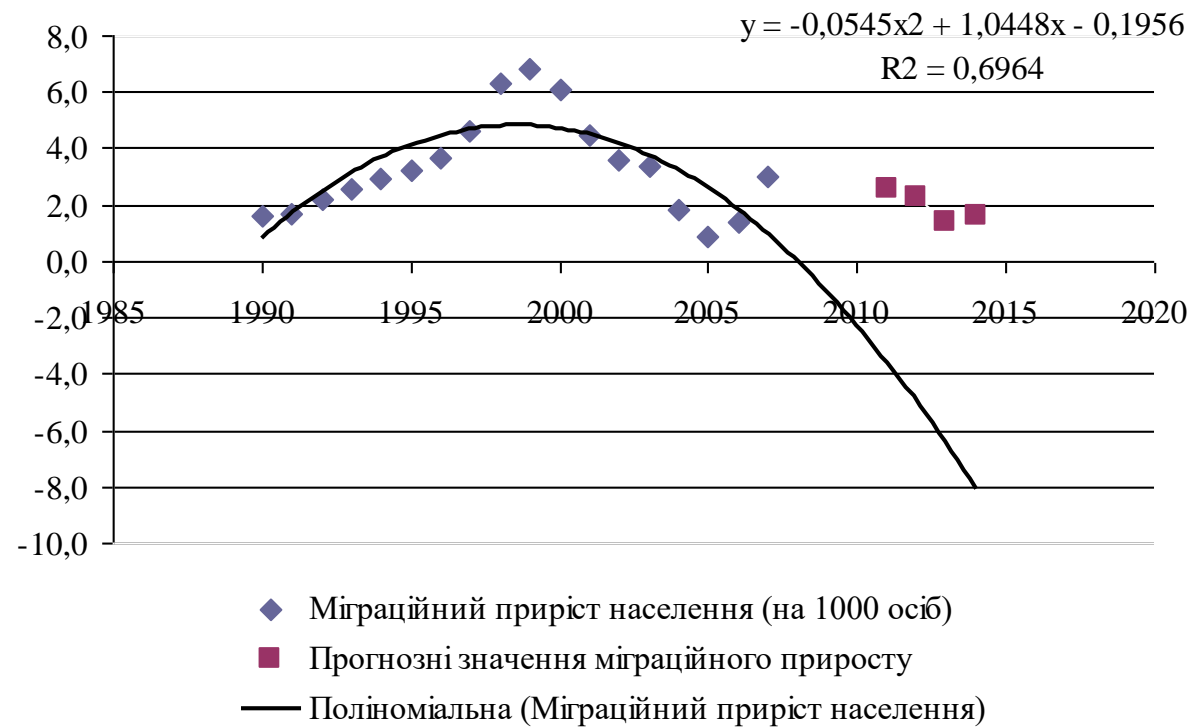

Рис. Ж.2.15. Лінія тренду міграційного приросту населення Португалії, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

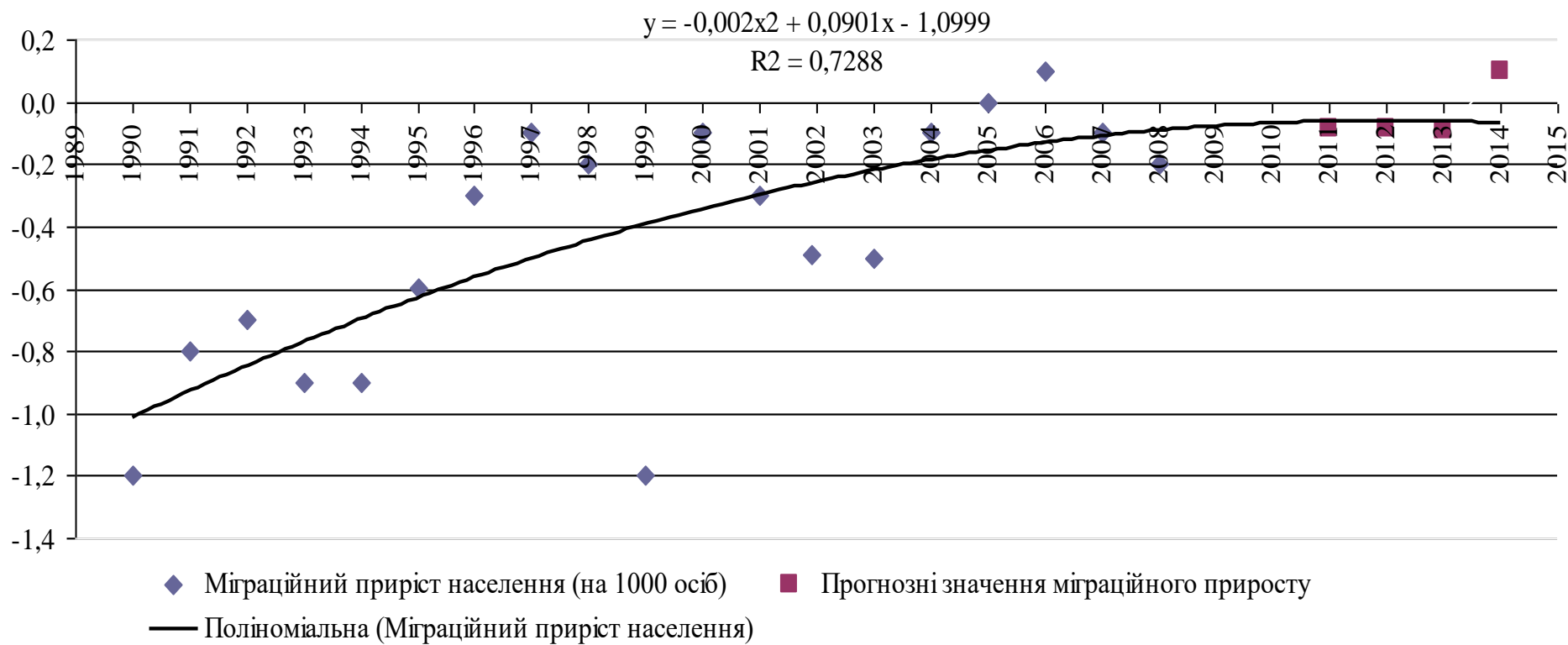

Рис. Ж.2.16. Лінія тренду міграційного приросту населення Румунії, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

Рис. Ж.2.17. Лінія тренду міграційного приросту населення Словаччини, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

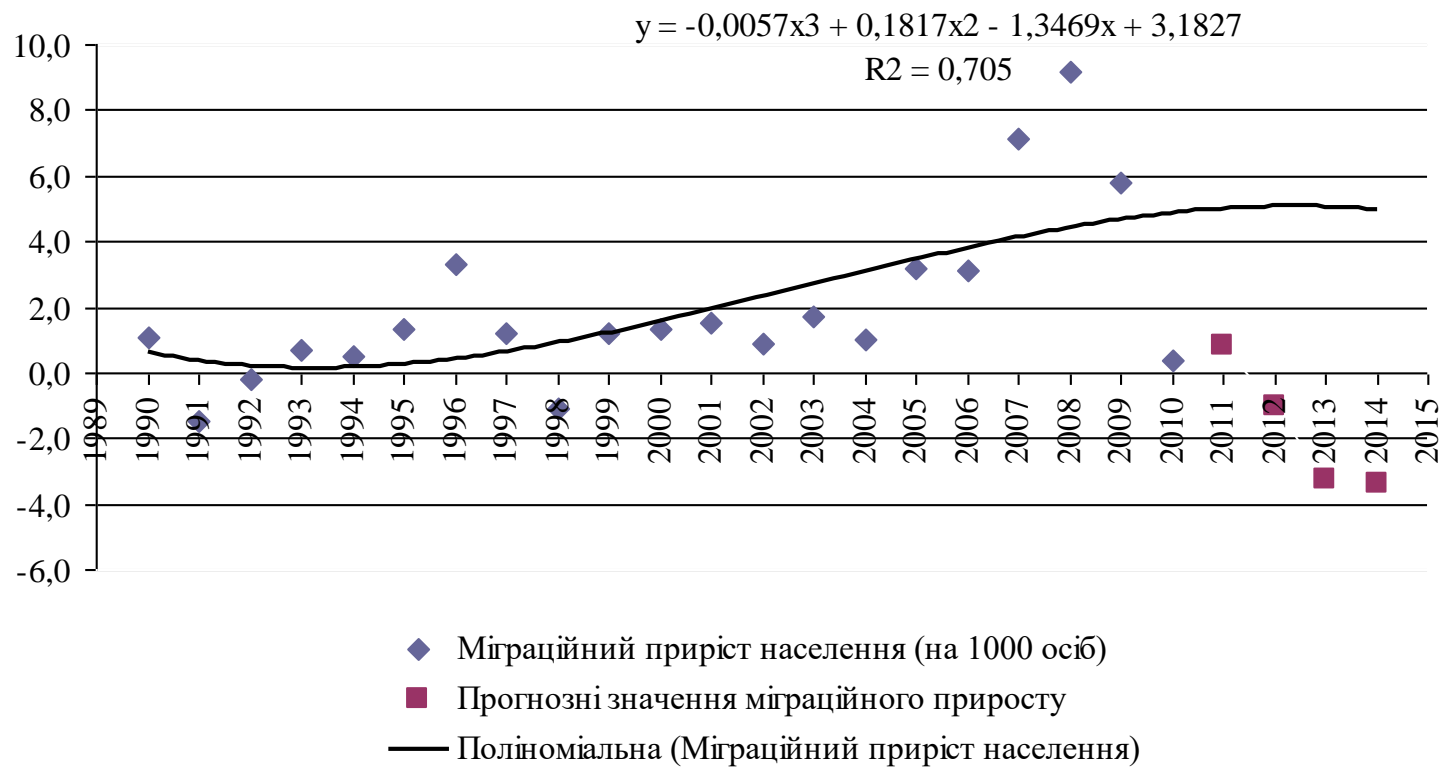

Рис. Ж.2.18. Лінія тренду міграційного приросту населення Словенії, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

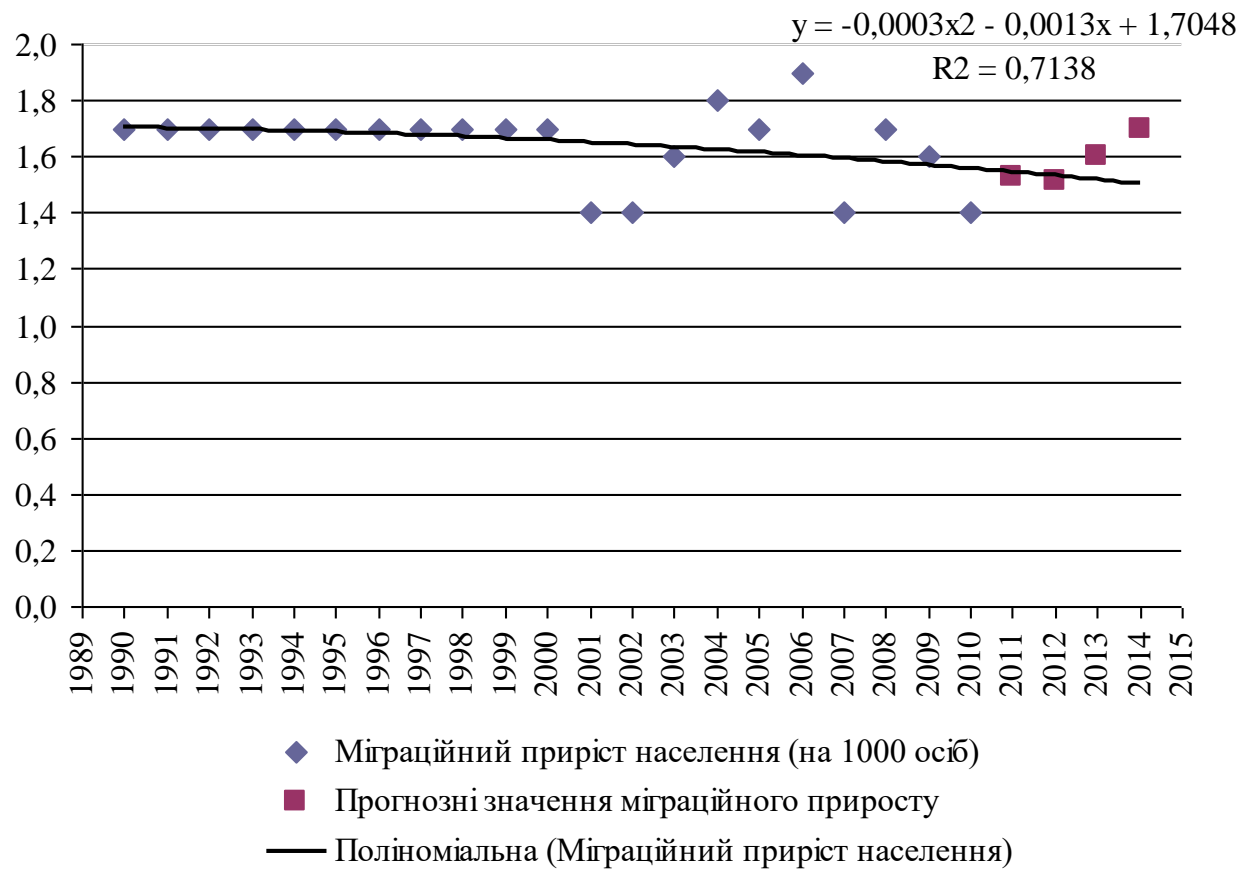

Рис. Ж.2.19. Лінія тренду міграційного приросту населення Угорщини, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

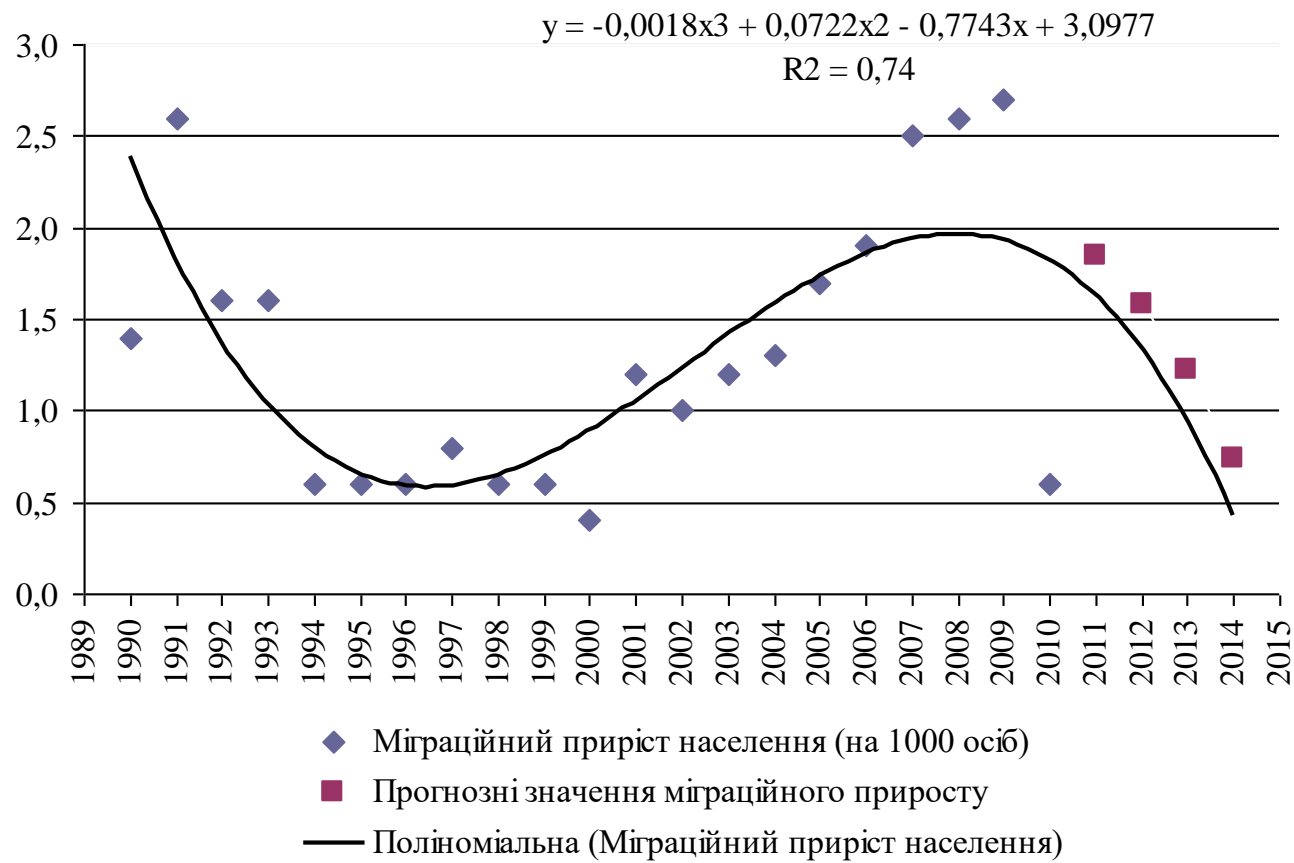

Рис. Ж.2.20. Лінія тренду міграційного приросту населення Фінляндії, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

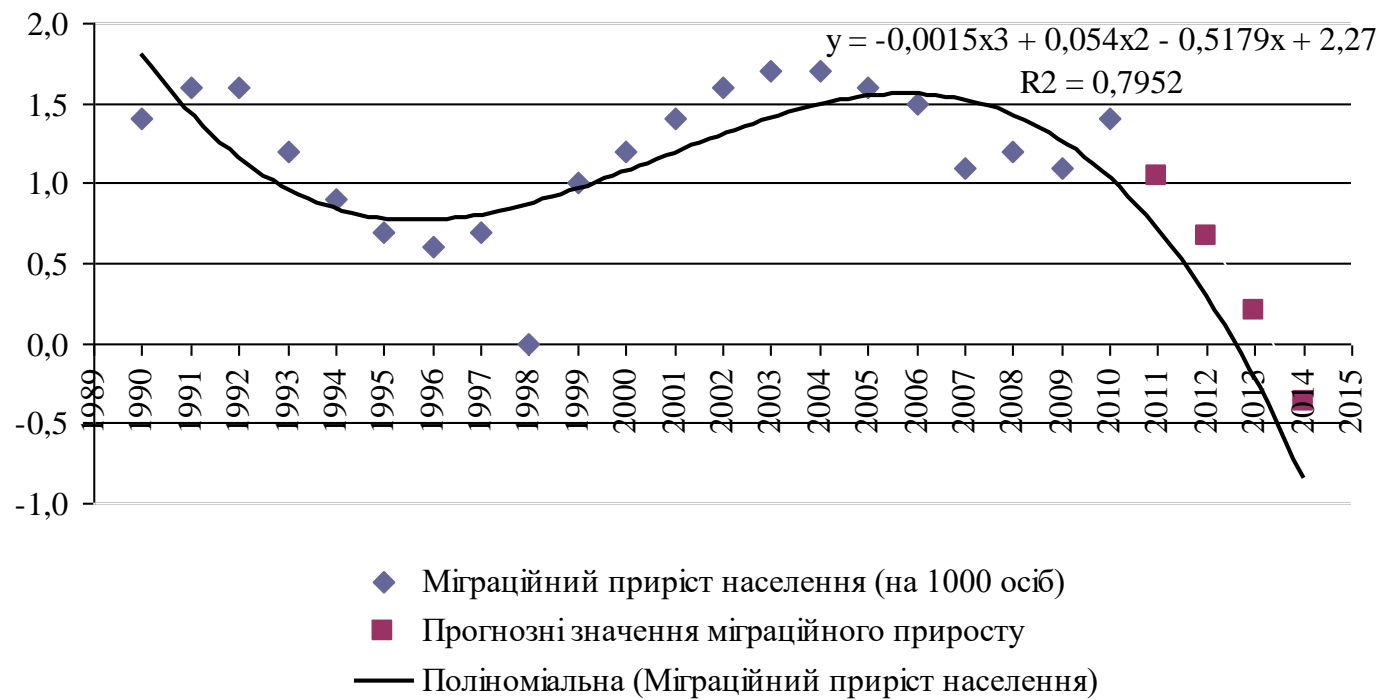

Рис. Ж.2.21. Лінія тренду міграційного приросту населення Франції, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

Рис. Ж.2.22. Лінія тренду міграційного приросту населення Чеської Республіки, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

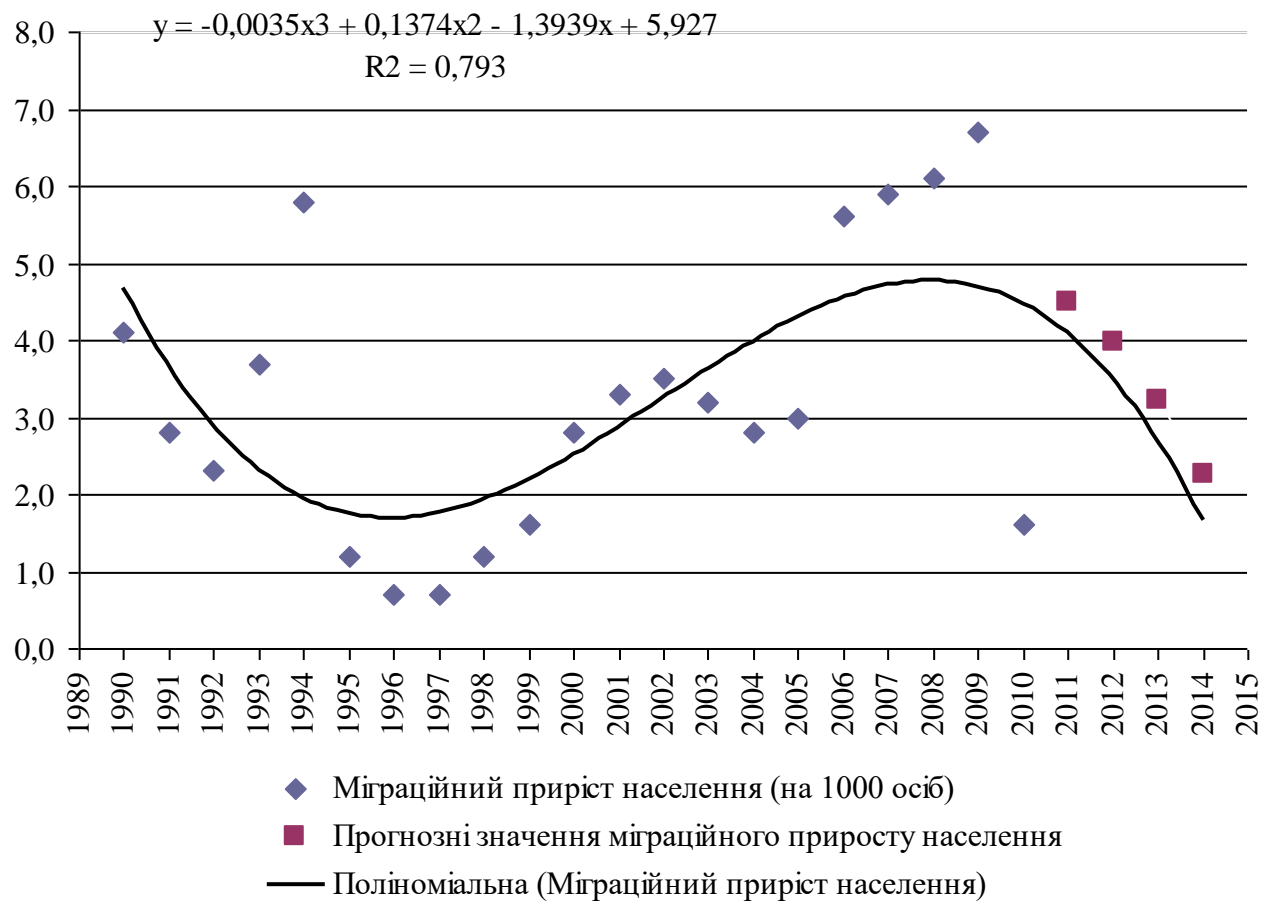

Рис. Ж.2.23. Лінія тренду міграційного приросту населення Швеції, 1990-2014 рр. (на 1000 осіб)

Джерело: складено автором.

Додаток 3

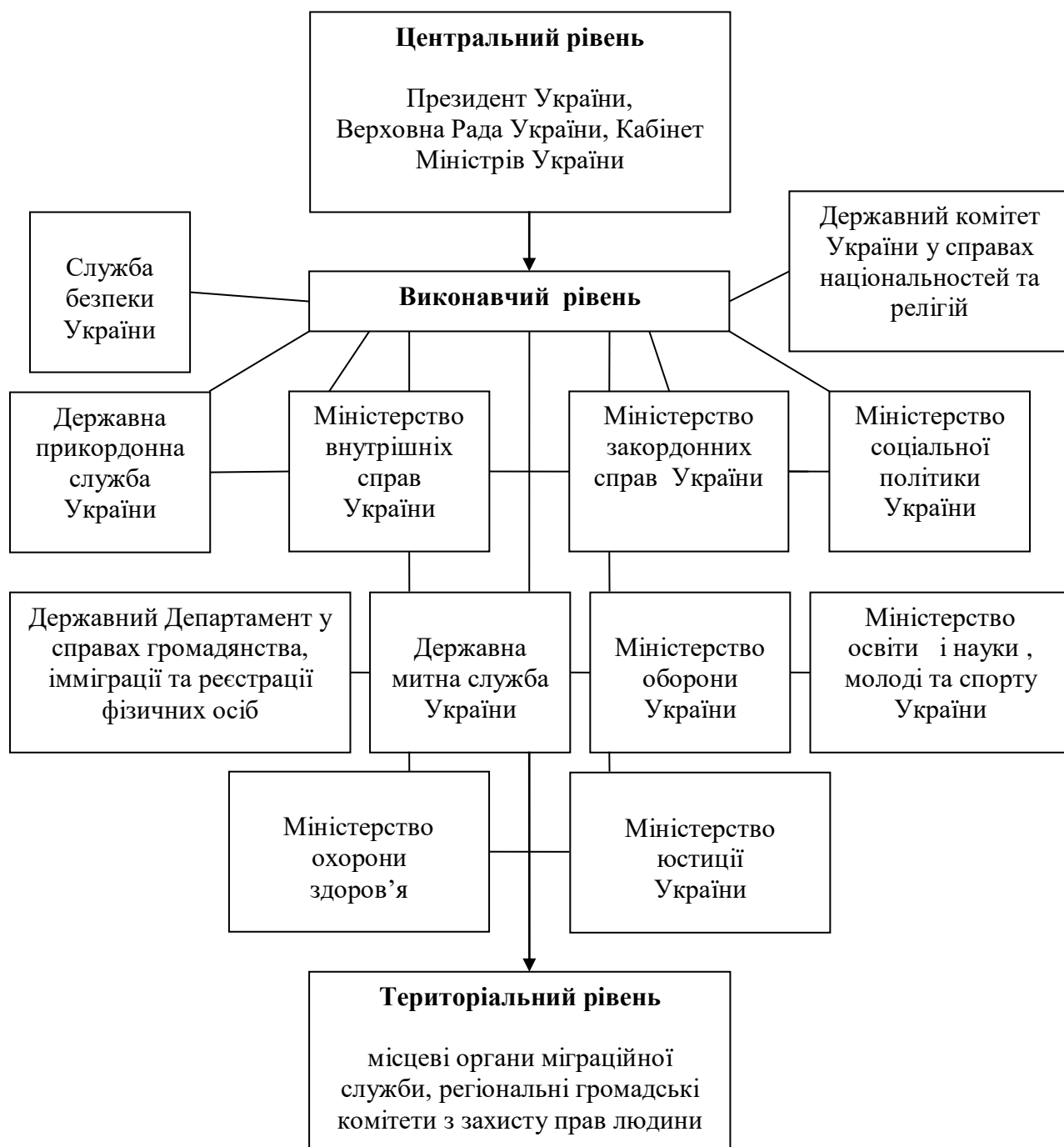
**Валовий внутрішній продукт на базі паритету купівельної спроможності
на душу населення основних країн призначення українських мігрантів
(тис.дол.США)**

Країна	Рейтинг	2009	Рейтинг	2010
Україна	124	7400	134	6700
США	10	47500	11	47400
Німеччина	33	35500	32	35900
ЄС	38	33700	42	32900
Словаччина	55	22000	57	22200
Угорщина	63	19800	64	19000
Польща	71	17400	65	18800
Росія	73	16100	72	15900
Румунія	90	12200	97	11500
Білорусь	93	11800	88	13400
Китай	133	6000	128	7400
Грузія	142	4700	153	4800
Індія	167	2900	164	3400
Молдова	172	2500	179	2500

Джерело: розроблено автором за даними Фонду Кондрата Аденауера.

Додаток И

Структура державного управління міграційними процесами в Україні

Джерело: складено автором.

